

Hamaratowowt'iwn / Azgayin Kedronakan Var'owt'iwn

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Azgayin Getronagan Vartchoutioun. Hamaratowot'wn / Azgayin Kedronakan Var'owt'wn. 18.-19...

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'œuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

[Cliquer ici pour accéder aux tarifs et à la licence](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

Կ 12357 29
(1873)

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1872-1873 ԱՄԻ

ԱՌ

ԱԶԳ. ԸՆԴՊ-ՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԱՆ

ՄԱՍՆ Ա.

ՀՄՄԵՐԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԵՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ա.

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական ժողով՝ ազգային ընդհանուր ժողովոյը ընտրութեամբ և վստահութեամբ պատուեալ, 1872 Յուլիս 18ին իր առաջին նիստն ընելով մինչև իր հրատարման թուականը, 3 օգոստ. 1873, գրեթէ տասներեք ամիս պաշտօնավարութիւն ունեցաւ:

Քաղաքական ժողովս առաջին օրէն իրեն ուղեցոյց ունեցաւ ազգային Սահմանադրութիւնը. թէև Ս. Նախագահը դիտողութիւն ըրաւ թէ, «Սահմանադրութիւնն ըստ առաին գործադրել անկարելի ըլլալով, քանի որ վերաքննութեան տակ է նա, պէտք է որ այն կէտերը որք դժուարութիւն կրեան յարուցանել մեր առջև, վերաքննութեամբ գործադրեմք»: Բայց Քաղաքական ժողովս Ս. Նախագահին պատասխանեց թէ՛ «Արդէն ընդհ. ժողովն ինչ ինչ կէտեր՝ որք դժուարութիւն յարուցած էին գործադրութեան մէջ, վերաքննելով սրբազրած է. մեր պարտաւոր եմք նոյն սրբազրեալները գործադրել, և մնացած կէտերը՝ որք տակաւին չեն վերաքննեալ, նոյնպէս ճշդութեամբ գործադրել միայն եթէ պատահի այնպիսի կէտ մը որք ճշդութեամբ գործադրելն դժուարանայ մեր առջև, ասանկ պարագայի մը մէջ կրնամք ընդհանուր ժողովոյ գլխեւէ և նոյն դժուարին կէտը դիւրելու համար անոր վերաքննութիւնը խնդրել. (՚ի նիստ Գ. Քաղաքական ժողովոյ 23 յուլիս 1872):

Քաղաքական ժողովս ամէն բանէ յառաջ տեսնելով որ նախորդ Քաղ. ժողովոյ ընտրութեամբ միայն Տեսեսական խորհուրդ մը կար 5 անդամէ բաղկացեալ, Դատաստանական խորհուրդ մը 5 անդամէ, և Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւն մը 2 անդամէ, փութաց ըստ Սահմանադրութեան ընտրել վարչութեան ճիւղերը.

- 1. Ուսումն. խորհուրդը 7 անդամէ
  - 2. Տեսես. , 7 ,
  - 3. Վանօրէից , 7 ,
  - 4. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը 9 անդամէ:
- Դատաստանական խորհուրդն և Կոստ.

18
L

կաց հոգաբարձութիւնն ընտրուեցան Խառն ժողովով :

Միայն Նրևտինց Հոգաբարձութիւնը Տընտես . խորհրդոյ կազմութիւնէն ետև ընտրելութէութեամբ ետ մնացած ըլլալով, ուր ուրեմէն այս ընտրութիւնն ալ կատարուեցաւ 7 անդամէ :

Քաղաքական ժողովս 1873 մայիսի տարեգրովիսն առթիւ՝ կատարեց նաև խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց կիսով չափ նորոգութիւննը, ինչպէս Սահմ. կէրէ. յօդուածը կը տրամադրէ, առաջին անգամին համար վիճակ ձեւելով անոնց անդամոց վրայ :

Քաղաքական ժողովս արդէն դիզեալ ազգային խնդրոց անօրէնութեանը զբաղելուն հետ փութեաց վարչական ընթացքն ուղղելու համար Ներքին կանոնադիր մը պատրաստել, զոր վաւերացուց և զործադրութեան դրաւ, ահա անոր օրինակը :

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԴԻՐ

ՔԱՂԱՅԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԿԵԴՐ . ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Ա . Ն Ի Պ Պ

1. Քաղաքական ժողովը շտաբով մէկ անդամ, որոշեալ օր մը, նիստ ընելու պարտաւոր է 'ի Պատրիարքարան և 'ի հարկին ուրիշ որոշեալ տեղ մը : Ժողովն ինքը կորոշէ օրն ու ժամը և տեղը :

Խնդրոց կարգը կանխաւ կը ծանուցուի ժողովականաց :

Ժողովականք կ'ստորադրեն ներկայութեան տումարի մը մէջ :

2. Արտաքոյ որոշեալ աւուր նիստ կրնայ ընել : Ս. Պատրիարքը կամ ժողովոյ դիւանը և կամ ժողովն ինքը կորոշէ այս արտաքոյ կարգի նիստը . և ժողովականաց կանխաւ կը ծանուցուի օրն ու ժամը և խնդրոց կարգը :

3. Ժողովական մը եթէ շաբաթական նիստի երեք անգամ իրարու վրայ բացակայ ըլլայ՝ առանց հիւանդութեան կամ ծանապարհորդութեան պատճառի, ազգաբարձութիւն կրնող ունի ժողովէն . և եթէ յաջորդ նիստին դարձեալ բացակայ մնայ, երկրորդ ազգաբարձութեամբ իրեն կը ծանուցուի որ եթէ միւս

նիստին դարձեալ բացակայ մնայ, ինքնին հարածարեալ պիտի համարուի :

Երբ հրատարեաց թիւն երեքի հասնի, ընդհանուր ժողովոյ դիւանին կը ծանուցուի, ընդհանուր ժողով գումարելու՝ հրատարեաց տեղ նորոգ ընտրութեան համար :

Բ . Ա Ք Ե Ա Ն

4. Որոշեալ աւուր որոշեալ ժամուն ատենանը կը բացուի, և անմիջապէս նախորդ նիստի ատենագրութիւնը, դիւանատան և այլ ժողովէն կարգեալ Մասնաժողովոց և Յանձնաժողովոց տեղեկագիրները կամ շաբաթական դրօշուտութեանց արձանագրութիւնը՝ կը կարգացուին, և եղած դիտորդութիւններով հանդերձ կը վաւերանան դիւանին ստորագրութեամբը :

Եթէ մեծագոյն մասը ներկայ չէ, ետքէն եկող ժողովականը կրնան ատենագրութիւնն ու միւս արձանագրութիւններն առանձինն ընթեռնուլ և իրենց դիտորդութիւնն ընել :

5. Բաց 'ի հրատարեալ անդամներէն, մնացելոց մեծագոյն մասով օրինաւոր ատեսն կը կազմուի :

6. Եթէ մեծագոյն մասը ներկայ չըլլայ, Ս. Պատրիարքը և ներկայ ժողովականք պատասխանատուութիւնն իրենց վրայ առնով կը խորհրդակցին խնդրոց կարգին մէջ զբանուող խնդրոց վրայ, և որչաւ կրնեն եւ արձանագրել կուտան : Ս. յաղխի պարագայի մը մէջ ժողովականաց թիւը Յէն սակաս ըլլալու չէ :

Մեծագոյն մասի ներկայութիւն չըլլած նիստի մէջ եթէ ժողովական մը դիտորդութիւն ընէ և առջարկէ խնդրոց կարգին մէջ զանուած խնդիր մը օրինաւոր ատեսնի թողուլ, և Ս. Պատրիարքը կամ դիւանի անդամներէն մէկը առաջարկողին համաձայն ըլլան, նոյն խնդիրը ետ կը մնայ :

7. Խնդրոց կարգն անփոփոխ կը պահուի և տեղէ դուրս խնդիր չ'յուզուիր . բայց եթէ մեծագոյն մասը ներկայ ըլլայ, և խնդրոց կարգին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու այսինքն՝ առաջ ու ետև անցնելու հարկը տեսնէ, կրնայ ընել . կամ նոր խնդիր մը ծագած ըլլայ, և անոր ստիպողականութիւնը մեծագոյն մասամբ որոշէ, այդ նոր խնդիրն ալ քննու-

թեան և որոշման կրնայ ենթարկել: Բայց երբ մեծազայն մասը ներկայ չըլլայ, անփոփոխ կը պահուի խնդրոց կարգը, և նոր խնդրոյ համար ալ ներկայից հաւանութեամբ արտաքոյ կարգի նիստ գումարեւ կորուզի:

Գ. Դիւան

8. Ժողովն ունի զիւան մը, բաղկացեալ տտեւապետէ և տտեւադպրէ, և ՚ի հարկին մշանջնուսուր կամ առժամանակեայ փոխանորդներէ:

9. Ատենապետին պաշտօնն է.

Ա. Ատենանը բանալ և գոցել որոշեալ ժամերուն:

Բ. Ատենական կարգաց հսկել:

Գ. Վիճաբանութիւններն ուղղել և ամփոփել:

10. Ատենադպրին պաշտօնն է.

Ա. Ժողովին որոշմանց ճշդիւ արձանագրութեանը և անոնց գործադրութեանը հոգ տանիլ:

Բ. Ժողովին ներկայացնել խնդիրները և անոնց վերաբերեալ կարևոր տեղեկութիւնները:

Գ. Դիւանատան ընդհանուր բարեկարգութեանը հսկել:

11. Ժողովին զիւանը կը պատրաստէ ժողովին խնդրոց կարգը, կամ անոնց ծագման առաջնութեան կարգին և կամ ստիպողականութեան հետեւելով:

Ս. Պատրիարքը և զիւանապետը կրնան նոր խնդիրներ յաւելցնել, երբ խնդրոց կարգը դեռ ժողովականաց չէ ծանուցուած:

Դ. Տնօրէնութիւն

12. Ժողովին ներկայացեալ խնդիրները ժողովն ինքը կը տնօրինէ, և կամ իր մէջէն և կամ դրսէն կարգեալ յանձնաժողովի միջոցաւ կը տնօրինէ:

Խնդիր մը վիճաբանութեան տրուելէն ետքը ժողովականաց հաճութեամբ քուէի կը դրուի. ընդդիմադիր մասն եթէ բողոքէ կամ զիտողութիւն մ'ունենայ, արձանագրել կուտայ:

Քուէարկութիւնը յայտնի կամ դաղտնի կըլլայ ըստ կամաց ժողովին:

13. Յանձնաժողովներն ըստ եղանակի

յանձնարարութեան կը կատարեն իրենց պաշտօնը, կամ կը տեղեկագրեն առ ժողովն և կամ եթէ լիացոր իշխանութիւն առած են, պարտու պատշաճ տնօրէնութիւնը կընեն, և գործադիր իշխանութիւնն ալ ըստ այնմ կը գործադրէ:

14. Ժողովն իր մէջէն ընտրեալ երկու մնայուն Մասնաժողովներ ունի, մին ուսումնական գործոց և միւսը տնտեսական գործոց:

Ուսումնական խորհրդէն և Վանօրէից խորհրդոց ուսումնական մասէն եկած գործերն Ուսումն. մասնաժողովին կը ներկայանան, որ կը տնօրինէ արժանը:

Սոյնպէս Տնտեսական խորհրդէն և Վանօրէից խորհրդոց տնտեսական մասէն և կը տակաց հոգաբարձութեանն եկած գործերը Տնտես. մասնաժողովին կը ներկայանան, որ կը տնօրինէ արժանը:

15. Սոյն մասնաժողովներն իրենց ձեռնհասութեանէ վեր խնդրոց համար Քաղաքական ժողովին կը դիմեն:

16. Սոյն մասնաժողովոց տնօրէնութեանց արձանագրութիւնը ժողովին շտաբթական նիստին կը ներկայացուի:

17. Ժողովականներէն ուղղորդ կրնայ ներկայ գտնուիլ սոյն մասնաժողովոց նիստերուն:

18. Սոյն մասնաժողովներն իրենց վերաբերեալ Խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց հետ համախորհուրդ նիստ կրնան ընել:

19. Դիւանը ժողովէն որոշեալ խնդրոց վրայ պէտք եղած բացատրութիւնը կամ հրահանգը կուտայ գործադիր պաշտօնէից: Դիւանը կը տնօրինէ այնպիսի խնդիրներ և գործեր, որոնք ճշդուած են արդէն կամ սահմանադրութեանը, կամ ժողովէն սահմանեալ օրինօք և հրահանգօք, և կամ կառավարութեան օրինօք:

Ս, յ տնօրէնութիւնները ժողովին շտաբթական նիստին կը ներկայացնէ զիւանապետը:

Ե. Գործադիր Իշխանութիւն

20. Ժողովոց եւ խորհրդոց որոշմանց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ Ս. Պատրիարքը, և ՚ի բացակայութեան նորա՝ ֆոխանորդ Հայրը հրամանաւ Ս. Պատրիարք Հոր, եւ կամ Խորհրդակից պաշտօնեայն:

Դիւանապետը եւ երկու օգնականը իւր եւ Քափու քէնեասին գործադիր իշխանութեան պաշտօնէութիւնը կը կազմեն :

21. Ժողովն ու խորհուրդներն իրենց որոշումները կրնեն իսկ պաշտօնեայք այն որոշումները կը գործադրեն , պարտաւարտած խմբագրութիւնն ընելով , Ս. Պատրիարքին կը ներկայացնեն որ ստորագրէ պաշտօնական թղթերը :

22. Գործադիր պաշտօնեայք կրնան ներկայ գանուել ժողովին նիստին , երբ ժողովն ուզէ . եւ եթէ խնդրոյ մը վրայ բացատրութիւն կամ տեղեկութիւն տալու հարկը տեսնեն , պարտաւոր են Դիւանին իմաց տալ :

23. Գործադիր պաշտօնեայք պատասխանատու են , եթէ որոշան մը գործադրութիւնը յետաձգուի . եւ ամեն յաջորդ ժողովի օր նախորդ որոշմանց մէջէն չգործադրուածները հանդերձ պատճառաբանութեամբը պարտական են ներկայացնել Դիւանին :

24. Խառն ժողովոյ վերաբերեալ խնդիրներն իրեն կը վերապահուին . եւ Ս. Պատրիարք շօր , կամ Կրօնական եւ կամ Քաղաքական ժողովոյ գիւանին հաճութեամբը Խառն ժողով կը հրահրուի :

Եթէ Խառն ժողովոյ գիւանը պատշաճ չալէ , խնդիր մը առանց Խառն ժողով գումարեւել կրնայ անօրինակի , կամ Կրօնական ժողովին անօրէնութիւնը Քաղաքական ժողովին , եւ կամ Քաղաքական ժողովին անօրէնութիւնը Կրօնական ժողովին հաղորդուելով :

25. Տեսուչ խորհրդոց , Հոգաբարձութեանց եւ Մասնաժողովոց կամ Յանձնաժողովոց վերաբերեալ խնդիրները գիւանապետը կամ օգնականը կը զրկէ անոնց , կամ Ս. Պատրիարքին եւ կամ իր ստորադասութեամբը : Դիւանատունը պարտական է յանձնարարեալ խնդրոց վերադարձին հոգ ունենալ , եւ ասոնց համար Առեմաղդարին հաշիւ տալ :

26. Իսկ այն խնդիրները , որոնց վերաբերեալ անօրէնութիւնն արդէն որոշեալ է , կամ թէ սովորական եւ ծանօթ է , Ս. Պատրիարքը պաշտօնէից հետ խորհրդակցելով կը սլուորինէ , եւ այս անօրինութեանց արձանագրութիւնը ժողովին շարաքական նիստին կը ներկայացուի :

Գրատական խնդիր մը , եթէ դատաստանական խորհրդոյ զրկուելու սէսք չունի ,

Պատրիարքական փոխանորդին կը զրկուի . եւ առանց անոր գիտութեան չի անօրինուիր :

27. Այն կարեւոր անօրէնութիւնները , որոնք հրատարակութեան յարմար կամ արժանի կը գատուին անօրինողի կողմէն , գիւանատունը հրատարակութեան : Կուտայ ուղղ ալ գային խնդրոց :

28. Ներկայ կանոնագիրը վերաբննելի է , երբ երեք ժողովականի կողմէն առաջարկուի , եւ ժողովն ընդունի :

Սոյն կանոնագրին համաձայն Գիւանատունը իր շարաքական գործողութեանց անվեկազրք կը չնրկայացնէր իւրաքանչիւր նիստի մէջ , եւ կարողացուելն յետոյ կը վաւերանար :

Այս կերպով Գիւանատան Հայերէն ճիւղը 292 թիւ և Տաճկերէն ճիւղն ալ 301 թիւ գործողութիւններ ունեցած են , որոնց զլիսաւոր պարունակութիւնն եղած են :

Հայերէն թղթակցութեանց մասին՝ Սահմանադրութեան գործադրութեանը համար պատուէրներ եւ բացատրութիւններ , գաւառներէն հասած այլ և այլ հարցմանց եւ զխտութեանց պատասխաններ , ժողովոյ որոշմանց կրկնութիւններ , վկայագիրներ , արքունի տրոց վերաբերեալ բացատրութիւններ և այլ և այլ մասնական տնօրէնութիւններ են :

Տաճկերէն թղթակցութեանց մասին՝ հարտահարութեան ծանուցեալ խնդրոց՝ կրօնափոխութեան և եկեղեցեաց վնասութեան համար թագիրներ , յանձնարարականներ թէ առ Կուսակալս և թէ առ Պօլսոյ տեղական իշխանութիւնս , փոխանորդարանի կողմէն ամուսնական խնդրոց վրայ գրութիւններ , բացատրութիւններ և այլ հարկ եղած հետադիրներ , և այլն :

Քաղաքական ժողովոյ որոշած էր Նաե որ , թէ իր և թէ՛ Գիւանատան տնօրէնութեամբը առ Բ. Գուռն ուղղելի ամենայն գլուխութեանց նախադիժր իրմէ յատկացեալ ժողովականին զխտողութեանը ենթարկուելէ ետև մատուցուին առ Բ. Գուռն :

Ներքին կանոնագրին մէջ յիշուած Աւսուցական և Տնտեսական մասնաժողովոց կազմութիւնն ետ մնաց զանազան զխտողութեանց պատճառաւ :

Գրեանատան բարեկարգութեան համար աշխարհիկ կանոնադիր մը պատրաստելով վաճառքացաւ, որոյ օրինակն է հետեւեալը :

ԳՐԵԱՆԱՊԵՏՈՒ ԿԱՆՈՆԱԿԻՐ

1. Գրեանատունն օւնի Գրեանապետ մի, որ պատասխանատու է: Գրեանատան բոլոր գործաւնութեանց. պիտի հսկէ Գրեանատուն հասած և անկէ ելած գրութեանց ճշդիւ և օրինակ որ արձանագրութեանը, խնդրոց կարգին, թղթակցութեան ըստ օրինի կատարման: Ժողովոց և խորհրդաց ատենագրութեանց և Գրեանատան թղթոց և առևմարաց սահմանութեան:

2. Քաղաքական ժողովը կը նորէ Գրեանապետը և Գրեանատան բոլոր Գրեանադպիրները:

3. Գրեանադպիրը պատասխանատու են Գրեանապետին, իրենց յատկացեալ կամ յանձնարարեալ պաշտօնին ճշդիւ գործադրութեանը մասին:

4. Հայերէնի և Տաճկերէնի Ա. խմբագիր Գրեանադպիրը Գրեանապետին օգնականն են և անոր պէս պատասխանատու, և ՚ի բացակայութեան նորա մին կամ միւրը Գրեանապետի պաշտօնը կը վարէ:

5. Գրեանատունը կը բացուի 3 Ժամ յառաջ: Կը գոցուի ամառը 9 1/2 ին և ձմեռը 40 1/2 ին:

6. Գրեանատունը կէս օրերը մէկ Ժամ կը գոցուի ճաշի Ժամանակ: Մնացեալ Ժամերուն մէջ իւրաքանչիւր պաշտօնեայ իրենց գործոց պիտի զբաղին, ըստ հրահանգի և յանձնարարութեան Գրեանապետին կամ անոր օգնականաց:

7. Իւրաքանչիւր ժողովոյ և խորհրդոյ յատկացեալ Գրեանադպիրը, անոնց իւրաքանչիւրին յատկացեալ Քտենագրչի պաշտօնէին հետ յարաբերութիւն ունին, և անոնցմէ առած հրահանգը Գրեանապետին կամ օգնականաց հարողելով: ըստ այնմ կը գործադրեն:

8. Եթէ Պատրիարքարանէ դուրս տեղ մը ժողով կամ խորհուրդ գումարի, միայն յատկացեալ Գրեանադպիրը ներկայ պիտի գտնուի որովեալ Ժամուն:

9. Առանց հիւանդութեան ... պատճառի

բացակայութիւն արգիլեալ է. և եթէ ուրիշ ստիպողական պատճառ մը պատահի, կանխադրով պիտի հարողուի Գրեանապետին:

10. Գրեանապետը կամ անոր օգնականները կարող են անբաստանել պարտազանց պաշտօնեայ մը առաջի Քաղաքական ժողովոյ: Անորոջ պաշտօնեայն իր պաշտօնէն կարձրուի:

11. Գրեանատունն ունի սպասաւոր մի, որ անոր բաց ատենը պաշտօնէնց կապասաւորէ, և գոց ատենը կը հսկէ և կը պահպանէ ամենայն զՎ ջերը:

12. Երասթաճիք պարտական են Գրեանապետին կամ անոր օգնականաց յանձնարարութիւնները կատարել:

13. Կարևոր նմանիք և այլ պաշտօնական յանձնարարութիւնք՝ որոց որ ուղղեալ է, յանձնելով՝ վտարելն ստացազիբ կաւառուն, որ ապա ներկայացնեն Գրեանապետին:

14. Գրեանատան համար թէ՛ սպասաւորին և թէ՛ ետաքանչիւրուն ըրած Ժախքերը Գրեանապետին գիտութեամբը կը լըլան և անոր ստորագրութեամբը կատանան Գանձապետին:

15. Գրեանատան ամենայն պիտոյը Գրեանապետն իր ստորագրութեամբը կը խնդրէ մատակարարելն:

16. Գրեանատան բոլոր պաշտօնէնց անասկանը որոշեալ Ժամանակի մէջ վճարուելու համար Գրեանապետը կը բանակցի Տնտեսական խորհրդոյ հետ, և իւրաքանչիւրին շէքերը կատանայ:

ՔԱՄԻՏԵ ԲԵՆԵՄԻՆ

17. Քամիտ քէհեասին ամեն առաւօտ Պատրիարքարան կիջնէ, և Ս. Պատրիարք Հօր, Փրօնանորդ Հօր և Գրեանապետին և Տաճկերէնի Ա. խմբագրին հետ տեսուելէն ետքը կերթայ ՚ի Բ. Գրեան:

18. Քամիտ քէհեասին Բ. Գրան և Ազգին մէջ եղած գործոց միջնորդն ըլլալով, իրեն եղած յանձնարարութիւնները ճշդիւ կատարելու պարտական է և ԲՅ. Գունէն զատ ուրիշ պաշտօնական տեղեաց հետ յարաբերութիւն պիտի ունենայ, և հոն Ազգային հանրական և անհատական գործոց վրայ պիտի հսկէ:

19. Քամիտ քէհեասին պարտքն է ըստ

կել, որ պաշտօնական այցելութիւններն իրենց պէտք եղած ժամանակին կատարուին, և այդ մասին թերութիւններ տեղի չունենան :

20. Քափու քէհեասին դիւանէն առած իղթերուն ցանկը պիտի ստորագրէ, և ըստ այնմ յանձնարարութիւնները կատարելով պիտի հաղորդէ Տանկերէնի դիւանին, արձանագրութեան համար :

21. Քափու քէհեասին պարտաւոր է դիտնալ թէ Բ. Դանէն առնուած հրամանագրերն իրենց զրկուած տեղերուն մէջ գործադրուած են թէ ոչ, կամ հրամանագրին տեղի տուող խնդիրներն ապա ի՞նչ վիճակ ստացած են. այս բանին համար Քափու քէհեասին դիւանագետին գործակցութիւնը կատանայ, և ըստ այնմ առնուած տեղեկութիւնները խնդրոյն վերաբերեալ թագրիրներուն տուածաբն մէջ արձանագրել կուտայ :

Յաւելուած է Գրխանայան Կանոնագիրն

1. Մէկ ամսու մէջ երեք աւուր բացակայութեան համար պաշտօնէ արձակում :

2. Մէկ աւուր բացակայութեան համար երկու աւուրէքի տուգանք :

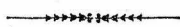
3. Գիւանական կանոնագրին մէջ յիշուած կէս օրէն 3 ժամ յառակ ներկայութիւնը, 2 1/2 ժամու վերածել :

4. Որոշեալ ժամուն չեկող պաշտօնեայք պարտազանց պիտի համարուին. և դիւանագետին Ք. ազդարարութենէն ետև՝ ամբաստանեալ պիտի համարուին Քաղաքական ժողովին առջև :

Սոյն կանոնագրին համաձայն Քարուքէհեասի էֆէնտին իր պաշտօնին և գործոց օրագրութիւնը կը բերէր ժողովոյ նիստերուն, և Գիւանատան չարաթիական գործողութեանց ընթերցումէն յետոյ՝ ախ կը կարգացուէր, և անոնց կէտ ատենագրութեան տուածաբն մէջ կ'արձանագրուէր :

Գիւանատան բարեկարգութեան, կանոնադրութեան և մանաւանդ ապահովութեան մէջ գլխաւոր և առաջին միջոցը նկատուեցաւ զուհետքէ Գիւանատան մ'ունենալ : Այս մասին բանակցելով Մայր եկեղեցւոյ Թաղ. խորհրդը

դոյ կետ, երկու կողման հաւանութեամբ որոշուեցաւ Մայր եկեղեցւոյ կանանց կողմը գտնուած Դպրաց Պահարանը յատկացնել Պահեստի դիւանատան : Ծամանակ չեղաւ միևնոյն բանակցութիւնն ունենալ Դպրաց ընկերութեան կետ, որուն ձեռքը կը գտնուի յիշեալ Պահարանը :

Բ.

ՍՍ. Հ Մ Ս Ն Ա Գ Ր Ո Ղ Թ Ե Ա Ն
Գ Ո Ր Մ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ը

Կեդրոնական վարչութեան առաջին ու գլխաւոր պարտաւորութիւնը Սահմանադրութիւնը գործադրելն ըլլալով, Քաղ. ժողովս իր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն փութաց այս պարտաւորութիւնը կատարել :

Սահմանադրութիւնն Ազգին յառաջադիմութեան ու կենաց տարը լինելով, գաւառաց մէջ ալ անոր գործադրութիւնն անհրաժեշտ պիտոյք մ'էր, մանաւանդ որ գաւառական վարչութեանց ըստ օրինի կազմութեամբ և պաշտօնավարութեամբը իւրաքանչիւրն իր վիճակին վրայ խորհելու և զայն դարմանելու փոյթ կուենանա. ինչպէս որ Գաւառական հարստահարութեանց քննիչ Գանձատիրը զգաւառացի ազգայնոց վիճակը մանրախոյզ քննութենէ անցնելէ ետև, Ազգին ձեռք ըլլալիք դարմանաց առաջինն ու գլխաւորը համարած և առաջարկած էր. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԳՈՐԾԱԳՐԵՆ ՏԱԼ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳԱՆԱՍԱՍ ՄԵՋ : Ուստի Քաղ. ժողովս ձեռնարկեց Սահմանադրութիւնը գործադրել ընդհանուր գաւառաց մէջ, գործակցութեամբ Կրօնական ժողովոյ :

Բայց նախ և յառաջ գաւառական Վիճակագրութիւն մ'ընելու և Հայաստանի աշխարհացոյց տախտակի մը պարտաւորութեան պիտոյքը նկատողութեան առնելով, զոր նաև ցուցըցած էր Գաւառ. հար. քննիչ Յանձնաժողովն, իր երկրորդ նիստին մէջ որոշեց յատուկ շրջաբերականաւ Վիճակագրական ցուցակներ ուղղել բոլոր Առաջնորդական վիճակներէն. և Աշխարհացոյցին պատրաստութիւնն

ալ այս մասին ձեռնհասութիւնը վկայեալ թիւիւնս Գարութիւն էք Ին յանձնարարութիւն ընել :

27— 28 Վիճակներ իրենց վիճակագրութիւնը զրկեցին, և միւսները չպատասխանեցին : Թէև քանիցս այս հրահերն կրկնուեցաւ հետզհետէ զրկուած շրջաբերականաց միջոցաւ, տես 'ի Երջարեբրականն որ Խառն ժողովոյ համարատուութեան վերջը կցեալ են : Եկած վիճակագրութիւնները կցելով համարատուութեան վերջը՝ իբրև Գ. մասն կը փութանք հրատարակել 'ի տեղեկութիւն երեսփոխանաց և հետաքրքիր ազգայնոց, յուսալով որ այս Վիճակագրութիւնը հետզհետէ կ'ամբողջանայ և աւելի կը կատարելագործուի : Ի սկզբան զժողարութիւն մ'ալ չ'աւելցնելու կամ մեկնութեան տեղի չի տալու համար՝ ազգայնոց թիւը չուզուեցաւ . թէև քանի մը գաւառներն նկատելով որ Հոռոմէական կամ Բողոքական ազգայնոց և այլոց ազգաց քանի տունէ բազկանաւը կուզուի, բարեհաճեր էին Հայոց տանց թիւերն ալ նշանակել, ինչպէս կ'երևի Վիճակագրութեան ցուցակներէն . բայց յետոյ յատկապէս Հայոց տանց և անձանց թիւերն և որիչ կարևոր տեղեկութիւններ ալ ուզուեցան Վիճակագրութիւնը զրկող գաւառներէն, և քիչերը պատասխանեցին : Հետևաբար 1873 յունիս 7 ի շրջաբերականաւ այս մասին աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ուզուեցան, տես 'ի Երջարեբրականն :

Իսկ Աշխարհացոյց տախտակին վրայ, որ արդէն աւարտելու մօտ է, իւրաքանչիւր Առաջնորդական վիճակք յայտնի երևալէն զատ, Վիլյայթի և Միթլսարեֆութեան ևն բաժանումներն աւանձինն պիտի ցուցուին . որով վիճակաց բաժանման արդի դրութեան աղաւաղեալ և բարեկարգութեան կարօտ մասերը յայտնի պիտի երևան : Այս տախտակը բարեկարգուելէն ետքը, արժան է որ հրատարակութեան տրուի, ոչ միայն ազգային վարութեանց համար, այլև ազգային ամեն վարութարանի մէջ տղայոց ուսուցանելու համար :

Այս Աշխարհացոյց տախտակը կարելի եղածին չափ կանոնաւոր ընելու համար, իւրաքանչիւր առաջնորդական վիճակներէ ու-

զուեցաւ թեմական քաղաքաց և դիւղորէից մէկմէկէ՝ Հեռահարութիւնը ժամու և տեղական դրից հեռեմատութեամբ . (տես նաև յունիս 7 ի շրջաբերականին մէջ), երեք վիճակք՝ Կարին, Երզնկա և Շապինգարահար պատասխանեցին . Կարին և Շապինգարահար սար ուղուածին համեմատ տեղեկագրած էին . իսկ Երզնկա իր վիճակին աշխարհացոյց տախտակը զրկեց, ընդ որ Քաղաքական ժողովու հաճելով, անոր օրինակները հանել տալով զրկեց ուրիշ վիճակաց, որ ըստ այժմ իւրաքանչիւր իր թեմին աշխարհացոյց տախտակը չիմէ ու զըրկէ՝ մթէ դիւրութիւն ունին : Թէքերտաղ նրաննօրինակ տախտակ մը զրկեց, և Խարբերդ ալ արդէն տակալ տախտակի մը օրինակը զրկեց . իսկ ուրիշ վիճակէ ձայն չեկաւ :

Այս հիմնական նախապատրաստութեանց հետ, Սահմանագրութիւնը գաւառաց մէջ գործադրելու դիւրութիւն տալու համար՝ Սահմանագրութիւն հրահրէք ոչ պատրաստուեցաւ . յարուժ ոչ միայն ընտրողական գործողութիւնները, այլև Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ, Գաւառական վարչութեան, Առաջնորդի ևն պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը մանրամասն դժուրեցան . և կեդրոնական և Գաւառական վարչութեանց մէջ եղած յարաբերութեան սահմանը ցուցուեցաւ, որով գաւառներ գաւառին և կեդրոնինը կեդրոնին վերապահուելով՝ աշխատութեան բաժանման սկզբունքը գործադրուեցաւ . և կեդրոնն սկսաւ հետզհետէ ազատիլ ոչ միայն գաւառաց մասնական խնդրոց դատմունքներէն, այլև առաջնորդական խնդրոց զանաճառաւ ծագած այն սնտոի վէճերէն, որոնց համար իւրաքանչիւր կուսակցութիւն իր հանրազրկներովը Պատրիարքարանը կը դարձեցնէր, և անոր ազդեցութիւնն իր կողմը յանկուցանել կը ձգտէր :

Եւ ըստ որում Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ և վարչութեան և Առաջնորդի վաւերացուած Խառն ժողովոյ կը վերաբերի, ինչպէս նաև պատրաստեալ Հրահանգաց քննութիւնն ու վաւերացումը, ուստի այս մասին պիտի խօսինք Խառն ժողովոյ Համարատուութեան մէջ :

Սակայն Քաղաքական ժողովը պարտ էր համարել Սահմանադրութիւնը գործադրելու ձեռնարկութեանը մասին քանի մը դիտողութիւն ներկայացնել:

Այս ձեռնարկութեան մէջ, մինչև մեր հրատարական թուականը, չտեսնուեցաւ այնպիսի դժուարութիւն մը կամ խոչընդոտ մը, որ Սահմանադրութեան այս կամ այն մասնադրութեանէն ծագում առած ըլլար, և Ընդհանուր ժողովոյդ անմիջական վերաքննութեանն ենթարկելու հարկ ստիպողականութիւն ունենար:

Սակայն այս ձեռնարկութիւնը դաւանաց ունեց մէջ ընդդիմութեան պատահեցաւ այն անձանց կողմէն, որոնց անսահման իշխանութիւնը սահմանաւորելու կ'երթար Սահմանադրութիւնը:

Կեդրոնական վարչութիւնն այս ընդդիմութեանց 'ի սկզբան նշանակութիւն չտուաւ, յուսալով որ իր յարատև ու անյողդող ընթացից առջև հետզհետէ անոնք ալ կ'անհետանան. բայց երբ տեսաւ որ հին դրութեան այս բեկորները գիւրութիւն կուենեան ըստ որհին ընտրեալ զաւառական վարչութեանց զէմ խոչընդոտ հանել, և մինչև իսկ անդործութեան գառապարտել զանոնք: Կեդրոնական վարչութիւնը հարկ դրաց այս վիճակին հիմնական դարմանին դիմել, այսինքն ոչ միայն դրածադրել Սահմանադրութիւնը՝ այլև աստիճան դրայն. զի անոր ասպնջութեան խնդրէն կախումն ունէր գործադրութիւնն ալ:

Հոս հարկ կըլլար մեզ գէրմել Բ. Դրան միջամտութեան:

Բայց այս միջամտութիւնը խնդրելու համար նախ և յառաջ Նախագահ և Վարչութիւն Համակարծիք պէտք էին ըլլալ խնդրոյն վրայ: Թէպէտ Ս. Պատրիկոս հայրը Քաղաքական ժողովոյս ընտրութեան առաջին օրէն իր տարակարծիք ըլլալն յայտնեց, ինչպէս նաև Խառն ժողովոյ Օղոստոս 10 ի Բ. նիստին մէջ (տես Քաղաքարկութիւն Հրատարակութեան սուջև ընդդիմութիւն Նյարոյց. որով իբրև անհամաձայնութեան խնդիր Ընդհանուր ժողովոյդ ընտրութեանը բերելու վիճակին մէջ չգտնուեցանք: Նոյն իսկ Ընդհանուր ժողովոյդ

50 րդ. նիստին մէջ՝ որ 'ի 23 Օգոստոս 1872, Ս. Նախագահին և Վարչութեան մէջ սայն անհամաձայնութեան պայքար տեղի ունեցաւ յատենի անդ, և երբ նորին Սրբադեմութիւնը Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը յանձնաժողովոյ մը յանձնելու առաջարկութիւնը պաշտպանելու առթիւ ըսաւ. « Գանի « որ արդի տարտամ ընթացքը շարունակէ, « Ազգային Վարչութիւնը չլիտի կրնայ իր « ընթացից որոշ ուղղութիւն մը տալ և « գործել, և չլիտի վերջ դաննն այն այլ « և այլ մեկնութիւնները, որոնք մերթ « այս, մերթ այն խնդրոյն մէջ օրինաց նը: « կատմամբ տեղի կուենան: Իս իսկ, կը յիշէք, որ երբեմն կ'ըսեմ թէ օրինաց չըլանաւ « կէն դուրս պիտի ելնեմ, երբ հարկը ստիւ « պէ, և այս խօսքս իրաց տրդի վիճակին « մէջ ոչ օք կրնայ մեղադրել »: Եւ քիչ մ'ալ աւելի յառաջ երթալով, նորոգ ընտրութեանց առթիւ Սահմանադրութեան մասին զանազան ակնարկութիւններ ընելն դատ՝ ըսած է. « Գանի որ ժողովուրդը իրաւանց ձանաչուց « չունի, քանի որ օրինաց ոգին չըմբռնէր, « և ուրեմն իր պաշտօնատարներուն համար ալ « Սահմանադրութեան սեյք չկայ »:

Միևնոյն նիստին մէջ երբ Քաղաքական ժողովը հրատարեալ 4 անգամայն նորոգ ընտրութեան խնդիրը կը յուզուէր, Քաղաքական ժողովոյ Առնեազպիրը բարեբէպ առիթով չը վախուց յանուն Վարչութեան յայտարարել թէ, « Նախ միտնեմ ընդ միշտ կը յայտարարեմ որ Ընդհանուր ժողովոյ մէջ երբ Քաղաքականութեան հարցումներ ուղղուին այնպիսի « խնդրոց վրայ, որոնք յատենի Քաղաքական « ժողովոյ յուշուած և անոր նկատողութեան « ենթաբրուած չեն, չեմ կարող 'ի պաշտօնէ « պատասխանել, այլ կրնամ խօսիլ միայն այն « խնդրոց վրայ, որոնք օտար չեն Քաղաքա- « կան ժողովոյ, և անոր կարծիքն ու միտում « ներք ծանօթ են ինձ: Այս կարգէն են այն « քանի մը խնդիրներն, որոնք կը յուզուին այս « պահուս Քաղաքական ժողովոյ 4 անգամայն « ընտրութեան առթիւ: Նախ կոստանդ էք. « ին՝ որ Քաղաքական ժողովն անկերպարան « վիճակի մը մէջ կ'ենթադրէ, կը պատաս- « խանեմ թէ Քաղաքական ժողովն թէև իօր « չօրս անդամներն հրատարեալ, կազմուած՝

« իւր նիստերը կը շարունակէ, և ընդհանուր « ժողովոյ կողմէ արգելն ընդունուած և 'ի գործ « գործած դրուժեան հետեւելը՝ իւր ներկայ « անբաւոյն թուոյն մեծագոյն մասովը ատենանը « կը բանայ, և վարչական գործերը կը տնօ- « րինէ »:

« Նրկորդը՝ կը յայտարարեմ որ Քաղա- « քական ժողովն առաջադրած է Ազգային Սահ- « մանադրութեան այն ամեն յողուածները՝ « որոնք վերաքննութեան բովին անցած չեն և « նոյնը կը մնան, Ենչու՞րեմք, և այն մասերը՝ « որոնք վերաքննուելով փոփոխութիւն կրած « են, եղած սրբադրութեանց համաձայն գոր- « ծադրել: Իսկ երբ Քաղաքական ժողովը Սահ- « մանադրութեան գործադրութեան մէջ դժ- « ուարութեանց պատահի, և անոր այս կամ « այն արձանագրութեան փոփոխութիւնը հար- « կաւոր երևի իրեն, այն ատեն ընդհանուր « ժողովոյ պիտի դիմէ և յարուցեալ զժուա- « րութեանց բարձուել ինքիք »:

Յայտնի է որ յանուն Վարչութեան յա- « տենի ընդհանուր ժողովոյդ եղած սոյն յայ- « տարարութեան մասնակից է նաև Ս. Պատրի- « արքը իրեն Նախագահ Վարչութեան, որ « փոխանակ Քաղաքական ժողովոյ Ստենագրու- « ին յայտարարութեանը հերքելու, Վերջ Նա- « խագահ ընդհանուր ժողովոյ հրաման ըրաւ « ընդհանուր ժողովոյ Ստենագրութիւն թէ, օրեւ- « րէ ԳՈՐԾԱՊԵՑԵՔ (տես 50 ող նիստի ատե- « նագր. երես 732): Ուրեմն Ս. Պատրարքն իր « նախկին յայտարարութիւնն ետ առած եղաւ « որով Վարչութեան և իր մէջ եղած անհամա- « ձայնութիւնը՝ որ ըրելուայն ընդհանուր ժող- « վոյդ իսկ ատենան եղած էր նոյն նիստին մէջ՝ « վերջ գտաւ »:

Սակայն խնդիրը վերջացած չէր, զի Ս. « Պատրիարքն իր համոզումը փոխած չէր և ըստ « ամենայնի համաձայն չէր Վարչութեան հիմնա- « դրծին: Թողունք Վարչութեան նիստերուն « անքերը նկարագրելը. նոյն իսկ ընդհ. Ժո- « ղովոյդ 55 ող. նիստին մէջ՝ որ 'ի 29 դեկտ. « 1872, Ս. Երուսաղէմ քաղաւ Կեանքերն « խնդրոյն առթիւ Ս. Պատրիարք հայրը Սահ- « մանադրութեան վարչ ունեցած ըմբռնումը « դարձեալ բացատրած է, և անոր շրջանակն « դուրս ելնելու կարծիքը դարձեալ պինդ բըռ- « նած, մինչև տեղի տուաւ ընդհանուր ժողովոյ

Վսեմ. Ատենագրութին զինքն յուզողութիւն « հրաւիրելու:

Փորձով և համոզմամբ կը յայտարարենք « թէ՛ գործադիր իշխանութիւնը, այն է Վարչ- « յութեան անգամը թէ իրենց մէջ և թէ ի- « րենց Նախագահին հետ եթէ տարակարծիք և « անհամաձայն ալ ըլլան, գործոց ուղղութեան « և տնօրէնութեան դէմ ելած խոչընդոտները « կրնան հարթել, ԵՐԲ ԱՄԵՆՔԵ ԱԼ ԼԱՒԱՍԱ- « ՐԱՌԵՍ ՕՐԻՆՍԱՏ ՀՊԱՏԱԿԻՆ. բայց երբ օրինաց « գործադրութեան կամ անգործադրութեան « վրայ խնդիր ծագի և անհամաձայն ըլլան, ըն- « թացքն անկարելի է:

Դէպերն այնպէս բերին որ Վարչութեան « զբաւեղանին վրայ այնչափ ծանրակելու խնդիր- « ներ կային, որոնց սխտածառու Ս. Պատրիարքը « չկրցաւ միւս անգամ այդ խնդիրն ինքնին ե- « րեան հանել. ուստի կամայ ակամայ կը հղա- « տակէր Վարչութեան որոշմանց:

Քաղաքական ժողովս գաւառաց մէջ « Սահմանադրութեան ըմբռնութեան յաճախելը « տեսնելով, որք մինչև իսկ տեղական կառա- « վարութեան միջոցաւ առ Բ. Գուռն գտնագա- « ներ կը տեղային, և Բ. Գուռնն ալ առ Պատ- « րիարքարանս. որոնք հանդերձ կրօնական ժո- « ղովով 'ի նիստ 24 յուլիս 1873, Բ. Գրան հետ « այս մասին բանակցել, առիթ բռնելով Եւդո- « կիոյ խնդրը, որոյ համար Բ. Գուռնն եկած « վերջին ծանուցագրոյն վրայ ընդարձակ պատաս- « խան մը խաղաղութեցաւ, օրինակը տես խառն « ժողովոյ համարատուութեան մէջ. որմէ Սահ- « մանադրութեան տիրող օրէնք ըլլալուն կամ « չըլլալուն խնդիրը երևան պիտի կէլար, և երկ- « րայն օրէնք իւրնը, որ այս կամ այն առթիւ Վար- « յութեան մէջ յերեան կուգար Բ. Գուռնն եկած « մէկ քանի ազդարարութեանց սխտածառու, « միտնգամ ընդ միշտ վերջ պիտի գտնէր: Եւ « այս յայտնութեամբ ոչ միայն գաւառաց մէջ « Սահմանադրական Վարչութեանց դէմ ելած « խոչընդոտները, այլ և նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ « ժողովրդեան և Թաղական խորհրդոյ մէջ ե- « ղած յարաբերութեան անգիտութեամբ ծա- « դած դժտարութիւնները օլիտ բարձուէին, « 'ի հարկին կառավարութեան միջամտութեանը « դիմելով: Կամ 'ի հակառակ ելա՞ Վարչութիւնը « պիտի պարտաւորէր ընդհ. Ժողովոյդ անօրէ- « նութեանը դիմել:

Հարկ չկայ ըսել թէ այս կարևոր բանակցութիւնը՝ որ խնդրոյն փորձաբարը պիտի ըլլար, չսկսուած՝ Սահմանադրութիւնն անգործադրելի ցուցնելու համար ինչ միջոցներ ձեռք առնուեցան, որով Գաղաքական ժողովոյն հրաժեշտը վրայ եկաւ, անիկ ետքն ալ Խրթիւնեան Ս. Պատրիարքին հրաժեշտը . և նոր Տեղապահի ընտրութեան ատթիւ Բ. Դոնէն եկած հրամանագիրը՝ որ Սահմանադրութեան գործադրութիւնն որոշելի կը հրամայէր, ամէն կնճիւռ լուծեց և ալ՝ որ և է երկբայութեան ընաւ տեղի չի թողուց :

Երկու կուսք ալ վերաքննութեան խընդրոյն վրայ :

Սահմանադրութիւնը պէտք է գործադրել՝ ըսելը, Սահմանադրութիւնն անթերի է և վերաքննութեան կարօտ չէ՝ ըսել չէ : Վերաքննութիւնը ոչ թէ այժմ, այլ միշտ պիտոյց մ'է . վասն զի ժամանակը կը ծնանի այդ պիտոյցը և յառաջադիմութեան մէկ նշանն է :

Բայց վերաքննութեան համար բուսական փորձառութեան պէտք է . ինչպէս Սահմանադրութեան 99-րդ. յօդուածը կը տրամադրէ : Գաղաքական ժողովս չէր կրնար օրէնքը չգործադրելով անոր գործադրութիւնն անկարելի կամ դժուարին ցուցնել, կամ վերաքննութեան տակ է ըսելով՝ օրէնքէն ըստ կամու չեղիլ . այլ պարտաւոր էր օրէնքը ճշդիւ գործադրել, որպէս զի վերաքննութեան արժանի կէտերը փոքր-փոքր նշմարէ, և ոչ թէ երևակայական ըմբռնումը :

Այսպէս վերաքննութիւնը փորձառութեամբ ընկելու դրութեան հետեւելով, Վարչութեան Հրահանգները վերաքննութեան ենթարկուած են առանց սահմանելու ժամանակ ունենալու . երբ կեդրոնական վարչութիւն կամ Գաւառական վարչութիւնք ևն՝ որոնց համար որ նոյն Հրահանգները սահմանուած են, փոքր-փոքր դիտողութիւնն ունենան անոնց վրայ, և վերաքննութեան պիտոյքը երևան գայ :

Սահմանադրութեան վերաքննութեան համար փորձառութեան պէտքը նկատուած է արդէն : Վերաքննութեան պայմանելու ժամա-

նակն անցած, հետևաբար այս կապէն արձրուած ըլլալով, Ընդհանուր ժողովք քանի մը յօդուածոց վերաքննութիւնն փորձառութեամբ ստիպողական ճանցաւ և կատարեց, և յորձադրութեան դրաւ . Վերաքննիչ Յանձնաժողով մ'ալ անուանեց, որ փորձառութեամբ ստացուած դիտողութիւններով վերաքննութեան կարօտ կէտերը նկատողութեան առնու և զանոնք տեղեկագրէ առ Ընդհանուր ժողովք :

Վերաքննիչ Յանձնաժողովն՝ ինչպէս ամեն պաշտօնական մարմնոց՝ նոյնպէս և Գաղաքական ժողովոյս չրջաբերականաւ ծանուցած և վերաքննութեան մասին դիտողութիւնը խընդրած էր ժամանակին . ուստի Գաղաքական ժողովս՝ թէ և յետ հրաժարման, բայց փութաց այս մասին իր ունեցած փորձառութեամբ քանի մը դիտողութիւններ ներկայացընել Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ՝ հետեւեալ տեղեկագրով :

**Գերադասելի Սըբազան Նախագահ
Սահմանադրութեան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ**

Պատուարժան Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ յունիս 1 թուականաւ չրջաբերականը ժամանակին ստացած, և Գաղաքական ժողովոյ յունիս 16 ի նիստին մէջ նկատողութեան աննելով, անոր մէյմէկ օրինակը իւրաքանչիւր անդամոց ղրկուելին որոշած էր . որպէս զի իւրաքանչիւրն իր փորձառութեան արդիւնքը հաղորդէ, և ժողովն ալ ըստ այնմ իր դիտողութիւնը տեղեկագրէ Պատուարժան Յանձնաժողովոյդ, պայմանելու ժամանակին մէջ :

Հարկ չիկայ ըսել թէ, նոյն թուականէն քիչ ետքը Գաղաքական ժողովոյ հրաժեշտը վերայ հասաւ : Այժմ որ Յանձնաժողովք սկսած է իր պաշտօնը կատարել, Գաղաքական ժողովք թէ ևս հրաժարեալ՝ բայց իւր անգաղտն մանց կողմէն ստացած քանի մը դիտողութիւնները Յանձնաժողովոյդ ուշադրութեանը եւ քննութեանը կը ներկայացնէ :

Այս դիտողութեանց զլիստորը սա է թէ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը դաւառաց մէջ նոր սկսուած ըլլալով, վերաքննութեան էական պայմանը համարուած փորձա-

ուսմանը պէտք եղածին չափ ստացուած չէ . բնականաբար որչափ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը ընդարձակի դաւաճաց մէջ, նոյնչափ կարելի պիտի ըլլայ հետզհետէ շօշափել թերութիւն կամ դժուարութիւն, ինչ որ պատահի Սահմանադրական ընթացքի մէջ : Այս պատճառաւ պատշաճ կը նկատուի որ յաջորդ վերաքննութիւնը փոխանակ որչափ ժամանակի մէջ կատարելու, ընդ միշտ կատարուի . երբ Վարչութիւնը հետզհետէ իր փորձառութեամբը հարկ տեսնէ Սահմանադրութեան որ եւ է յօդուածին փոփոխութիւնը : Հետեւաբար կուտայարկենք, Սահմանադրութեան 99դ. յօդուածին մէջէն, որ վերաքննութեանը կը վերաբերի, պայմանեալ ժամանակը բաժնայ : Սոյն գիտողութեան հետ կը ըրծորենք նաեւ հետեւեալները :

Ա. Սահմանադրութեան 48դ. յօդուածին երկրորդ պարբերութիւնը կը տրամադրէ որ իւրաքանչիւր վանք իրեն համար յատուկ կուսնոնք ունենայ, եւ այս կանոնադրութիւնը ընդհանուր ժողովով վաւերանայ : Վանօրէից համար ընդհանուր կանոնադրութեան մը պէտք կայ, զոր Վարչութիւնը կրնայ պատրաստել եւ Քնդհանուր ժողովը վաւերացնել : Եւ իւրաքանչիւր վանքի Միաբանութիւն նոյն ընդհանուր կանոնադրութեան համաձայն կրնայ պատրաստել իր ներքին յատուկ կանոնադիր եւ Վարչութեան ներկայացնել ՚ի վաւերացումն :

Բ. Թաղական խորհրդոց պաշտօնավարութիւնը երկու տարւոյ վերածել :

Գ. Երեսփոխանները փոխանակ երկու տարին անգամ մը փոփոխութեան ենթակայ ընելու, ինչոք տարին անգամ մը կիսուակէս փոփոխել . այս կերպը անկի ղիւրադործադրելի կըլլայ Գաւառական Քնդհանուր ժողովոց համար :

Դ. Յայտնի է որ Սահմանադրութիւնը Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնը քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնն ըլլալը գծելէ զատ, պաշտօն տուած է նաեւ չորս տեսուչ խորհուրդներ եւ երեք հոգաբարձութիւններ ընտրել (Գատառաստանական խորհուրդն եւ Առաջին հոգաբարձութիւնն ընտրելով Կորնական ժողովոյ գործակցութեամբը) : Այս ընտրական իրաւունքէն զատ պաշտօն տուած է « Տեսուչ « խորհրդոց կողմէն մատուցեալ ազդողութեան

« ասջարկութիւնները քննել, եւ ատենց կարելորդութիւնը յայտնուէնցն ետքը հաստատել « կամ գործադրութեան արգելքները բաժնապէս ջանք ընել » :

Ըսել է որ Քաղաքական ժողովը միայն Տեսուչ խորհուրդներն ընտրելու եւ անոնց մատուցած առաջարկութիւնները քննելու պաշտօնն ունի, եւ արդարեւ ալ Սահմանադրութեան 42դ. յօդուածը կը տրամադրէ որ, « Քաղաքական ժողովն իրեն եկած գործերը « որ խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան՝ քննուելու « համար այն խորհրդոյն կը յանձնէ . եւ մինչ « չեւ որ անոր կարծիքը չաճնու՝ չի կրնար « գործադրութեան ձեւնարկել . եւ թէպէտ « կրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ « խորհրդոյ ըրած որոշումը, բայց ինքնին ու « բիշ անօրէնութիւն չի կրնար ընել նոյն նիւ « թին վրայ, եւ կը պարտաւորի դարձեալ նոյն « խորհրդոյն յանձնել գործը » :

Այս վիճակին մէջ պատասխանատուութեան չփոփոխելու եւ յարաբերութեան զբոսուարութիւն կայ . որոնք բացառութեան կարօտ ըլլալով, կը խոստանանք յատենի Գանձնատեղադրող կատարել, եթէ պէտք տեսնէք :

Արդ այս վիճակին գործումը ըլլալու համար, միջոց մը կատաղարկենք :

Նախ քննենք թէ ինչ են Տեսուչ խորհրդոց եւ հոգաբարձութեանց պաշտօնը :

Ուսումնական խորհուրդը դատարարութեան պաշտօնէութիւնն է ,

Տեստական խորհուրդը՝ կալուածոց եւ հաշուական գործողութեանց պաշտօնէութիւնը, Գատառաստանական խորհուրդը՝ դատական գործոց պաշտօնէութիւնը ,

Վանօրէից խորհուրդը վանօրէից տեսչութեան պաշտօնէութիւնը ,

Եւեւմոնից հոգաբարձութիւնը Կեդրոնական մատուկին, Կատակց հոգաբարձութիւնը Կոտակց անօրէնութեան, եւ Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը արդային Հիւանդանոցի պաշտօնէութիւններն են :

Արդ ՚ի բաց առնունք Գատառաստանական խորհուրդը, Եւեւմոնից եւ Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնները, այս վերջին երկուքը մասնաւանդ մասնաւոր պաշտօնէութիւններ են . կը մնան Ուսումնական, Տեստական, Վանօրէից խորհուրդներ եւ Կատակց հոգաբարձութիւնն մը :

Ստոն պաշտօնն ալ երկուքի կը վերածուին :

1. Ուսումնական

2. Տնտեսական.

Վասն զի Վանօրէից խորհրդոյ, ազգային վանօրէից վրայ ունեցած տեսչութեանն մէկ մասը Ուսումնական եւ միւս մասը Տնտեսական է : Նոյնպէս Կասկաց հոգաբարձութիւնը բոլորովին Տնտեսական :

Հետեւաբար այս չորս պաշտօնէութիւնները կրնան երկուքի վերածուիլ, կամ լաւ եւս՝ մէկի : Վասն զի Ուսումնականն առանց Տնտեսականին գործակցութեան ապարդիւն է, եւ այս երկուքն իրարու հետ այնքան վերաբերութիւն ունին, մանաւանդ Ուսումնականը Տնտեսականին, որ առանց անոր չի կրնար ըլլալ :

Ուստի կառաջարկենք,

Ուսումնական, Տնտեսական, Վանօրէից խորհրդոց եւ Կասկաց հոգաբարձութեան տեղ մէկ Տեսուչ խորհուրդ մը կարգել :

Այս խորհուրդին պաշտօնն ըլլայ Ուսումնական տեսչութիւնը, ինչ որ Սահմանադրութեան 43դ. յօդուածը կը տրամադրէ, Տնտեսական տեսչութիւնը, ինչ որ Սահմանադրութեան 46դ. յօդուածը կը տրամադրէ, Վանօրէից տեսչութիւնը, ինչ որ Սահմանադրութեան 48դ. յօդուածը կը տրամադրէ, Կասկաց տեսչութիւնը, ինչ որ Սահմանադրութեան 30դ. յօդուածը կը տրամադրէ :

Սոյն Տեսուչ խորհուրդն ընտրուի Ընդհանուր ժողովէն, ըստ օրինակի Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց : Երով Տեսուչ խորհուրդին ուղղակի եւ որոշ պատասխանատուութիւն կ'ստանանէ առ ընտրողն իւր, եւ յարաբերութեան դժուարութիւնն ինքնին կը բարձուի :

Այս կերպով Սահմանադրութեան մէջ ալ մեծ փոփոխութիւն մ'ընկելու հարկ չկայ : Դի Սահմանադրութեան 45, 46, 48, եւ 30 դդ. յօդուածները նոյնութեամբ պիտի մնան, ՚ի բաց առեալ 45, 46, եւ 30 դդ. յօդուածոց առաջին պարբերութիւնները, եւ 48 դդ. ինչ ութ երկրորդ պարբերութիւնը, որ իրենց ընտրութեան հանդամանքն ըլլալով պիտի բարձուին. նոյնպէս եւ 44 դդ. յօդուածը ամբողջ պիտի բարձուի, եւ անոր տեղ միայն մէկ յօդուած պիտի աւելնայ, այն է,

« Տեսուչ խորհուրդը Ընդհանուր ժողովոյ

« մէջ կ'ընտրուի, որոյ պաշտօնն է ազգին եւ « սուսնական, Տնտեսական, Վանական եւ « Կասկաց տեսչութիւնն ընել » :

Տեսուչ խորհուրդն իր պաշտօնին բնութեամբ պիտի ընարէ. Երեւմտից եւ Հիւսնոզանցի հոգաբարձութիւնները, եւ պիտի հսկէ ասոնց վրայ եւ որոշեալ ժամանակներ եւ ՚ի հարկին համար պիտի պահանջէ :

Հետեւաբար Սահմանադրութեան մէջ Քաղաքական ժողովոյ ընդ Տեսուչ խորհուրդն եւ հոգաբարձութիւնն ունեցած յարաբերութեան մասերը պիտի բարձուին, եւ միայն ընդ Գատաստանական խորհրդոց յարաբերութեան մասը պիտի մնայ :

Ըստ այսմ Քաղաքական ժողովոյ վերաբերեալ այն մասերը՝ որ Սահմանադրութեան մէջ տեղ տեղ տրամադրուած են, եւ այժմ նոյն մասերը Տեսուչ խորհրդոյ պիտի վերածուին, փոփոխութեան կարտա պիտի ըլլան :

Սահմանադրութեան գործադրութիւնը որ թէ եւ Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնն է, բայց այն եւս Տեսուչ խորհրդին աւելի կը պատկանի, զի ազատաբաղկութեան, անտեսութեան եւ այլ ազգային կենսական խնդրոց տնօրէնութիւնը Սահմանադրութեան գործադրութեան հետ սերտ առնչութիւն ունին :

Իսկ Քաղաքական ժողովոյ կը մնայ զուտ քաղաքական գործոց տեսչութիւնը, ինչպէս է Կրօնական ժողովինը՝ զուտ կրօնական գործոց տեսչութիւնը, եւ խառն գործոց տեսչութիւնը՝ այս երկուքին, կամ Տեսուչ խորհրդին հետ եւս կազմեալ Խառն ժողովոյ : Ինչպէս են Առաջնորդի եւ Գաւառական Ընդհանուր ժողովոց եւ վանահարց վաւերացման եւ պաշտօնանկութեան խնդիրները, որ երեքին միանգամայն կը պատչանին : Իսկ Գաւառական Կրօնական ժողովոյ վաւերացում եւ պաշտօնանկութեան Կեդրոնական Կրօնական ժողովին, Գաւառական Քաղաքական ժողովինը՝ Կեդրոնական Քաղաքական ժողովին, Գաւառական Տեսուչ խորհրդից եւ Վանօրէիցը՝ Կեդրոնական Տեսուչ խորհրդին կը պատկանին, ինչպէս նաեւ համարատուութիւննին :

Մայրաքաղաքի Թաղական խորհրդոց ընտրութեանց վաւերացում եւ պաշտօնանկութիւն, ուսումնական եւ անտեսական եւ այլ ներքին գործը մասին տեսչութիւնը պիտի

վերաբերի Կեդրոնական Տեսուչ Խորհրդին . այսօրէս նաև Գաւառական Թաղական խորհուրդք իւրաքանչիւրն իր գաւառին Տեսուչ Խորհրդին հետ յարաբերութիւն պիտի ունենան եւ համարատու ըլլան : Ի բաց առեալ Թաղական խորհրդոց պաշտօնին այն մասը , որ կի՛ն կրօնական է՝ Կրօնական ժողովոյ , եւ կի՛ն քաղաքական յարաբերութեան եւ դատական խնդրոց փը վերաբերի՝ Գաղաքական ժողովոյ հետ յարաբերութիւն պիտի ունենան եւ համարատու ըլլան :

Իսկ Դատաստանական խորհրդոյ ընտրութիւնն ըստ առաջնոյն պիտի վերաբերի Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց : Եւ Տեսուչ խորհուրդք ընաւ այս մասին վերաբերութիւն պիտի չունենայ , մինչև իսկ իր իրաւաստութեան ենթարկեալ Հոգաբարձութեանց եւ Թաղական խորհրդոց եւն . մէջ ծագած խնդիրներն երբ իրաւախոնութեան սահմանէն դուրս ելնեն եւ վէճի կերպարանք առնուն , եւ դատասանի հարկ տեսուի , ինք դատուել չի պիտի միջամտէ , այլ պիտի զրկէ Քաղաքական ժողովոյ կամ Կրօնական ժողովոյ , որու որ կը պատշաճի . եւ ասոնք ալ կամ իրենք կը տեսնեն եւ կամ Դատաստանական խորհրդոյ կը յանձնեն : Բայց այս կարգի դատերուն վճռոյն համար կան խաւ Տեսուչ խորհրդոյ կարծիքը պիտի առնուի . եւ ապա վճիռը տրուի : Թէ այս եւ թէ այլ ամէն պարագայի մէջ կի՛ն անհամաձայնութիւն ծագի Տեսուչ խորհրդոյ եւ Կրօնական եւ կամ Քաղաքական ժողովոց մէջ , Սահմանադրութեան 88-րդ յօդուածին ուժովը Ընդհանուր ժողովոյ իրաւարարութեան կենթարկուին :

Ըստ այսմ դատական գործոց մասին՝ Ի բաց առեալ առանձին Կրօնական ժողովոյ իրաւաստութեան ենթարկեալ դատերը , Քաղաքական ժողովոյ իրաւաստութեանը ենթարկեալ պիտի ըլլան ոչ միայն ընտանեկան վէճերը եւ Բ . Դռնէն յանձնարարեալ դատերը , այլ եւ ազգային Հոգաբարձութեանց եւ Թաղական խորհրդոց մէջ ծագած վէճերը , ժողովրդեան եւ ասոնց մէջ երեւան ելած խնդիրները , ընտրական գործողութիւններէ ծագած կի՛ններն եւ յուզումնները , են :

Այս կերպով Քաղաքական ժողովը ազգին քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութեանը եւ արտաքին յարաբերութեանց պաշ-

տօնին հետ կը վարէ նաև Դատական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը , որոնք իր պաշտօնին ալ կը համաձայնին . զի ասոնք Բ . Դրան հետ բանակցութեան եւ անոր միջամտութեանը կարօտ գործեր են :

Հետեւաբար կ'ունենանք ,

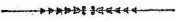
1. Կրօնական ժողով մը՝ Կրօնական գործոց պաշտօնէութիւն .
2. Քաղաքական ժողով մը՝ արտաքին եւ դատական գործոց պաշտօնէութիւն .
3. Տեսուչ խորհուրդ մը՝ ներքին գործոց պաշտօնէութիւն .

Երևին ալ համազօր իշխանութեամբ կարգեալ Ընդհանուր ժողովէն , ընդ նախագահութեամբ Ս . Պատրիարքի . եւ Կրօնական ու Քաղաքական ժողովները միայն վաւերացեալ Բ . Դռնէն , իրրեւ անոր հետ յարաբերութիւն ունեցող պաշտօնէութիւններ :

Ահա այս քանի մը զիտողութիւններն են , որ պատշաճ կը համարիմք Պատուարժան Յանձնաժողովոյ ուշադրութեանը եւ զննութեանը ներկայացնել :

5 Փետրվար 1874

Ի խորհրդարան Ղալաթիոյ

Գ .

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԱՐԱՐՆԵՐՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական ժողովոյ Խաթիթի Հիւմա յուններով մեր Ազգին վաշխեած առանձնաշընորսութեանց եւ արտօնութեանց եւ նոյն իսկ Սահմանադրութեան համաձայն , մտադրութիւն եւ փոյթ ունեցաւ բարեխնամ Կառավարութեան Հայրական պաշտպանութեանն՝ ու խնամողը կարօտ ազգային խնդիրները Թաղրիով ներկայացնել Բ . Դրան : այս մասին ուզեցոյց ունենալով արքունի օրինադրքը՝ Տիւսթուր :

Թէպէտեւ Բարձր . Միտնաթ բաւայի Աեծեպտրղոսութեան միջոցին՝ Վ . Պելիկիճի պէ-

յէն բերանացի պատուէր ընդունեցաւ ինչպէս որ ըրէ ազգաց՝ նոյնպէս և մեր Պատրիարքաւ ընդ ըստ թաղաքական գործաց վրայ թագրիւր չընեցու . բայց այս մասին Պատրիարքարանին կողմանէ ալ թէ բերանացի բանակցութեամբ բացատրութիւն չենդրուեցաւ Վ . Պէյլիկճի պէչէն և թէ՛ հարկ եղած խնդրոց վրայ սու վերական կերպիւ թագրիւրները շարունակուեցան : Միւս կողմէն այն ինչ պատրաստութիւն կար ըստ աղքարարութեան Պէյլիկճի պէյի՛ ուղղակի բանակցել Մեծեպարտոսն հետ , նորա պաշտօնանկութիւնը վրայ հասաւ : Անկէ ետքն ալ ըստ առաջնոյն թագրիւրները կը շարունակուէին : Իսկ Քլիի խնդրոյն վրայ ետքէն ընդունուած թ . Գրան մէկ հրամանագիրը , որոյ օրինակը յետոյ պիտի տեսնուի , այս մասին թագրիւր ընելու Պատրիարքարանին իրաւունք ունենալը հաստատած էր : Նոյնպէս յետոյ Դուշուշանի խնդրոյն մէջ , երբ Դուշուշանցի աղերսագիր տուած էին Վեհ . Սուլթանին , Մեծեպարտոսն յատկապէս կոչելով Քափու քէշեասի Էֆէնտին , Դուշուշանցւոց կրած հարստահարութեանց վրայ Պատրիարքարանին ունեցած տեղեկութիւններէն ամբողջ նկարագրող թագրիւր մ՛ ուղեց , զոր Քաղաքական ժողովս պատրաստեց ՚ի նիստ 11 յունիս 1873, ու զրկեց առ Բ . Գուռն :

Ըստ Ներքին կանոնադրի , Գլխաւորապէս հաւանութեամբ Ս . Պատրիարքի այլ և այլ խնդրոց վրայ թագրիւրներ ընելէն զատ , հարստահարութեան վերաբերեալ հետեւեալ խնդրոց վրայ ալ թագրիւր պատրաստած և Քաղաքական ժողովոյս Առեկապետին հասնութիւնն առնելէն յետոյ մատուցուած են առ Բ . Գուռն :

1 . Սրղընի Մատնի՛ ըստքն ճանապարհի շինութեանց առթիւ ժողովորդը հակառակ Տէրութեան օրինաց ձրի աշխատուելուն և որոշեալ օրէն և ժամէն հետի տեղեր տարուելուն համար գանդատանաց թագրիւր գրուեցան : 5 Օգոստոս 1872 .

2 . Կապին Գարահիւսարի Ալամէլիի զիւղի Գերա՛ մերձակայ զիւղի Տաճիկ բնակիչները իւրաւորեցած ըլլալուն թագրիւր գրուեցաւ : 5 Օգոստոս 1872 .

3 . Մաշէն Գասթամոնի աքերեալ հա-

րթառահարի քրթթ՛ Ծարիս և և իւր եղբարքը , վերապիս Մուշ դարձած և և իրենց հայրատանաւ թութիւնը առաջընէ առկի ՚ի գործ դրած ըլլալուն համար Մուշէն հետաքննելու խնդրանօք թագրիւր : 18 Օգոստոս 1872 .

4 . Բաբեքրու Բուսի՛ զիւղի բնակիչներէն Հայ օրերդի մը Մանէտականութեան խնդրոյն առթիւ Բաբեքրու Տաճկաց Հայոց դէմ ըրած յարձակման և զանազան բռնութեանց դէմ գանգատանաց թագրիւր : 24 Օգոստոս 1872 .

5 . Սերաստիոյ Եար հիւսար և և որիչ զիւղորէից մէջ Աէրքէզ գաղթականները բնակութիւն հաստատելով զիւղացւոց արտերէն աւանց տեղ տրուած ըլլալուն թագրիւր : 27 Սեպտեմբեր 1872 .

6 . Կեսարիոյ զիւղորէից մէջ Տաճիկը և Աէրքէզը Հայոց դէմ բռնութիւններ ՚ի գործ գնելով հարստահարելուն համար գանգատանաց թագրիւր : 30 Սեպտեմբեր 1872 .

7 . Տիգրանակերտի Սասուն գաւառը և և չրջակաները Պէյի օւլու Սիւս և և իւր արքանեկաց ի գործ դրած հարստահարութեանց դէմ թագրիւր : 30 Սեպտեմբեր 1872 .

8 . Տիգրանակերտի Սաթը զիւղի արտօրայքը Մուսթէհա հանրմ առուն Տաճիկ կին մը իմ հօրեանական ժառանգութիւնս է ըսելով իր վրայ թափու ըրած և զիւղացի Հայերը առանց արտի մնացած ըլլալուն վրայօք թագրիւր : 9 Հոկտեմբեր 1872 .

9 . Կարնոյ մէջ սպանեալ Պատրիարքան Խաչատուր Էֆէնտինն սպանիլը գտնալու և պատժելու խնդրանօք թագրիւր : 14 Հոկտեմբեր 1872 .

10 . Վանայ Նարեկայ վանուց Չաղացը կողոպտուելուն և Չաղացանը սպաննուած ըլլալուն վրայօք թագրիւր : 1 Նոյեմբեր 1872 .

11 . Սերաստիոյ Եար հիւսար և և Մանեքները սնուն զիւղորէից Հայոց արտերէն Աէրքէսներուն արհու՛ տեղերուն նկատմամբ մատուցուած Եօկորդ թագրիւրը կրկնուեցաւ : 8 Նոյեմբեր 1872 .

12 . Բաբեքրու քնդրոյն նկատմամբ կրկին թագրիւր : 8 Նոյեմբեր 1872 .

13 . Սայ վանքէն փողոպտուած անօթ և աչիս երեսան հանելու և վանքին յանձնուելու խնդրանօք թագրիւր : 9 Նոյեմբեր 1872 .

13. Եսկի շէնիբի մէջ Քրիստոսէից դէմ Տանկիներէն ոմանց 'ի գործ դրած անարդանաց թշնամանաց եւ բռնութեանց դէմ դանդաւատանաց թաղբիր մատուցուեցաւ : տեղւոյն Հայոց եւ Յունաց մարանական մահղէրազրութիւնը մէկ տեղ սայով : 27 Նոյեմբեր 1872 :

15. Փահասի մէջ (Ատանայի կուսակալութեան տակ) Կատարարութեան ապարանքին շինութեան գտածառու եւ ուրիշ առիթներով էնդդէմ կամաց Վարիճանով Տէրութեան Հայոց կրած նիզուցեանց դէմ Քաղբիր : 29 Նոյեմբեր 1872 :

16. Ազշէնիբի մէջ (Գօնեայի կուսակալութեան տակ) Հայոց ննկեղեայներ եկեղեցի եւ անկից գերեզմանատուն փոխադրուելու միջոցին, Տանկի սրիկայից ըրած անարդանաց դէմ դանդաւատանաց թաղբիր մատուցուեցաւ : 7 Մարտ 1873 :

17. Աֆիօն Գարահասրի մէջ (Պրուսայի կուսակալութեան տակ) Տանկի սրիկայից Քըրիստոսէիութեան դէմ ըրած անարդանաց վրայօք բողոքոյ թաղբիր գրուեցաւ : 23 Ապրիլ 1873 :

18. Սըղբրահի մէջ Հոմէական Ասորի մը սպաննուած ըլլալով եւ մարդասպանը չը գտնուելով սպաննուողին արեան դիմը տեղւոյն ժողովրդէն պահանջուեր է, ասոր արգելուալի խնդրելով թաղբիր մատուցուեցաւ : 25 Ապրիլ 1873 :

19. Հայեպու մէջ աղգային գերեզմանատան կից աղգային կալուած գետին մը օտարները գրաւելու ելեր քն եւ տեղական Կատարարութիւնը անհոյժ կեցեր է մեր իրաւունքը պաշտպանելու : թաղբիր մատուցուած է : 16 Յունիս 1873 :

Իսկ Քանդաքական Մողոքոյ որդմամբ թաղբիր գրուած են Չարսանճախի, Քղիի, Ղուզուջանի վնդածանօթ լեռքոց վրայ : որոց պատճէնն ահաւաստի :

Տիրապէթի Վիլայեթիմտէ Չարսանճաղ գաղստանն միութէ վիթթիս Նրմէնի միլլէթի էֆրասըրը : Էպոս անճէտտին միւթշարրըֆ

օլտըզլարը խանէ վէ պաղ վէ պաղճէ վէ թարլալըրին թէպատի միւսլումէտէն քէօյ աղալըրի գալիթ իթմէք տայիէսի իլէ էրմէնի միլլէթի էֆրաստըր միւսլէթըր կիպի գուլանալըրազ վիրու վէ սայրէն թալէպ օլունարազ իրաճ վէ թաղիք իլէ կէլթիլըրիտէն 12 սէնէտէն պէրու կէրէք էֆրատի մէրուլմէտէն թողրուտան թօլրույա հիւրիւմէթի մահալլէթէ վէ կէրէք Պաթիլըրիմիթ թարաֆըրուտան ճանիլի Պապը Ալլիլէ վուգու պուլան շէքեայթ վէ իտտաա իւղիլինէ կէչէն պին իքի իւզ սէքսէն պէշ սէնէսինտէ Շուրայի Տէվլէթտէ ինրա գըլընան թէտգիգաթտէն մէրգուման քէօյ աղալըրիին իտտասը վուրի վէ պի էսաս օլտուըր թէպէլլիէն իտէրքէ բէլաֆիլէթ հալլ վէ թէպիլլէ օլունմուշ վէ օլ պապտէ թանցիմ օլունան մաղպաթա իւղիլինէ Իրատէլի սէնիլիէ հաղբիթի Փատիլանի շէրէֆ սուտուր պուլըրլարազ' մանթուըր միւսիլթի վէճէլէ ինպարըն ինրասը զըմընտա վիլայեթի միւլարիլէյնայէ միւթէտտոթո էվալիլնամէկ սամի պաս վէ թէպիլըր զըլընմըր իտէ տէ, մէրգուման աղալըրին թէտանիւտ վէ մուսալլիֆիթի ճիէթի իլէ քէՆֆիլէթ մէր նաըլլ իտէ մուղայիթի նիլամ թէթէքրար Շուրայի Տէվլէթէ գօնուլարազ վէ գարաըր սաղըգտան վէ իրատէլի սէնիլէտէն ռալա պահս օլունմայալրազ : քէՆֆիլէթի մահալլինէ պիտանէթէն Ֆիսալ վէ բույէթիին գարար վէրիլմըր տիք : Հալ պու թէ միւտայիլըր մահալլինէ թիւնէֆիլիւզ էֆիթրիւտ իթմիլ աղվաթտան վէ պիլ աըն իրիսթիան էհալի իտէ ֆուգարէ վէ իւնչէտէն պուլունմուշ օլտըզլարընտան' քէյաֆիլէթի պիտայեթէն բույէթի էօլունա կիտիլիկի հայտէ 10—12 սէնէտէն պէրու տէվամ իտուպ էրմէնի միլլէթի էֆրաստըր մաղտուր վէ քերիլան իտէն մէվատտի միւնաղիմֆիլիա առհա խայլի սէնիլէր սիւրէնճէմէտէ գալարազ պիւսպիթիլին խարապ օլանաղլարը տէրքետր պուլունմուղընտան իրատէլի սէնիլէնիլն թաղայիթ աճեհամըն իմա իտէր սայիլ պիլը գաիրարն գապուլ օլունմանեաալըր սրգու պէյան էլէ էլմէնի միլլէթի էֆրաստըր վիւղայէ վէ էրմայէ պուլըրմաըն իտաղ վէ իսթիլտա օլունմուշ իտէտէ : Երէն քէմաքեան պիւչարէ էհալի հէգարը գահմէթ վէ մէլազաթիլէ պիլնա վէ իմար իթմիլ օլտուըր խանէ վէ պաղ

վէ պագղէ վէ թարլաքընտան թարա վէ տէֆ
 օլունմագտէ պուլունմուչ օլուուղընտան , իմա-
 պի աալ ու հազգանիյէթիին ինքասի զըննընտա
 սուրէթի մէրպուլթէն թագախմի խազիփայի
 ալիի ճէնապի վէքեալթիփէնանչիլէրի զըլընան
 ճարայի Տէվլէթ մազպաթասընըն վէվգիլի իմ-
 րայէ գօծուլարագ ինգագի հաջ օլունմասը
 խուսուքըն միւսաստէի ճէվլէի հազրէթի սա-
 տորէթիփէնանչիլէրի պիտիլըն վէ մչպզուլ
 պուլըլընագ նիազի պասընտա վէ հէր հալտէ
 էմր ու Ֆէրման հազրէթի մինչհիւլ էմրին
 տիր :

1289 ճէմազիլ ախըր 13 :
 1872 օգոստոս 5 :

Էրզրուի միլայէթի տախիլինտէ Էրզին-
 ճան սանճաղը իլէ Քղի գազասընտա վէ հէ-
 վալիսինտէ միւթէվէթթիին Էրմէնի միւլէթի
 հազգընտա էֆալի պաղըքանէ վէ իթխաֆի-
 յէլէրի վէ նիլէ նիլէ զուլմ ու թէստտիլէրի
 միւսպէթ օլուն Գուգնան գայմադամը Շահ
 շիւսէլին օղլու շիւսէլին պէյ միւթէ-
 ալիգաթընըն վէ Նիւլլապ օղլու Աղիլին վէ
 Քղի տէրէպէյլէրինին զուլմ ու թէստտիլէրի
 մէյ իլէ էմնիլէթի էհալիլին թէմալի իս-
 թիհապ ու իսթիքամիլինէ տայիլ Շուրայի Տէվ-
 լէթ գարարը ալիսի իլէ թէսթիլը վէ իրալ
 պուլըլիան էմիրնամլի սամի անքեամընա
 թէվիթիլ հարաքէթ օլունմատըրը վէ ազտլմ
 լէրի ինրա օլունուպ ստէթա պիր կէօսթէրիչ
 նէվիլնտէն պուլունան մուհաքէմաթիլէ իթթի-
 ֆա օլունարագ միլը ու վէթանէ աղիմ զա-
 րար ու իւրյանէթլէրի տէրքեար օլան էչխասի
 զալմն հազգընտա պիր մուճիլի գարարը ալի
 պիր կէօնա մուսմէլէի մուզթագիլ ինրա օ-
 լունմատըրտան պաղապ մաղլու մ վէ մաղտուր
 էհալի միւթիթէրի սըրասընա գօծըլըր սըր :
 Արզ ու պէյանէ հանէթ օլմաըրը իւզղէ՝ է-
 հալիի մէրգու մէ գուլլէրի թարաֆընտան
 խայլի սէնէլէրտէն պէրու տօղրուտան տօղ-
 րուեա մահալիլ հիւքիւմէթիլնէ վէ պաթրիգ-
 րաննէմիլ զասէթաը իլէ ճանիպի պապը Ա-
 լլէվ վաղը օլան շիգեաեաթ վէ միւսթիտիեաթ
 իւզղրիննէ զուլմ ու թէստտի տէֆ վէ իլզալ
 օլունմայարագ պու աարի ստալէթ հասրի
 հազրէթի փատըլախտէ մուզպլիլի տիլմասի

ալի էլան էկըլու էկըրինտէ գարմագտէ վէ քէ-
 մաքեան տէվամ իթմէքուէ օլուպ մահալիլ
 մչգըիւրէտէ միւթէվէթթիին էֆրատի միւլէթի
 շաքիրաննէմիլ տաղըլընագ վէ մահլ օլմագ մէր-
 թէպէլինտէ պուլունմասընտան մահալիլնէ
 ինրա օլունան մուհաքէմաթիլ ախիլէնին պիր
 վէճիլէ գապուլ օլունմայաճաղը տէրքեար օ-
 լարագ , իլ պու անվալի միւլթէքեապիհանըն
 իսալի՝ վէ միւլթէվէմի ալի օլան էմնիլէթ
 վէ սասլիլէլ էհալիլին իտտէ վէ իսթիքամիլ
 միւսէլլմ տլմ օլան տաալթ վէ հազգանի-
 յէթի ճէվլէի ճէնապի վէքեալթիփէնանչիլէրի-
 նէ միւլթմ վէ շաեան պուլունմուչ օլմաղլէ
 իսթիլէրամ վէ իսթիլթաֆէ ճիւրաթ զըլընտը
 օլ պապտէ վէ հէր :

1289 ճէմազիլ ախըր 13 :
 1872 օգոստոս 5 :

Քղիի և շրջակայից մէջ եղած հարստա-
 հարութեանց մասին մատուցուած թաղըրինե-
 րուն ՚ի պատասխան հետեւեալ Յանուցազրին
 եկաւ Արտաքին գործոց Վ . Պաշտօնէի :

Էրմէնի Պաթրիկիլիինէ

Իութպլէթու էֆնիտիմ հազրէթլէրի -
 « Քղի վէ Էրզրինճան թարաֆըրինտէ
 « միւթէվէթթիին Էրմէնի միւլէթի հազգընտա
 « իւմէրայի էքրատըն մէզալիմ վէ թէստտիա-
 « թընտան թէզէվիւմ իշիւն պլլ վէքեալէ Տէ-
 « րիստատէթէ կէլտիլէրինի պէյան իտէն է-
 « խաս լիստընտան վէ Պաթրիկիլանէլէրի
 « ճանիպիլնտէն մէսպուգ օլան շիքեաեաթ իւ-
 « զէրինէ զիր օլունան էչխասըն իտտէպի իլէ
 « պէրապըր մէվատտի իթիքեալէտէն տօղրի
 « լազլմ կէլէն մուսմէլէնին ինքասը Էրզրուիմ
 « վիլանէթի ճէվլէպիինէ պա էմիրնամլի սամի
 « թաւմիլէ վէ իշար պուլըլըր օլուըրը հալտէ,
 « պու քէրրէ ճէվատլէն վարիտ օլան թահրի-
 « րաթ վէ մազպալիթ մալլըրինտէ՝ մէվատտի
 « միւթէքեապիհանըն մահալլէրիննէ ինքայի
 « թահրիգաթ վէ մուհաքէմաթընա իպթիտար
 « վէ միւտտայի վէ միւլթէթի յալագ իւզղէ
 « վէքիլէր թարաֆընտան իրայէ տիլլիլ օլան
 « քէսան մէվգիլի մուհաքէմէյն ինգար օլուն-
 « տուգտէ , էօյլէ պիր տալայի շախսի վէ ու-
 « մուսիլէրի օլմուչ օլան , պի բէշվա վէ պա

« քէմալե սէրպէտիէն հիւ ջիւմ թէ զի բաճեալ
 « իշուն սիր թարափտան մանի պուրանմարու
 « շըրը : վէ պինայնալէն նէ իւմբաթան շի
 « քիսեկէ լիքիւնին վէ նէ տէ քիւմէի թէ վքիւ
 « իլէ տիքըքիւնին աղը օրնաղընը եկկեան
 « եկկեան իքատէ վէ իթեան իթմիշ օրուգ
 « շար միսիլիւ : պու շեքեակաթիւն մէնչայի
 « պունտան իւշ սէնէ մուպտուէ մանիպի
 « Պաթրիգլսանէտէն թէ քիթիւ իշիւն օլ հէվա
 « լիյէ կէօնտիքիլիւ օլան Յիւլքսէդ բաշիպին
 « Քիէստուի օլուպ էրգրիւմ իւն Տրապիղոն պիւ
 « պունտան իւշ սէնէ մուպտուէ օլան իտրիգ
 « իշիւն Քիլի գապարնտան թա
 « լէպ օլուան ակէնին վիթլիւ մէպի գընըն
 « տան սէհիւ իլիքալ պար սէպուքալպան է
 « հայիթի բաշիպի միգուս պիթիթիթի պի
 « բապիթիէ կարիւմէ կէօթիլքէք վէ պան
 « լիթոնէ իթի իւգ կէն գատար միշը իւն մէմ
 « հուր պիթը գըն մաշիթը վէ իթի իտիթուն
 « աքրապ Տէրուստիթիէ կէօթիլքիլ մէ
 « գապար մէգըլքի է հալիսինտէն Տէրուստիթի
 « տէ համալլըք վէ սպապըք կիլիլ իշիլիւ
 « մշղու օլան սիր թագըմ էլիտու Ղալաթի
 « տան թեպին Քալալանէ ճէլլ վէ ճէմ իւն մաշ
 « գէրի մէգըլքի միւսանէ լիքիլիտէ գաաթ
 « իլիւտիքտէն սոնկրա : շիւնքի իշուր ամլիւն
 « ստէմի իթար իթիթիքաղնա է հալիլ Նալա
 « միլէ իտիալ գընընմարընտան : վէ պու
 « լիլին ամլիլի միւքէլիլիլիլ իւմբայի միւ
 « մալիլիլիւ մարիթիթի իլէ ճէլլ վէ ճէմ օ
 « լունարաք մէգըլքի ամլիլաթա սէվը օլու
 « նուպ : իշուր իւմբանըն իտէ թօփու ալթը
 « իանէտէն իտարէթ պուրունարընտան գա
 « պտան ջըգարըմալիթի մուպտուի իւն ալիշ
 « իքիլիէ իանը մէգըլքիտէ թէ ճէմիլ իտէն
 « լիլին իթիթիքաղնը իսթիկնալ վէ էլիտար
 « միւմթէմիայի իսթիկնալ իտէքէ Պաթրիգ
 « իանէլէ միւրանէթիլ իւմբայի միւմալիլ
 « հիւլին թէ հատաթիթի վըգաաթէն թապա
 « վիթ օլամարգլարընտան Քիթեաթ իթտր
 « միւ վէ մուպիլիլիլ շեքեակաթիւն աքապը
 « պըրալըմալալ իւրիլ քէննալիլիլ հաթա
 « տա աօգամար գուրու իւմթիլի վէքի
 « թայիւն օլուանու ջուրուգըրընը գիթը օլու
 « նան վէքիլիլ տաիլի թըրաք վէ իթիթաթ իյ
 « լիտիլիլի վէ շու սէնիպի մէքանէթիթեա
 « բանէլէ էնալիլիլ հաթիլիլ գապայի մէգըլք

« միթաապը օլուպ գաթիւն պու կօլուր սա
 « պըգալթըր ասնաղընտան պուրուան : վէ էվ
 « վէնէ հարաթիթի վըգաաթէն մէքանէ
 « ջըգաճաղընը հիւս իտէլիլ տէր սաաթէթի
 « սալուլմուշ օլան Նիթիւմ բաշիպին թաշիլ
 « քեաթը տաիլի միւնգամ պուրուանընը լիտիլ
 « թանգիլ անկալընընը իշուր գընընը վէ
 « իթիլ իւմբայի միւմալիլիլ մալիլիլիլիլ
 « պիթ միլտուլթուս պէրու թէ միլի միւրալըն
 « սաթիլիլ իլէ վալուէ կէլիլքտէ պուրու
 « մուշ օլան շեքեակաթ վէ միւքիլիլիլ
 « մէնպայի միւնքիլիլ օլուալ սըր : Շեքեակա
 « թիլ մպուսէնին շիւր օլուան սուրէթի
 « թիլիլիլ վէ թաանիլիլ նաղարէն Պաթրիգ
 « իանէլիլիլիլ օլ պապէն սըր թէ վէսաթ
 « իթիլիլիլիլ սալալիլ պիթ աթիլիլիլ գատար
 « մաղըր օլմար իլէ պէրապէր պիթ թագըմ
 « դարապըտար վէ մէքանէթիլ սաաթիլիլ
 « միւմիլիլ իլիլիլ միլտուի վէ մանիլիլ Նիլի
 « ճաւընը լիլիլ մաաթի վէ մանիլիլ Նիլի Նի
 « չէ մաղարաթիլ տայիլ օլանալ սէնիլալ թաշ
 « իթեակաթիլ գալիլիլիլիլիլ վիւնուլ վի
 « բուպ տէ անլիլիլ հէմլիլպան օլմար սա
 « բուպ թէ շիլիլիլ շեքեակաթ վէ միւքիլիլիլ
 « տիթ : շիլիլ իտէ իլիտիլիլ պուրալիլիլ
 « պահըր ապէս օլուպ Քապաթ պու միսիլ
 « հաթեաթ մուգիլիլիլիլ սըթըք Նիլիլիլիլ վի
 « իլիլիլ իւրիլ թէ տիլիլիլ լաթըալիլիլ իլէ պէ
 « բապիթ պատիլիլիլ էլիլ Քիէստուէ Քըրաթ
 « պուրաճալ մէմուրիլիլիլ բուհանիլիլիլ գու
 « լանըմալիլիլիլ իլիլիլ իլա իտէնիլիլիլ ինա
 « պը հալիլ իճրապի իլէ Նիլիլիլիլիլ Պապը
 « Ալիլիլ իշարի միւլիլիլիլ տիթ էքիլիլիլ

1289 լիվալ 14 (174)
 1872 գեղեմեթեր 3: ԽԱԼԻ ԵՆԻՑ

Քաղաքական ժողովս (9 դեկտ. 1872)
 նկատելով որ այս Եանուցադիլը ծանր գրա
 թիւն մ'է Պատրիարքարանի դէմ, որուն օ
 լինակը չէ եկած մինչև հիւս, որուցք այս
 մասին Պատրիարքարանի գլուխը ցուր յա
 տուկ բողոքագրով ներկայացնել Բարձր Դժե
 եպարքոսին, Պատրարաւուս զրուլիլիլ ի
 վերջոյ խղճն ժողովոյ մէջ ալ կարգացուելով
 միաձայն հաւանութեամբ ընդօժանուեցաւ : ա
 հա անոր պատմելը :

Խաբըիսայի ավիի ճէնհապը վէքեալէթփէ-
նանիլէ

Պարուզը տայիի զէմնէլէրիտիր զի

Պու զէրբէ Խաբըիլէ Նազարէթի ճէլիլէ-
մինտէն վիրուտ իտուպ տուրէթի լէֆֆէն թագ-
տիմի խաբըիսայի ավիի հազրէթի Սասարէթփէ-
նանիլէրի գըրընան իէզգըրէի ալիլէտէ Երգըիւմ
վիրայէթինտէ Քղի վէ Երգըինճան թարաֆիլէրինտէ
միւթէ վէթթին էնալիի Խրիթթիւն հազըրընտէ
իւմէրայի էքրատ թարաֆիլէրինտէն վուզուէ
կէլէն գուլմ ու թասատիտան տոլայի վաղը օ-
ւան չիքեանտիթ բարըլը չէլէր օլուպ Մէլէթ-
սեղ վէ Եփրոսի քաղիպէրին էտէրի թաննի վէ
Ֆէսատը օլուուզը վէ էքրատ իւմէրասը ալէյ-
նիտէ զիմէնէնին չիքեանէթ վէ ռաւվասը օլ-
մասորը վէ չիքեանտիթ մէպնուէ իտէ Տրա-
պիզօտան Երգըիւմէ գատար թէչալիլէ օլոււնան
Պարիզ իւուն Քղի գաղաքընտան թալէպ օլու-
նան ամէլէնին վիրիմէսի իւուն տէսիտէն ի-
պարէթ իտուկի՝ Վիլայէթի միւշարիլէյնտան
մէվրուտ թարիթթի վէ մազապիթ մէալլէրին-
տէն անկալըլուըը պէչանի իլէ պէրասպէր,
Պաթրիդիանէնիլ կէտան պիլր քաղիլէ գարազ-
քնար վէ մէֆուտէթչար սառէլէրէ հէմզէպան
օլուուշ տէնիլիլ տըր : Միւթթալիլի արդ ու
պէչան օլուուզու իւղըն օլայի ինանվայէի
հազրէթի Փատիշանէ Պաթրիքընաթիլ հիւ-
քիւմէթի սէնիլէնին տայիլէի իւմիլէսի մազա-
մընտա պուլոււնարազ տայիլէրի իտէ միլլէթիմ
գուլլէրի թարաֆընտան ինթիտապ վէ սա ի-
րաստէի սէնիլէի հազրէթի Փատիշանի նասպ ու
թային պուլլուրապ հիւքիւմէթի սէնիլէ իլէ
միլլէթի չաքըրնան՝ մ պէնիտտէ պիլր վասէթա
պուլլուուպ սալթիմասթի սէնիլէնին մէնաֆիի
հազրիլէսի իւուն իթայի հիւանի իլըտմէթ իլմ-
մէք վաղիֆէմիլ պուլոււնարը միսլլու Երմէնի
միլլէթինին սասադաթ վէ ու պուլտիլէթինին
վասէթա վէ զէֆիլի պուլոււնուշըմ : Միլլէթի
տայինտէմ Պաթրիքըլիի պու ալիւմ վէ մուզատ-
տէս մաղիֆէսի իւուն սալթիմասթ սէնիլէնին
պոււնճա էլթաֆ ու ինտեաթի ըտտըրանէ իլէ
միւսասատաթի ճէլիլէսինն նայիլ օլուուշ վէ ճա-
նիպի սէնի իլ ճէվանիսի Պապը ալիտէն իպ-
րազ պուլլուրնան հիւանի թէվէճէնանիլը ալիլէ
վէ օլպասաթ շէրէֆթասթիլր պուլլուրնազ Պաթ-
րիքընաթիլը մէվրուտ պուլոււնան վէ մուճի-
պի Ֆախը օլան թարիթթի սալիլէ պուլլէրի

թասթիզ իթմիշ տըր : Թէմամի իլէ ինքասի
արզուսընտա պուլոււնարըմըզ վաղիֆէտէն պի-
րի տախի տաշալէրտէ մուղայիլր ըրգայի ալի
վուզուէ կէլէն ուլլոււնարըլարը հիւքիւմէթի
սէնիլէնն արդ ու պէչան իլէ մէրնամէթ վէ մ-
տալէթի սէնիլէնին իպղալ պուլլոււնար իսթիթ-
նամ վէ իսթիտասը մատտէսի օլարազ Բապպի-
միլ թասալեա վէ թազատտէն հազրէթլէրի է-
լամի էօր վէ շէվէթը հազրէթի Եանանէի
միւթէչալիլու վէ էֆիլոււն պուլուրոււն , մաթ-
պուր մու Ֆախիսամիլըզ վէ Փատիշանը մուազ-
ղամըմըզ օլան զաթը շէվէթթիմաթը ճէնտալը
Միւլիքեանէնին մաթիլայը ալիտէ հազրէթի
իւղըն հէր սընըթ թէչպասի սատըլայի հազրէթի
Փատիշանիինն ճանէն վէ մալէն վէ ըրըլէն նա-
լիլ իւմն վէ սասալիլ իլէ միւսասատաթ վէ ի-
նանտաթը ճէլիլէնի հազրէթի ճիւնապանիլէ միւ-
թէսալիլէն մազնար օլուուզ իլէն , թաշարու-
տէ սատալէթ վէ միւսալթիլըն մուղայիլընտա
զուլմ ու թէատիի վուզուէ կէլիլիլնա՛է չօպա-
նը պուլոււնարըմ իւճզէի էնալի թալալիլը
թէնամիլը իտէմէրէթ մէրիսասալէրին իթա-
տէի հալ իտուպ՝ պուլլէրին վասէթաթ իլէ
տէրալլէրին պիլր չարէ պուլոււնամաթըը հալ-
տէ զէմալը ֆիլիստա ու ֆիլիզանէ Պաթրիքընա-
նէմիլը միւրաճաթ իտէրէր : Պաթրիքընաթի-
միլ տալիլ թէնալիլըմը մուզթըվէ պիլր ին-
րա Պապը ինան մէսալը ալիլէ միւրաճէաթլէ
իսթիթնամ վէ իսթիթաֆ իտէր , վէ սատալէթ
ու հազրանիլէթի սէնիլէնին իպղալ պուլլու-
մասընա միւնիթալըր օլուուր : Իլթէ վու զալիլ-
տէն պուլոււնուշ տըր Քղի վէ Երգըինճան թա-
րաֆիլէրինտէ միւթէվէթթին էֆրատը միլլէթը
տայինտէմն էքրատ իւմէրասը իլէ ավէնէսին-
տէն կէօրէ կէլիլիլըմը մուզթըվէ պիլր ին-
րա ալիլ սէնիլէրտէն պէրու էնալիլ մէրգումէտէն
սաղըրուտան տօղըրուեա վէ կէրէք Պաթրիքընա-
նէմիլը վասէթաթ իլէ Պապը ալիլէ իսթիթ
վէ իլթիլընա օլուուուպ ճանիլի Պապը ալիլտէն
տալիլ լաւէնիլաթի էվալիլնամալիլ տամի պաս
վէ թէսեիլր պուլլուր կէրիլիլ իտէտէ՛ անճազ
զուլմ ու թէսատիլէ միւթէճասիլր օլոււնար մա-
հալլէրինտէ սանաթը նուֆուզտէն վէ չիքեա-
նաթըն էքսէրիպ տախի մէմուրիլի մահալիլէ
ալէնիլտէ օլուուղընտան մահալիլ մէմուրիլ-
տէն իսթիլամ օլուուպիլլիլի հասէպի իլէ
մաթիլուպ օլոււնան սէմէրէ հասըր օլուուսըլըրուր :

Անձազ զուլմ ու թէւատիմնի տե՛ֆ ու իղալէտի ատայէթ ու հազգանիւթի ճէլիլէն՝ ճէնայը փատըւանի իրթիղայի ախիսնունջն օլուպ, վէ էքրատ իւմէրատը իւն թէնեֆֆիւզ թէֆէրրուտ իթմիւր քէսանունջն օլմայէր իլէ՛ նէ քէնուլէ-րինին վէ նէտէ մէնուպաթըրն ալէյհինէ իւճ-ղէի էհայի իղամէի տավաես ճէտարէթ իտէմէ-յէճէրէրէր Պատը այիճէ մայիւմ մէյլատունջն պուլունարըը ճիհէթլէ, շիտիսի գատար իճրա օլունան իրթիլում ուսուլի կիկի օլմայուպ թէ-տասպիթ հաքիմէ վէ մուէսարէ իթթիխազ օ-լունամար թէնիպ պուրիլարապ, Եանի էհայիի ֆուգարա քէմար սէրուպիթ իլէ տավայա կէլ-մէք իւզրէ իւմէրայի մէրուլմ իլէ տավնէտի՛ դայիտեի գանձիւն վէճհիլէ սուպուլթ պէրաի յէթ վէ Եա թէօմէթլէրնէ գատար թաւթը թէվթիլէն ալընմար Պատը այիճէ գարաբ վի-րիլմիշ վէ օլ վէճհ իլէ իճրայի իճապի զըմնրու-տա սուրէթի լէֆֆէն թազաիմ զըլընան ֆիլյ Ա ղէճէպ Ա288 թարիլուու էմիրնամէի սամի թաթիթը վէ մանալինէ պա մէ թէսեիր պույ-րուլմուշ, վէ պու սուրէթլէ զուլմ ու թաճա-տիմնի քիւլիէն տե՛ֆ ու իղալէտի չարէտինն մէնպալի իսթիհալ օլունար տէլու էհայիի մէրուլմէնին վէ Պաթրիքիսանէմիլ իլէ ուլունմ իրթիլմէն ֆեզդէլլապէ մէնուրիլմէ թէ թէսէլ-լիտիի մուճիպ օլունարը Զազաթ էմիրնա-մէի սամիի մէզըրուրտէ էմի՛ ու իւար պուրիլ-լան թէտապիթի հաքիմէ վէ մուէսարէի հիւ-քիւմէթը մանալիլէ թէմամիլիլ մէվիի իճրայէ վազ իթմէմիշ օլմաընտան մաղոււմ վէ միւշթէ-քի էհայի միւֆթէրի սրբաընա կէչիլիլէճէկի վէ պինան ալէյ զուլմ ու թէտաոթի էվիլը-քիմնունջն դիտա թէչէտուրու վէ թէքէսուրի իլէյճճէկի հըս օլունարապ տանա մուհաքէմէ-յէ խիթամ վիրիլմէքիլզն մանալիլմէն թէչէպ-պիւս օլունան Գճրաթմէ վէ օլպպատէ վիրիլէ-ճէք հիւքմ ու դարաթէ գանի օլունամայաճաղը թէվարիլը մուլթէլիֆէ իլէ թազաիմ զըլընան թազարիլը չաքիսնէմիլտէ պէպան վէ ինպ, վէ էմիրնամէյի սամիի մէզըրըն աչքեամի ճէլիլէտինն թէմամիլի իճրաթը հիւազ վէ իսթի-տա օլունամուշ իլէն, Պատը այի թարաֆըն-տան վիրիլէն գարարը այի իլէ օլպպատէ թա-թիլ պուրիլան էմիրնամէի սամիի մէզըրըր թէ-մամի իլէ՛ իճրա Իթմէմիշ օլուն հիւքիւմէթի մաւալիլէնին մազպաթաըր իւզըրիլնէ թէչքէրէի

ալիլի մէզըրիւրտէ Պաթրիքիսանէմիլ հազըն-տա էմալի նա մէսուրգ սուրէթտէ տըրճ օ-լունան թապիթաթ՛ ճէվէթի ալիլէի էպտ միւտուէթէ սաաապաթը միւպպէթ օլան էրմէ-նի միլլէթի Պաթրիքիսանէտինն հայսիեթիլնէ սուգուշըլըր օլուըրնտան քէմալը տէրէճէ թէէտիւֆիմիլի մուճիպ օլմուշ տըր: Մէլֆուֆ օլան էմիրնամէի սամիի մէզըրըր միւթալէն պուրըլըրը հայտէ Պաթրիքիսանէմիլտէն պիւր թազըմ դարազքեար վէ մէֆտէմէյեար ա-տավարա հէմպէպան օլմադտան նէ գատար պայիտ պուլունարը անկաշըլմաճաղ միսիլիւ ազիմ էսէֆիմիլի մուճիպ օլան թապաթիթը մէզըրիւրէյէ աաալէթ վէ հազգանիլէթը միւսէլ-լէմէյի ճէնայը վէքեալէթֆէնապիլէրի Պաթրիք-իսանէմիլի լալըզ կէօրմէյէճէկի պէտիհի պու-լունամուշ տըր: Մէվատաի միւշթէքեապիլնարն պի սալ ու պի էտա օլմաարը վէ վուզու պուլան զուլմ ու թէւատի հիւքիւմէթի մա-հալիլէ թարաֆընտան պիւր թազըմ թէ՛վիլպիլէ սէթըր ու թալաֆիֆ օլունարը էմիրնամէի սա-միի մէզըրիլ իլէ Գուզիլան գայմազամը Եան շիւսէյին պէկըն մէմուրիլէթիլնէն թարաի հազգընտա սաաըր սապըզ ուպուհէթլու տէլ-լէթլու Միանթթ քաշա հազըրէթլէրի զէմանըն-տա թաաթըր վէ թէսեիր պուրիլուպ սուրէթի լէֆֆէն թազաիմ զըլընան էմիրնամէի սամի տախի թաաաիպ իտէճէլի՛ մուհազգա՛ օլուպ, պու միսիլու զուլմ ու թէտաոթիին քիւլիէն տէֆիլ՝ վէ խուսուսը մէզըրիւ հազգընտա մա-հալիլնաէ պազը մէ՛մուրիլն թարաֆընտան մու-ղայիլի ըրգալի ալի վազը օլան մուամէլարա գանիլէ իլրանի իլէ հէր քիմ օլուր ինէ օլուն հիլէք մէ՛մուրիլտէն մանալիլտէն վէ՛ կէրէք մէրիսաալըրմըրտէն թէօմէթլէրի թէպէլիւհն իտէնէլըր հազգընտա մուամէլի լազըմէնին իճ-րաըր իճապը սալ ու հազգանիլէթի սէնիլտէն պուլունամուշ օլմաղլէ քէյֆիլէթիլն պիւրիլ ու թէֆթիլի զըմնրնտա Պատը այիլտէ վիւր մուլ-թէլիլթըր զօմիսիօթը մախաուսըն թէչըլիլ խուսու-սընա միւսաաաաէի իհամաաաէի ճէնայը Աչքեա լէթիլմէնիլէրի պիլիլիլզ վէ էքրաթ պուլուն-մար իսթիլնամ ու իսթիլմէքիլնէ ճիւրաթ զը-լընար: Օլպպատէ Են:

1289 Ձիհիճճէ զուրրէ

1873 Յունիար 18:

Ահաւաստի տոյն գրութեան մէջ յշուած էր ի՞նչ Հրամանագրի ներքին օրինակները :

« Քըղի վէ կրդիննան թարափըրինտէ
 « թախֆէ կէքրատըն Թրիսթիան էհալի հազդ-
 « լէքինտէ էնվայի էհպալի պազընանէի միւր-
 « թէքիտ օլտըզըրընա տայրի կըմէնի Պարթ-
 « Րքթիսանէսինտէն ' թէպլիզթի մախուսէ
 « վուգու պուրուշ օլտուզընտան, պլի էթրաֆ
 « նազըր վուգուֆ վէ տըզգաթի ճէլլ իթ-
 « մէք իւզըն պուսա տայրի թազըրիլըրին
 « սուքթի Ծուրայի Տէվէթ Տախիլլէ տայրի
 « բէսի գաբարը իլէ լէֆֆէն սալլը սամիլէ-
 « բինէ իրաւ գըընալը սըր : Միւթալաթըն-
 « տան մալուսի Տէֆէթլէրի պուրիլաճազը
 « վէճէրիլէ քէնտու բէտըր վէ վալիտէ վէ զէ-
 « ճէսինի իտաճ իտէն Կիւլլապ օլտը Ազըզ
 « իլէ Ծաֆի Հիւսէին օլտը Հիւսէին պէյ վէ
 « պիլաճըրիլըրի Իսրաիլի վէ Թիմուր պէյլէ-
 « ռին վէ մալուս էլ էլաթը վէ նիստան գաթիլի
 « ճուֆուս վէ հէթըը ըրը վէ նաճուս վէ ին-
 « բազը սրազի վէ զուսազ էմֆալ կիպի թա-
 « սատարաթը միւթէմախիլէսի ճիճէթի իլէ
 « թէպասի սաուզընտէն էմիլլէթ վէ բահաթ-
 « լէրի միւնէլէպ պուրուստըրընտէն էրպազը
 « ճիւսաթտէն պիւր թազընըրն լի էճիւլ-
 « մուսաթէմէ պու թարաֆա ինգաբըրի վէ պիւր
 « թազընըրն լիմախտէն մահալի միսախպէ-
 « յէ թարադ ու թէպիլալըրի իսթիտա օլտընու-
 « եօր : Կհալինին մալ ու ճան ու ըրը ու նա-
 « մուսնա մահաթըլլէթի տայրիմէ հալինտէ
 « պուրուստըրըմազը հիւքիւմէթին սազաճը
 « վէգաթիի օլտուզը միսիլլու ' Վիլլայէթի տէս-
 « թուրիլըրի կիպի էհէմիլլէթի մախուսէսի
 « պուրուսնան էէրըրաճ սուսուֆի մուսթէլի-
 « Ֆիէ թէպաս արաքընտա ինգալլիթի միւթ-
 « թէլէտէրի վէթանտալինին հուսուլինէ շա-
 « լըլըմազը իլէք իթիմա օլտընաճազ շէյ իլէն :
 « Նիպէ վէ շէպազը էպէտիլէնէ սէպէպ օլտընազ
 « հալլըրին վուգուրին տայրի Պարթիքթիսանէ
 « իսալընտան իշիլիլէսի, վէ էլլախալ մէր-
 « զուստէն Հիւսէին պէյին շազալլէթի միւս-
 « թէմիլլէթիսանէն պասա օլտընազը հալլա-
 « քէնտուսընըն Գուդիլան զայմադաճըրընտէ
 « իսթիլատալի իլէ մէգալիմինէ զուվլէթ վի-
 « բիլլէսի' նէգաթի Տէթլէթտէ նասըլ թէսիլի
 « մուճիպ օլտընազընը թա'րիթ իլթիլէպ իթմէպ :

« Տէնիլին շէյլըրին գալլէթիթէպ իլէ թէմա-
 « միլի վուգուլլէ իլէպիլի օլտընաճազ իսէ տէ :
 « պու գաւտար գուվլէթի շիքտաթէթ վէ ֆիլր-
 « ետաթըն պիւր էնաւէ միւսթիլիտ օլտընազը
 « զալրի միւնքըր պուլընալըլընտան, վէ սալա-
 « լէթի ճէլլէթի Փասիլաշի' քիմէննէնիս վէր-
 « բէ գաւտար թատաթիլի գապուլ իթմէլէ-
 « ճէ կիստէն շիքտաթի մէպնուս էլլըն
 « թաճիլգաթ վէ թէպալիլաթը միւքէմիլլէ
 « ինրասը իլէ ֆարիլ թէճմէթ օլտըն էլլախա
 « հազընտա սահալը գանձիլլէնին թէսիլի
 « իլէ վիլլէթ վէ համիլլէթի անսթուրիլըրինտէն
 « զալլիլին ինթիլար պուսուր : Թիսապիթի
 « լազըմէնին սիւվլըրի ինրայէսինէ կիլիննէ :
 « էլլախաթը մէրգալլէնին բուհասաթ' թէնէֆ-
 « ֆիլազ վէ թէպիլըրիտ իթմիլլէ իւմէլլայի էք-
 « քաւտտէն օլտըրի իլէ' նէ քէնտուլլըրին վէ
 « ճէտէ պուսըրըն մէնտապթընըն ալլէնիս
 « իլաւմիլլէ տալլանա' իւճգի էհալի ճէսարիթ
 « իտէմէլլէնէ կիպի, պուսըրըն սէթը ու
 « թալլաթիլի մէսալի իլէնէ զազը վէսալիլլէ
 « զազը մէշուլլէթի թէէպիլլէսիլլէ թէճարի-
 « պի վազասա տէլլալլէ իլէ ազվայի միւհ-
 « թէլլալլէտէն պուրուստըրընտան, մէրգուս
 « Հիւսէին պէյ Գօղիլան զայմադաճըրընտան
 « ալլ իլէ էէրիլէ սըֆիլաթի մաթիլաթէ իլէ
 « մութիլաթը պիլի թային օլտընազ վէ մա-
 « հալլըրինէ մուհիլազ վէ միւտազիլլէ պիլ
 « մէմուր կէճտէթիլլազ : վէ էլլալլայի մէր-
 « գուս վէ իլէ ալլէնիս գաթիլի գանձիլլէ վէճ-
 « իլէ սիպուլլէ պէրայիլլէ վէ ես թէճմէլլէ-
 « լէրինէ գաւտար իւսալլէ թէէլլէթի ալլընապ
 « պուսըրըն հազընտա քիմին տալլաթը վար
 « իսէ տօրուրուս տօրուրէն կէլլալլէ իսպաթ
 « իթմէլլէրի' թէ' միւսաթը լազըմէ իլէ իլան օ-
 « լընտըրտան սօնըրա գուհուր իտէնէք միւտ-
 « տալլըր վէ իլալլէ իլլէնէնէլլէրի պիլլաթի
 « մահալլէ մահաթիլլէ պիլլէ իլլէրաթ իսթի-
 « մա : վէ թարաֆիլլէնին միւլալլէնէ վէ մու-
 « հաթէմէլլէրի քէմալի թէպալիլլէ իլէ ինրա օ-
 « լտընալազ : վէ միւտալլէ շալլաթի պուս-
 « լտընալազն ճիլլաթիլլէ քըրուզը հալլալլէ հիւ-
 « քիւմէլլէ մուրասալլէսի իլէ մուսալլէնէ
 « կիլիլլէրիլլէ նէթալիլլէ սալլիլլէ մէրքէլլէ վի-
 « լաթէթ մէնաթիլլէնէ տալիլլէ թէպալիլլէ օլտըն-
 « աթըտան սօնըրա մուսալլէլլէ մուլթալլէ
 « վէ լալլիլլէ օլտընազ ալլէմալի գանձիլլէնին

« սէրինքն անու թարափէ ինչանքնս վէ անայել
 « վէ էնիլէթի էհալնին թէմամի խթիհասա-
 « լի էիս պու միսիլու շիքեստաթըն մին-
 « պատտ վուգուրին մահալ պրաղլումամուր
 « իշիւն թէտավիթի սահիհէ վէ մուշստիթէ
 « իթթիխազընս հիմնթ պոյուբումալէրի սիա-
 « զընտա շուգգայի մասուսուշի սէնայիթի
 « թէշրգիմինէ իպթիտար գըլընուր էֆէնտիմ
 1288 ձէմայիլ էվիլէ 11 :

« Գուղիան Գայմագտուր Հիւսէյինս պէյ
 « հազգընտա զուգու տուլան շիքեսայթ իւղէ-
 « բինէ ինրա գըլընան թամգրիթտէ Էհալի
 « թարափընտան արը շէքվա խոնէ Գարս
 « Հիւսէյին գառէ Մէհմէտ վէ Կիւհնէյիլ տի-
 « կէր Մէհմէտ աղայէրին շիքեստաթը վազասա-
 « սը արղաղը շախիթտէն միւհպաս խաուկի
 « իզրաթիթի իլէ սապթթ օլազը կիպի էհալի
 « ղայրի միւպիլմէտէնս արթը նէֆէր միւտտաի-
 « նին տախի տէօրտի թարափընտան տէրմիան
 « օլունան արաղը տափազընս միրի միւմաի-
 « լէյ հազը շըգմը վէ տիկէր իքլիսի ճանիւ-
 « պինտէն վազը օլան խոտասնըն միրի միւ-
 « մաիլէյնէ թէշալլուգի կէօրիլէվմը խոուկին-
 « տէն մէրգուման Մէհմէտ վէ տիկէր Մէհմէտ
 « աղայէր իլէ անիլէ նէմու օլան մալիւմ էլ
 « էսամի քէտանը խիլաֆը վազը խոտասնի
 « պուլունալէրինտէն տուլայի վէթանլէրինտէն
 « թէպիխալէրի իֆատէսին շամիլ վիլանէթ
 « ճէլիլէլէրինտէն կիլնէ թահրիթաթ վէ մէլ-
 « Ֆուֆ մազպաթն Տիվանը սաքետուր ապիլէ-
 « յէ լնտէ հէվալէ միւմաիլէյն Հիւսէյինս պէյ
 « Տէրսիմ հէվալիսինճէ թէնէֆիթիւզ վէ թէ-
 « ղալիւզ խոնրէք պիր թազըմ ղալիսի ին-
 « տանընս սէպլալ օլմալուրան տուլայ մու-
 « գաստէմա վիլիսինէ գալուրըլըր օլան Դահ
 « Հիւսէյին օղու Յիլ պէյին օղու օլուպ
 « Վիպիր միւտտաթան պէրու քէնտուլի տախի
 « բէտէրինին էտէրինէ կիտէրէն սուուճի է-
 « հալի հազգընտա էնվայի մէզալիմ վէ թատա-
 « տիսթաթ միւթէմասիր վէ հէվալիլ մէզ-
 « քիւրէտէն խարէյի միլէլէյն վէ ատլիլէնին
 « թէէսաիսինէ մանի պուլունաղը միւթէվա-
 « թըր օլուպ կրմէնի Պաթրիթիսանէսի թա-
 « րափընտան տախի լոնէնգաթի հազգընտա
 « արղը ճիքեստաթ իլէ պէրասէր պաղը թա-
 « րափտան տախի պուսըն իթթիտաղը մէֆու-

« սիտի օրալէրտէ սաքին խրիսթիան էհալի-
 « նին վէթանլէրինտէն հիճրէթ վէ թէպուիւտ-
 « լէրինի ինթամ իտէնէկիստէն պահա խաիլ-
 « մէտէ օլուտը հալտէ քէնտուլընն շաքի-
 « լէր իլէ մուհաթմէ վէ միւվանէէնի իլէ
 « իւզէրինտէ պուլունան հուզուզը շախիլէյն
 « վէ ումուվիլէնին իսթիֆասը հազգընտա
 « ալթիթէվալի վիլույթիթի ճէլիլէրինէ վազը
 « օլան թէպիլիզաթ վէ վէստալի մուլսիրէ
 « էէր նասըլ քաս նէթիճէյի մաթիւլայէյն ին-
 « թամ իտէմէլուպ պու տէֆաթի իւրէթտէ
 « տախի միւտտալիլէրին իսպաթը միւտտայէ
 « մուգթէտիր օլամաղըլըրընտան վէ միրի
 « միւմալէյնին քիւլիլէն պէրաիլէթի գիմմէ-
 « թիստէն պահալէ պէրասէր էհալիլ միւպիլմէ-
 « վէ գայրի միւպիլմէտէն շաքի օլան ստամէր-
 « տէն պիր հազգընտէ թաղրիլ վէ թէէսիւտ-
 « լէրինէ լուղում կէսթիլէրիլիլ իտէտէ ան-
 « քեսմը գանձիլէյնէ միւսթէննտ օլմազպըլըն
 « պիր շախ հազգընտա թէշրթիլի ճէզա ի-
 « տէպիլմէթ միլէն օլմէ սիւսէննէ միլէէ-
 « հազգըլը էլ վիճուտ պէն պիր գարուրէթը
 « Ֆիլվզ էլ ատէյն միւսթէննտ օլմազ լազըմ
 « կէլիլէնէն նապարէն պու մաղուլէ հուզուզը
 « շախիլէ միւտտաիլէրի հազգընտա օլու
 « մուսթիլէյն միւրանէպթ մուլմիլըզ գաի-
 « ախի վէ մաաիլէթ օլմախանաղընտան պաղա
 « էշաաղը մէպուլանիին ատէմի սուպուրի
 « միւտտալէրի վէսիլէթի իլէ նէֆ վէ թաղ-
 « րիպ ճէզաընս թիւշար օլմալէրի սուլի թէէ-
 « սիրաթի միւսթէլլէմ օլմաաղը վէ մա մաֆիլ
 « միրի միւմալիլէյնին հէվալիլ մէզըլիլէտէ
 « վէ իուսուսա մէմուրիլէրի հազըրէսիտէ
 « պազաըլ մէֆաաիտի միւթէվաթըրէսինին
 « իպիտաղընէ պպիս օլարպալ քէնտուլըն
 « օրալէր իլէ գաթը ալեուգասը շիքեստաթը
 « էհալիսինին ինգըթայի ր վէ Տէրսիմ տաղընճա
 « իսթիլըրաըլը սաալիլէ մանի օլան տմգըլը
 « ինտիֆայի Ֆայտէլէրինի իսթիլալ վիլէէ-
 « ճէկի ճիհէթիլէ քէնտուլընն էֆալ վէ աթ-
 « վարընտան հիւքիւմէթէ էննիլէթի թամմէ
 « կէրինէէյն գատար վէթանընս սալը վէրիւ-
 « մէմէթէ պէրալէրի օրտես պայիտ պիր գտ-
 « քա Գայմագտուրընտա իսթիլտաաի վէ էշ-
 « թասի մէրգուլէ հազգըրինտէ իսթիլան օ-
 « լունան մուսթիլէյն թէտիլիլէնին ուսուլէն
 « քալմպիլիլ թէշրթիլ օլմաաղըլը պա մազպաթա

« Ի՞նչա՞նէ օլունմաղին ի՞նչայի մուգ թագաւորնս
 « Կհմէ՞թ պուլտրմուէրի սխաղընտէ շուգ գայի
 « սէննայէրի թէրգ լինիէ իլիթխար գըլընտը
 « Է ինչնայիմ :

1289 Բէճէլ 14 :

Այլ սակայն այս քանի մը խնդիրները
 ինչպէս մեր նախորդն իր նախորդներէն ըն-
 դուռնած և մեղի յանձնած էր . նոյնպէս և մենք
 մեր յաջորդին թողուլ ստիպուած ենք , մին-
 չև ցարդ վերջնական լուծու՞մ մը առած չըլ-
 արնուոն համար , Թերևս բողոքոյ միևնոյն շա-
 րունակութեամբ կարելի ըլլայ այս խնդրոց
 յաջող լուծումը 'ի նպատտ մերայնոց :

Հարստահարութեան վերաբերեալ իրն-
 դիրները ընդհանուր ժողովք յատուկ Թանձ-
 նաժողովով մը քննած , և տեղեկագիրը նա-
 խորք Քաղաքական ժողովոյ օրով Բ . Գրան
 մատուցուած ըլլալով , աւելուցի է այս մասին
 խօսիլ : Միևնոյն տեղեկագիրը մեր օրով ալ
 մատուցուեցաւ Բ . Գրան , Նսան Հարստ . քըն-
 ինչ Թանձնաժողովոյ որոշմամբ Առաջնորդարա-
 նայ պատուէր եղած էր , առանձին տուամարի
 մէջ արձանագրել իրենց վիճակին մէջ պատու-
 հած հարստահարութիւնները և անոնց դար-
 մանին համար ձեռք առնուած միջոցները ' եթէ
 կան , և վեց ամէն վեց ամիս արձանագրու-
 թեանց մէկ վտերական օրինակը դրիւլ 'ի
 Պատրիարքարան : 1872 հոկտեմբեր 3 թուա-
 կանաւ , և հետզհետէ նոյեմբեր 17 և 1873
 յունիս 7 թուականաւ հոնուած շրջաբերա-
 կանայ միջոցաւ յիշեցուցինք և խնդրեցինք
 այսպիսի արձանագրութեանց օրինակը , որպէս
 զի յատուկ Տեղեկագիր մը շինելով մատու-
 ցանենք Բ . Գրան . բայց անպատասխանի մը-
 նացին ցարդ :

Սակայն Քաղաքական ժողովս նկատողու-
 թեան առաւ դաւառաց այժմեան ընթացքը ,
 որոնց մեծագոյն մտաւ սովորութիւն ըրած են
 կամ պարտաւորուած են ամեն պատահած և
 զնլութիւն 'ի Պօլիս դրել և դարմանը Բ . Գրու-
 նէն խնդրել . իբր թէ Առաջնորդները Պատ-
 րիարքարանի լիկ թղթակից պաշտօնեայններն
 եղած ըլլային . մինչդեռ ինչպէս Կ . Պօլսոյ

Պատրիարքը կերտնական վարչութեան քր-
 ծակցութեամբը միջնորդ է Բ . Գրան և բար-
 Տանձնատանի Հայոց մէջ . սասնկ ալ իւրա-
 քանչիւր Առաջնորդ իր Գաւառական վարչու-
 թեան դործակցութեամբը դաւառին Հայոց և
 տեղական կառավարութեան միջնորդն է . մա-
 նաւանդ թէ տեղական կառավարութեան ժո-
 ղովոյ մէջ ալ բազմելու իշխանութիւն ունի
 ըստ օրինի :

Ուստի Առաջնորդաց և Գաւառական
 վարչութեանց ընդ տեղական կառավարու-
 թեան յարաբերութեան միայ մանրամասն
 խօսող Հրահանգ մը պատրաստուեցաւ , որ
 խառն ժողովով վաւերացաւ :

Բայց այս քաղաքական յարաբերութիւնը
 դիւրացնելու համար ոչեք էր ըստ օրինի ընտ-
 րեալ և վաւերացեալ Գաւառական վարչու-
 թիւնները տեղական կառավարութեան ձանչ-
 ցընել տալ , ինչպէս Հարստ : քննիչ Թանձնա-
 ժողովն ալ այս պիտոյքը նկատած էր . և Քա-
 ղաքական ժողովս Երզնկայ խնդրանքին առթիւ
 այս կարևոր կէտն ուշադրութեան առաւ :

Պէտք էր նաև Առաջնորդական վիճակոց
 բաժանուել կարդադրել կարելի եղածին չափ ,
 և Հանձնատեղ Քաղաքական կառավարութեան
 բաժանման հետ . ինչպէս Քաղաքական ժողո-
 վըս ուշադրութեան առած և յանձնարարած
 էր որդէն Աշխարհացոյց տախտակի մը պատ-
 րաստութիւնը :

Եր առաջնորդք իրենց Գաւառական
 վարչութեանց դործակցութեամբը ըստ օրինի
 յարաբերութիւն ունենան տեղական կառա-
 վարութեան հետ , ան ատեն իրենց ցաւոց
 դարմանը դաւառին մէջ կը փնտռեն , և 'ի
 հարկին միայն կը դիմեն 'ի Պօլիս : Եւ երբ
 կեդրոնական վարչութիւնն իր ձեռքն ունե-
 նայ Առաջնորդաց և Գաւառական վարչու-
 թեանց ստորագրութեամբը հաստատուած ցա-
 ւալի եղելութիւններ , և անոնց ընդ տեղա-
 կան կառավարութեան բանակցութեան ար-
 դիւնը , ան ատեն կրնայ ըստ արժանւոյն
 միջնորդել Բ . Գրան քով :

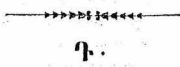
Այս միջնորդութիւնը ' ինչպէս յայտնի է ,
 կատարելու համար Մ . Պատրիարքը կերտնա-
 կան վարչութեան գործակցութեամբը Թագրիւր
 կը դրէ , և Քաբու քէհնասի էֆէնտիլին միջո-
 ցաւ կը մատուցանէ առ Բ . Գրուան , և ազգային

հանրական և մասնական իրուանց որհչպանութեանը և հաստատեալ օրինաց զէմ գործուած վեղծմանց բարձմանը մասին բարեխնամ կառավարութեան ուշադրութիւնը և խնամքը կը հայցէ : Եւր հարկն ստիպէ՛ Ս. Պատրիարքը կը պարտաւորի անձամբ երթալ առ Բ. Գուռն և բանօղիցիլ բարձրապատու սրահտօնէից հետ :

Յայտնի է որ այս անձնական բանակցութիւնը ոչ որ կարող է ընել, բաց 'ի Պատրիարքէն, որ բնական միջնորդն է Տէրութեան և Ազգի՛նմէջ : Ուստի Պատրիարքը ո՛րչափ անձամբ միջնորդելու հանգամանք ունենայ, և այս մասին երկրիս մէջ գնաւուած ընդհանուր սովորութիւնները գիտնայ, և ընդ միշտ այցելութիւններ ընելով թէ՛ առաջին և թէ՛ երկրորդական կարգի պաշտօնէից հետ յարաբերութիւն հաստատէ և գաւառացի աղջպանց ցաւերը ներկայացնէ, այնչափ օգտակար կ'ըլլայ :

Քաղաքական ժողովս պարտաւորուած է ցաւօք սրտի յայտարարել թէ՛ չի կրցաւ իր բաղձանաց հասնիլ այս այցելութեանց և անձնական յարաբերութեան խնդրոյն մէջ . բայց կը յուսայ թէ այս պիտոյքը նկատողութեան կ'առնուի . և ընդհանուր ժողովք այս այցելութեան և յարաբերութեան համար Պիւտձէին մէջ յատուկ գումար մը սահմանելէ դատ, Պատրիարքութեան արժանիք կը փնտռէ այն անձին վրայ, որ գիտի Սահմանադրութեան հասմաձայն ժողովոց որոշմանց գործադիր իշխանութիւնը վարել, և քաղաքական յարաբերութիւնը մշակել և հետզհետէ ընդարձակել՝ Տէրութեան օրինաց և լեզուին հմտութեամբ . արժանիք որ միանգամայն Առաջնորդաց հանգամանքն ըլլալ պէտք են :

Դ.

ՏԵՍՈՒՆԻ ԽՈՐՀՐԳՈՅ ՀԵՏ ԵՄԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Տեսուչ խորհրդոց պաշտօնը, յարաբերութիւնը և իրաւասութեան սահմանը գծելու համար, հարկ եղաւ . 1. Թաղական խորհրդոց համար Հրահանգ մը պատրաստել, և 2. Ազ-

գային վարժարանաց բարեկարգութեան Հրահանգ մը՝ Ուսումնական խորհրդոյ, և 3. Վանօրէից Հրահանգ մը՝ Վանօրէից խորհրդոյ պատրաստել տալ . որք վաւերացան խառն ժողովով և գործադրութեան դրուեցան :

Ասոնց պատրաստութեամբ Ուսումնական և Տնտեսական խորհուրդներն սկսան ուղղակի յարաբերութիւն հաստատել ոչ միայն մայրաքաղաքիս Թաղական խորհրդոց՝ այլ և Գաւառական Ուսումնական և Տնտեսական խորհրդոց հետ . ինչպէս նաեւ Վանական խորհուրդը Վանական Միաբանութեանց և Վանահայրց հետ . որով իրենց պայտօնը կատարելու զիւրութիւն ունեցան : Հետեւաբար իւրաքանչիւրը պարտական է իր համարատուութեան տեղեկադիրն ըստ սովորութեան յանուն Քաղաքական ժողովոյս մատուցանել առ Ազգային Ընդհանուր ժողովք . և Քաղաքական ժողովս կ'անցնի նոյն խորհրդոց կողմէն մատուցեալ առաջարկութեանց կամ անոնց հետ ունեցած յարաբերութեան կարեւոր մասերը տեղեկագրել :

1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ուսումնական խորհուրդը նախ կեդրոնական վարչութեան անօրինական հսկողութեան տակ գտնուած Հիւանդանոցի Արբանոց վարժարանին վրայ իր ուշադրութիւնը դարձնելով, անոր 'ի հնունդ ունեցած պայծառ վիճակը վերանորոգելու ձեռնարկելու ուղեք . սակայն իր այս նպատակին արդեւք գտաւ Հիւանդանոցի անտուր, զոր Հիւանդանոցի Հոգարձութիւնը կը ներկայացնէր, Հուսկ ուրեմն Ուսումնական խորհրդոյ առաջարկութիւնը քանիցս քանակցութեան նիւթ ըլլալով՝ Քաղաքական ժողովոյս և Հոգարձութեան մէջ, համաձայնութեամբ կարելի եղաւ յիշեալ Արբանոց վարժարանին ուսումնական պիտոյնց ամսական ծախքը 4500 էն 3000 դուրուչի վերածել . որով կրնայ ըսուիլ թէ Հիւանդանոցի Արբանոց վարժարանն օրինաւոր նախակրթարան մ'է՛ այսօր, ուսումնաբանի յատուկ քանի մը ուսմանց և լեզուաց դասախօսութիւններ այ ունենայով . եւ կրնայ մանաւանդ գաւառաց համար նախակրթարանի յարմար վարժապետներ հասցնել :

Սակայն Ուսումնական խորհուրդը բաւական չհամարելով այսպիսի նախակրթական

վարժարանէ հասած աշակերտաց ուսումնական վիճակը . մասնաւոր թէ համողութեամբ ըլլալով որ նախակրթիչներն աւելի խոր հմտութիւն ունենալու են , եւ մասնաւորաբար վարժապետութեան ուսումն առած . հարկ տեսաւ ոչ թէ զԻշխութիւն , զի պէտք չկար , այլ զերկային կեդրոնական ուսումնարան կամ վարժապետանոց մ'ունենալ , որ երկրորդական ուսումնը ամբողջ եւ ըստ կանոնի աւանդութիւն նախակրթութիւնն աւարտող աշակերտաց :

Ուսումնական խորհուրդը նկատելով որ այս մեծ պիտոյքը մասնակարարելու համար ոչ կեդրոնական մտտուր կարողութիւն ունէր , եւ ոչ թաղային մտուրներէն մէկը . զի խրատականներն իրենց այսօրուան վիճակին մէջ հազիւ նախակրթական եւ մասամբ մ'այլ երկրորդական ընթացքներն շարունակելով կրնան իրենց թաղին մանկուոյն նպաստել . այս մասին զիջողով եւ վիճակով յարմարութիւն ունեցող տեղ Ղալաթիան գտնելով , փութաց Փաղաքական ժողովոյս առաջարկել կեդրոնական Ուսումնարանի մը կամ Վարժապետանոցի վերածել Ղալաթիոյ Ամենափոքից վարժարանը , որ իբրեւ Փառառական վարժարան (Վանզի հոն ուսանողը ըստ մեծի մասին դասուսացի պանդուխտ տղաք են ,) ըստ որոշման նախորդ Վարչութեան կը վերաբերէր արդէն Ուսումնական խորհրդոյ անմիջական անօրէնութեանը :

Ուսումնական խորհուրդը կ'առաջարկէր նաեւ Ղալաթիոյ վարժարանին շէնքն ընդարձակել , վարժապետանոցի յարմար եւ վայելուչ իրիք տալ անոր , եւ այս շինութեան ծախուց համար կեդրոնական մտուրկէն կը խնդրէր 4000 ոսկւոյ նպաստ մը :

Փաղաքական ժողովս 'ի 22 փետրվար 1873 , պատշաճ դատեց նախ եւ յառաջ Ղալաթիոյ մտուրկին վիճակը Տնտեսական խորհրդոյ քննութեանը յանձնել , եւ այս մասին տեղեկագիր խնդրել . զի ամենայն անօրէնութիւնք անոր վիճակէն կտրուում ունէին :

Մինչեւ 8 մարտ 1873 , Ուսումնական խորհուրդը չկրնալով պատասխան մ'առնուլ , իր կողմէն Ս . Միքայէլեան եւ Տ . Կնքսէրճեան էֆէնտիները զրկած էր անձամբ բանակցելու համար :

Ս . Պատրիարքը այս մասին դիտողութիւն ունենալով առ Տնտեսական խորհուրդն ուղ-

ղեալ դիւրը ասորաբար չէր : Հետեւաբար ծաղովը Ս . Պատրիարքին դիտողութիւններ եւ Ուսումնական խորհրդականաց բացատրութիւնները լսելէն ետքը , ընդունեց Վարժապետանոցի մը հիմնարկութեան պիտոյքն իրբեւ ստիպողական , եւ որոշեց գործադրութեան միջոցներուն վրայ խորհիլ , յարմարն ու կարելին նկատելու համար :

Ուսումնական խորհրդականք յայտարարեցին նաեւ յատենի ժողովոյ , թէ Խորհուրդը ինք կ'ստանձնէ հանգանակութեան գիմնով 4000 ոսկւոյ գումար մը ձեռք բերել դասարարականութեան պիտոյքը ճանչցող ազգայնացմէ , եթէ կեդրոնական մտուրկն անկարող է վճարել :

Եւ երբ Փաղաքական ժողովս այս հանգանակութեան համար ծրագրել խնդրեց՝ Վարժապետանոցին պիտոյքը միայն ընդունելով . Ուսումնական խորհուրդն Ա ապրիլ թուականաւ գրութեամբ յայտնեց թէ . « Երբեք չլին « գումար որ միայն վարժապետանոցի մը պէտքը « զգացած եւ առաջարկած ըլլայ . այլ թէ կեդ- « րոնական մտուրկին անկարող վիճակին մէջ , « եւ մայրաքաղաքիս թաղերուն արդի ընթաց- « քին մէջ իր զիջողմէ եւ վիճակովը միայն « Ղալաթիան գտած է իբրեւ յարմար տեղի « վարժապետանոցի մը հաստատութեան , եւ « ըստ այնմ անոր նիւթական շէնքին ընդար- « ձակութեանը համար միայն 4000 ոսկւոյ « ծախք մը խնդրած էր կեդրոնական մտուր- « կէն . եւ որպէս զի կեդրոնական մտուրկին « արդի վիճակին մէջ այդ ծախուց անբաւա- « կան լինելը պատճառելով վարժապետանոցի « մը հաստատութիւնը ետ չլնալ , Խորհուրդս « կը փութայ ծանուցանել թէ այդ պահած « 4000 ոսկւոյ գումարը ինքը հանգանակու- « թեամբ հայթաթելու . եւ կեդրոնական սրն- « տուրկին վրայ ընտ չի ձգելու մտադիր է : ա- « ղանց իսկ հարցնելու թէ Տնտեսական խոր- « հրդոյ հրատարակած Պիտակէն մէջ դաստիարակ- « րականութեան համար 60000 դուրուչի տարեկան « ծախուց գումարն ինչ կը նշանակէ » :

Ուսումնական խորհուրդը կը յաւելուր թէ : Երբ 45000 ոսկւոյ դրամագումար մը կայ « պատրաստ , ինչպէս Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ « կալուածները եւ վարժարանին շէնքն ու Խո- « բոց շինուելիք գեղանքը , եւ միայն 4000 ոսկ-

և այդ գումարի մը պէտք կայ այդ հաստատու-
թիւնը կանգնելու, որ շայ չի փութար իր
բուժան արկանել այդ հանդանակութեան
գանձանակը. որ 'ի կարկէ հանրաձայնութեան
գլխաւորութեան արժանի սեղանուորի մը գան-
ձապետութեան ներքեւ պիտի ըլլայ » :

Եւ կը հետեւցնէր թէ « Կամ պէտք է
մեր առաջարկութեան դժուարութիւններն
երեւան գան եւ ուրիշ գործնական միջոց մը
այսինքն 15000 ոսկու պարտատ գրաման
գլխի մը ցուցնել ժողովը . կամ եթէ մեր
առաջարկութիւնը արդեւքներ ունի, այդ
արդեւքները բանաւոր շնորհնեմ Ասիմա-
նապետութեան Ա ըր. յօդուածին համահայն » :

Ուսումնական խորհուրդն կը գրութիւնը
կը կէքէր սա դառն բայց ճշմարիտ բառերու-
թեամբ թէ . « Մինչև հիմա Անդրոնական
վարչութիւնները ազգային դաստիարակու-
թեան համար բան մը չբով չեն, որ իրենց
ամենաառաջին և ստիպողական պարտքն էր
« Կանոնաւոր գլխաւորութիւնը և իրական
« յառաջադիմութիւնը դրամի կը կարծարին, և
« ամեն ինչ դրամով կը կատարուէր » : այս
« պատճառաւ 40-45 տարիէ 'ի վեր հաստատու-
եալ Ուսումնական խորհուրդները շատ մեծ
« ու կարևոր առաջարկութիւններ ունեցեր են,
« ազգօգուտ խորհուրդներ յղացեր են . բայց
« Անդրոնական վարչութիւնէն դրամական օգ-
« նութիւն չգտնաբերուեալ համար լոկ խորհուրդ
« և առաջարկութիւն մնացած են : Ուսումնա-
« կան խորհուրդս այս երկարամասնակեայ
« փորձը տեսած և գիտցած ըլլալուն համար
« էր որ գործնական ընթացքի մը հետեւի կու-
« ղէ և դրամական խնդրոյն կը միջամտէ, և կը
« փոփոխէր որ քիչ մ'ալ դաստիարակութեան
« համար դրամ հայթայթելու հոգի տարուէ :
« Դրամ չունալը յառաջադիմութեան խորհրդն
« դուա յարեցանել է, և յառաջադիմութեան
« դիմադրելը յայտնապէս Ազգէն 'ի կործանումն
« մտել է » :

Քաղաքական ժողովը մայիս 13 ի նիստին
մէջ Ուսումնական խորհուրդն սոյն գրութիւնը
նկատողութեան առնելով, որոշեց մասնախումբ
մը գնել Ուսումնական խորհուրդն առաջարկու-
թիւնը՝ Վարձապետանոցին Ղալաթիոյ մէջ
ըլլալու մասին քննելու և տեղեկագիր մը ըն-
բերելու պաշտօնով : Վասն զի Ղալաթիոյ եկե-

ղեցւոյ կարուածոց և եկամտոց վիճակը Թա-
ղական խորհուրդը շրահանդին Չի ըզ յօդուա-
ծին համաձայն յատուկ տեղեկագրով ծանուց-
ուած ըլլալով Տնտեսական խորհուրդն, մէկ օրի-
նակե ալ Քաղաքական ժողովը ներկայացուած
էր 'ի տեղեկութիւն . որմէ կ'երևեր թէ վեց
տարուան շրջանի մէջ հարիւր հազար զուրուշի
մօա տարեկան աւելի մուտք դոյտցեր է կալ-
ուածական և այլ և այլ հասոյթներէ :

Վերջապէս 1873 յուլիս 13 ի նիստին մէջ
երկար խորհրդածութենէ վերջը, ներկայ դրու-
նուող ժողովակառոց և Ս . Նախագահին կար-
ծիքներն ամբողջութեամբ միացան սա հիման
գրայ, և ըստ այնմ որոշուեցաւ որ՝ Ղալաթիոյ
Վարձապետանոց արքի վիճակն մէջ մայրուքնէ
երկրորդական ուսմանց Անդրոնական
նախարարի կամ Վարձապետանոց վերածուէր
պահելով անոր մէջ Նախարկութեան ալ . և
Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ ներքին եկամտանոցն
իրեն վերապահուին և անոնց մատակարարու-
թիւնը Քաղաքական ժողովն կարգեալ Ղա-
լաթիոյ եկեղեցւոյ Հողարածութիւնն ընէ .
Իսկ միւս կարուածական և Վալքիի եկամտա-
նները Վարձապետանոցին յատկացուին, և ա-
սանց մատակարարութիւնն ալ Վարձապետա-
նոցին համար կարգեալ : Հողարածութիւնն
ընէ, Իսկ շէնքին ընդարձակուան համար հիմ-
նականութեան խնդրը առ կախ մնաց . միայն
որոշուեցաւ Ուսումնական խորհուրդէն ծրագիր
մ'ուղել թէ ստակի հաւաքումն 'ինչ կերպով
պիտի ընէ, և ինչ կերպով ասոր յանդիմութիւ-
նը կրնայ ապահովցնել . և ապա այդ ծրագրին
վրայ ձողովն իր որոշումը կարենայ ապահան-
գանակութեան մասին :

Վարձապետանոցի խնդրը, հարկ չկայ
ըսել, եթէ միւսանգամ կարենար ձողովն նը-
կատողութեան առնուլ . այդ հանգանակու-
թեան կնիւնն ալ պիտի կարենար լուծել, և
արտօնութիւնն ապա Ուսումնական խորհուրդն
որ հանգանակութեան դիմէ, զի ապահով էր թէ
ժողովուրդը երբ այս խնդրին իր ամէն հան-
գամաքներովը լսէր և տեսնէր . պիտի փու-
թար ձեռնուտ ըլլալ այս մեծ գործին յառ-
ղութեամբ :

Ուսումնական խորհուրդը ասորիւ 11
թուականաւ գրութեամբ Բարեգործական ըն-
7

կերութեան 3500 լիբայի գումար մ'ունենայլ յայտնելով, և այս գումարը երկու դանձապահներու ձեռք մնացած ըլլալը գիտել տայով: Կ'առաջարկէր որ՝ եթէ ընկերութիւնը գոյութիւն չունի, Քաղաքական ժողովը ուշադրութեան առնելով, իրան Հայոց ազգին մէկ գումարը հսկողութեան ներքե առնու. և եթէ արժան դատուի, կամ կիսուի՝ (Հայոց և շրջաօրովմականաց մէջ՝ ըստ որում համազգային ընկերութիւն մ'էր), և կամ ամբողջ երկուց Պատրիարքարանաց հսկողութեան ներքե 40—50 տարւան համար հաստատուն Պանքա մը դրուի. որպէս զի ազգային մէջ ազգային դատարարականութեան նպատակու կարող դրամագլուխ մ'ըլլայ. և եթէ՛ այժմէն կիսուի, կամ հաստատուելիք Վարժապետանոցին յատկացուի՝ ի յիշատակ Բարեգործական ընկերութեան. և կամ կիսուած գումարով Բերայի 11, Յարութեան եկեղեցու մէջ Ազգային Հիւանդանոցի Արքանոցին անուան կառածներ կառուցուին. որպէս զի անոնցմով կարելի ըլլայ արուեստական մանաւանդ հոգադրական դպրոց մ'ընել յիշեալ Արքանոցը, ըստ նպատակի Բարեգործական ընկերութեան. և կամ այն կիսուած գումարը Պանքա մը դնելով յանուն Հայոց Կեդրոնական վարչութեան անցնել մինչև 40—50 տարի :

Քաղաքական ժողովս հրաւիրելով Զարդարեան Քէորք Էֆէնտին, որ Հայոց կողմանէ Գանձապետ է յիշեալ գումարին, տեղեկացաւ որ ընկերութիւնն ՚ի սկզբան Յ հազար լիբայի չափ դրամագլուխ ունենալ կը կարծուի եղեր, բայց նախորդ տնօրէնութենէն 1550 լիբայ հազու առեր են, և հաշիւ չեն գտեր. այք գումարը 8 տարիէ ՚ի վեր չանցնելով մինչև հիսու 3355 լիբայի հասուցեր են: Յիշեալ գումարը Կիւղզիւան Պետրոս Էֆէնտիի մաղազան ամուր քացայի մը մէջ պահուած է, որ երկու բանալիով կը բացուի. մէկը իւր քովն է, և միւսը Կիւղզիւան Էֆէնտիին քով:

Ժողովս որոշեց Զարդարեան Էֆէնտիի տուած տեղեկութիւններն արձանագրել, ՚ի հարկին անոր վրայ վերստին խորհրդածելու համար:

Ուսումնական խորհուրդն՝ իր 13 յուլիս

դրութեամբը, ուսուցման եղանակի վրայ մայրաքաղաքին բանխրուն վարժապետներէն կազմեալ Վարժապետական ժողովին գումարման համար Ղալաթիոյ խորհրդարանին նեղ գալը յայտնելով, Ղալաթիոյ քովտի եկեղեցիներէն մէկուն մէջ գումարուելու հաւանութիւն կը խնդրէր:

Ժողովը գոհունակութեամբ ըսեց և հաստատեց այսպիսի ազգօրուած ժողովոյ մը կազմութիւնը, և ընդունեց Ուսումնական խորհրդոյ առաջարկութիւնը, նոյն սրբավայրին մէջ հարկ եղած յարգանքը պահելու պայմանաւ:

2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Տնտեսական խորհրդոյ պաշտօնն ըլլալով, թէ մայրաքաղաքին և թէ գաւառներու մէջ գտնուած ազգային անշարժ ստացուածոց կալուածագրերուն օրինակները ժողովը, և Պատրիարքարանի Դիւանատան մէջ պահել. Քաղաքական ժողովս մէկ կողմէն իր 1873 յունվար 11ի նիստին մէջ որոշեց զրել Տնտեսական խորհրդոյ, որ մայրաքաղաքին թաղական խորհուրդներէն ընդունուած և նախորդ Տնտեսական խորհրդոյ համարատուութեան տեղեկարարին մէջ հրատարակուած ազգային կալուածոց վիճակագրական ցուցակները ուշադրութեան առնելով, պակաս մնացած ցուցակներն ստանալու և ամբողջացնելու համար պէտք եղածն ՚ի գործ դնել. միանգամայն նոյն կալուածներէն անոնք՝ որ ապահովութեան տակ առնուելու պէտք անին, ապագայ կորուստէ գերծ պահելու համար հարկ դատուած միջոցները խորհելով և իւր ձեռնհասութեան վերաբերեալները գործադրելով, պէտք եղած տեղեկագիրը հարողքէ Քաղաքական ժողովին: Միև կողմէ իր փետրվար 6 թուականաւ չըլբերեականովը կը հրաւիրէր բոլոր առաջնորդները Սահմանադրական Հրահանգին գաւառական Տնտեսական խորհրդոյ պաշտօնին Բ. յօդուածին համաձայն իւրաքանչիւր գաւառի մէջ գտնուած ազգային հաստատութեանց կալուածագրերուն օրինակը պատրաստել տալ և զրկել առ Կեդրոնական վարչութիւնն:

փետրվար 27ի նիստին մէջ ազգային

կալուածոց ապահովութեան խնդիրը, այն է կալուածներն որ անուան և ինչպէս Ֆէրաղ ըրալու խնդիրը նկատողութեան առնելով նարկ եղած միջոցները խորհելու և ծրագիր մը պատրաստելու համար որոնց Քաղաքական ժողովն, Տնտեսական խորհուրդն և Կուսակց Հոգաբարձութեանն մէկ մէկ անդամներով 3 հոգիէ Գանձաժողով մը դնել :

Միևնոյն նիստին մէջ նկատողութեան առաւ նաև ազգային Վարչֆայց խնդիրը, և այս մասին ծրագիր մը պատրաստելու պէտքը :

Կալուածոց ապահովութեան վրայ խորհելու որոշուած Գանձաժողովը չի կրցաւ կազմուիլ. թէև յետոյ Տնտեսական խորհուրդը գիտողութիւն ըրած և սովորականութիւն ալ տուած էր այս խնդրին . բայց Վարչֆայց բարեկարգութեան Գրասիրը պատրաստուեցաւ և և թէև անվաեեր՝ բայց 'ի տեղեկութիւն անոր պատճէնը հոս կը դնենք :

Կանոնադրութեան Աւելցնելու Վարչֆայց

Իւրաքանչիւր Նիկեցեցի, Վարժարան, Վանք եւ այլ ազգային հաստատութիւնք, կամ ընկերութիւնք եւ այլն. որ իրենց սեփական Վարչֆայց ունին, իւրաքանչիւրն իրենց Վարչֆայց տէր են ըստ օրինաց կառավարութեան : Բայց առանց ամենուն վրայ Սահմանադրութեան 46 ըդ. յօդուածոյ համաձայն ընդհանուր տեսչութեան իրաւունք ունի կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհուրդը, որ Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուած ազգային Վարչֆայց վրայ ինք ուղղակի, և գաւառաց մէջ գտնուած ազգային Վարչֆայց վրայ Գաւառական Տնտեսական խորհուրդոց միջոցաւ կը վարէ հետեւեալ յօդուածոց համաձայն :

1. Իւրաքանչիւր ազգային հաստատութեանց Վարչֆայց, դերմէն և Վարչֆայց օրինակները պիտի ժողովուին եւ Չտարիաբարբանի դիւանատան մէջ պիտի պահուին Սահմանադրութեան 46 ըդ. յօդուածոյ համաձայն :

2. Գաւառական Տնտեսական խորհուրդը իրենց գաւառին վարչֆայց Վարչֆայց ներուն, դերմէն ներուն եւ Վարչֆայց օրինակներուն մէջմէկ օրինակներն իրենց քով պահելով, ուրիշ մէկ

մէկ օրինակներն ալ կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհուրդոյ պիտի լրկին, որ Պատրիարքարանի Գիւանատան մէջ պահուին :

3. Վարչֆայց ունեցող հաստատութիւնք կառավարութեան օրինաց համաձայն առուծախի գործողութիւնները Ֆէրաղ, Կնթիքալի եւ Կնթիքալի կատարին իրենց յատուկ պաշտօնատեղւոյն մէջ գէթ երեք անձանց ներկայութեանը :

4. Առուծախի գործողութեանց չսկսած նախ եւ յաւաճ պէտք է Ֆէրաղի եւ Կնթիքալի տուրքերը, նոյնպէս Իճարէ, Քայսիէ եւ ձիպայէ՝ տուրքերն աւնուլ, եւ ապա Թագրիք աւնուլ :

5. Եթէ ծախուած տուն կամ այլ ինչ իր բուն արժէքէն վար գնով իմաց կը արուի, որպէս զի Ֆէրաղի եւ Կնթիքալի տուրքը նուազ արուի . Վարչֆայց տէրն իրաւունք ունի ըստ օրինի քննելու . եւ եթէ ժամանակ չիկայ քննուիլ իրեն, կրնայ Թագրիքն աւնուլ այն պայմանաւ որ յետոյ պիտի քննէ, եւ Անէնտին մէջ առուծախի գործողութիւնը չի կատարէր, մինչև որ բուն արժէքին համաձայն Ֆէրաղի եւ Կնթիքալի մնացող տուրքը չաւնուի :

6. Առուծախի գործողութեանն յետոյ Վարչֆայց տէրը պարտական է Անէնտը վար գնել առուծախի գործողութիւնը արձանագրելու համար, եւ փոխարէն առժամանակեալ մանուցազիր կուտայ Անէնտին նոր արիւոյը . եւ կարելի եղածին չափ շուտով կատարելով արձանագրութեան եւ վաւերացման գործողութիւնները կը յանձնէ Անէնտն իր տիրոյը, տուած ծանուցազիրն ետ առնելով :

7. Եթէ պաշտօնատեղիէն դուրս Թագրիք աւնուելու համար վաճառողին տունը կամ այլ տեղ երթիկ հարկաւորի, պէտք է որ գէթ երկու անձինք Վարչֆայց կողմէն երթան Թագրիք աւնուելու, եւ եթէ վաճառողն անձնօթ մէկն է, ըստ օրինի անոր ծանօթանալէն յետոյ Թագրիք աւնուին, եւ երթեկեկութեան յատուկ կուտուէր տուրքն ալ ստանան :

8. Իւրաքանչիւր Վարչֆայց տէր առուծախի գործողութիւնը տանկագէտ եւ Վարչֆայց օրինաց հմուտ գրագիր միջոցաւ Անէնտն վրայ արձանագրել տալէն յետոյ, Վարչֆայց տուժարին մէջ ալ արձանագրել կուտայ . եւ տեղեկագրով հանդերձ Անէնտը կը լրկէ 'ի Պատրիարքարանի՝ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է, եւ կամ իր Առաջ-

նորդարանը եթէ դաւառի մէջ է , եւ Տնտեսական խորհրդոյ կողմէն կարգեալ պաշտօնէին միջոցաւ Պատրիարքական կամ Առաջնորդական զիւանատան մէջ նոյն Անճեպին նոր արձանագրութիւնը կրկնայ մինչևոյն Վազըֆի տուժարին մէջ , եւ ապա Պատրիարքական կամ Առաջնորդական կնքով կը վաւերանայ Անճեպ , եւ Վազըֆի տէրն ալ նոյն կնքոյն քով կը կնքէ նաեւ իր յատուկ կնքով , եւ ապա Անճեպ կը յանձնէ տիրոջը :

Գաւառական Տնտեսական խորհուրդը , ինչպէս նաեւ Վանական տեսչութիւնը զորո՞ւորութիւնն արձանագրութիւնները ամենայն ճշգրտութեամբ պիտի տեղեկագրեն առ Տնտեսական խորհուրդը Կեդրոնական վարչութիւնն , որ Պատրիարքական զիւանատունը պահուած տուժարաց մէջ արձանագրել ապա ամենայն իրահամով :

9. Վազըֆի բոլոր հասոյթները Վազըֆին տէր եղող հաստատութեան սեփականութիւնն են , եւ միմիայն իր նպատակին պիտի գործածուին : որոնք կանոնաւոր տուժարն մէջ պիտի արձանագրուին : Միայն թէ իւրաքանչիւր Վազըֆի տէր պարտական է Պատրիարքարանի կամ Առաջնորդարանի վճարել արձանագրութեան եւ վաւերացման ստորական տուրքը :

10. Վազըֆի տուժարները եւ բոլոր թղթերը թէ իրենց տեղը եւ թէ Պատրիարքարանի կամ Առաջնորդարանի մէջ հրդեհի վտանդէ եւ խոնաւութենէ զերծ եւ զգուշաւոր տեղի մէջ պիտի պահպանուին :

11. Իւրաքանչիւր Վազըֆի տէր պէտք է որ ունենան իրենց Վազըֆաց ցանկերը տիրոջ առնուով , իճարէովը , թաղին եւ փողոցին առնուներովը , թուականաւր եւ ուրիշ ամէն պէտք եղած հանդամանքներովն , հանդերձ :

12. Գէթ երեք տարին անգամ մը պէտք է խուզարկութիւն (եօզլամա) ընէ :

13. Եթէ մաւշաւ պատահի , Վազըֆի տէրը պարտական է իմաց տալ Տնտ. Խորհրդոյ , եւ ըստ օրինի մոնետարի կանչել եւ եկեղեցւոյ մէջ ծանուցանել տալ կամ լրագրաց միջոցաւ հրատարակել , եւ մինչեւ Տնտես. Խորհրդոյ հաւանութիւնը չստանուի , նոյն Մաւշելը չի վաճառել :

Մաւշելի հասոյթն աւերողապէս Վազըֆին տիրոջն է :

14. Եթէ Պատրիարքարանի կամ Առաջնորդարանի զիւանատան կողմէն յայտնուի եւ ծանուցուի Մաւշել մ'ըլլալը , այն առնն Վազըֆին տէրը պարտական է Մաւշելի հասոյթին մէկ քառորդը Պատրիարքարանի կամ Առաջնորդարանի թղթուլ , եւ այս արդեանց կէտը Վազըֆի զիւանատան պաշտօնէից եւ միւս կէտը Կեդրոնական կամ Գաւառական մատուկին կը տրուի :

Յաւել---

Վազըֆինամենքու , Պէրաթիւրու եւ Վազըֆի տուժարներու ընդօրինակութիւնը հրմուտ տաճկագէտի միջոցաւ պիտի կատարուին , ընագրիները Վազըֆի պաշտօնատեղիէն զուրջի հանելու պայմանաւ : Վազըֆինամէի եւ Պէրաթի օրինակները կառավարութեան օրինաց համամատ վաւերացեալ պիտի յանձնուին Պատրիարքարանի :

19 Յուլիս 1873

Տնտեսական խորհրդէն ներկայացած են Քաղաքական ժողովոյս հաւանութեան , Պէշիկթալի , Իւսկիւլուար Են՛իլ-մանալլէի եւ Կեղեցեաց Մաւշել ինկած տեղերուն վաճառման , նոյնպէս Ս. Երուսաղէմի յուսկիւլուար ունեցած ընդարձակ գետնին մաս առ մաս վաճառման , եւս Հիւանդանոցի այգիէն երկաթուղւոյ սեփականուած մասին վաճառման խնդիրները : Ա յույն նաեւ Քարախէօմիլիկի Եկեղեցւոյն մէկ գնումը , Հիւանդանոցի գէտը կասարակաց պարտիզի շնորթիւնը , եւ Գնալլը Կղզիին եկեղեցւոյն պարտուց խնդիրը են : Կետեղեցեան ներկայացած են , որոնք ի հարկէ Տնտեսական խորհրդոյ համարատուութեան տեղեկագրին մէջ պիտի յիշատակուին մանրամասնօրէն :

Հիւանդանոցի Վազըֆի գործողութիւնն ներք Տնտ. խորհրդոյ միջոցաւ կը կատարուէին առժամանակեայ կերպիւ : Քաղաքական ժողովոյ որոշեց հասանութեամբ Տնտ. Խորհրդոյ , որ այդ գործողութիւնները Հիւանդանոցի Հողաբարձութեան միջոցաւ կատարուին , եւ Հողաբարձութիւնը գանձէ Վազըֆի արդիւնքը , ըստ

նպատակին անչարժ կալուած գնելու, եւ Վազըֆի տուժարներն ալ Պատրիարքարանէն դուրս չի կանկու, առուծախի գործողութիւնները Պատրիարքարանի մէջ ըլլալու, ճապոխի թիւնն անցադրատան գրագրին պաշտօնը համարուելու, եւ Վազըֆի գործողութեան անունով առնուած բոլոր խարճերը Հիւանդանոցի Վազըֆին մուտք նշանակելու պայմանաւ:

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնն ուզելով Հիւանդանոցի մոմարներ բանալ, Քաղաքական ժողովս հասնութեամբ Տնտեսական խորհրդոյ՝ հաճութիւն տուաւ այդ մասին, հետեւեալ պայմաններով. Ա. Հիւանդանոցի Վազըֆին այժմեան պարաստ հասոյթը՝ որ 122 1/3 Օսմ. ոսկւոյ կը հասնի, միայն մէկ անգամի համար իրբիւ վոխտատութիւն յանձնուի Հոգաբարձութեան, մոմարանի դրամագլուխը Ընկու. թէ՛նութեամբ: Բ. Յիշեալ մոմարանը մէկ տարի պայմանաժամաւ բացուի Հոգաբարձութեան պատասխանատուութեան տակ, եւ հաշիւն ալ զատ բռնուի. եւ Թաղական խորհուրդներն ազատ լինին, որ եթէ յիշեալ գործարանին մոնս աման եւ աղէկ գտնեն, կանխիկ ստակով առնուն: Ինչպս 12 հոկտ. 1872:

Քաղաքական ժողովս ինչպս 11 յունվար 1873, որոշեց ինչպիս Տնտեսական խորհրդէն, որ մայրաքաղաքիս բոլոր Թաղական խորհրդներէն, ներկայ տարեկան ռոսթիւ, հասար պահանջէ, եւ ըստ օրինի անոնց հաշիւները մինչեւ 1872 տարուոյ ղեկոնմաների վերջը գոցել տայ:

Մայրաքաղաքիս Թաղային մատակներուն վիճակը, եւ ըստ այնմ դաստիարակութեան համար յատկացած ծախուց գումարը Տնտեսական խորհրդոյ համարատուութեան Տեղեկագրին մէջ պիտի երևայ, վիճակ մը՝ որ քննութեան եւ բարեկարգութեան կը կարօտի:

Մայրաքաղաքիս մէջ իր գրիւքը եւ կալուածներովս ամենէն ճոխն էր Բերայի Ս. Երբողոտի թիւնն եկեղեցին. բայց անխոնք սնտեսութեամբ մը պարտքը մինչեւ 12—13 հազար ոսկիի կըլած էր, երբ անագին հրդեհն ալ իրայ հասնելով կալուածոց մեծ մասը յրոյ ճարակ

ըրաւ: Իսկ հրդեհէն ազատուած Ալքազարի նման մեծ կալուած մ'ալ՝ մէջէն դուրս ելնել չուզող եւ զրեթէ գրաւել ուզող վարձակալի ձեռք անցած էր. եւ միւս կալուածոց արդիւնքն ալ կառավարութեան միջոցն հաւաքելու եւ պարտոց յատկացնելու համար Սէքէսթրօ եղած էին:

Այս ջաւալի վիճակին դարման մը մնացած էր, այն էր Բերայի Ս. Երբողոտի թիւնը եկեղեցւոյ կալուածոց մատակարարութեանը դասել Թաղական խորհրդոյ իրաւատութեանէն, եւ առանձինն ձեռնաս հոգաբարձութեան մը յանձնել: Այս էր Բերայի ողջամիտ ազգանոց համոզումը, եւ այս էր Բերայի Թաղային խորհրդոյ ինչպիսն ալ: Թէ՛եւ նախորդ Վարչութեան օրով այսպիսի հոգաբարձութիւն մը կազմելու ձեռնարկուած էր, բայց չէր յաջողած. ուստի Քաղաքական ժողովս նկատողութեան առնելով այս առաջարկութիւնը եւ նախորդ Վարչութեան որոշումը, իրաւացի գտաւ. եւ մինչեւ պարտոց ամբողջ վճարումը՝ Քաղաքական ժողովոյ երաշխաւորութեանը տակ հաստատեց ձեռնաս անձեղէ Հոգաբարձութիւն մը. որ նախ եւ յառաջ Պ. Հիւալչի պահանջքի խնդիրը կարողացաւ լուծել, յարձք Կոստի եւ այլ ծախքերն անոր թողով, եւ 750 ոսկին ալ եւ կեղեցւոյն նուէր ընել տալով, վճարեց մընացեալ 5800 օսմանեան ոսկւոյ գումարը, Վալթիոյ սեղանատը մը՝ Գարակէօզեան Գրիգոր Էֆէնտիի երաշխաւորութեամբը բրած վտխատութեամբը, եւ անմիջապէս իմացուց Քաղաքական ժողովոյս. որ Թագրիոր զրելով առ Բ. Գուռնի խնդրեց Բերայի Ս. Երբողոտի թիւնն եկեղեցւոյ կալուածոց արդիւնքը Սէքէսթրօյի վիճակէն արձրելու ճրաման նորոնել:

Կալուածոց Հոգաբարձութեան երկրորդ ձեռնարկութիւնն եղաւ ուրիշ մանր մուր պարտոց խնդիրները քննել եւ զտել, եւ Գ. Ալքազարի ազատութեան խնդիրը ձեռք առաւ: Գրեթէ երկու տարուոյ չափ յառաջ թէ՛եւ Ալքազարի վարձակալին դէմ Կոստ մ'եղած էր, բայց անգործադրելի մնացած էր զանազան պատճառներով: Ի սկզբան Պարսկական եւ Հեյրենական հպատակութեան խաղերով, եւ ի վերջոյ ալ Ռուսական հպատակութեան խնդրով ծանրացած այս խնդիրն ուր ուրեմն լուծուեցաւ նորոնելու բարեխնամ կառավարութեան,

դուրս հանուելով վարձակալը յիշեալ մեծաչէն կալուածէն , եւ երեք հազար լիւրայի մօտ պարտուց թերհաշիւ վար գրուելով մէջի կահկարասիքը , եւ չէնքն ալ ժամանակ մը կը գեւալ մնայլն յետոյ յանձնուելով Ազգին , որ այսօր հազար լիւր տարեկան կկամուս կը բերէ :

Ամենայն Հայոց Վեհ . Կաթողիկոսի շընորհիւ Ռուսաստանի բարեպաշտ ազգայնոց կողմէն հանդանակութիւն մ'հրաձգ էր , եւ հազար չորս հարիւր այսքան օսմանեան լիւրայի գումար մը առ Վեհմ . Գեապանն Ռուսիոյ հասած : Այս գումարը որ Բերայի հրկիզեալ աղքատաց բաշխուելու համար հանգանակուած էր , ըստ խնդրոյ Բերայի ժողովրդեան՝ Վեհ . Կաթողիկոսն բարեհաճեր էր յատկացնել Բեւայի Ս . Նրորդութեան եկեղեցւոյ կալուածոց ոմանց շինութեան , պայմանաւ որ նոյն կալուածոց արդիւնքը աղքատաց յատկացուցուի : Քաղաքական ժողովք Վեհ . Կաթողիկոսի այս անօրէնութեան համաձայն խնդրեց եւ ստացաւ Վեհմ . Գեապանէն յիշեալ գումարը , միջնորդութեամբ Մազուտեան Արմին էֆէնտիի , ինչպէս որ նշանակեալ էր Վեհ . Կաթողիկոսն : Կեւ յանձնեց կալուածոց Հոգաբարձութեան :

Տարակոյս չկալ թէ՛ երբ Բերայի Ս . Նրորդութեան եկեղեցին պարտքէն ազատի , բաւական մեծքանակ գումար մը տարեկան արգիւնք պիտի ունենայ , որ ոչ միայն Բերայի ազգայնոց դաստիարակութեանը պիտի բաւէ , այլեւ ընդհանուր Ազգին օգտակար պիտի կըրնայ ըլլալ , հաստատելով իր մէջ այնպիսի բարձրագոյն կարգի ռուսմարան մը , որոյ սլէպքն ունի Ազգը , օրինակի համար՝ ինչպէս կ'առաջարկէր Ռուսմական խորհուրդը , Ազգկանց դիւրեթօթիկ կեդրոնական Ռուսմարան մը , որ միանգամայն ծառայէ ընտիր եւ բարեկիրթ վարժուհիներ հասցնել Ազգին :

Բերայի մէկ անկիւնը Ս . Յարութեան եկեղեցին կալ , կամ լաւ եւս մատուրճ փոխուած , եւ չուրջը 3000 ի մօտ կանգուն հող , ուրոյ վրայ դանազան սենեակներ շինուած 'ի հընուան , որ այժմ աղքատանոցի կը ծառայեն : Քաղաքական ժողովս նկատելով որ քաղաքի մօտ գտնուած այս դեղինը պատուական տեղ մ'է , եւ քննելով Պատրիարքարանի սուսմար-

ներն՝ այն տեղը երբեմն Հիւանդանոց ըլլալը ստուգեց , եւ տեղեկանալով Բերայի քաղաքական խորհրդէն թէ իրենց կողմանէ դրուած Հոգաբարձութեան մը միջոցաւ յիշեալ եկեղեցին կը մատակարարուի , եւ հաշիւներն իրենք կտահուեն եւ արդիւնքը կը գանձեն . Քաղաքական ժողովս իրբեւ Հիւանդանոցի տեղ՝ աւելի Անդրոնական վարչութեան ուղղակի տեսչութեանը տակ գտնուելը պատշաճ համարելով որոշեց յիշեալ Ս . Յարութեան Հոգաբարձութիւնը հրաւիրել , որ ինչ հաշիւներն ուղղակի Տեսչական խորհրդոյ ապա այսուհետեւ , եւ հրաւիրել Բերայի Ս . Նրորդութեան եկեղեցւոյ Քաղական խորհուրդը , որ Ս . Յարութեան հաշիւներն առանձին ներկայացնէ Տեսչական խորհրդոյ : Այս որոշումը ծանուցուեցաւ Տընտեսական խորհրդոյ : Այս անօրէնութիւնը կըրնայ ապագային մէջ օգտակար ըլլալ , եւ յիշեալ դեանին վրայ այնպիսի կալուածներ կատարանել , պահելով եկեղեցին իր մէջ , որ Ս . Փրկչի Հիւանդանոցին մատակարարութեանը նպաստէ . մանաւանդ թէ՛ կարելի է Հիւանդանոցի Որբանոցը հոն փոխադրել , կամ ուրիշ Որբանոց մ'ալ հոն բանալ , եւ նոյն գեանին կալուածոց արդեամբքը զայն մատակարարել :

Կերտանէն Մտառ : Ելլեմտից Հոգաբարձութիւնն աւշ հաստատուած ըլլալով , Կեդր . անտուկին մատակարարութեան պաշտօնը կը վարէր Տեսչական խորհուրդը :

Այս մասին Տեսչական խորհրդէն հետզհետէ ընդունուած տեղեկարոց համաձայն՝ Քաղաքական ժողովս Կեդրոնական անտուկին նկատմամբ քանի մը որոշումներ ըրաւ .

1. Փանչէլէրի եւ Մուգաթայի յաւելումները , որ նախորդ Տեսչական խորհրդոյ միջոցաւ կատարուած էին , զեղչեց , եւ ինչ որ էին յաւաք՝ նոյնութեամբ պահել որոշեց :
2. Կեդրոնական ուղղակի արոց թերհաշիւ առնուած 75 եւ 25 զուրուշի հաւարման գործողութիւնը վերահաստատեց ,
3. Քոմսոնակ միայն Պատրիարքարանի մէջ գործող կանղներէն այս թերհաշիւ տուրքըն հաւաքելու , յատուկ հաւաքել որոշեց :

գուրմէն ալ հաւաքելու, 20 առ 0¹ հաւաքչին տարւա պայմանաւ :

4. Հետզհետէ զեղչեց ամսական ծախքէն 3850 զուրուշի չափ գումար մը, և աւելցուց 4610 զուրուշի ամսական գումար մը, որոյ մէջ են նախորդ Տեղապահ Տ. Արխատկէս Արքազանի յատկացած 700 զուրուշ ամսականը, և Սեթեան Յովհաննէս Արքազանի յատկացած 240 զուրուշի ամսականը :

Քաղաքական ժողովս չի կրցաւ, ինչպէս որ պարսն էր, կեդրոնական սնտուկին վիճակին վրայ դադարէլ : Իսկզբան եկամուտ և ծախք հաւասարակութիւն ունենալով, և ինքն ալ գաւառաց մէջ Սահմանադրութիւնը գործադրելու և յարուցեալ քանի մը ազգային ծանօթակիւս խնդրոց դրաւելուն պատճառաւ չի կրցաւ կեդրոնական սնտուկին վրայ խորհիլ : Բայց երբ ասոնք ըստ մասին թեթևացան, երբ վարչական մեքենային շողին համարուած դրամին պիտոյղը և զայն հայթայթելու միջոցները նկատողութեան առնուլ ուղեց, փութաց նախ Ելեմտից հոգաբարձութիւնը կարգել ըստ Սահմանադրութեան :

Յաւելով իրենք թէ 4873 յունվար 11 ին սկուտած այս ընտրութիւնը հաջի նոյն տարուոյ յունիս 30 ին կրցանք աւարտել : և մինչդեռ ըստ օրինի մայիս 1 ին հաշուեցոյցին և հաշուեկիւնին գալուն կըսպասէինք, հաղիւ կրցանք քանոնք ստանալ յունիս 30 ին :

Հաշուեցոյցին ուշանալուն պատճառ Պատրիարքական ամսականաց խնդիրն էր, որն որ Ս. Պատրիարքն յարուցած էր հակառակ նախորդ որոշմանց և կեդրոնական տուժարաց մէջ երեք տարիէ հետէ գործադրուած եղանակն : Այս ամսականաց խնդիրը պատճառ եղաւ Պատրիարքի և Քաղաքական ժողովոյ մէջ վերջին անգամին ծաղած անհամաձայնութեանը : ասոր վրայ հասնելով Ելեմտից հոգաբարձութեան կազմութիւնն, և Հաշուեցոյցին քննութեան և հաշուեկիւնին տնօրէնութեան ձեռնարկելու դիտաւորութիւննիս, այն ատեն իրերը բողոքովին կերպարանափոխ եղան, և հրաժարեցանք օգոստոս 3 ին, որոյ պատճառութիւնը տեղն 'ի տեղը կը տեսնուի Քաղաքական ժողովոյս Ինժեպարի Բացատրութեան տետրին մէջ :

Ահա այս պատճառաւ ոչ ժամանակ ու-

նեցանք սնտուկին հաշուեցոյցը քննելու, ոչ յաջորդ տարուան հաշուեկիւնը (պիւտճէն) պատրաստելու և Ուսումնական խորհրդոյ ազգային լեւելով զաստիարակութեան պիտուցից գումար մը յատկացնել և վճարել տարու, ոչ ուղղակի արոց հաստատութեան մասին և ոչ պարզեւուոր վիճակահանութեան մը վրայ տեղեկագիրներ պատրաստելու և բերելու առ ընդհանուր ժողովը : որոնք Քաղաքական ժողովոյս ուշադրութեան աւարկայ եղած էին :

Սակայն Քաղաքական ժողովս փորձառութեամբ կը յայտարարէ թէ, հաշուեկիւնը (պիւտճէն) ընդհանուր ժողովը վաւերանալու մեծապէս պէտք կայ, ինչպէս որ Սահմանադրութիւնն ալ կը տրամադրէ : Այս կերպով ոչ միայն կեդրոնական սնտուկին վիճակը ապահովութեան տակ կ'առնուի, և Քաղաքական ժողովը տարժանելի դրաւմունքէ մը կ'ազատի : այլ ժողովրդեան վստահութեանը կ'արժանանայ, և ազգօգուտ ձեռնարկութեանց ալ կարելի կ'ըլլայ նկատուի : մինչդեռ այժմեան ընթացքնին մէջ, որչափ սնտուկին վիճակը բարձրի և ջրամը առատանայ, այնչափ բարձր պաշտօնաւորներն իրենց առ սակակող աւելցնել տալու և այլ և այլ արտաքոյ կարգել աւելցնել տալու փոյթ պիտի տանին : որով միայն թղթի վրայ սահմանուած պիտի մնան ազգօգուտ ձեռնարկութեանց համար այլեայլ գումարները, և 'ի զուր Ուսումնական խորհուրդն ալ պիտի աղաղակէ թէ չ գաստիարակութեան խնդիրը դրամի խնց դիր է ք :

Հանգանակութիւն Պարտոց : Ս. Պատրիարք հօր ձեռք հանդանակութիւն մը բացուած և յատուկ Յանձնաժողովի մը միջոցաւ ազգային պարտոց վճարուած եղած ըլլալով, նոյն Յանձնաժողովը իր տեղեկագիրը հրատարակեց : Յետոյ Ս. Պատրիարքը առանձին իր ձեռքը վճարեալ պարտոց տեղեկագիրն ալ հրատարակեց :

Քաղաքական ժողովս 1873 մայիս 15 ի նիստին մէջ սոյն երկու տեղեկագիրները նկատողութեան առնելով, մնացեալ պարտոց վճարման մասին վերջնական հանդանակութեան մը դիմելէ առաջ հարկ տեսաւ յիշեալ

երկու տեղեկազերը Տնտեսական խորհրդոյ քննութեանն ու գիտողութեանը յանձնել, խնդրելով որ հանուած տոմսակաց թիւն ու որքանութիւնը գտնելով, ցրուեալ տոմսակեւորը ժողով, հաւաքելի ստակ կայ նէ՛ հաւաքէ, պատրաստ տոմսակեւորը դանձէ և պարտուց մնացորդն ստուգելով տեղեկազրէ :

Տնտեսական խորհուրդն այս մասին հետեւեալ տեղեկազիրը մատուց Բաղաբական ժողովոյս :

Ամենապատիւ Արքայան Հայր
Նախարահ Աղայային Վարչութեան
Բաղաբական ժողովոյ

« Տնտեսական խորհուրդն ստացաւ Ձեր « Արքայութեան 736 համար պաշտօնազիրն « եւ ընդ նմին հին պարտուց համար բացուած « հանգանակութեան հաշուոց երկրորդ տեղեկա- « ղիրը, ինչպէս նաև առաջին տեղեկազիրն « ալ ստացած էր յառաջագոյն : Սոյն առաջին « տեղեկազիրն վրայ Տնտեսական խորհուրդն « իւր քննութիւնը կատարած եւ վճարմանց օ- « թինաւորութիւնն ստուգելէ ետև՝ պէտք ե- « ղած արձանագրական գործողութիւններն « Կեդրոնական հաշուետումարաց մէջ կատա- « բած էր ըստ օրինի . այս անգամ նաև երկ- « րորդ տեղեկազիրն ալ 'ի քնին ստելով տե- « սաւ որ կատարուած գրամական վճարքներն կը « պատասխանեն Պատրիարքարանի հաշուետու- « մարաց, ի բաց առեալ Ա. Յ. աղայի եղած 42000 « դուրուչի պարտքի մը վճարումը, որ Կեդրո- « նական սնտուղի պահանջատեարց միակ եւ օ- « թինաւոր հաշուետումարին մէջ կ'այ նըշա- « նակուած, թէ եւ Ա. Յ. աղայն հին պարտա- « ղիւր մ'ունի 'ի ձեռին, եւ այսպիսի պարտքի « մը հետքը կը նշմարուի հին հաշուետումարի « մը մէջ : Այս պատճառաւ Տնտեսական խոր- « հուրդն սոյն վճարման գործողութիւնը մեկու- « օթիթողով Կեդրոնական հաշուետումարներէն « մինս գործողութեանց արձանագրութիւնը « կատարեց, եւ արժան դատեց Ա. Յ. աղայի « պարտուց մասին Պատկառելի Ժողովոյդ որո- « չումը խնդրել : Իսկ թէ Հանգանակութեան « համար որքան տոմսակ հանուած եւ ցրուած « են, եւ թէ որքան կան մնացորդ կամ աւեւ « լորդ այս ու այն անձանց ձեռքը՝ հակնալու :

« հետեւապէս մնացորդներն հաւաքելու եւ ա- « նոնց թուոյն որքանութիւնը ստուգելու հա- « մար, Տնտեսական խորհուրդն կը կարծու- « ք Ձեր Արքայութեան սուլիք տեղեկութեանց « եւ ծանօթութեանց, եւ զանանք ստանալ « ետև՝ կրնայ այս մասին պէտք եղածը տօ- « թինել : Հանգանակութեան հաշուոց մասին « Տնտեսական խորհուրդն այսքան գիտողու- « թիւն ընելէ ետև՝ կը փութայ յայտարարել « որ թէ՛ Պարտուց բարձման Յանձնաժողովոյ « եւ թէ՛ Ձեր Արքայութեան միջոցաւ հին « պարտուց համար 440093 դուրուչ վճարուե- « լէ ետև՝ տակաւին Կեդրոնական սնտուղի « հին պարտքը կը մնայ 542460 դուրուչ, եւ ա- « նելիքը զանազաններէ 706470 դուրուչ, որոց « մանրամասն յայտաղիրը Տնտեսական խորհուր- « դըն արդէն մատուցած է Պատկառելի ժողո- « վոյդ :

2 Յունիս 1873 Մտածը յարգանք
Համար 181, Ի Կիւմաց Տնտ. Խորհրդոյ
Փ. Առեհաղայիր Առեհապետ
(Կիւք) Միհրան Մ. Չօպանեան Ա. Թորոնեան

Բաղաբական ժողովս յունիս 16 թ նիս- տին մէջ սոյն տեղեկազիրը նկատողութեան առելով, և Ս. Պատրիարք հօր բացարու- թեանցը վրայ՝ որոնց գրել առ Տնտեսական խորհուրդն օրյիշեալ 42000 դուրուչ պար- տուց խնդիրը նոյն ժամանակի Հոգաբարձու- թեան հաշուետումարէն պէտք է ստուգել, նոյնպէս և հարցնել Պարտուց բարձման Յանձ- նաժողովոյ կամ անոր ատեհադութեանէն ստուգել թէ ինչո՞ւ չեն ուզեր վճարել, և ըստ այնմ տեղեկազրիւ առ Բաղաբական ժո- ղովն, որ կարենայ արձանագրուիլ կեդրոնա- կան տումարաց մէջ :

Իսկ Հանգանակութեան տոմսակաց հաշ-ւոյն համար Արքայոան Պատրիարքը յայտենց Ժողովին թէ ինք պատրաստելու ետեւէ է ար- դէն :

Այս հաշիւը մինչև մեր հրատարման թուականը չի տեսնու :

Իսկ մնացորդ պարտուց խնդրոյն համար Ժողովս միևնոյն նիստին մէջ հարկ տեսաւ նախ Ելեմարց հոգաբարձութիւնը կազմել, և Կեդրոնական սնտուղի հաշուեցոյցն ու հաշ- ուեկիւնն ունենալ 'ի ձեռին : և մինչ Ելեմար-

տից հոգարարման թիւեր կազմուեցաւ և հաշուեցոյցն ու հաշուեցիւնն եկան : Քաղաքական ժողովն հրաժարելու ստիպուեցաւ , ինչչպէս որ բարեք սակէ առաջ :

3. ՎԱՆՈՐԷՒՅԹ ԽՈՐՀՈՒՐԿ

Վանորէից Հրահանգին համեմատ վանքերը ոչ միայն կ'ուսանործ եկեղեցական այլ և քահանայ և վարժապետ հասցնելու պիտի ծառայեն, գաւառաց համար թէ վարդապետանոց և թէ վարժապետանոցն որ պիտի ըլլան և իւրաքանչիւր վանք իր դաստիւն և վանք չունեցող ժողովայ գաւառաց համար այս ծառայութեան կրօնմն ունենալով , ըստ այնմ թէ վանորէից խորհրդայ և թէ Քաղաքական ժողովայ կողմանէ ուշադրութեան առնուած էին :

Վանորէից խորհուրդն 1872 սեպտեմբեր 13 թուականաւ գրութեամբ կ'առաջարկէր որ անյայտալ և անպատճառ վարժարաններ բառան իրենց մէջ հետեւեալ ձեռնհաս վանքերը .

- 1. Կեսարիոյ Ս. Կարապետ
- 2. Գաղաթիոյ Ս. Աստուածածին
- 3. Սեբաստիոյ Ս. Նշան
- 4. Մարդուանու Ս. Աստուածածին
- 5. Պայպիտու Ս. Յովնանէս
- 6. Արղնու Ս. Աստուածածին
- 7. Մշոյ Ս. Առաքելոց
- 8. Վանայ Ս. Գանչիկաղործ
- 9. Աղթամարոյ Ս. Խաչ
- 10. Եւդոկիոյ Ս. Յովնան
- 11. Տիգրիկի Ս. Լուսաւորիչ
- 12. Մանճըլիսի Ս. Թորոս
- 13. Խարբերդու Գուլէ վանք
- 14. Երզնկայու Ս. Ներսէս
- 15. Շապիղգարահիսարու կամ Թամազապի վանք
- 16. Կարնոյ վանորէից մին
- 17. Ալբազու Ս. Բարթողիմէոս :

Այս առաջարկութիւնն անմիջապէս ընդունուեցաւ և ստիպողական կերպով ըջրաբերական գրուեցաւ նշանակեալ վանքերուն , Հասած պատասխանները Վանորէից խորհրդայ ուշադրութեանը յանձնուած են :

1873 յունվար 20 թուականաւ Վանօ .

րէից խորհրդայ գրութեան վրայ հետեւեալ որոշումներն եղան յունվար 23 ի նիստին մէջ :

1. Վանորէից վիճակագրութիւնն ընելու համար խորհուրդն ուղարկի Վանական մասնագրարութեանց հետ բանակցի , և այս վիճակագրութիւնը շինել ապա :

2. Արմաշու վանուց վարժարանի նմար արդէն 10 ձրիավարժ աշակերտներ տալ որոշուած ըլլալով , ստաց 3ը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ուղեւոր պայմանաւ , մնացեալ 7 ին ընտրութեան համար Վանորէից խորհրդայ առաջարկութիւնը քանի մը փոփոխութեամբ ընդունուեցաւ այսպէս .

Սըղբրդէն	2	աշակերտ
Գերջանէն	1	»
Արճէջէն	1	»
Խարբերդէն	2	»
Քղղէն	1	»

Որոշուեցաւ որ այն աշակերտը Գաւառական վարչութեանց ձեռք ընտրուին , ամենէն յաջողակ և Աղղին խնամոցն արժանի և ապագային իրենց թեմերուն մէջ վարժապետութիւն ընելու տրամադիր տղայքներ ըլլալու պայմանաւ :

3. Ս Երեսաղմի և Արմաշու վանուց վարժարանաց համար կարողութիւն ունեցող վանքերին առնուելիք թշուառ որ աշակերտաց մասին , Վանորէից խորհրդայ առաջարկութիւնը քանի մը փոփոխութեամբ ընդունուեցաւ այսպէս :

- 1. Աղթամար
- 2. Սեբաստիոյ Ս. Նշան
- 3. Կեսարիոյ Ս. Կարապետ
- 4. Մարդուանու Ս. Աստուածածին
- 5. Եւդոկիոյ Ս. Յովնան
- 6. Կարնոյ վանքերին մէջը
- 7. Գաղաթիոյ Ս. Աստուածածին
- 8. Արղնու Ս. Աստուածածին

Որոշուեցաւ որ այս 8 վանքերը մէկ մէկ յաջողակ աշակերտ զրկեն իրենց վանուց սընտաւիկին օժտեալութեամբ կամ 'ի Ս. Երեսաղմի և կամ յԱրմաշ, որն որ յարմար դատեն որովս զի հոն ըստ արժանւոյն դաստիարակուելով՝ ապագային իրենց վանուց մէջ վարժապետելու կարող ըլլան : Բայց այս վանքերն արդէն իրենց մէջ վարժարան բանալու պարտ

տական են կանխաւ եղած որոշման համաձայն :

Վանօրէից խորհուրդը մեծ դժուարութեան մը մէջ էր , ինչպէս նաև Վարչութիւնը Առաջնորդութեան կամ Փննիչութեան և այլ պաշտամանց համար , արժանաւոր եկեղեցականներ գտնելու մասին այն վանօրէից վանահայրութեան և մատակարարութեան համար , որոքը կարօտ են խնամոց . և եթէ խնամուին՝ յոյժ օգտակար կրնան ըլլալ . կամ եթէ արժանաւորը գտնէր , ա՛ն ալ խոյս կուտար :

Սիւայն պէտք է խոստովանիլ թէ Տանկատանի մէջ գոնեաւ թագապէս երկու նշանաւոր վանքեր , Երուսաղէմ և Արմաշ , որոնց վրայ կարևոր տեղեկութիւններ առած էինք , միայժ ունին այս մեծ պակասը լեցնել , և արժանաւոր եկեղեցականներ և վարժապետներ հասցնել :

Այս երկու հոշակաւոր վանօրէից վարժարանաց տեղեկագրերն արդէն հասած են , և 'ի հարկէ Վանօրէից խորհրդոյ համարատուութեան տեղեկագրին մէջ պիտի բերան : Քաղաքական ժողովս Ս. Երուսաղէմ վարժարանին մէջ աշակերտաց թիւը նկատողութեան առաւ իբրև անբաւական՝ հոշակաւոր վանքի մը համար . բայց այս մասին պէտք կըլլար Ս. Երուսաղէմի վանուց սնտուկին հայուեցոյցն ունենալ 'ի ձեռին , զոր ինչպէս նախորդ վարչութեան խոսացածք էր զրկել Ս. Երուսաղէմի Ամենապատիւ Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքը , նոյնպէս և մեզ կը խոստանար զրկել :

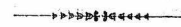
Իսկ Արմաշի վանուց հաշիւներն արդէն եկած հասած էին 'ի Պօլիս . ինչպէս նաև Արմաշու վանուց նորոգ կառուցեալ Ս. Եկեղեցոյն շինութեան ծախուց հաշիւը , որ 'ի ձեռն հանգուցեալ բարեխիշտակ վանահօր Տ. Գէորգայ եպիսկոպոսի , Վանօրէից խորհրդոյ քննութեանը յանձնուցեալ :

Արժաւոր վանուց ճիւղալովտ աշակերտաց թիւը 20 որոշուած է , որոյ 10ը միաբանութիւնը նիկիովիցի թեմերէն պիտի ընդունի ընտրանքը , և 10ն ալ Կեդրոնական վարչութիւնը պիտի տայ : 3ը Կիլիկիոյ վիճակներէն ըլլալու պայմանաւ , ինչպէս կանխաւ ծանուցինք . բայց ցաւ է ըսել թէ Կիլիկիոյ Աթուղիկուց ցարդ անպատասխանի թողուց չայս

հրաւերը , և երեք յաջողակ աշակերտ չըրկեց առ Կեդրոնական վարչութիւնն , որ Սարմաշ գրիչը ճիւղապարհակու երու համար : Արմաշու վանուց համար ուրախութեամբ լլուսած եմք որ եթէ Եկեղեցոյն շինութեան պատճառաւ 1500 Օսմանեան ոսկոյ մօտ պարտքը վճարէ , անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ իր վարժարանին մէջ ընդարձակել Հոլագործութեան ուսումը , Երուսաղէն յատուկ ուսուցիչ բերել առաջ :

Արդէն Ուսումնական խորհրդոյ առաջարկութեանը համաձայն հրահանգ տրուած է Վանօրէից խորհրդոյ , որ ազգային վանօրէից մէջ Հոլագործութեան ուսումնաւ մտնելու մասին միայժ և մտադրութիւն ունենայ :

Կը վախճելինք , ինչպէս որ Ազգը կը վախճարի , որ Ս. Երուսաղէմի և Արմաշու վանուց օրինակին հետեւէին Հոյաստանի միւս բազմաթիւ վանքերը , մանաւանդ Վանայ և Մշոյ վանքերը , որոնց ձեռնհասութիւնը հանրածանօթ ըլլալով մեծապէս կրնան նպաստել նոյն տեղայն ժողովրդեան ուսման և կրթութեանը : Կը յուսանք որ Վանօրէից խորհրդոյ փութաջան գործունէութեամբը Ազգին այս վախճաբը հետաշեղտ կը կատարուի :

Ե .

ՊԵՏԱԿԵՐ ԸՆԹՈՍՅՈՑ
ՔՈՂՈՎԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՅ

Մինչև ցարդ Քաղաքական ժողովոյս 1. Կաշմութեան , 2. Սահմանադրութեան բոնադրութեան , 3. Քաղաքական յարաբերութեան և 4. Տեսուչ խորհրդոյ հետ յարաբերութեան վերաբերեալ գործերը զլիսաւորաբար տեղեկագրուցեան Այժմ հարկ կը տեսնենք Քաղաքական ժողովոյս իւրաքանչիւր նիստերն առանձինն նշանակել ներկայ ժողովականաց թուերով և խնդրոց կարգերով , որպէս զի յստակ տեսուի թէ Քաղաքական ժողովս ինչ տեսակ խնդիրներով և ինչ կարգով զբաղած է :

Բայց կանխաւ պարտինք սա տեղեկու-

թիւններն յաւելուլ, թէ՛ այսպիսի հրատարակութիւն մը որ ֆազաբական ժողովոյն ներքին միճակուն է ընթացից ճշգրիտ պատկերն է, հասարակութեանն պահուն խորհուած ըլլալով ՚ի սկզբանէ ըստ այսմ կարգաւորութեանը ուղղուած չէ. և թէ՛ պիտի տեսնուին այնպիսի խնդիրներ՝ որք ըստ կարգաւորութեան մերոյ Ղրեւանատան միջոցաւ կրնային տնօրինուիլ. և թէ՛ պիտի տեսնուին այնպիսի խնդիրներ, որք թառն ժողովոյ վերաբերեալ են. այս անակ խնդրոց վրայ կտմ կանխաւ թառն ժողովոյ մէջ խօսուած է, և կտմ ոտիւ պողակառութեանը համար ֆազաբական ժողովոյ ուղղութեան առած է, և ըրած տընտրելութիւնը ծանուցած է թառն ժողովոյ: Եւ ըստ որում թառն ժողովոյ համադաւանութեան վերջը միօրինակ պիտի դրուի նաև թառն ժողովոյ խնդրոց կարգն ալ. եթէ առնոց մէջ ալ միայն ֆազաբական ժողովոյ վերաբերեալ խնդիրներ տեսնուին, զիտնալու է որ ֆազաբական ժողովոյ ըստ անգամ թառն ժողովոյ օրն ալ առանձին նիստ ըրած ըլլալով, երբեմն պատահած է որ իրեն վերաբերեալ խնդիր մը անխտիր ՚ի ներկայութեանն արծանական ժողովոյ Հարցալ ուղղութեանն առած է: Այս ֆազաբական ժողովոյ նիստերն և խնդրոց կարգերը ցուցնող պատկերն:

Ա. ՆԻՍՏ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1872

Ներխայ՝ Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողովանք 9

ԿԱՐԳ ԻՆՎՐՈՑ

1. Ընտրութիւն Դիւանի:
2. Ժողովոյն գործոց բաժանման խնդիր:
3. Պատրաստութիւն ընտրութեանն Տեսուչ խորհրոց եւ Հոգաբարձութեանց:
4. Առաջարկութիւն Առանձնագիր էֆ, ի ժողովին ներկայանալը խնդրոց վրայ Ղրեւանատունէն տեղեկագիր ուղղելու մասին:

Բ. ՆԻՍՏ 20 ՅՈՒՆԻՍ 1872

Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողովանք 8

1. Տեսուչ խորհրոց եւ Հոգաբարձութեանց ընտրութիւն:
2. Հայաստանի աշխարհացոյց տախտակ:
3. Գաւառական միճակագրութիւն:

4. Սահմանադրութեան գործադրութիւն ի գաւառս:

5. Ապրո էֆէնախի հրատարականը:

Գ. ՆԻՍՏ 27 ՅՈՒՆԻՍ 1872

Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողովանք 7

1. Խնդիր հրատարականաց, ֆազաբական ժողովոյ 3 անգամոց:
2. Շարունակութիւն ընտրութեան Տեսուչ խորհրոց եւն:
3. Կարգութիւն եւ առաջարկութիւն Վաստրէից խորհրոցին:
4. Գաւառական խնդիրք
  - Ա. Ձարսանձախի.
  - Բ. Քղիի եւ Ղուղուլջանի:
  - Գ. Բաբերդի:
  - Դ. Վանայ առաջնորդական:

Դ. ՆԻՍՏ 3 ՕԳՈՍ. 1872 ՅԱՒՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողով. 8

1. Շարունակութիւն ընտրութեան Տեսուչ խորհրոց եւ Հոգաբարձութեանց:
2. Սամաթիոյ Ազապեան վարժարանի խնդիր:
3. Նոր Հրահանգ կարգութեան Գաւառական ընդհանուր ժողովոց:
4. Ձարսանձախի, Քղիի եւ Ղուղուլջանի խնդրոց վրայ Մեծ Եպարքաբն մատուցանելի մասնաւոր տեղեկագիր:

Ե. ՆԻՍՏ 31 ՕԳՈՍ. 1872 ՅԱՒՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողովանք 9

1. Հացադրոք Պ. Ձաբար:
2. Պատրիարքարանի մատակարարութիւնը:
3. Երեսադէմի փոխանորդին կալուածական խնդիրները:
4. Գնալը կղզոյ եկեղեցոյ շինութեան պարտուց խնդիրը:

Զ. ՆԻՍՏ 7 ՍԵՊՏ. 1872 ՅԱՒՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պարբերք, Բաղ. Ժողով. 7

1. Մուշէն Երեւազի մը տեղւոյն Մէնֆաւթ սանառդիին վրայօք:
2. Տեղաբնակերտի հայրենասէր էնկ. նե-

ապօրէն Արդընի վանուց վարժարանին նկատմամբ :

3. Եւրպիսէրէցուց հանրադիրը իրենց վարժարանին գոցուելուն վրայ :

4. Վանէնց գանջատ Մոլլա Շահապ անուն քերտին դէմ :

5. Խարբերէն խնդիր՝ Խարբերը կուսակալութիւն ընելու մասին :

6. Կեսարիայէն գանջատ Չէրքէզներուն դէմ :

7. Մատին Աւսքելայ վանուց վանահօրմէն գանջատ Սատուն դաւառի Աշիր քրդաց դէմ :

8. Երբայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ պարտուց վիճակը :

9. Շէֆքի Էֆէնտիլին սէքէսթրօն :

Է. ՆԻՍՏ 8 ՍԵՊՏ. 1872

Ս. Պապրէտրէ, Բաղ. Ժողով. 8

1. Բերայի զերեղմանատան վրայ Տնտեսական խորհրդէն յայտադիր :

2. Հիւսարի Անթառաւ կնոջ կտակի լընդիր :

3. Քանչէլէրի արոց խնդիր :

4. Պատրիարքարանի դրամական խնդիր :

5. Հասարակաց կրթութեան պաշտօնէին ծանուցագիրը՝ աղջային վարժարանաց եւ ընկերութեանց վիճակագրութեան համար :

6. Կարնոյ Առաջնորդին բողոքը Հայրենիք լրագրոյ յօդուածին դէմ :

7. Անդրիանուպօլսոյ եկեղեցիաց կալուածական արոց խնդիր :

8. Պէշիքթաշի եկեղեցւոյ պօստանի խնդիր :

9. Ենիի գիւղի եկեղեցւոյ պարտքը :

10. Կիլիկիոյ կաթաղիկոսի Փէրմային ծախքը :

Ը. ՆԻՍՏ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրէտրէ, Բաղ. Ժողով. 6

1. Հիւանդանոցի մոմատան եւ Վաղըֆի հասցիքի խնդիր :

2. Պատրիարքարանի Էլիւմսից հաշուեցոյց եւ ընդհանուր արոց խնդիր :

3. Չարսանճախի խնդիր՝ եւ Օտեան Էֆէնտիլին ու Պէլլէկճի պէլին հետ բանակցութիւն :

4. Սամաթիացուց ոմանց բողոքը Աբապեան վարժարանի կարասեաց փոխադրութեան մասին :

5. Պրուսայի տեսուչներէն նամակ :

6. Ընդհանուր ժողովոյ դիւնալէն նամակ յատուկ դիւանապարտ ուղկու համար :

7. Իզմիրի Վաղաքական ժողովէն նամակ :

8. Պօղոս սրբադանին մահը եւ Առաջնորդական տեղապահութեան ընտրութիւնը ծանուցանող :

Թ. ՆԻՍՏ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրէտրէ, Բաղ. Ժողով. 5

1. Պատրմանեան Էֆ. ի սպանման սուղեկագիրը :

2. Երուսաղէմայ փոխանորդին կալուածական խնդիրները :

3. Տնտեսական խորհրդէն յայտադիր Էյուսպի Ս. Աստուածածնայ գանձապետին խնդրոյն վրայ :

4. Արիստակէս Սրբազանի ամսականի խնդիրը :

5. Ընդհանուր արոց հաւաքչի որոշում :

6. Մուքաթթայի արոց եւ Պատրիարքարանի մատակարարութեան խնդիրները :

Ժ. ՆԻՍՏ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրէտրէ, Բաղ. Ժողով. 8

1. Վիլայէթ նիզամնամէսի թարգմանութեան եւ տպագրութեան խնդիր :

2. Հիւանդանոցի հողաքարձութեան խնդիրը, Հիւանդանոցի դրամական վիճակին վրայ :

3. Բափուքահասի ընտրութիւն :

4. Քընալը կղզւոյ եկեղեցւոյն շինութեան պարտքը :

5. Պրուսայի տեսուչներէն նամակ :

ՅԱ. ՆԻՍՏ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրէտրէ, Բաղ. Ժողով. 4

1. Բարթողիղնոս եպիսկոպոսի վերադարձըն ի Պրուսա :

2. Եօղատու առաջնորդութեան մասին նախորդ որոշման դրժագրութիւնը :

3. Բալուչի Առաջնորդին գանջատը ընդհանուր պէնելու դէմ :

4. Երթուղայի Առաջնորդին նամակը սովալուակ աղջամոց օգնութիւն խնդրելու համար :

5. Սերաստիոյ Առաջնորդին դրութիւնը Ձառայի քանի մը բռնաւորաց բանաստիճակուն մասին :

6. Իսղատիոյ այցելու Նաթանեան վարդապետ, Բ. Դոնէն հրամանագիր կը խնդրէ :

7. Եղեւսիոյ Իււրի վարդապետին տեղեկագիրը, Սահմանադրութիւնը դործադրելու մասին :

8. Գառատանական խորհրդոյ 3 տեղեկագրերը :

9. Բալուշէն մամուտօրաց հետագիր, Առաջնորդէն դժգոհ ըլլալուն համար :

10. Տօքթօր Չայեանի խնդիրը, Հիւանդանոցի բժշկութեան համար :

11. Ատանայի եւ Փայասի շրջակայ դիւորէից ընկերաց հանրագիրը :

12. Արմաշէն Սանցի Նիկողոս եպիսկոպոսի պատասխանագիրը :

ԺԲ. ՆՍՍ 21 ՀՈՎՏԵՐԵՐ 1872

Ս. Պարբերք, Գաղ. Ժողով. 6

1. Դիւանատան կանոնագիր եւ Դիւանապետութեան խնդիր :

2. Թաղական խորհրդոց հաշուց վիճակը :

3. Աղջային Վարչութեան իրաւասութեան սահմանը ընդհանուր վարժարանաց նկատմամբ, Ուսումնական խորհրդոյ յանձնարարեալ ծրագիր պատրաստելու համար :

4. Պատրիարքարանի դրամական եւ մատակարարութեան խնդիրը :

5. Աղջային պարտուց հանդանակութեան եւ հին աւանդեաց խնդիր :

6. Հացադործ Պ. Զաքարի պահանջքին վճարման անօրէնութիւն :

7. Հիւանդանոցի հողաբարձութեան պատասխանագիրը մոմտած համար :

8. Գաւառական հարստաւարութեանց ընդհանուր տեղեկագրին Բ. Բնգամ մատուցման խնդիր :

ԺԳ. ՆՍՍ 28 ՀՈՎՏԵՐԵՐ 1872

Ս. Պարբերք, Գաղ. Ժողով. 4

1. Պրուսոյի Առաջնորդին համար թագրեր :

2. Հիւանդանոցի Հողաբարձութեան խնդիրները :

3. Պատրիարքարանի դրամական վիճակը :

4. Ղալաթիոյ Թաղական խորհրդոյ վիճակը :

5. Կարուշայի Աջնաւորեան Յարութեան պահանջքի խնդիրը :

6. Ս. Պատրիարքին առաջարկութիւնը յատուկ խորհրդականի համար :

7. Վանայ Պողոս վարդապետի կուսակցաց խնդիրը, Պողոս վարդապետը Կարին փոխադրելու համար :

ԺԴ. ՆՍՍ 2 ՆՈՅՏԵՐԵՐ 1872

Ս. Պարբերք, Գաղ. Ժողով. 7

1. Կրօնական ժողովոյ առաջարկութիւնները, Վառնայի առաջնորդական տեղապահութեան, եւ Բաբերդ եւ Երզնկա միացեալ վիճակաց բաժանման համար :

2. Գաղաքական ժողովոյ ներքին Կանոնագրի հաստատութիւն (A) :

3. Բերայի Աբըղաբի խնդիր :

4. Պրուսայի երկու տեսչաց յետադարձը, եւ տեղեկագիր Պրուսայի առաջնորդական խնդրոյն եւնի :

5. Սամաթիոյ Թաղական խորհրդոյն հրաժարականը :

6. Աղէքսանդրիոյ խնդրոյն համար հետադիր առ Մեսրոպ եպիսկոպոսն :

7. Տօքթօր Չայեանի :

ԺԵ. ՆՍՍ 4 ՆՈՅ. 1872

Ս. Պարբերք, Գաղ. Ժողով. 5

1. Բերայի Աբըղաբի, եւ կալուածոց ու պարտուց խնդիրը :

2. Սերաստիոյ Առաջնորդին բողոքը, Թագրեր չըրիւու եւ կառավարութեան ժողո-

4. Ըստ Ներքին Կանոնագրի Գաղաքական ժողովոյ Դիւանատուն աղէկ շրջանաց ընդունած եր օր, էջէն Թաղական խորհուրդ մը առնց պատճառի հրաժարական տուց, Դիւանատունը հուանութեամբ Ս. Պատրիարքի նոր ընտրութեան հրահանգը զրկէ. եւ երբ նոր ընտրութեան տեղեկագիրը ցայ, եւ օրինակ օրանէ, Դիւանատունը այն ընտրութիւնը ներկայաննելով Ս. Պատրիարք հօր է փաւերացածը՝ ըստ այն գործադրէ : Այնքան երահանգին համաձայն Գարակոմլուկի, Ենիկեպօլտի, Հալոպի, Օրթոպիւղի, Աթոկ փաշայի, Գուսթափուկ զբօի նոր թաղական խորհրդոց ընտրութիւնները, եւ Գարժաօի Թաղական խորհրդոց 5 անդամաց նոր ընտրութիւնը փաւերացած են :

վոյ մէջ չի նստելու համար կուսակալէն առ ինքն եղած աղբարարութեան մասին :

3. Վանայ Պօղոս վարդապետի խնդիրը :

4. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին խնդիրը , Աթոռոյն կրուստները փնտնելու համար Բ. Գոնէն հրամանագիր առնելու համար :

5. Հիւանդանոցը պատժարան եւ բանասարան չլրջարու մասին Բ. Գրան ծանուցագրոյն պատասխան :

ձ.Ձ. ՆՍՍ 9 ՆՈՅ . 1872 ՅԱՆՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 5

1. Բերայի պարտուց եւ կալուածոց խընդիրը :

2. Իւսկիւտար Սէլամիէի Թաղական խորհրդոյ հրատարականք :

3. Գուճգափույի զրօի Թաղական խընդիրը :

4. Եէնի գափույի աղջկանց վարժարանի շինութեան հաշւոց խնդիրը :

5. Կեսարիոյ վանական հողերու Թափույի խնդիրը :

6. Տօբթօր Զայեան :

ձ.Յ. ՆՍՍ 11 ՆՈՅ . 1872

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 8

1. Արմաշի Ստեփան վարդապետի ճանապարհորդութեան ծախքը :

2. Ս. Պատրիարքին առաջարկութիւնը , տեղական մասնաժողովոյ եւ Պատրիարքական խորհրդականի ընտրութեան համար :

3. Բաղաքական ժողովոյ հրատարակ 4 անդամոց տեղ նոր ընտրութեան խնդիրը :

4. Պրուսայի խնդիրը :

5. Մասնաւոր այցելութիւն ունանց ժողովականաց յԱզգ. Հիւանդանոց :

ձ.Գ. ՆՍՍ 16 ՆՈՅ . 1872 ՅԱՆՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 7

1. Իւսկիւտար Սէլամիէի Թաղական խընդիրը :

2. Սամաթիոյ Թաղական խնդիրը :

3. Մեծ. Օտապաշեանի նուէր յանուն Ազգ. Հիւանդանոցի , Բրէտիթ—1,օգ վիճա-

կահանութեան հարիւրական Ֆիօրիննոց չորս բաժին թիւ 31 , սէրի 661

32 , » 664

27 , » 4165

14 , » 3618

ձ.Թ. ՆՍՍ 23 ՆՈՅ . 1872 ՅԱՆՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 8

1. Իւսկիւտար Սէլամիէի հրատարակ Թաղական խորհրդոյ հաշւոյ եւ նորին ընտրութեան խնդիրը :

2. Եէնի գափույի Թաղական խորհրդոյ նորոգ ընտրութիւն :

3. Ընտրութիւն Հոգաբարձութեան եկեղեցւոյն Ղալաթիոյ :

Խ. ՆՍՍ 30 ՆՈՅ . 1872 ՅԱՆՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 9

1. Իւսկիւտար Սէլամիէի Թաղական խընդիր , առժամանակեայ խորհրդոյ ընտրութիւն :

2. Ուսումնական խորհրդոյ առաջարկութիւնը Հիւանդանոցի Որբանոցին համար :

3. Ուսումնական խորհրդոյ բողոքը Մասիս լրագրոյ մէջ ակնարկութեանը դէմ :

4. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան առաջարկութիւնը , ՎազրՖի գործողութիւնն Իրեն յանձնուելու համար :

5. Նէվէնիբքի հանգուցեայ Տ. Յովհաննէսի 104 Անգղ. ոսկւոյն խնդիրը :

ԽԱ. ՆՍՍ 2 ԳԵՏՏ . 1872

Ս. Պարբերք , Բաղ. Ժողով 8

1. Ազգային պարզեււար վիճակահանութեան խնդիրը :

2. Բերայի գերեզմանատան խնդիրը :

3. Պրուսայի խնդիրը :

4. Գաւառական հարստահարութեանց տեղեկագրին Բ. անգամ մատուցման խնդիրը :

5. Պատրիարքարանի մատակարարութեան խնդիրը :

6. Կրօնական եւ Բաղաքական ժողովոց հաստատութեան համար Քաղրիր :

7. Բերայի Ս. Ներսիսի Թեմայի եկեղեցւոյ պարտուց եւ կալուածոց խնդիրը :

8. Արմաշի վանահայր Գեորգեւ կալիակոպուի վախճանման լուրը :

ԻԲ. ՆԻՍՏ 7 ԴԵԿՏ. 1872 ՅԱՌՈՒՐ Ի. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով՝ 7

- 1. Գաւառական հարստահարութեանց սեղեկագրին Բ. անգամ մատուցման խնդիրը :
- 2. Սամաթիոյ թաղական ընտրութեան դէմ արգելք յարուցանողները քննելու համար նանձնաժողովոյ մը կազմութիւն :
- 3. Գումրակույի զբոյ թաղական խորհրդոյ առժամանակեայ կազմութիւնը :

ԻԿ. ՆԻՍՏ 9 ԴԵԿՏ. 1872

Քաղ. Ժողովու՞մնք 8

- 1. Արմաշու նոր վանահօր ընտրութեան տեղեկագիրը :
- 2. Բերայի պարտուց եւ կալուածոց Հոգաբարձութեան ընտրութիւն :
- 3. Բերայի գերեզմանատան հոգաբարձութեան ընտրութիւն :
- 4. Բերայի Ագապարի հոգաբարձութեան ընտրութիւն :
- 5. Քզիի եւ չրջակայից մէջ եղած հարստահարութեանց մասին Պատրիարքարանի թագրերնորուն ի պատասխան Բ. Դոնէն եկած ծանուցագիրը :
- 6. Աղզային պարտուց հանգանակութեան հաշիւը :

ԻԿ. ՆԻՍՏ 14 ԴԵԿՏ. 1872 ՅԱՌՈՒՐ Ի. ԺՈՂՈՎՈՅ

Քաղ. Ժողովու՞մնք 8

- 1. Վերահաստատութիւն Սամաթիոյ Թաղական խորհրդոյ :
- 2. Գումրակույի զբոյ յուզումները :
- 3. Օրթագիւղի Թաղական խորհրդոյ հրաժարականը :

ԻԵ. ՆԻՍՏ 16 ԴԵԿՏ. 1872՝

Քաղ. Ժողովու՞մնք 8

- 1. Քզիի եւն. հարստահարութեանց նրկատմամբ Բ. Դոնէն եկած ծանուցագրին Պատրիարքարանի տախիք պատասխանագրին պատաստութիւնը :
- 2. Կիւանատան կանոնադրին յաւելուած :
- 3. Ա՞՞վեհ. կաթողիկոսն նամակ ի Բերայի գերեզմանատան խնդրոյն համար :

4. Ուսումնական եւ Տնտեսական Մասնաժողովոց ընտրութեան խնդիրը :

ԻԶ. ՆԻՍՏ 19 ԴԵԿՏ. 1872 ԱՐՏԱՔՈՅ ԿԱՐԳԻ

Քաղ. Ժողովու՞մնք 9

- 1. Պրուսայի Առաջնորդական եւ Բերայի գերեզմանատան խնդիրները :
- 2. Քզիի եւն. խնդրոյն համար պատասխանագիրը :
- 3. Բերայի Ս. Նրբորդութեան եկեղեցւոյ կալուածոց Հոգաբարձութեան կազմութիւնը :
- 4. Արտաքին գործոց Պաշտօնէի ծանուցագիրը Գ. Հիւպչի առնելիքի մասին :
- 5. Արտաքին գործոց Պաշտօնէի ծանուցագիրը Եւզոկիոյ Առաջնորդին վրայ :

ԻԵ. ՆԻՍՏ 28 ԴԵԿՏ. 1872

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով՝ 9

- 1. Պրուսայի խնդիրը :
- 2. Տնտեսական խորհրդոյ փոխառութեան խնդիրը կեդրոնական նստակիսն համար :
- 3. Խաղիւղի եկեղեցւոյ կալուածոց մը շինութեան խնդիր :
- 4. Քարակէօմրիւկի եկեղեցւոյ կալուած կազինոյին վորձակալութեան դատը :
- 5. Դրան ծանուցագիրը, կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց վաւերացման համար :
- 6. Բերայի Ամբաստան վարդապետին բողոքը Մէրեէ՛-գուլի էֆ. ի դէմ :
- 7. Կտակաց Հոգաբարձութեան ներքին կանոնագրի խնդիրը :
- 8. Իւսկիւտար Սէլամիէի հրաժարեալ խորհրդոյ հաշւոց խնդիրը :
- 9. Աղզային պարտուց հանգանակութեան հաշւոց խնդիրը :
- 10. Ուսումնական խորհրդոյ բողոքը Հիււանդանոցի Արքանոցի մասին :

ԻԸ. ՆԻՍՏ 30 ԴԵԿՏ. 1872 ՅԱՌՈՒՐ Ի. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով՝ 9

- 1. Պահետի գիւնանատան խնդիր :
- 2. Տեսուչ խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց պակասած անդամոց տեղ նոր ընտրութիւն :
- 3. Բանչէլէրի տրոյ խնդիր :

ԻԹ. ՆԻՍՏ 4 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873 ՅԱՌՈՒՐ Ի. ԺՈՂՈՎՈՅ

Քաղ. Ժողովու՞մնք 5

- 1. Տօքթօր Չայեան :

2. Պահեստի դիւանատուն :
3. Ընտրութիւն եկեղեցական դիւանադպրի գաւառական թղթակցութեան համար :

1. ՆՈՍ 11 ՅՈՒՆՎ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Քաղ. Ժողովանք 7

1. Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն Հոգաբարձութեան խնդիրը :
  2. Ազգային կարուածոց վիճակադրութեան և Քաղական խորհրդոց հաշուէտուութեան խնդիրը :
  3. Ընտրութիւն Ելևմտից հոգաբարձութեան :
  4. Տնտեսական խորհրդոյ հրատարակ մէկ անդամոյն տեղ շոր ընտրութիւն :
  5. Բերայի եկեղեցւոյ պարտապահանջ
- Պ. Հրեպի առնելեաց վճարումը :

1Ա. ՆՈՍ 18 ՅՈՒՆՎ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Քաղ. Ժողովանք 8

1. Ելևմտից հոգաբարձութիւն :
2. Սամաթիոյ յուլիանոց քննութիւնը :
3. Բերայի կարուածոց Հոգաբարձութեան տեղեկագիրը :
4. Քանչէլքի տրոց խնդիր .
5. Տրապիզոնի ազգային կարուածոց տուրքի խնդիրը :
6. Դիւանադպիր Յովհաննէս էֆ. Թուրքաճեանի ամսականի խնդիրը :
7. Գափու Չուխատարի Պ. Ասատուրի ամսականի խնդիրը :
8. Հիւանդանոցի Որբանոցին համար գատ Հոգաբարձութեան խնդիր :
9. Ուսումական և Տնտեսական խորհրդոց գաւառաց հետ յարաբերութեան խնդիր :
10. Ենչիգափույի նախորդ թաղական Ղազարտեան Խ. էֆէնտիի բողոքը :

1Բ. ՆՈՍ 23 ՅՈՒՆՎ. 1873 ԱՐՏԱՔՈՑ ԿԱՐԳԻ

Քաղ. Ժողովանք 8

1. Հրաւիրագիր Արտաքին գործոց պաշտօնէին առ Ս. Պատրիարքն :
2. Մամբրէ վարդապետին խնդիրները :

1Գ. ՆՈՍ 25 ՅՈՒՆՎ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով 6

1. Ելևմտից հոգաբարձութիւն :
2. Կտակաց »
3. Հիւանդանոցի »
4. Խսկիւտար Ալլամիկի հրատարակ խորհրդոյն հաշուց խնդիրը :

1Դ. ՆՈՍ 1 ՓԵՏՐ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով 8

1. Ալթեան Յովհաննէս սրբադանի ամսականի խնդիր :
2. Խ. Նահանեանի դատական վերաբննութիւնը :
3. Տօթթօր Չոյեան :
4. Ազգային պարտուց հանգանակութեան տեղեկագիրը :
5. Սամաթիոյ թաղական խնդիրը

1Ե. ՆՈՍ 8 ՓԵՏ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով 5

1. Ազգային վաղըֆի վերադարձու մահլիւլի մը խնդիր :
2. Հիւանդանոցի վաղըֆին խնդիրը :
3. Ազգային ընդհանուր վաղըֆաց բարեկարգութեան խնդիր :
4. Սամաթիոյ երկուս վարժարանաց համար առժամանակեայ հոգաբարձութեան ընտրութիւն :
5. Սամաթիոյ Թազական խորհրդոյ հրատարականը :
6. Քընալը կղզիի եկեղեցւոյ շինութեան պարտքը :
7. Կտակաց հոգաբարձութեան առաջարկած շրջաբերականը :

1Զ. ՆՈՍ 19 ՓԵՏ. 1873 ԱՐՏԱՔՈՑ ԿԱՐԳԻ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով 8

Եւշոնիոյ և Պրուսայի առաջնորդական խնդիր, Հրաժարական առաջնորդին Եւշոնիոյ և առաջնորդական տեղապահի ընտրութիւն :

1Է. ՆՈՍ 22 ՓԵՏ. 1873 ՅԱՌՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ս. Պատրիարք, Քաղ. Ժողով 6

1. Ուսումական խորհրդոյ առաջարկութիւնը վան Վարժապետանոցի :

2. Եկեղեցափոստի նախորդ թաղական Խ. Ղազարոսեան էֆէնտիի բողոքը իր առնելեացը մասին :

ԼԸ. ՆՆՍՏ 27 ՓԵՏ . 1873

Ս. Պապրէիարք , Բաղ . Ժողով . 9

1. Հիւանդանոցի վաղըֆէն մահլիււ մը :
2. » այդիէն երկաթուղեաց գործածուած տեղին փոխարինութիւնը :
3. Շուսար—Շահնաշար վարժարանի մէջ կիլիկեցի ձրիավարժ աշակերտաց վիճակը :
4. Ազգային վաղըֆաց ընդհանուր բաբկարգութիւնը :
5. Ազգային կալուածոց ապահովութիւնը :
6. Պահեստի Գիււանատուն :
7. Ուսումնական խորհրդոյ բողոքը Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան դէմ որբանոցի մասին :

ԼԹ. ՆՆՍՏ 1 ՄԱՐՏ 1873 ՅԱՒՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պապրէիարք , Բաղ . Ժողով . 9

1. Բերայի կալուածոց Հոգաբարձութեան պարտամուրհակաց վաւերացման խնդիր :
2. Սեցիի Տ. Կարապետ և Տ. Գրիգոր քահանայից խնդիրները :
3. Տօքթօր Չայեան :
4. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան խնդիրը , Հիւանդանոցի կալուածազրոց , արտօնազրոց ևն օրինակն առնել տալու մասին :
5. Բերայի առժամանակեայ թաղական խորհրդոյ հրատարականը :

Խ. ՆՆՍՏ Տ ՄԱՐՏ 1873 ՅԱՒՈՒՐ Խ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Պապրէիարք , Բաղ . Ժողով . 10

1. Ուսումնական խորհրդոյ բողոքը Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան դէմ որբանոցին համար :
2. Տօքթօր Չայեան :
3. Հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայ

Բէմալ փաշայի Ս. Պապրիարք հօր տալիք այցելութիւնը :

4. Խ. Ղազարոսեան էֆէնտիի առնելիքի խնդիրը :

ԽԱ. ՆՆՍՏ 17 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պապրէիարք , Բաղ . Ժողով . 5

1. Խնդիր Հանդանախութեան ազգային մնացորդ պարտուց :
2. Ելեւմտից հոգաբարձութեան կազմութեան խնդիրը :
3. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան Խասագիւղի եկեղեցիէն պահանջած գումարի մը խնդիրը :
4. Ընդհանուր ժողովոյ ատենազրութեանց խմբագրութիւնը :
5. Գաւառական այցելուաց ամսականց համար Տնտեսական խորհրդոյ հարցումը :
6. Պահեստի Գիււանատուն :
7. Գումալափոյլի զրաի նոր թաղական խորհրդոյ ընտրութեան հրահանգ :
8. Գիտողութիւն Տնտեսական խորհրդոյի վերայ ամսականի Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսի :
9. Երուսաղէմի փոխանորդ Խորէն վարդապետին տեղե կըը մահլիւլի մը խնդրոյ վրայ :

1873

Ս. Պապրէիարք , Բաղ . Ժողով . 5

1. Սամաթիոյ Թաղական ք ընտրութեան խնդիրը :
2. Իզմիրի նորընտիր Աւաջնորդին հրատարականը :
3. Խ. Ղազարոսեան էֆ . ի առնելիքը :
4. Ելեւմտից Հոգաբարձութեան մնացեալ անդամոց ընտրութիւնը :
5. Երուսաղէմի փոխանորդ Խորէն վարդապետի Տեղեկագիրը մահլիւլի մը խնդրոյ վրայ :
6. Ազգային մնացորդ պարտուց հանգանակութիւնը :

- 7. Պատրիարքարանին լմտտակարարութեան խնդիրը :
- 8. Իսթէնիայի Թաղական խնդիրը :
- 9. Իւսկիւտար Ս. Կարապետի ՎազըՖէն Մանլիւլի մը վաճառման խնդիր :

ԽԳ. ՆԻՍՏ 24 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պարբէիքս, Բաղ. Ժողով. 6

- 1. Պրուսայի խնդիրը :
- 2. Մշոյ մէջ Սահմանադրութեան դործադրութեան խնդիրը :
- 3. Կարսայ Ռչաունի Յովհաննէս եպիսկոպոսին վախճանիրը :
- 4. Ընդհանուր ժողովոյ ատենագրութեանց խմբագրութիւնը :
- 5. Տնտեսական խորհրդոյ յարաբերութեան խնդիրը դաւառաց հետ :
- 6. Ելեւմտից հոգաբարձութեան մնացեալ անդամոց ընտրութիւնը :

ԽԴ. ՆԻՍՏ 29 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պարբէիքս, Բաղ. Ժողով. 8

- 1. Յունաց Պատրիարքարանին այցելութեան խնդիրը :
- 2. Հիւանդանոցի ՎազըՖին խնդիրը :
- 3. Պէկեան էֆէնտիի խնդիրը :
- 4. Ազգային մնացորդ պարտուց խնդիրը, Ի ներկայութեան Տնտեսական խորհրդոյ :
- 5. Դիտողութիւն Տնտեսական խորհրդոյ Ի վերայ ամսական պահանջից Ս. Պատրիարքին :
- 6. Փոխառութիւն Կեդրոնական մատուկին համար Չատկական տօնի առթիւ :
- 7. Ելեւմտից Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը :
- 8. Խ. Ղազարոսեան էֆէնտիի առնելիքը :

ԽԵ. ՆԻՍՏ 3 ԱՊՐԻԼ 1873

Ս. Պարբէիքս, Բաղ. Ժողով. 9

- 1. Ինչդիր ընտրութեան ելեւմտից Հոգաբարձութեան :
- 2. Տօքթօր Չայեան :

- 3. Բերայի Տօյապ տէրէ Թաղեցոց հանգանակութեան խնդիրը :
- 4. Հիւանդանոցի որբացին տաճկերէն դաստիարակութեան խնդիրը :
- 5. Բերայի Ազգապարի խնդիրը :
- 6. Բերայի կալուածոց Հոգաբարձութեան նոր պարտամտերակաց վաւերացումը :
- 7. Դիւանդապիր Յովհաննէս էֆ. Թուղլաճեանի ամսականի խնդիրը :
- 8. Արմաշու մանուց ելեւմտից եւ Տաճարին շինութեան հաշուեցոյցերը :
- 9. Փախաղեան Պետրոսի առնելիքի խնդիրը :

ԽԶ. ՆԻՍՏ 14 ԱՊՐԻԼ 1873

Ս. Պարբէիքս, Բաղ. Ժողով. 6

- 1. Եղմիրի Աւաջնորդական խնդիրը :
- 2. Բանթարճի Յակոբի ժառանգորդաց խնդիրը :
- 3. Շիրինեան Հաճի Թազնորի բողոքը Յունաց Պատրիարքարանի մէկ գրութեանը դէմ :
- 4. Չէլթունի ազգային արսային բողոքը Յունաց Պատրիարքարանի մէկ գրութեանը դէմ :
- 5. Սամաթիոյ Թաղական ընտրութիւնը :
- 6. Նորատունկեան Խաչիկ աղայի մատուկին խնդիրը :
- 7. Հիւանդանոցի ՎազըՖին ճապարակեան խնդիրը :
- 8. Բարեգործական ընկերութեան գումարին խնդիրը :
- 9. Պ. Ասատուր Ֆաբրեանի խնդիրը :

ԽԷ. ՆԻՍՏ 21 ԱՊՐԻԼ 1873

Ս. Պարբէիքս, Բաղ. Ժողով. 5

- 1. Բերայի Ազգապարի խնդիրը :
- 2. Սամաթիոյ Թաղական ընտրութիւնը :
- 3. Բերայի ընտրողական ժողովոյ անհամաձայնութիւնը :
- 4. Պէզճեան Նշան աղայի նպաստ :
- 5. Մուրատեան Եղիազար էֆ. գասառուին խնդիրը :

ԻՐ. ՆԻՍՏ 28 ԱՊՐԻԼ 1873

Ս. Պարբերաբար : Բաղ. Ժողով. 6

1. Բերայի ընտրողական ժողովոյ անհամաձայնութիւնը :
2. Բերայի Ալքազարի խնդիրը :
3. Սէլամիէի առժամանակեայ Թաղական խորհրդոյ հրատարականը :
4. Խ. Ղաղարտեան էֆ. ի առնելիքի խնդիրը :
5. Ս. Պարբերաբարի առաջարկութիւնը իւր եւ վարչութեան մէջ անհամաձայնութեան առիթ եղող խնդրոց համար յատուկ Խառն ժողով հրաւիրելու մասին :

ԻԹ. ՆԻՍՏ 5 ՄԱՅԻՍ 1873

Ս. Պարբերաբար : Բաղ. Ժողով. 7

1. Բերայի Ալքազարի խնդիրը :
2. Քընսալը կղզիի, եկեղեցւոյ շինութեան պարտքը :
3. Չարսանձախի խնդիրը :
4. Սամաթիոյ Թաղական ընտրութիւնը :
5. Աէզեան Նշան աղախի նպատակ :

Ծ. ՆԻՍՏ 15 ՄԱՅԻՍ 1873

Ս. Պարբերաբար, Բաղ. Ժողով. 7

1. Ժողովական Պայանեան եւ Հովուեան էֆէնտիներուն հրատարակիրը :
2. Ս. Պարբերաբարին ամսականաց խընդիրը :
3. Խ. Ղաղարտեան էֆ. ի առնելիքը :
4. Ազգ. մնացորդ պարտուց խնդիրը :
5. Վերանորոգում զիւանին Գաղաքական ժողովոյ :
6. Վարժապետանոցի խնդիրը :
7. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան դիտողութիւնը Վազըֆի գործողութեանց վերաբերեալ վերջին հրահանգին դէմ :
8. Բարեգործական ընկերութեան գումարին խնդիրը :
9. Բերայի Ս. Յարութիւն Հիւանդանոցը :
10. Տնտեսական խորհրդոյ երկու տեղեկագրերը :

ԾԱ. ՆԻՍՏ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պարբերաբար : Բաղ. Ժողով. 5

1. Ֆերադի իւմուխապէրի ժը խնդիրը :
2. Սամաթիոյ Թաղական խնդիրը :
3. Խ. Ղաղարտեան էֆ. ի առնելիքը :
4. Ճանիկ էֆ. Արամեան եւ Տէր Երեմիա քահանայ :
5. Տնտեսական խորհրդոյ բողոքը Ասիա լրագրոյ դէմ :
6. Թէքրիտաղէն ժողովրդական հանրագիր Առաջնորդին դէմ :

ԾԲ. ՆԻՍՏ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պարբերաբար, Բաղ. Ժողով. 6

1. Ազգային պարտուց հանգանակութեան, Ս. Պարբերաբարը Հօր ամսականաց պահանջման, եւ ժողովոյ քրոջման նամակին պատասխան խնդիրները :
2. Սէլամիէի հրատարակ Թաղական խորհրդոյ հաշւոց եւ վարժապետաց պահանջի վճարման խնդիրները :
3. Դատը դիւղի Թաղական խնդիրը :
4. Սամաթիոյ Թաղական խնդիրը :
5. Սահմանադրութեան վերաբերման մասնաձեւ յարձակոյ շրջաբերականը :
6. Մարդուանէն հեռագիր մը :
7. Հիսարլեան Աարգախի եւ Աիզէճեան Միքայէլի հին առնելիքը :
8. Կտակաց Հոգաբարձութեան խնդիրը Թաղականաց Գ. անգամ աղաբարտադիր շրկելու մասին :

ԾԳ. ՆԻՍՏ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պարբերաբար, Բաղ. Ժողով. 6

1. Ընտրութիւն Ելեւմտից Հոգաբարձութեան :
2. Կեդրոնական օնտուկին հաշուեցոյցին ու հաշուէկշռին գալը եւ ասոնց համար քընտրութեան մասնաձեւորոյ կառմութիւնը :
3. Տեսուչ խորհրդոց եւ Հոգաբարձութեանց կիսուակէս նորոգութիւնը :

4. Եկեղեցւոյ պարտուց եւ արտաներուն խնդիրը :

5. Կարնոյ առաջնորդին նամակը , Աղէքսանդրաբոյ քաղաքի ազգային ուսումնարանին շինութեան համար Կարսոյ անտառէն 2 հազար կտոր փայտի խնդրոյն վրայ , որ Ս. Էջմիածնի սինոզն նամակաւ ծանուցած էր :

6. Հիարու վարժարանին Կեդրոնական անուղիէն տրուելիք տմական նպատարին շարունակութեան խնդիրը :

7. Հացագործ Պ. Զաքար եւ անոր անվայել վարժուցքը :

ՄԻ. ՆՈՍ 7 ՅՈՒՒՍ 1873

Ս. Պարբերք , Բաշ. Ժողով . 6

1. Տօքթէօր Պէլրանի ժառանգութեան խնդիրը :

2. Գատը դիւղի Թաղական խնդիրը ,

3. Գանակլիի Թաղական խորհրդոյ հրաժարականը եւ ատենագետին բողոքը ,

4. Պէշքօղի Թաղական խորհրդոյ մէջ ծագած անհամաձայնութիւնը ,

5. Քրնայը կղզիի եկեղեցւոյ շինութեան պարտքը :

6. Ղուղուլջանցւոյ խնդիրը :

7. Սամաթիոյ Թաղական խնդիրը ,

8. Տէրոյնոց պատուեկի տան քառորդ մասին մահչիւլի խնդիրը :

9. Հաճի Ահմէտ էֆ. ի հին առնելիքի մասին Բ. Դռնէն ծանուցազիրը :

ՍԵ. ՆՈՍ 14 ՅՈՒՒՍ 1873

Ս. Պարբերք , Բաշ. Ժողով . 5

1. Իւսկիւտար Ալլամիլէի Թաղեցւոց ուսման պահանջումը :

2. Գատը դիւղի Թաղական խնդիրը ,

3. Ուսումնական խորհրդոյ խնդիրները ,

4. Բերայի Ս. Յարութիւն Հիւանդանոցը ,

5. Քրնայը կղզիի եկեղեցւոյ շինութեան պարտքը :

6. Վարժագետանոցի խնդիրը :

ՍՁ. ՆՈՍ 21 ՅՈՒՒՍ 1873

Բաշ. Ժողովակա՞ր 8

1. Նամակ Ս. Պատրիարքէն , Հայրենիք լրագրոյ մէջ Նրեմիա եպիսկոպոսի երկու նամակաց հրատարակութեանը համար քննութիւն պահանջելով :

2. Գատը դիւղի Թաղական խնդիրը :

3. Մշեցւոց թէ հանրագրով եւ թէ անձամբ բողոքելը մէջ մէջ Սահմանադրութեան դործադրութիւնն ետ մնալուն դէմ :

4. Առնադպր Գափաղեան էֆ. ի դիտողութիւնը :

ՍԼ. ՆՈՍ 26 ՅՈՒՒՍ 1873

Ս. Պարբերք , Բաշ. Ժողով . 8

1. Գատը դիւղի Թաղական խնդրոյն վրայ Ս. Պատրիարք Հօր բացատրութիւնը :

2. Ս. Պատրիարք Հօր հրատարակու դիտաւորութիւնը :

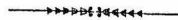
3. Տնտեսական խորհրդոյ եւ Ելեւմտոց Հոգաբարձութեան հրաժարեալ անդամոց տեղ նորոգ ընտրութիւն :

4. Նախորդ Տնտեսական խորհրդէն բացատրութիւն պահանջել ելմտական պաշտօնաւարութեան մասին :

ՍՐ. ՆՈՍ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1873

Բաշ. Ժողովակա՞ր 6

Խնդիր Հրատարականի Գաղաքական ժողովոյ :

Չ .

ԱՌՁԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գաղաքական ժողովոյ իր համարատուութեան տեղեկագիրը կնքելու եւ կրօնական ժո-

զույգ խորհրդակցութեամբ և գործակցութեամբ տնօրինած գործոց համարատուութեան անցնելու մայրիկներն կը փոփայ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյէ հետեւալ առաջարկութիւնը ներկայացնել :

Յայտնի է որ Ընդհանուր Ժողովոյէ բնական և անժխտելի իրաւունքն է ,

Ա. Ազգային վարչութիւնն ընտրել .

Բ. Ազգային վարչութեան համարն աւետուր

Մինչև ցարդ Ընդհանուր Ժողովն իր ընտրական իրաւունքը միշտ գործադրած է . բայց համարատուութեան իրաւունքն երբեք գործադրած չէ : Եղած են Վարչութիւններ , որ իրենց համարատուութեան տեղեկագիրը տակալ ներկայացուցած են . բայց Ազգային Ընդհանուր Ժողովն դաննք նկատողութեան առած չէ :

Մինչև որ ըստ օրինի համարատուութիւն չկատարուի , և Վարչութեան արարքն ըստ արժանւոյն չքննուին , անհնար է Սահմանադրութենէն իրական օգուտ սպասել , և վարչական մեքենայն ուղղել . զի անցեալ վարչութեան գործոց համարատուութիւնը պիտի ուղղէ յաջորդ վարչութեանց քայլերը :

Եւ որովս պի այս համարատուութիւնը ճշդիւ և ժամանակի կատարուի , զիւրին և դանակ մը կ'առաջարկենք .

« Երբ սահմանադրական տարեդուին հասնելով Վարչութեան պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրանայ և նորն ընտրուի , կամ թէ Վարչութիւնը յաւաք քան զպայմանաժամն հրատարակի , Ընդհանուր Ժողովն ընտրէ Քննիչ Յանձնաժողով մը , որ երկուք 'ի Պատրիարքարան և հրատարեալ Վարչութեան առնադրութեանց , իջնակցութեանց , Թագրիրներու և այլ տուժարները մի առ մի քննէ , և իր զխտողութիւնները տեղեկագրէ առ Ընդհանուր Ժողովն : Միւս կողմն ալ զադարեալ կամ հրատարեալ Վարչութիւնն իր սովորական համարատուութեան տեղեկագիրը պարատեսչու և հրատարակութեամբ Ընդհանուր Ժողովոյէ ներկայացնելու պարտքը պիտի է որ կատարէ » :

Այս եղանակ համարատուութեամբ կը քննուին այն ամեն խնդիրները , որոնք ընդհանրապէս զանց կ'ըլլան համարատուութեան տեղեկագրին մէջ :

Այս եղանակ համարատուութիւն մը յոյժ օգտակար կրնայ ըլլալ թէ՛ Վարչութեան ընթացքին , և թէ՛ Ս. Պատրիարքին ու Վարչութեան մէջ եղած յարաբերութեան ճշդիւ պահպանութեանը . որք թէ և յստակ դժուած են Սահմանադրութեան մէջ , և բացորոշ կերպով բացատրուած իսկ են Սահմանադրութեան սկիզբը դրուած այն Յայտագրին մէջ , զոր Սահմանադրութեան խմբագիր և քննիչ եղող երկու Յանձնաժողովներ մատուցած են առ Կայսերական Բարեխնամ Կտակարարութիւնը . այսու ամենայնիւ Քաղաքական Ժողովս փորձառութեամբ վերահասու եղաւ թէ՛ ազգային Վարչութիւնը Ս. Պատրիարքէ աղեկացութենէն ազատ չէ . որով վարչական ընթացքն իր կանոնաւոր ուղղութենէն կը զրկուի , և զժողովութեանց կը սպասահի : Ասանկ վիճակի մէջ Ս. Պատրիարքը համոզելու կամ աւետուր սիրտը զիջեցանելու ճիշդեր պիտի թափուին , քան թէ խնդրելու բառակալ և բերել Ընդհանուր Ժողովոյէ , և ձեր թանկագին ժամերն սպասել . կամ Պատրիարքական խնդրով զբաղեցնել Ազգը , որ տակաւին միշտ փոթորակից եղած է : Այս եղանակ համարատուութեամբ Ս. Պատրիարքը՝ ալ համանրման Վարչութեան , իր և վարչութեան մէջ եղած Սահմանադրական յարաբերութեան պարտաւորութիւնը ճշդիւ կատարած կամ չկատարած ըլլալուն համար՝ Ընդհանուր Ժողովոյէ Վարչութեան կամ Սահմանադրական Քուէին կ'ենթարկուի . որով Պատրիարքախան բարձր աղեկացութիւնը կրնայ չափաւ որուիլ :

Քաղաքական Ժողովս՝ որ Սահմանադրական վարչութեան մէջ անժողով յարատուութեան ղեկիւն կատարելով , իր Սահմանադրական պարտաւորութիւնը ջանաց կատարել . և աշխատութեան օրինակ ապու համար զո՛նք տուաւ , և մինչև պաշտօնական ու անպաշտօն նախատանաց կամ համբերեց , և երբ յանդգնութիւնն իր վերջին աստիճանին հասած տեսաւ՝ իր հրատարակուող տալու պարտաւ որեցաւ . Քաղաք

քական ժողովս իր այս վիճակին մանրակրկիտ
և անաչառ քննութեանը կարօտ՝ կ'առաջարկէ
այս եղանակ համարառութիւն մը . շարունա-
կելով այն բողոքը , որ թէ իր Հրաժարագրին

և թէ անոր ըստարութեան "տետրին միջո-
ցաւ ներկայացուցած է արդէն Ազգային Ընդ-
հանուր ժողովոյդ :

1½ փետրվար 187½

ԱՆԿԱՄՔԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ (1872—73 ԱՄԻ)

ԱԼԻՔՍԱՆ ԻՈՐԱՍԱՆՆԵԱՆ

ԲԱՐԹՈՂ Մ. ԳԻՐԻՔՅԻՊՅԵԱՆ

ԲԱՐՍԵՂ՝ ՀԱՄԱՅԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱԿԵՅԵԱՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱԿԵՅԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՃԻՒՍՏԵԱՆ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Արեւայեք

ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՏ Արեւարդիք

ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

1872-1873 ԱՄԻ

ՄԱՍՆ Բ.

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԵԿԵՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԵՆ

ԽԵՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ա.

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Կրօնական եւ Գաղաքական Խառն Ժողովն իր առաջին նիստն բրաւ 1872 օգոստոս 3ին, եւ մինչեւ 1873 օգոստոս 3 Գաղաքական Ժողովոյ հրաժարման թուականը՝ մէկ տարւոյ պաշտօնավարութեան համարատուութիւնն ընել կը փութայ :

Խառն Ժողովոյ երկրորդ նիստին, 10 օգոստոս 1872, Սահմանադրութեան գործադրութեան խնդիրը երեւան ելաւ. եւ Ս. Պատրիարքը՝ ինչպէս Գաղաքական Ժողովոյ, նոյնպէս եւ Խառն Ժողովոյ մէջ միեւնոյն խնդիրը յարոյց, եւ ի հարկին Սահմանադրութեան շրջանակէն դուրս ելնելու ազատութիւն ունենալը պնդեց, Սահմանադրութիւնը վերաքրննութեան տակ ըլլալէն այս ազատութիւնն ունենալ ենթադրելով : Բայց երկու Ժողովներն ալ միարեան հաստատեցին թէ՛ Սահմանադրութիւնն ազատ թողած չէ Ս. Պատրիարքը միայնակ գործելու, այլ երկուց Ժողովոց հետ ի միասին պիտի գործէ. եւ երբ Ժողովները տեսնեն թէ Սահմանադրութեան մէկ կէտը խոչընդոտ մը կը շարունակէ գործադրութեան մէջ, այն ատեն օրինաւորութեամբ պիտի ղիմեն

ընդհանուր Ժողովին » . Ս. Պատրիարքը համակերպեցաւ Խառն Ժողովին այս յայտարարութեանը . որով Սահմանադրութեան գործադրութեան մասին Խառն Ժողովոյ եւ Ս. Պատրիարքին մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ . (տես Բացատրութիւն Հրաժարագրի Գաղաքական Ժողովոյ, էրես 8) :

Խառն Ժողովն ընտրեց Կատաստանական խորհուրդը եւ Կտակաց հոգաբարձութիւնը ըստ Սահմանադրութեան . որք ձեռնարկեցին իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը կատարել . եւ այժմ պարտական են պատրաստել իրենց համարատուութեան տեղեկագրերը, յանուն Խառն Ժողովոյ օւղղելով առ Աղայային ընդհանուր Ժողովը :

Կատաստանական խորհրդոյ համարատուութիւնը թէ՛ եւ մինչեւ ցարդ ըստ օրինի կամ օրինակի այլոց Խորհրդոց կատարուած չէ, բայց Խառն Ժողովն նկատելով որ դատական տնօրէնութիւնը ամենէն աւելի պէտք ունին հրատարակութեան, եւ այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ այս ճիւղը զօրացնել եւ զարգացնել, եւ ազգային օրինաւոր դատական

ատենանի կազմութիւնը ձեռք բերել, պատշաճ կը դաստի անոր անօրէնութեանց հրատարակութիւնը, ի բաց առեալ ամուսնական այն ստեակ դասերը, որոնց դազանի մնայը պատշաճ է :

Բ .

ՀՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԿՈՆՏՐԱԿՏԻ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅԻՆՆԵՐԸ

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Սահմանարարական հրահանգ մը դաւառաց համար . զոր պատրաստած էր Խառն ժողովը Գիւսնան ըստ յանձնարարութեան Խառն ժողովը :

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Ռազմական խորհրդաց հրահանգը, զոր պատրաստած էր Քաղաքական ժողովը Գիւսնան ըստ յանձնարարութեան նորա :

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Վաւերացուց հրահանգը, զոր Վանօրէից խորհուրդը պատրաստած էր ըստ յանձնարարութեան Խառն ժողովը :

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Կորուստ Կանոնադրութիւնը, զոր պատրաստած էր Խառն ժողովը ըստ յանձնարարութեան Խառն ժողովը :

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Արտաքարտէս եւ Բնակարանային Վարչականաց ընդ որոշակաւ Կորուստ Կանոնադրութեան հրահանգը, զոր պատրաստած էր Քաղաքական ժողովը Գիւսնան ըստ յանձնարարութեան նորա :

Խառն ժողովը քննեց եւ վաւերացուց Վարչարարաց Բարեկարգութեան հրահանգը, զոր պատրաստած էր Ուսումնական խորհուրդն ըստ յանձնարարութեան Քաղաքական ժողովը :

Ասոնք հրատարակեալ են արդէն . ինչպէս նաեւ առանձինն արտատպելով իրրեւ Գ. մասն համարատուութեանս՝ Խառն ժողովը կը ներկայացնէ զանոնք Ազգային (Նիւզհանուր ժողովը) : Գատաստանական խորհրդից վերաբերեալ Հրահանգը թէ էն զիւսնին յանձնարարութիւն եղած էր պատրաստելու, բայց չլրացաւ հասնել քննութեան եւ վաւերացման, որ ի իստ պիտանի էր : Թէ Գատաստանական խորհրդից եւ թէ Փոխանորդարանի ընթացից ընդհանուր հանազամանացը նկատմամբ :

Գ .

ՍԱՀՄԱՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՎՈՒՍՈՒՍՅԱՆ ԿԱՅԻՆՆԵՐԸ

Սահմանարարական Հրահանգին համաձայն պատշաճ մէջ Սահմանարարութիւնը գործադրութիւն սկսելով, հետզհետէ նետեալ Առանորդական վիճակներն ընտրեցին իրենց Գաւառական ընդհանուր ժողովներն ու Գաւառական վարչութիւնները, զորս վաւերացուց Կնքորոնական վարչութեան Խառն ժողովը :

1. Պրուսա
2. Կարին
3. Թաւրիտաշ
4. Ասանա
5. Իջմիր
6. Արարիբեր
7. Խարբերդ
8. Արշակ
9. Շապին դարահիսար
10. Ազրբայձանուզլիս
11. Պոլսպիտ
12. Քէօթիսահ
13. Ամասիա
14. Չիլիմազ :

Հետեւեալ վիճակաց ժողովներն արդէն սահմանարարագէտ կազմուած են վաւերացեալ էին :

1. Նիկոսիոյի
2. Սեբաստիա
3. Կեսարիա
4. Ալի
5. Իզմիրի
6. Տրապիզոն :

Իսկ Վան, Բաբերդ, Պարսխալէր, Կարս Տիգրանակերտ, Բալու սիւսած են Սահմանարարութիւնը գործադրել :

- Մնացեալ վիճակաց մէջէն .
1. Ռուսուսի իր ժողովրդեան անուսականութիւնը յատմէ բերելով, միայն թաղական խորհուրդ մ'ընտրել կուզէր . բայց ժողով հարկ տեսաւ Ռուսուսի եւ չընտրեցին վիճակագիրը նախ ստանալ . որ դեռ չեղաւ :
  2. Ռուսուսի քաղաքական պատմական

րով անյարմար կը դասէր Սահմանադրութեան գործադրութիւնն իր մէջ :

3. Եփրատու անձոք գտնուեցաւ Սահմանադրութեան համաձայն իր ժողովները կազմելու . մանաւանդ Աղէքսանդրիոյ մէջ ծագած վէճին առթիւ յանձնարարութիւն եղաւ Առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսին , որ Աղէքսանդրիոյ մէջ առանձին Թաղական խորհուրդ ընտրել տայ , և Աղէքսանդրիոյ ազգային սընտուկը չմիացնէ Գահիրէի սնտուկին հետ ըստ սկզբանց Սահմանադրութեան և Եփրատոսի փոխակ վարժարանները բանայ , և բացառութիւն տայ 4300 լիւրայի մը խնդրոյն վրայ , որոյ դէմ բողոք կը բառնային Աղէքսանդրացիք : Մեսրոպ եպիսկոպոսի բաւական ատեն լուծեցին ստիպելու , հարկ եղաւ Ա. Աղբարաբաղիը զրկել : Մեսրոպ եպիսկոպոսն այս մասին եկած պատասխանը գովազուցել չի դտնելով , պտտասխան գրուեցաւ , որ Սահմանադրական Հրահանգին համաձայն Նքիտոտոյ մէջ աղբային ժողովները կազմէ և Աղէքսանդրացեաց խնդիրն ալ ըստ Սահմանադրութեան կարգադրէ : Այս վերջին գրքը 'ի 45 մարտ 1873 ուղղեալ է , և մինչև 3 օրոտոտս 1873 անպատասխանի մնացած :

4. Գաղասիա առժամանակեայ միացեալ ըլլալով Եօզղասի հետ , առաջնորդ Արևատակէս եպիսկոպոսը կը գտնուէր յԵօզղաս . և Գաղասիոյ մէջ Սահմանադրութիւնը գործադրելու սկստունին յատկացած էր այցելու համբանեան Պողոս վարդապետ , որ կ'առաջարկէր առաջնորդանիտ ընել փոխանակ Գաղատիոյ գլխիօնդարանհար . բայց այս փոփոխութիւնն ընդունիլ անկարելի էր , զի ոչտք էր որ Ալիարհանջոյց տաստակը պտտրաստ ըլլար , և ընդհանուր վիճակաց համար տնօրէնութիւն մ'ըլլար : Յետոյ միացեալ վիճակներն ըստ որուման կրօնական ժողովոյ բաժանեալ հրատարակուելով , Արևատակէս եպիսկոպոս Գաղատիոյ առաջնորդութիւնն ընդունեց և ինչա 'ի Գաղատիա . բայց տակաւին չգիտցուիր թէ սկսա՞ւ սահմանադրուպէս ընտրել տայ Գաւառական ժողովները :

5. Ճանիկ }
6. Քիչի } Թէև իրենց հովիւներն
7. Արղնի } ունին , բայց լուռ մնացին
8. Զնքուշ } ջին Սահմանադրութեան
9. Քէմախ } գործադրութեան մասին :

10. Զարսնճազ թէև ընտրութիւնները կատարած և տեղեկագիրը դրկած էր , բայց թերի ըլլալուն համար չվաւերացաւ :

11. Գերջան Սահմանադրութիւնը չգործադրեց առաջնորդական Տեղապահին հրատարման և յաջորդին ընտրութեան յապաղման պտտմասաւ :

12. Եղեսիա Առաջնորդական տեղապահ Գալիթ վարդապետ Սահմանադրութիւնը չկրցաւ գործադրել :

13. Բազէ չկրցաւ Սահմանադրութիւնը գործադրել Առաջնորդ Մամբրէ եպիսկոպոս Պալս գտնուելուն համար :

14. Մուշ ալ չկրցաւ գործադրել Առաջնորդական տեղապահին Վան դրկուելուն , և տեղին ընտրուողները զանազան պատճառներով գործի չսկսեցին համար :

15. Պաղտատ առաջարկելով թէ Թաղական խորհուրդ մը միայն իրեն կը բաւէ , և վիճակ մը կազմուել չափ ո՛չ ժողովուրդ ունի և ո՛չ թեմ , ինչպէս որ իր դրկած վիճակադիրն ալ կը յուցընէր , իրաւացի գառողելով ընդունուեցաւ առաջարկութիւնը և Թաղական խորհուրդը վաւերացաւ :

16. Աղթմար ցարդ գործադրած չէ Սահմանադրութիւնը :

- Իսկ կ'իւրիկոյ վիճակները
- 17. Սիւ
- 18. Հալէպ
- 19. Մարաշ
- 20. Զէյթուն
- 21. Անտիոք և Պէլէն
- 22. Եօզղատ
- 23. Հաճըն
- 24. Կիւրին
- 25. Տէրէնաէ և Մանճըլըլ
- 26. Տիւրիկ
- 27. Մալաթիա
- 28. Պէնտանի

Բոլորովին լուռ մնացին Սահմանադրութեան գործադրութեան մասին : Միայն Այնթապ թէև և իր ընտրութիւնները կատարած և տեղեկագիրը դրկած էր , բայց թերի ըլլալուն համար չվաւերացաւ , Իսկ Առանտ ընտրեց իր ժողովները և կեդրոնական վարչութիւնէս վաւերացան : Ինչպէս վերջ ծանուցինք . բայց սա ալ չկրցաւ իր Առաջնորդն ընտրել . զի Խառն ժո-

ըով և Ս. Պատրիարք անհամաժող էին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին՝ առաջնորդական խնդրոց մէջ ունեցած իրաւասութեան սահմանին մասին :

Խառն ժողովը Սահմանադրութեան 'ի ձեռնն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըմբռնել Կեդրոնական վարչութեանս Կիլիկիոյ առաջնորդական վիճակաց հետ ունեցած յարաբերութեան սահմանը , բայց եթէ յար և նման միւս առաջնորդական վիճակաց . և որպէս զի այս յարաբերութեան մէջ չիօթութիւն մը չծագէ : Խառն ժողովոյ Գիււանն ըստ յանձնարարութեան Խառն ժողովոյ՝ Հրահանգ մը պատրաստած էր : որոյ աւաստիկ .

Պատճեն

Կիլիկիոյ մէջ դստնուած առաջնորդական վիճակները ըստ Ազգային Սահմանադրութեան միեւնոյն յարաբերութիւնն ունին Կեդրոնական Վարչութեան հետ , ինչ որ ունին միւս ամենայն Առաջնորդական վիճակը . բայց կան քանի մը պարագաներ , որոնց մէջ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին միջնորդութիւնը կը հարկաւորէ , և իբրև յաւելում Գաւառական Հրահանգին , հոս կը նշանակենք :

1. Կիլիկիոյ առաջնորդական վիճակներէն իւրաքանչիւրը կ'ընտրէ իւր Գաւառական ընդհանուր ժողովը ըստ Սահմանադրական Հրահանգի Կեդրոնական վարչութեան , և ընտրական գործողութեանց տեղեկագիրը կը ղըրկէ առ Կեդրոնական վարչութիւնն , որ օրինաւորութիւնը ստուգելէն ետքը կը վաւերացնէ , և կը ծանուցանէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին , որ իւր կոնդակաւ ծանուցանէ վիճակին ժողովրդեան և Կեդրոնական Վարչութիւնն ալ իր վաւերացումը յատուկ նամակաւ կը ծանուցանէ Առաջնորդին և Գաւառական ժողովին : Այսպէս կ'ըլլայ նաև վիճակի մը Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց ընտրութեան վաւերացումը :

2. Գաւառական Կրօնական ժողովը կրօնական խնդրոց համար 'ի հարկին նախ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կը քիմէ , և ապա 'ի հարկին կը դիմէ Կեդրոնական վարչութեան Կրօնական ժողովոյ , Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կարծիքն ալ 'ի միասին ծանուցանելով :

3. Կիլիկիոյ առաջնորդական վիճակի մը

Կրօնական ժողովը եթէ իւր վիճակին մէջ վարդապետ ձեռնադրել տալու հարկ տեսնէ , կը դիմէ խնդրաբար մը՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին , և անոր հաւանութեամբ ձեռնադրել կուտայ : Այն եթէ վիճակի մը ժողովորդը փախտել իւր վարդապետ առաջնորդը եպիսկոպոս ձեռնադրել տալ , նախ պիտի դիմէ Կեդրոնական վարչութեան՝ որ ընծայացուին արժանաւորութիւնը տեսնելէ ետքը , իր հաւանութիւնը կուտայ :

4. Կիլիկիոյ վիճակին Գաւառական սընտուկներուն ելքն են նաև Սոյո աթոռոյն սահմանուած տուրքը , պաղի ևն . զորս ըստ սովորութեան անխափան հատուցանելու պարտաւոր են : Եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը նաև իբր Վանաշայր Սոյո վանուց՝ պարտաւոր է հոգ տանել նոյն վանուց պայծառութեանը , անոր մէջ հաստատելով դիւերօթիկ վարժարան ժառանգաւորաց՝ Կիլիկիոյ վիճակէն ժողովելով յարմար տղաներ յուսումն և 'ի կրթութիւն . և որովաւ ժամանակներ համար տալ Կեդրոնական վարչութեան , վարուելով ըստ Հրահանգի Ազգային Վանօթից , որ վաւերացեալ է Կեդրոնական վարչութեանն :

5. Առաջնորդի ընտրութեան ատեն Կեդրոնական վարչութիւնը Ազգին մէջ դստնուած բոլոր անպաշտօն և առաջնորդական արժանիք ունեցող եկեղեցականաց ընդհանուր ցուցակը կը հարկուրէ նախ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին , և անոր օրինաւոր դիտողութիւնը լսելէ յետոյ՝ ըստ այնմ նոյն ցուցակը կը հարկուրէ ընտրող գաւառին :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը կրնայ նոյն ցանկին մէջէն գաւառին համար ամենէն տաւել յարմարաւոր երեք անձիք ցուցնել Գաւառական Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց . բայց Գաւառական ընդհանուր ժողովը ազատ է Կեդրոնական Վարչութեան ընդհանուր ցուցակին մէջէն ալ ընտրելու :

6. Առաջնորդի ընտրութեան տեղեկագիրը կուղարկուի առ Ս. Պատրիարքն Կ. Պօլսոյ , և Կեդրոնական վարչութեան Խառն ժողովը սոյն ընտրութեան օրինաւորութիւնը քննելէ և ստուգելէ ետև կը հաստատէ գաւառները . և Բ. Կրան իմաց կուտայ պաշտօնական հրամանագիրն ստանալու համար . և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ալ իմաց կուտայ

որ իր կոնդակաւը վիճակին ժողովրդոց ծա-
նուցանէ : Կեդրոնական վարչութիւնը յատուկ
նամակաւ իր վաւերացումը կը ծանուցանէ :
Գաւառական Ընդհանուր ժողովին : Առաջնոր-
դական Տեղապահի ընտրութեան մէջ ալ այս
եղանակաւ պիտի վարուըլի :

7. Երբ առաջնորդի մը վրայ ամբաստա-
նութիւն ծագի, Կեդրոնական վարչութիւնը
պիտի հաղորդէ նախ Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին,
Առաջնորդին և ամբաստանողաց մէջ իրաւա-
խոհութիւնն ընելու համար : Երբ իրաւախո-
հութիւնն անհնար լինի, և տեսուչ կամ քըն-
նիչ զրկէ հարկ ըլլայ, Կեդրոնական վարչու-
թիւնը պիտի յանձնարարէ Կիլիկիոյ Կաթու-
ղիկոսին որ ինք արժանաւոր անձինք զրկէ-
նոյն պաշտօնները կատարելու ըստ Սահմանա-
նադրական Հրահանգին, և անոնց տեղեկագրին
արդիւնքը ծանուցանէ Կեդրոնական վարչու-
թեան, հանդերձ իւր դիտողութեամբը :

8. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսը իրբև հոգևոր
դէտ Կիլիկիոյ, իւր հոգևոր իշխանութեանը
ներքև հստուած առաջնորդական վիճակաց
վրայ հսկելու պարտաւոր է, որ իւրաքան-
չիւր Գաւառական վարչութիւն և Առաջնորդ
Սահմանադրութեան և Կեդրոնական վարչու-
թեանէ սահմանեալ օրինաց և հրահանգաց
համաձայն վարուին, և իրենց պաշտօնն ու-
պարտաւորութիւնը կատարեն :

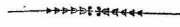
Կի՛նէ հակառակ ընթացքի մէջ գտնուող
ըլլաց, իրաւունք ունի ազգարարութիւն ընել
անոր և բացատրութիւն պահանջել : Երբ ա-
նուզղայ մնայ, կը ծանուցանէ Կեդրոնական
վարչութեան, և անոր հրահանգին համեմատ
կը վարուի :

Այս պարագային մէջ ե՛քէ Կեդրոնական
վարչութիւնը տեսուչ զրկելու հարկ տեսնէ,
ինք պիտի զրկէ իւր կողմէն : Իսկ երբ ազ-
գարարութիւնը փոխանակ Կիլիկիոյ Կաթուղի-
կոսին կողմէն ըլլալու, ըստ Սահմանադրական
Հրահանգի Կեդրոնական վարչութիւնը հարկ
տեսնէ ազգարարութիւն ընել Կիլիկիոյ ա-
ռաջնորդական վիճակի մը վարչութեան և Ա-
ռաջնորդին, և ապա տեսուչ զրկել հարկ ըլ-
լայ : Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին կը յանձնարա-
րէ տեսուչ մը զրկել, հոն և նոյն տեսչին տե-
ղեկագրին հետ Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսը իւր
կարծիքն ալ կը հաղորդէ Կեդրոնական վար-

չութեան, որ պարտաւորաւորա՛ն տնօրէնու-
թիւնը կընէ, և կը ծանուցանէ թէ առաջ-
նորդական վիճակին և թէ Կիլիկիոյ Կաթու-
ղիկոսին :

Սոյն Մարտի 1873 Յունիս 11 ի նիս-
տին մէջ Խառն ժողովն ուզեց նկատողութեան
առնուլ : Բայց Ա. Պատրիարքը Մրազրին բո-
վանդակութեանը վրայ դիտողութիւն ընելով
երկար վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ, որ
Քաղաքական ժողովոյ հրատարակրին քացատ-
րութեան տեսրին մէջ կ'երևայ (տես յերես
13—17), ինչպէս նաև Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին
այն քանի մը առաջարկութիւնները, որք մեր-
ժուեցան Խառն ժողովէն :

Գաւառաց մէջ Սահմանադրութեան գոր-
ծադրութեան մասին այս ընդհանուր տեղե-
կութիւնը տալէ վերջը պատշաճ կը դատինք
աւելցնել թէ՛, Կեդրոնական վարչութեան Խա-
ռն ժողովը Սահմանադրութիւնը չըրծաղ-
րող գաւառները կրկին ի գործադրութիւն
հրաւիրելու, և գործադրողներէն ալ հա՛մը
պահանջու մտք, 7 յունիս 1873 թուականաւ
չընթարեակալն մը հանեց, որոյ օրինակ տես
ի՛ն Շրջաբերականն :

Դ.

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՔ. ՎԱՆՉԱՐԻՔ.
ԵՓՐՍՆԱՊՈՒՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԹԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆՆ ԵՆԴԱՊԱՐԻՔ

Նախ կրօնական ժողովն առաջնորդացու
եպիսկոպոսաց եւ վարդապետաց ընդհանուր
ցուցակը պատրաստեց, զոր ընդունեց նաեւ Քա-
ղաքական ժողովը : Այս ցուցակը եւ ասոր մէ-
ջէն իւրաքանչիւր գաւառի համար յարմար
գատուած քանի մը եկեղեցականաց ցուցակն ալ
ի՛ միասին զրկել որոշուած էր այն վիճակաց,
որոնց Գաւառական Ընդհանուր ժողովն ընտր-
ւած էին, եւ առաջնորդ չունէին, ազատ թողլով

զանձնը զրկուած ընդհանուր ցուցակին հետեւեալու :

Այսպէս հետզհետէ իրենց Առաջնորդին ընտրեցին հետեւեալ վիճակները .

1. Տրապիղոնի Գաւառական ընդհանուր ժողովը Տրապիղոնի Առաջնորդ ընտրեց Երուսաղէմի միաբան Մատթէոս վարդապետ հաղարեանցը , զոր վաւերացուց Խառն ժողովը :

2. Թէքիրտաղի Գաւառական ընտրեց Եղիշի վարդապետն Ապահունի , զոր վաւերացուց Խառն ժողովը :

3. Եզմիրի Գաւառական ընդհանուր ժողովն Եզմիրի Առաջնորդ ընտրեց Խորէն Եպիսկոպոս Նար—Պէյ , զոր վաւերացուց Խառն ժողովը : Բայց Խորէն Սրբազան անմիջապէս հրաժարեցաւ :

Խառն ժողովն որոշեց որ Սղերդի Առաջնորդ Պետրոս վարդապետն իր վիճակը վերադառնայ , անոր վերադարձին արգելքը բառնալով , այն է Սղերդի Յովհաննէս քահանայն որ յանցապարտ վճռուած ըլլալով 'ի Կրօնական ժողովոյ եւ ըստ որդման նորա 'ի Լիւմ պիտի աքսորուէր , բայց Ս. Պատրիարքը Մշոյ Ս. Աղբերկի վանքը զրկած էր , կրկին 'ի Լիւմ աքսորուելու որոշումը Խառն ժողովը վերահաստատելով , որ ըստ այնմ գործադրուեցաւ :

Արմաշու Չարխախան Ս. Աստուածածնի վանուց վանահայր Գէորդ Եպիսկոպոսի տարածամ մահուանը վրայ' նոյն վանուց միաբանութիւնը վանահայր ընտրեց Խորէն Վ. Ալըզեանը , զոր վաւերացուց Խառն ժողովը :

Նոյնպէս Խառն ժողովն ընդունեց եւ վաւերացուց ըստ առաջարկութեան վանորէից Խորհրդոյ' Կարապետ վարդապետի վանահայրութիւնը Յովակիմ Աննա վանուց Եւզոկիոյ , եւ Դանիէլ վարդապետի վանահայրութիւնը Ս. Փրկչի վանուց Ակնայ , եւ Կարնեցի Ներսէս վարդապետի վանահայրութիւնը Կարնոյ Ս. Խաչար վանուց , Տիմոթէոս վարդապետի վանահայրութիւնը Գաղատիոյ վանուց . բաժնելով վանքերն առաջնորդական իրաւատութեանն . բայց Տիմոթէոս վարդապետ հրաժարա-

կան տուաւ , եւ նոր ընտրութիւնն առ կախ մնաց :

Մամբրէ վարդապետ Առաջնորդ Բաղիշոյ ըստ խնդրոյ ժողովրդեան , եւ Խորէն վարդապետ վանահայր Արմաշու' ըստ խնդրոյ Մխարանութեանն' Եպիսկոպոսական ատօնանի ընծայութեան տրամաւոր ընդունուեցան Խառն ժողովէն . որ յանձնարարութիւնն ըրաւ Ս. Պատրիարք շօր տալ նոցա վկայական երթալ 'ի Ս. Էջմիածին առ Վեհ. Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց :

Իսկ Խառն ժողովոյ կողմանէ առաջնորդական Տեղապահ եւ Սահմանադրութեան գործադիր անուանեցան ,

1. Գէորդ Վ. Գերձակեան' Թուածութիւնամար :

2. Տ. Աղամ քահանայ' Պալքէտէրի համար , առաջնորդ Ղեւոնդ Եպիսկոպոսին տարածամ մահուանը պատճառաւ :

3. Ստեփան վարդապետ Արղումանեան' Բէօթահոյ համար : Առաջնորդ Յովհէի Եպիսկոպոսին ալ թոյլ տալով երթալ ընտելի 'ի Պիլէճիկ' ըստ Թախանձանաց Պիլէճիկցոց , բայց մինչեւ Բէօթահոյ մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը եւ առաջնորդական խնդրոյն լուծումը Բէօթահոյ գործոց վստահուելու պայմանաւ :

4. Արքատօղոյ Առաջնորդ Պետրոս վարդապետը' Ամասիոյ համար . Առաջնորդ Նդեանեան Յովհաննէս Եպիսկոպոսի պատճառաւ ծագած անհամաձայնութիւնը քննելու պաշտօնունեցող վարդապետաց տեղեկագրին վրայ' թէ առաջնորդ եւ թէ քննիչ վարդապետաց անկէ հեռանալու պատշաճ դատելով , որպէս զի սահմանադրապէս Գաւառական ժողովը կազմուելէն ետքը' առաջնորդական խնդրոյն վրայ դաւառին որչ կամըր իմացուի :

5. Ամասիոյ Առաջնորդ Եղեանեան Յովհաննէս Եպիսկոպոս' Իջմիրի համար : Նորընտիր առաջնորդ Խորէն Եպիսկոպոսին հրաժարելէն յետոյ' Իջմիրի մէջ կրկնապաւտութիւն ծագած էր' մինչեւ սահմանադրապէս կազմուլ Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ եւ վարդապետական ժողովոյ դէմ ցոյցեր ըլլալով . եւ տեղույն

կուսակալին հրամանաւ Թիմարէթի Բէխ Բեւա-
միւլ պէյլին նախագահութեամբը ժողով կազմե-
լով՝ նոր յանձնաժողով մը ղեկելու այն ինչ
ձեռնարկութիւն եղած էր, իզմիրի Գաղաքա-
կան ժողովոյ անդիակազմութեան վրայ՝ փու-
թանակի Յովհաննէս եպիսկոպոսը որոշուեցաւ
ղրկել յիշմիր, սամանազարայէս կարմեալ
ազգային ժողովոյ նախագահելու եւ առաջնոր-
դական ընտրութիւնը կատարելու համար՝
Բ. Կոնսնէն հրամանագիր ստանալով:

6. Նախնական Պօզոս վարդապետը՝ Բա-
բբղի համար: Բարբրէղ եւ Նըքնիկ միացելու
վիճակներն իրարմէ բաժանել որոշուած էր
արդէն, երբ այս միացեալ վիճակաց Առաջ-
նորը Գրիգորիս Վ. Ալէքսանտրէան Թառն ժող-
ովոս որոշմամբ պաշտօնէ դադարեցաւ, վասն զի
Գրիգորիս Վ. Մասիսի 23 յունվար 1873 թը-
ւոյն մէջ ՚ի պաշտօնանութիւն Դուզուլջանի
Գայմագամ Եախ շիւսէին հարստանարչին նա-
մակ մը հրատարակած էր այնպիսի ժամանակի
մէջ, յորում Պարիսրաքարանս այս տեսակ
ինչորդ համար կծու ծանուցադիր ընդունած
էր Բ. Կոնսնէն (ինչպէս Քաղաքական ժողովոյ
համարատուութեան մասին մէջ կերեւի): Թա-
ռն ժողովոյ որոշմամբ Պօզոս բերուեցաւ Գրի-
գորիս վարդապետ, բացատրութիւն տալու
համար. եւ երկու անգամի դրաւոր բացատ-
րութիւններն գոհացուցիչ չգտնելով Թառն
ժողովը զԲրիգորիս վարդապետ իր առաջնոր-
դական պաշտօննէն դադարեցուց, եւ որոշեց որ
Դուզուլջանի կողմերը մշտնջենապէս եւ երեք
տարի ալ ազգային որ եւ է պաշտօն չլրարէ:
Հետեւաբար Նըքնիկայի Գաւառական վարչա-
թեան ծանուցուեցաւ այս անօրէնութիւնը, եւ
հրաւիրուեցաւ, ՝ որ ըստ Սամանազարական
Հրահանգի իբ Առաջնորդական Տեղապահն
ընտրէ:

7. Գերջանի հրաժարեալ առաջնորդ Տի-
մոթէնոս վարդապետ՝ Կարսի համար. Առաջնորդ
Ռչառնի Յովհաննէս եպիսկոպոսին մահուանը
պատճառաւ:

8. Մշոյ Առաջնորդական Տեղապահ Ադ-
ուանեան Գրիգորիս վարդապետը՝ Վանայ մէջ
Սամանազարութիւնը դործադրելու համար,
Վանայ Առաջնորդ. Տեղապահ Պօզոս վարդա-
պետ ըստ որոշման Ս. Պարիսրաքի պաշտօնէ
դադրած եւ ի Պայազլտ աքսորուած ըլլալուն

պատճառաւ. Վանայ ինչորին երկարօրէն
բացատրուած է Քաղաքական ժողովոյ Հրա-
ժարագրի Բացատրութեան տեսրին մէջ, ուս-
տի հոս անոր վրայ խօսել աւելորդ կը համա-
րինք:

9. Թողացող Ոսկերչեան Ստեփան վար-
դապետը՝ Տիգրանակերտի համար. առաջնորդ
Յակոբ եպիսկոպոս հրաժարական տուած ըլ-
լալուն պատճառաւ:

10. Սարգիս վարդապետը՝ Բալուչի համար.
առաջնորդ Պետրոս վարդապետը 7—8 ամոյ
մէջ՝ հակառակ երկին եւ կրկին ազգաբարու-
թեանց Սամանազարութիւնը չկրցաւ գործադ-
րել, ուստի Թառն ժողովոյ որոշմամբ պաշտօնէ
դադարեցաւ:

11. Բառնաբաւ վարդապետը Արապկերի
համար. որ յետոյ ըստ օրին առաջնորդ ընտ-
րուեցաւ. բայց ինքնին հրաժարելով Պօլիս եւ
կաւ:

12. Տիգրանակերտի հրաժարեալ առաջ-
նորը Յակոբ եպիսկոպոս՝ Եգեփոյ համար. Ա-
ռաջնորդ. Տեղապահ Գաւիթ վարդապետը Սա-
մանազարութիւնը հոն գործադրել չկրնալուն
պատճառաւ Թառն ժողովոյ որոշմամբ պաշտօն է
դադարեցաւ: Բայց Յակոբ եպիսկոպոս Եգեփոս
երթեալ չուղելով, Կիօնական ժողովին յանձնը-
ւեցաւ հոն մէջը լրկել:

13. Եւզոնիոյ հրաժարեալ առաջնորդ Յա-
կոբ վարդապետը՝ Եօղղատի համար. որ չկրցաւ
երթել. վասն զի Եօղղատ Արիստակէս եպիս-
կոպոսը կուղէր, ՝ մինչդեռ Արիստակէս եպիս-
կոպոս Գաղատիան ընդունած էր:

14. Արապլին եպիսկոպոսը՝ Մայաթիոյ
համար. Առաքել վարդապետին կրօնախիտու-
թեանը պատճառաւ:

15. Մշեցի Զարբիէլ վարդապետը՝ Գեր-
ջանի համար:

16. Թէոդորոս վարդապետը՝ Տիվրեկի հա-
մար:

17. Մշեցի Խորէն վարդապետը՝ Մշոյ
համար, Մշոյ Առաջնորդ. Տեղապահը Վան ըլր-
կուած ըլլալուն պատճառաւ. Խորէն վարդա-
պետ գործի չի ձեռնարկեց, եւ Մշեցի՝ Յով-
հաննէս վարդապետն ընտրուեցաւ, որ հրա-
ժարեցաւ, եւ Մուշ անխօյլ մնաց:

Հումարտոյ
Արսմեկ Գարսեպետի — Գալիէ

Ե .

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔՈՂԱՊԱՐԱԿԱՆ
ՃՈՂՈՂԱՅ ՎԱՌԻԲՐԱՑՈՒԽԸ

Ըստ Սահմանադրութեան Կրօնական և
Քաղաքական ժողովոց վաւերացման համար
Ս . Պատրիարքը հետեւեալ թագրերը դրեց առ
Բ . Գրուսն :

Խաքիֆայի Ալլիի Նազարէթի ճէլլէի Խարիճկէյէ
Մարուզը ապիկի քէմինլէրի տիր քի

Պաթրիարխանէի շաքիրանէ միզ բուհանի
վէ ճիւմանի մէճլս ազալէրի քէլեռլէրին
միւստէթի , մէմուրլէյէթրի մուհդազլէ
օլլուլ , պէր մուճիպի նիզամաճկէյի միլլի՝ մէճ .
լիսի ումուսլիյի աճիզանէ միզ թարափընտան
պու ալ Ֆիա տիկէրլէրի ինթիխապ օլլունուլ ,
վէ ինթիխապ զըլընան զէվտթըն էսամիսինի
միւսլէյէթրի բուսուլարը՝ լէֆիքէն թազտիմի
խաքիֆայի ալիի ճէնապը նազարէթ փէնահի-
լէրի զըլըմըլ օլլաղլէ , միւսալիլէյիւմ պէն-
տէլէրինն պէր մուճիպի նիզամ թաստիզի
խուսուսընա միւսաստտէի ինայէթատէի վէլի
լու Նիսալիլէրի էրզան պուլլիմազ . Նիսալի
պապընտա վէ հէր հալտէ էմրուֆէրման հաւ-
րէթի մին լէհուլ էմրիմար :

- 1289 Շէվլու 15
- 1288 Քեանուսի էվլէ 4

* Արտաքին գործոց Վսեմ . Պաշտօնէին
հետեւեալ պատասխանադրողը վաւերացաւ
Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց պաշտօնա-
վարութիւնը :

Էրմէնի Պաթրիարխիկինէ
Բուլթպէթըլու էֆէնարիմ հազրէթլէրի .
Մէճլիսի բուհանի վէ ճիւմանի ազալէ-
րինտէն իրմալի միւստէթի մասնուտէ իլլէ-
միլ օլլանլէրին էէրինն պէր մուճիպի նիզամ
նամէի միլլի՝ էսամիսի պա բուսուլա պիլտի-
րիլէն զէվտթըն ինթիխապ օլլընտըղընա առ .
յիր ալընան թագրերի սախլանլէրի միւլթալէս
կիւզարը մուհիպալի օլլունուլ , վէ սուրէթի իշարը
սոսթանլէրի Եօլընտա կէօրիւնմիլ օլլաղլէ ,
օլ վէճէ իլէ իզթիզաքընն իճրասը խուսուսը-

նա հիմմէթ պուլուրմալէրի սիազընտա թէդ-
քէրէի սէնալէրի թէրզիմինէ իպթիսար դը-
լընտը էֆէնարիմ :

- 1289 Մէլիի շէվլու (Խճա)
- 1288 Քեանուսի էվլէ 19 ԽԱԼԻ ՇԵՐԻՑ

Զ .

ՔՂԱՊԱՐԱՑՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՎԵՃ .
ԿԱՐՈՒՂԻԿՈՍԹ

Կրօնական և Քաղաքական ժողովներն
միարարմութեամբ հետեւեալ գիրը զրկեցին առ
ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսն :

Վեհափառ Սրբազան Հայր

ՉՀայրապետական Կոնդակ Վեհափառու-
թեան ձերոյ , գրեալ 'ի 27 ամսեանն սեպ-
տեմբերի տարուոյ՝ ընդ է23 համարաւ , ըն-
կալեալ յինն անցելում ամսեան և ընթերցեալ
յառնել Կրօնական և Քաղաքական խառն
ժողովոյ Կեդրոնական վարչութեան Հայոց
Տաճկաստանի , տեղեկացը թէ Վեհափառու-
թիւն ձեր զիջեալ յաղերս հրկիշեալ ժողովուր-
դեանն թերայի , տուեալ էր զհաճութիւն իւր
զհանդանակեալ գումարն 'ի բարեպաշտ ազ-
գայնոց Բուսաստանի 'ի կիր առնուլ շինու-
թեան միոյ 'ի կալուածոցն Ս . Երրորդութեան
եկեղեցւոյ Բերայի , և զտարեկան հասոյթս նու-
րին մշտնջենաւորապէս յատկացուցանել հըր-
կիզեալ կարօտելոցն Բերայի :

Ընդ այս բարձր հաճութիւն Վեհափառ-
ութեան ձերոյ ուրախ եղև յոյժ Խառն ժու-
ղով Կեդրոնական վարչութեան Հայոցս Տաճ-
կաստանի , և ամենայն ժողովուրդ Բերայի ,
որ լիարբան շնորհ մեծ ունին զՁեզ , Վե-
հափառ Տէր , և զբարեպաշտ նուիրատուացն .
և մեք ծայնակեցաւ փութալը զմերոց սրտից
ուղերձել Ձեզ զնորհակալեաց հաւաստիս ,
և 'ի զիմաց անդամոց Խառն ժողովոյ հոգե-
ւորականաց և աշխարհականաց նորոգ ընա-
րեւոց 'ի պաշտօնավարութիւն ըստ Ազգային
Սահմանադրութեան Հայոցս Տաճկաստանի .
որոց գտեալ ժամ բարեպատեհ՝ ինդրեն զը-
Վեհափառութեան ձերոյ զաղօթս և զհայցս .

ուածս առ 'ի լինել իւրեանց զորավիշ 'ի ծանրագրալ պաշտաման իւրեանց 'ի պայծառութիւն Ս. Եկեղեցւոյս և 'ի բարօրութիւն և 'ի յառաջդիմութիւն սիրելի Ազգիս մերոյ . զի յաջողեալ Տէրամբ և ազօթիւք Սրբոյ Հայրապետիք լիցին մշակ առանց ամօթոյ առ 'ի ժամուն տալ զհամար անտեսութեանն՝ որպէս պարուն է . և Վեհափառութեան ձերուժ առաջի առնել յուրախութիւն սրտի ձերոյ :

16 Գեկտեմբեր 1872

ի Պատրիարքարանի Հայոց
Ի Կ. Պօլիս

Մնա՞նչ Հայաստանեացք Առաքելական Յ. Եկեղեցւոյ և ձերդ Վեհափառութեան անձնուէր որդիք

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ. ՊՈԼՈՑ

ՄԿՏՅՁ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍ ԽՐԻՄՆԱՆ

Ի ԴԻՄԱՑ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

Առէնապոլիս

Առէնապոլիս

ՄԱՏԹԷՍՈՎ. ԻՋՄԻՐԼԵԱՆ ԹԱԳԷՍՆԵՊԻՍԿՈՍ

Ի ԴԻՄԱՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

Առէնապոլիս

Առէնապոլիս

ՍՏԵՓԱՆ Պ. Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՏՑ ՍԵՆԵՔՏՐԻՄ Մ. ՄԱՆՈՎԵԱՆ

Խառն ժողովն 1873 յունվար 12 Թուական Երկրորդ նամակ մ'ալ առ Վեհ. Կաթողիկոսն զիկելէ յետոյ . Վեհափառ Կաթողիկոսն հետեւեալ օրհնառք կոնդակը զրկեց առ Խառն ժողովն :

ԳԵՌՈՎ Ս ԱՌԱՅ ՔՐԻՍՏՈՍԻ և անհառանելի կամօքն Աստուծոյ եպիսկոպոսապետ և Կաթողիկոս ամենայն Հայոց ժայրազոյն Պատրիարք համազական նախամեծար աթոռոյ Արարատեան առաքելական մայր եկեղեցւոյ սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի . Գերապատիւ Պատրիարքի հայոց Կ. Պօլսոյ հողեզգօն Մկրտիչ Ս. Արքեպիսկոպոսի Խրիման և Խառն ժողովոյ աստուածասէր և ազգասէր անդամոց հաւատարիմ որդւոց Մայր աթոռոյս և մեր ողջոյն և օրհնութիւն :

Յերկոտասանն յունվար ամոյց գրեալ նամակ Ձեր՝ որ վասն գործոյ գերեզմանատան Բերայի . ուրիս արար զգիրտ մեր և զհողի . զի հաճութեամբ ընկալեալ Օգոստոսիսա Կայսեր Օսմանեան պետութեան զպղերսական բողոքագիր կրօնասէր Եկեղեցական զաստ. Մայրաքաղաքիդ . 'ի դիմաց համայն հայազնէից . հրաման արձակեալ է անընարարելի կացուցանել զգերեզմանատեղին զսեպակառնութիւն Հայոց 'ի զարաւոր ժամանակաց :

Գոհ եմք զարդարակրող խնամոց Օգոստոսիսա Կայսեր առ սիրելի ժողովուրդն մեր . և օրհնարան առ Աստուած սակա երկարելոյ զանդին կեանս Նորին և պահպանելոյ 'ի բարօրութեան . Օրհնեմք լիաւորթին ըբրանով և սրտիւ և զՁեզ և զհամայն դասս եկեղեցականաց և աշխարհականաց . որ զխոսացայք պաշտպանել արիւթեամբ և պահպանել զիրաւունս և զսեպակառն ստացուածս Եկեղեցւոյ մերոյ և Ազգի :

Ընթեցաք և զգրութիւնն թուագրեալ 'ի վելտասան դեկտեմբերի անցելոյ ամի . ուրով յայտնէիք զգոհունակութիւն զտօրհնութեանց մերոց վասն զուժարացն ժողովելոց յանուն Բերայի հրկիզելոց . և զնորոգ ընտրութիւն և հաստատութիւն ժողովական սիրելեացք մերոց 'ի պաշտօնավարութիւն ըսա Ազգային Սահմանադրութեան Հայոց Տաճկաստանի :

Աւստի ջերմեռանդն սրտիւ մաղթեմք 'ի Տեառնէ հեղուլ զառատարուղիս շնորհս երկնային պարգևացն իւրոց յեկեղեցական և յաշխարհական ժողովականոց . և յամենայնի զօրավիզն լինել Ձեզ և յաջողել զազգօզուածեանարկս Ձեր . որպէս զի կարող լիջիք պարզերես երևիլ առաջի Աստուծոյ և մարդկան 'ի նոր պաշտաման Ձերում և ընդունիլ վարձս բարեաց յերկոսին կեանս :

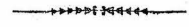
Ողջ լերուք 'ի խնամս Տեառն

ԳԷՌՈՎ Գ .

ԿԱԹՈՎԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ի 1 Փետրվարի 1873 ամի . Փրկչական և Ազգային Թուրքերութեանս ԲԵԻԲ .

Ի Ս. Էջմիածին

Է .

ԲԵՐՈՅՑ ԳԵՐԻՋԱՄԱՆԱՏԱՆ ԵՆԳԻՐԸ

Քաղաքական ժողովոյ 8 սեպտ. 1872 նիստին մէջ Տնտեսական խորհրդոյ մէկ յայտագիրը կարգադրուեցաւ, որով Քաղ. ժողովոյ ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր Բերայի գերեզմանատան վրայօք մայրաքաղաքին օտար թէրթիկերու եւ մանաւորապէս տանկերէն Պատիւէթ լրագրոյ 723 թուոյն մէջ հրատարակուած շահագիտական առաջարկութեանց վրայ : Քաղ. ժողովը նորի դատեց սոյն խնդրոյն վերաբերեալ Պատրիարքարանի մինչև ցայնօր ունեցած տեղեկութիւնները նախ հաւաքել . եւ յետոյ նոյն տեղեկութեանց վրայ խնդիրը նկատողութեան առնել :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 30՝ նոյեմբեր 1872, Ս. Պատրիարքը ժողովին ներկայացուց Բերայի գերեզմանատան խնդիրը . ըստ որում չարթուն մէջ Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնեայ Խալիլ Ե՛րբի՛ֆ փաշան կանչելով Քալուքէհնասի Ծրէնկեան Աբրահամ էֆէնտին՝ ծանուցեր է թէ Բերայի ազգային գերեզմատունը Տէրութեան պէտք է, Ս. Պատրիարքին խօսիք որ նոյն գերեզմանատունը պարպուի եւ Տէրութեան յանձնուի, եւ շուտով պատասխանն ալ ուզեր է : Խառն ժողովն նկատելով որ կանխաւ ժողովականաց հաղորդուած հրաւիրագրին խնդրոց կարողին մէջ նշանակեալ չէր, յաջորդ նիստին խնդրոց կարգի անցնել որոշեց :

Ի նիստ Քաղաքական ժողովոյ, 2 դեկտեմբեր 1872, Քալուքէհնասի էֆէնտին յայտնեց ժողովին թէ Պէյլիկճի պէլը Գերեզմանատան խնդրոյն պատասխանն ստիպմամբ ուզեր եւ ըսեր է որ հարկ չկայ այս գործը ժողովներու դնել եւ երկայն քարակ խորհիլ . որովհետեւ Տէրութեան արդէն որոշած ընցուցած է : Յետոյ արտաքին գործոց Վսեմ. Պաշտօնեայն եւս կանչեր խօսեր է եւ մինչև երկու երեք օր վերջնական պատասխան ուզեր է : Քաղաքական ժողովն յանձնարարեց Քալուքէհնասի էֆ. ին որ իթէ դարձնաւ հարցուի իրեն, յառաջիկայ հինգ շաբթի օրէն ետքը կրնայ որոշ պատասխան տրուելն իմայնէ : Իսկ Քաղաքական ժողովը յիշեալ Գերեզմանատան վերաբեր-

եալ տեղեկութիւնները կանխաւ ստանալու համար՝ Բերայի Թաղական խորհրդոյն եւ ուրիշ Բերայցի ազգայնոց ոմանց հրաւէր ըրաւ . որք ներկայացան ՚ի նիստ Քաղաքական ժողովոյ, 9 դեկտ. 1872, Գերեզմանատան Ա՛նէհաներն ալ հետ բերելով :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 7 դեկտ. 1872, Գերեզմանատան խնդիրը նկատողութեան առնելով, որոշեց Վսեմ. Պաշտօնէին արուելիք պատասխանը, զոր Պատրիարքական Փոխանորդ Հայրը Քալուքէհնասի էֆ. ին ընկերակցութեամբ ՚ի Ա՛ Գեկտ. 1872 տարաւ առ Վսեմ. Պաշտօնեայն . « Քալուքէհնասի պէլուքէնտին իլէ Պէյօղլու մէջապրեք մատուցի իւզըլիթի կէտնտէրադինիդ էմրի, Պաթրիք էֆէնտին տախիդ բուհանի մէկիսինէ դոյուպ, չաքըլլէրի վառըթաի իլէ իֆատէ իտէրլէր քի, Տէվլէթը Ասլիյէնին իրատէ վէ Ֆերման պուլուրուզու մէզէպ սէրապէթիքի գալիտէսի իւզրէ, էկէր միլլէթիմիդ տախի քէնտի մէզէպիթին հուզուզլարընը սաքլամայա սէրալէթ իտէ, պու իտուսուս մէզէպիթիլին էն մուգատուս պիլը աարը օլուպընտան, հէլ պիլ շէլ իլէ մուգապէլէ իտէմէզ, վէ պուսուս իլիւն չօք թէէսիւֆ իլէ պէլյան իտէրլէր քի պու պապալէ օլուսան թէքլիքին պիլղարուր իճա իտէմէլէճէքլէր տիլ » :

Նոյն օրը Փոխանորդ Հայրը վերադարձաւ ՚ի Պատրիարքարան, ուր նիստ կազմած էր Խառն ժողովը . եւ Վսեմ. Պաշտօնէին հետ ունեցած բանակցութիւնը պատմեց : Վսեմ. Պաշտօնեայն յայտնելով թէ Գերեզմանատան տեղը հասարակաց պարտէզ պիտի ըլլայ, պատուիրեր է որ կրկին Ս. Պատրիարքին խօսի եւ այս օրորը կարգադրէ :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 21 դեկտ. 1872, Փոխանորդ Հայրը Պրուսայա խնդրոյն առթիւ երկու օր յառաջ Վսեմ. Պաշտօնէին հետ ունեցած բանակցութիւնը պատմելու միջոցին իմաց տուաւ ժողովին թէ՛ Վսեմ. Պաշտօնեայն մէկ կողմէն Պրուսայու Առաջնորդը Պոլիս բերել տալու համար հրաման ըրաւ Պէյլիկճի պէլին . միւս կողմէն դարձեալ Պէյլիկճի պէլին հրաման ըրաւ ըսելով « Եւս իրենց քով դրուցեմ որ դիտանայ, քրէ՛ Բերայի Թաղականական շրջանակին որ միանգամ եկեղեցին լուր գրկէ գերեզմանէն մնուելներին վերցնելու համար, »

եւ թէ որ մտիկ չընեն՝ ինք թող պէտք եղա՜ծը գործադրէ ։»

Խառն ժողովը Ս. Պատրիարքով հանդէրձ Արտաքին գործոց Վսեմ. Պաշտօնէին այս ընթացքին՝ միայ ցաւելով, այն ինչ կը խորհէր բողոքել Մեծեպարքոսին, Շուրայի՝ Տէվլէթի նախագահին եւ այլոց բարձրատիճան՝ պաշտօնէից . եւ այն ինչ կը յորդորէր խորհրդարանին դուռն ափ ստնոյ ժողովրդեանն եւ եկեղեցականաց բազմութիւնը՝ որք բերայի գեղեցմանատան խնդրոյն համար ի Պատրիարքարանն դիմեր էին եւ ապահովութիւն կը պահանջէին . այս միջոցին Քափուճէհասի էֆէնտին Բ. Գոնէն Պրուսայի առաջնորդին համար հեռագիր քաշուած ըլլալուն լուրը հազորէց ժողովին՝ ըսելով թէ նոյն պահուն այն լուրն ստած է ։

Ասոր վրայ Գերեզմանատան համար ալ բերայի թաղապետութեան զբիւլ սպանացած գերն 'ի հարկէ զրկած կամ զրկելու միայ ըլլալը նկատողութեան առնելով, Խառն ժողովն որոշեց որ թէ՛ Պրուսայու եւ թէ՛ Գերեզմանատան խնդրոյն համար Ս. Պատրիարքը քանի մը եկեղեցականներով անմիջապէս երթա՛յ ի Բ. Գոնէն եւ Մեծեպարքոսի Վ. Խորհրդականին ներկայանալով (վասն զի Մեծեպարքոսն հիւանդ էր այս միջոցին ,) բողոքէ սոյն երկու խնդրոց համար . նոյնպէս եւ Շուրայի Տէվլէթի նախագահին այն իրիկուն կամ հետեւեալ առաւօտ երթալը հարկ համարուեցաւ ։ Մէկ ժամէն ետեւ Ս. Պատրիարքը Բ. Գոնէն վերադարձաւ , երբ դեռ ժողովոյ նիստն աւարտած չէր՝ եւ կ'ըստպատէր . եւ եղած բանակցութիւնը ժողովոյն հաղորդուեցաւ ։

Նոյն օրը Պաշտօնէից ժողով ըլլալով, միտնանակ Մեծեպարքոսի Խորհրդականին նոյն ինքն Արտաքին գործոց Վսեմ. Պաշտօնեայն ժողովէն դուրս ելեր եւ տեսնուեր է Ս. Պատրիարքին հետ ։

Խառն ժողովը մեծ ցաւով իմացաւ Վսեմ. Պաշտօնէին անյողգողք որոշումը . եւ մանաւանդ երբ իմացաւ թէ Վսեմ. Պաշտօնեայն յայտարարեր է թէ Գերեզմանատան խնդիրը նոյն պահուն Պաշտօնէից ժողովոյն ներկայացուցեր եւ անոր հաւանութիւնն ալ ապեր է , եւ Ս. Պատրիարքն ալ ստիպուեր է բերանացի հրաժարական տալ . Խառն ժողովը հարկ չը

տեսաւ որ Ս. Պատրիարքը գրով ալ հրաժարական տայ , այլ որոշեց որ Ս. Պատրիարքը անյապող հետեւեալ առաւօտ տեսնուի Մեծեպարքոսի Խորհրդականին եւ Շուրայի Տէվլէթի նախագահ Քեամիլի վաչային հետ , եւ իւր բռնազորները վերջնական կերպիւ անոնց մատուցանելով Ազգին իրաւանց ոտնհար լինելուն դէմ պէտք եղած ազդու՝ դարձանը խնդրէ ։ Միւս կողմանէ Գերեզմանատան խնդրոյն ծանր վիճակը տեսնելով , ժողովը որոշեց առանց ժամանակ կորուսանելու , հետեւեալ ուրբաթ առաւօտուն եկեղեցական Համագումար ժողով դուժարել տալ Ղալաթիոյ եկեղեցին ։

Հետեւեալ օրը՝ ուրբաթ , 23 դեկտ. 1872 մայրաքաղաքին բոլոր եպիսկոպոսուք , վարդապետք եւ Քահանայք Ղալաթիոյ եկեղեցոյն մէջ լ'նդհանուր եկեղեցական ժողով կազմելով , միաձայն որոշեցին անմիջապէս տանկերէն աղերսաղեր մը պարսաստիլ տուեր են , եւ ժամը 7 ին Տօլմապալէի Կայսերական Պալատին առջեւ աղերսագիրք Վեհ. Սուլթանին ներկայացուցին են , եպիսկոպոսաց ամենէն երիցաղոյն Թադէոս Արքայանի ձեռքը ։ Ահաւարկ նոյն աղերսագրին օրինակը ։

Բազմիմիջ Թէալա վէ թէքատոտս հազրէթ լէրի շէվքէթ լու գուտրէ ի լու քէմալի մէրհամէթ լու Փատրիարքու էֆէնտիմիզ հազրէթ լէրիին իւս ախըր էւ տէվրաս էրիքէ փրայի սալթանաթ սուլտարուսն սմ ն ։

Ձեյրը ճէնահի մուսթալիմ Ֆէրահը սալթանաթի սէնյէյէրիմտէ մահմի էրմէնի միլիթէթի գուլլէրի սլաթիին իզամ հազարաթի թարաֆընտան ինյաթ վէ էսսան պուրլուան իմթիխազաթի բուհանիէ վէ միլիյէ վէ միւսասատաթի ճէլլիտէն տուլայը ինյայի հազըր թէշէքիւր վէ մահմետիթոն պիլ վիհուհ աճիզ օլարազ ումուս միլիթէ ճէ ֆրուզը էօհատի չաքերանէ միզ օլուս սամաթի պէրու իմթիխազ հազրէթի շէրիեհարիլէրիին կիճէ կիւնտուզ քիլիսալէրիմիլտէ ետա ու թէքրար իթմքեմ պուլունսըշը ։ Կրմէնի միլիթի գուլլէրի տէօրի լուզ օլու գատար օլան տամաթի սէրու իմթիխազաթի բուհանիյէ վէ միլիյէ պէրու իմթիխազի սալթանաթի սէնյէյէրիմտէ մէմալիլի մահրուտէի հազրէթի շահանէրիմտէ քիլիսա վէ մանասիլըր վէ մէլթէպ վէ դապրիսաթան

լէրէ մալիք օլբարազ չիմոյն գատար հիշ սիր թարափտան թաարրիզ վէ միւտախէլէ օլբն- մայարազ հուգուգը շաքբանէմիզ վիքայն վէ հիմտեէ պոյուրուգտաա տըր . սնճադ Պէյօլ- լունեսա քեային միւն էլ դատիմ միւթէտարբըֆ վէ մալիք օլբու պիլէթճէ փէք միւհէթրէմ վէ մուգատտէս օլան վէ պիր միւտաթիտէն պէ- րու մէվթա տէֆն օլունմայան մէզարըրըմըզ ալթըննը տայիրէ թարաֆընտան պողչէ հափ- մադ թասսավուրի իլէ մէվթալըրմիգին սէ- րիէն դալորըրըմաաը վէ դալորըրմաաըմըզ հալտէ մուամէլէի . ճէպիրէ իճրա օլընսաճազը խարիճիէ նազարէթի ճէլլէսիւնտէն . դաթիէն պէէնան օլունմուչ տըր : Չաթը չէվթէթամիմթը հազրէթի թաճաարիլլէրինէ ադո ու պէէնանէ հաճէթ օլմաաըզը իւզրէ դապրիսիսին մէզ- քիւր ումամ միլլէթի շաքբանէ միգին միւթէ- սարըրըֆ օլտուղը մալի օլբու պիր ֆիւր- տըն հուգուգը գէրէճէ իպթալ օլընմամաաը սաաալթ վէ հազգանիլլէթի սէլիլլտուն իքէն դապրիսիսին մէզքիւր դապթ օլունտուղը հալտէ հուգուգը միլլէ վէ բուճանիէմիզ յիայիմալ օլունգընտան վէ պունա իսէ աաա- լէթ վէ մէրհամթի միւնսլլէմի շէնաաը թաճիտարիլլէրի գայիլ վէ բազի օլմայաճաղը ումարի պէտիհաթիտէն պուըրմաաըրնտան միւ- ճէրրէտ սաաադաթի սէրի չէվթէթ էֆանէրի հազրէթի շէհրիեարիլլէրի օլմադ իւզրէ գապ- րիսիսին մէզքիւրէ վազը օլան միւտախէլ- նին մէնի իլէ հուգուգը միլլէլի վէ բուհա- նիլլէ շաքբանէմիգին խալչէլտն վիքայնսի խուսուսընա միւտաաաաթի մէրհայիմաաթի ճէ- նապի շէհիւշահիլլէրի պիտիբըզ վէ սէզա վէ պու էիւզալէն տալի ումուլի միլլէթի շաքե- րանէմիզի էէնի պաաաաա չըրադ վէ իհնա պոյուրուգադ նիեսալի պաաընտա վէ քեսաֆիէի աճվալտէ էմր ու ֆըրման լըլթի ու իհնան չէվթէթը մէրհայիլլէրու ինայիլլէրու յիատի- շանըրըզ էֆնիտիլլէրու հալտէթլլէրինտի տիր :

- Ումուլի Էրմէնի միլլէթի բէհայիլլէրի գուլլէրի թարաֆընտան
- ԹՊԻԿՆՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
  - ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
  - ԳՐԻԳՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
  - ՆԻՍՏՈՐՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
  - ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
  - ԻՌՈՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ս. Պատրիարքը որքուած այցելութիւն- ները նոյն օրը տուած եւ իմացած ըլլալով թէ Պաշտօնէից ժողովը բերայի Քաղաքապետու- թեան գրկուելից հրահանդին հաճութիւն չէ տուեր , հետեւեալ աւուր Բաան ժողովոյն , որ ի 23 դեկտ. 1872, պատմեց . եւ ասով վրդու- եալ սրտերն հանդստացան :

Իսկ Վ.հ. Սուլթանին մատուցուած ա- ղերտադրին վրայ , բարձրագատիւ Մեծեպար- ըսոյն կողմէն խուճարեան Կարապետ էֆէնտին Ս. Պատրիարք հօր գալով ծանոյց բերայի Գե- րեզմանտան խնդրոյն վերջացած ըլլալը , ա- պահօղոնելով նորին Սրբազնութիւնը թէ՛ նոյն Գերեզմանտաունն ինչպէս ցարդ՝ նոյն եւ այ- սուհետեւ Հայոց ազգին սեպականութիւնը պիտի մնայ : Այս ուրախաաթիթ լըոյն վրայ պատուէր գրիուցեալ առ ամենայն եկեղեցիս Մայրաքաղաքին աղօթիլ վասն կենաց Վ.հ. Սուլթանին , եւ թէ՛ Սուլթանին եւ թէ՛ Մայր Թալուհւոյն մէյմէկ շնորհակալութեան ու- դերձ մատուցանել պատշաճ դատուցեալ Թա- արն ժողովով , զոր ստորագրեցին Ս. Պատրի- արք հօր հետ նաեւ սրբազան Եպիսկոպոսունք , եւ Մեծեպարքոսին միջոցաւ մատուցին Վ.հ. Սուլթանին : Ահա առ Վ.հ. Սուլթանն մա- տուցուած շնորհակալութեան ուղերձին օրի- նակը :

Հազ սիւփանէհու վէ թէլալ հազրէթ- լէրի՝ չէվթէթլու գուտրէթլու քէրամէթլու վէլ իւլ նիյմէթ պի միհնէթիմիդ զատիշահըմըզ է- ֆէնտիմիդ հազրէթլէրինն՝ տիւնեպլեր տուր- սուգճա վիճաւոր այլնուտ հիւմարիւնչէրնի քէմալի թէնարիսիթի վէ աֆիլէթ վէ մէզնէտի իճլալ վէ չէվթէթլէ սէրիլի իւպիթմէսիլի թաճաարիլլէրինտէ զլալ էֆգալի ալլէրնէլը իսի- լաֆիթ , վէ սպէի մէրհայի վայէի շէհիւշա- հիլլէրիմի միգլլէլի իւմն վէ աթըրֆէթ վէ բէ- ֆէթ պույուրսուն ամին :

Միւպարէք Բիքեալիզ գամբթաաղը հիւ- մաիւնը շահանէլլէրինէ արգուհալի շաքէրը առ- ջարլլէրի տիր քի , պու գուլլէրի նիչէ նիչէ սէնչէրտէն պէրու թէպաալի սաաղալալ հազ- րէթի շահանէլլէրինտէն պուլունուպ ճիւմէլմիզ լալու սաաա վէ լա իւհաա էլթաֆ վէ նաեաաթի ճիհան տէրէճաթը շէհիւշահիլլէրինէ նապիլ վէ մաղհար օլտուղըմըզ հալտէ , պու քէրրէ տա-

խի Պէկ օղու բանկաթիխիտէ վազը օլուպ միլլէթը չաքլրանէմիզին թանջը թէսարբու-
 ֆընտա պուլուանան, վէ էնատար ճէլիլէրի Սէ-
 ւաթիխի իզամ հազարթը ճանիթի ալիլէրիտէն
 տախի թէմին վէ վիլպայէ պուլուլուուչ օլան
 մէզարիթանըրըն քէմաքան հէտի թէսար-
 բըթը չաքլրանէմիզոն դայմասը, վէ հիչ պիբ
 թէսարֆտան միւտախէլէ օլունմամասը խու-
 սուօլարը հազգընտա չէրէ ֆ էֆգայի սունուհ
 վէ սուտուբ պուլուլուան իրատէի ինսանտէի
 հադրէթի ճիհանպանիլէրիտէն աօլայի ումուժ
 միլլէթնէ հուսուլէ կէլէն սիբուր ու հուպուրը
 պէնտէկեանէմիզ արը ու թարիֆտանէ պիբուհ
 օլարազ, էլ սէր նէվ ինսա պուլուլուուչ վէ
 պու սըրատա տախի կիճէ վէ կիւնտիւզ էտար
 մէֆրուզ էօտնէլի քէմիլէրանէմիզ օլան տուայի
 թէչպիւտաի էհամի էօմր ու իզպալ մէ շէվ
 քէթ, վէ թէվաֆրիբ հէկեպիտի ֆէրր ու իճ-
 ւալ վէ իպէլէթի հազրէթի խիւաֆէթ փէնսի-
 լէրի Գապրիթմանը մէզքիւր տերունիտէ վազը
 Քիլիսէմիզ իլէ սայիր քեխաֆէի Քիլիսէլէրի-
 միզոն մախուուսէն թէրթիպէ վիդայէ զէպանը
 ուպուտիլէթ գըլընմազտէ պուլուանուչ օլմադ-
 լէ, թէչէքքիւրէն վէ թէհանմիլտէն իշպու
 ապրուհալը ուպուտիլէթ մէալի չաքլրանէմի-
 զին մին դայրի հատտին աթէպէի ֆէլէք մէր-
 թէմիլէրի շէհիւսիւրէրէն աբը ու թազաթմու-
 նէ ճիւրաթ գըլընտը, Օլ պապտէ վէ հէր հալ-
 տէ էմր ու ֆէրման լութֆ վէ ինսան վէլ իւլ
 նիլմէթ պի միննէթիմիզ Փատիշարմիզ էֆէն-
 տիմիզ հազրէթլէրիլին տիբը
 1289 Չիքատէ 12 վէ 1288 Քեանուրի էվէլ 30
 Ումուժ էրալէնի միլլէթի թէպպալի շա-
 հանէլէրի թարաֆընտա :

(Ստորագրուելէն Ս. Պարբուէ և 6 էպիպուտայ)

Ը .

ՊՐՈՒՍՏՅՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԱՆ ԽՆԳԻՐԸ

Ի նիսա Խառն ժողովոյ 24 օգոստոս 1872
 Ս. Պարբուրըը երկու տարիէ 'ի վեր Պրուսայի
 վիճակի կորուստներն եւ վնասներն Խառն ժո-
 ղովոյ բացատրելէն վերջը, առաջարկեց ժո-
 ղովին այս խնդրոյն փութով որոշում մը առ

եւ վերջացնել, Խառն ժողովն ամեն բանէ յա-
 առջ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսի 'ի Պոլիս կան-
 չուելին ու չի հնազանդիլը ուշադրութեան առ-
 նելով, նախ այդ մասին Բարթուղիմէոս եպի-
 կոպոսին արդար կամ մեղապարտ ըլլալը դիտ-
 նալու համար՝ անոր ներկայութիւնը հարկաւոր
 դատելով, որոշեց յաջորդ նիստին հրաւիրել
 զայն 'ի Խառն ժողով :

Ի նիսա Խառն ժողովոյ, 31 օգոստոս
 1872, ըստ որոշման Բարթուղիմէոս եպիսկո-
 պոս հրաւիրուած էր . բայց ի Խորհրդարան ըն-
 դուռուելէ առաջ, Պրուսայու ինքրոյն անց-
 նալը նկատողութեան առնուեցաւ : Ապա Բար-
 թուղիմէոս եպիսկոպոս խորհրդարան հրաւիր-
 ուելով, երբ դիւանին կողմէն իւր հրաւիրման
 պատճառն իրեն յայտնուեցաւ, հետեւեալ քա-
 ցատրութիւնը ստաւ . « Կը խնդրեմ, ըստ
 « Բարթուղիմէոս եպիսկոպոս, անցելոյն վրայ
 « ընդ երկար չը դեգերիլ եւ զթութեամբ նա-
 « յիլ իմ վրայ . արդարեւ Պրուսա վերադար-
 « ձած ատեն Վարչութեան կամըը հաքցնել,
 « եւ դարձեալ ետ կանչուած ատենս պատա-
 « ւոր էի հնազանդիլ գալ : սակայն նոյն մի-
 « ջոցնեբուն այնպիսի դէպքեր ու պարագա-
 « ներ պայարկեցն դիս, որ գալու մատարու-
 « թեանք չիրջայ գալ Վարչութեան կամըը
 « յարգել . ուստի այս մասին Վարչութեանդ
 « ներողութեանը կըսպասեմ . եւ ապէ աւելի
 « բան մը չխօսելիդ կը խնդրեմ :

Այս բացատրութիւնը տալէ ետեւ Բար-
 թուղիմէոս եպիսկոպոս մեկնեցաւ խորհրդարա-
 նէն, եւ յորովը անոր բացատրութիւնը եւ
 նախորդ Վարչութեան ատենագրութեանց պա-
 րունակութիւնը նկատողութեան առնելով, Բար-
 թուղիմէոս եպիսկոպոս լուրստութեան խնդի-
 րը վերջացած համարեց :

Խառն ժողովը որոշեց իր անգամներէն
 մէկ եկեղեցեական եւ մէկ աշխարհական տե-
 սուչ լրիկել ի Պրուսա, Սահմանադրութիւնը
 գործադրելու պաշտօնով . եւ այն աեսուչնե-
 րէն երթալէ ետեւ՝ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսն
 այն ատեն հոն գրիկել, երբ սահմանադրապէս
 նորոգ կազմելի Գաւառական ժողովը լրիկու-
 խնդիր ընէ . եւ եթէ դատ պահանջող ալ գրա-
 նուի, հոն Գաւառական ժողովով քննութեան
 առնուի ի ներկայութեան եպիսկոպոսին : Եւ
 համահաճութեամբ ընարուեցան . Եզմիրեան

Մատթէնս վարդապետը ու Ղազարոսեան Գր-
րիստոստոր էֆէնտին այս պաշտօնով երթայ
ի Պրուսա :

Ի նիստ Քաղաքական ժողովոյ , 19 հոկտ.
1872 Վ. Պատրիարքը յայտնց թէ ժողովին
վերջին գումարումէն ետեւ Պրուսայի տեսուչ-
ներէն նամակ եւ հեռագիր հասեր են , ծանու-
ցանելու թէ Պրուսայի Գաւառական ժողովոյ
կազմութիւնը վերջնապէս Պատրիարքարանի
կողմէն վաւերացունն ստանալէ ետեւ իւր օ-
րինաւոր նիստը կայմեր եւ Բարթուղիմէոս ե-
պիսկոպոսին վերադառնալու որոշումն ընե-
լով այս որոշումը գրով յանձներ է Տեսուչնե-
րուն . Ս. Պատրիարքն ալ արդէն եղած որոշ-
ման համաձայն Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսին
հաճութիւն տուեր է Պրուսա վերադառնալու :
Ըստ այսմ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոս մեկնե-
ցաւ ի Պրուսա , յանձնարարական նամակ մը
տանելով իւր հետ Ս. Պատրիարքի կողմէն առ
Պուսակայն :

Ի նիստ Քաղաքական ժողովոյ , 28 հոկտ.
1872 , Պրուսայի առաջնորդ Բարթուղիմէոս ե-
պիսկոպոսը Պրուսա վերադառնալէ ետեւ , թէ
իւր եւ թէ Տեսուչց կողմէ եկած դրութիւնները
կը հաստատէին յիշեալ եպիսկոպոսին ամենայն
սիրով ժողովրդէն ընդունուիլը , միանգամայն
կը յայտադրէին իրօնական եւ Քաղաքական
ժողովոց ընտրութիւնը : Սակայն Տեսուչց յայ-
տազիրը կը ծանուցանէր նաեւ թէ Պրուսայի
Կուսակալը Ս. Պատրիարք հօր յանձնարարա-
գիրն ստանալէ ետեւ , լուր դիպեր է առաջնոր-
դարանը որ , առձեց Բ. Դրան հրամանագրին չը-
կրնար հոն ընդունիլ Բարթուղիմէոս եպիսկո-
պոսը : Ճողովականը Ս. Կախազահին հետ հա-
մախորհուրդ որոշեցին Թագրիբ գրել եւ Պր-
ուսայի խնդրոյն իրական եւ պատմական վի-
ճակը ներկայացնել Բ. Դրան :

Սոյն Թագրիբին պատասխան եկաւ Բ.
Դանէն թէ , Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսին ի
Պրուսա վերադարձը թէ քաղաքականապէս եւ
թէ գործնական պատշաճ չը պատեւելով անոր
տեղ ուրիշ մէկը հաստատել պէտք է :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ , 16 նոյեմբ. 1872,
որոշուեցաւ Բ. Դրան ծանուցադրին հետեւեալ
խնաստով պատասխանել թէ . ժողովրդեան օ-
րինաւոր կանգն իմանալէ ետեւ՝ առաջնորդն
էր տեղը ղրկուած եւ հոն ընդհանուր խաղա-

ղութիւնը տիրած է , եւ թէ՛ Բ. Դուռն ալ այս-
պէս հանդարտած վիճակի մը վրայ գոհ աչօք
պիտի նայի , մանաւանդ որ Բարթուղիմէոս
եպիսկոպոսի նկատմամբ մինչեւ ցարդ Բ. Դրա-
նէն դանդաղ կամ ըրիտորութիւն մը տանը-
ւած չըլլալուն համար Պատրիարքարանս յիշ-
եալ Առաջնորդն իր տեղը վերադարձուց . եւ
ինչպէս ամէն առաջնորդ՝ նոյնպէս եւ Պրու-
սայի առաջնորդը պարտիրաքրական երաշխա-
ւորութեան տակ գտնուելով , խնդրել որ
յանձնարարադիրը տալու շնորհ ըլլայ :

Երկրորդ անգամ Բ. Դանէն եկած ծա-
նուցադիրը կիմացնէր թէ 2—3 աւուր մէջ
Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը պէտք է որ Պատ-
րիարքարանը բերել տայ . եթէ ոչ՝ Բ. Դուռը
պիտի պարտաւորի զանի վերտախն ընդ հակո-
ղութեամբ բերել տալ ի Պոլիս :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ , 14 դեկտ. 1872 ,
որոշուեցաւ Բ. Դրան այս երկրորդ ծանու-
ցադրին հետեւեալ խնաստով պատասխանել
թէ՛ Պրուսայի առաջնորդը եկեղեցոյ օրինաց
եւ ժողովրդեան մեծազոյն մասին ուղիւն
համաձայն ղրկուած , եւ վիճակին մէջ ժա-
մանակէ մը ի վեր տիրած խռովութիւնը հան-
դարտած է . եւ թէ առաջնորդին համար
Պատրիարքական իրաւասութեամբ եղած ե-
րաշխաւորութեան բաւական չհամարուիլը մեծ
ցաւ եղած է մեզ , մանաւանդ ազգովին կէջ
ազդեցութիւն պիտի ունենայ . հետեւապէս
խնդրել որ Բ. Դրան ձեռք առնել ուզած միջո-
ցը ետ թողնելու եւ պաշտօնական յանձնարա-
րագիրը տալու շնորհ ըլլայ :

Յարտաբոյ կարգի նիստ Քաղաքական ժո-
ղովոյ , 19 դեկտ. 1872 , Քարու քեահեամի
էֆէնտին ծանուց ժողովին թէ՛ « Երէկ Պէյ-
լիճի պէլը կանչեր է ղինքը եւ արտաքին գոր-
ծոց վ. Պաշտօնէին կամըը հաղորդեր է ըսե-
լով թէ . կամ այն է որ այսօր կը հեռագը-
րուի Պրուսայի Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսին
հոս գալու , եւ կամ թէ ոչ վաղը պատասխան
կուղէ , որպէս զի Բ. Դանէն Կուսակալին ծա-
նուցուի ընդ հովորութեամբ Բարթուղիմէոս
եպիսկոպոսը ղրկելու . այս խնդրոյն համար
չարաթօրը տարած վերջին Թագրիբին վրայ
վ. Պաշտօնեայն բերանացի այս անդառնալի
որոշումը յայտներ է » : Քաղաքական ժողովը

երկար խորհրդածութենէ վերջը՝ որոշեց Պատրիարքական փոխանորդ Հայրն (որ նոյն աւուր ժողովին կը նախագահէր, ի պատճառս անձնակա տկարութեան Ս. Պատրիարքի,) անմիջապէս զրկել Վ. Պաշտօնէին 2 օր միջոց խնդրելու, որ Ս. Պատրիարքն անձամբ երթոյ խօսի իրեն հետ. և առաջիկայ հիպոզարթի օր նորէն Խառն ժողովոյն մէջ զնեւ այս խնդիրն ի ներկայութեան Ս. Պատրիարքի վերջին որոշումը տալու համար :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 21 դեկտ. 1872, փոխանորդ Հայրն ըստ նախորդ որոշման Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին հետ ունեցած բանակցութիւնը պատմեց, և ծանոյց թէ Ս. Պատրիարքին անձամբ դալ և բանակցելու համար 2 աւուր համար խնդրուած խոյլտուութիւնը զրացուած է և թէ՛ Վ. Պաշտօնէայն Պէյլիկէն պէյին հրամայեցր է իւր ներկայութեան, որ անմիջապէս հեռագրէ ՚ի Պրուսա Բարթոլոմէոս եպիսկոպոսը ՚ի Պօլս զրկելու համար :

Խառն ժողովը՝ միահամուռ իւր խորին ցաւն յայտնեց Առաջնորդական խնդրոց մասին Պատրիարքարանի իրաւասութիւնն Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին կողմէն շարքուերուն վրայ. և որոշեց որ Ս. Պատրիարքն անմիջապէս անձամբ երթայ ի Բ. Գուռն քանի մը եկեղեցականաց ընկերակցութեամբ և Մեծ Ե. պարբոսին Վ. Խորհրդականին եղելութիւնը հասկոցնէ (ըստ որում Մեծ Ե. պարբոսն հիւանդ էր) :

Ս. Պատրիարքը, ինչպէս Գերեզմանատան խնդրոյն մէջ պատմուեցաւ, մէկ ժամէն ետև վերադարձաւ Բ. Գուռնէ, երբ դեռ Ժողովոյ նիստն աւարտած չէր և կըպատէր, որ փոխանակ Վ. Խորհրդականին հետ տեսնուելու, Վ. Պաշտօնէին հետ տեսնուեր է, և դառնապէս ցաւ յայտնեց է Պրուսայի խնդրոյն վրայ իւր փոխանորդին միջոցաւ ուզած մէջ երկու օր պայմանաժամը մերժուելուն համար. դիտողութիւն ընելով թէ Բ. Գուռը առանց նուրա քաղաքական յանցանքը յայտնապէս ծանուցանելու հոս բերել տալ կուզէ, Ե. երբ Պաշտօնէայն յայտարարեց է թէ Բ. Գուռն իրեն կը վերապահէ քաղաքական յանցանքի մասը և ինչ ըլլալը չուզէր յայտնել. Ս. Պատրիարքը պատասխանեց է թէ պէտք էր որ

ինք ալ իրեն Տէրութեան մէկ պաշտօնէայն գիտնար անոր քաղաքական յանցանքը, որպէս զի դիտակցութեամբ հարկ եղած պատիժը տար քանոր :

Զարտաքոյ կարգի նիստ Խառն ժողովոյ, 23 դեկտ. 1872 շաբաթ, Ս. Պատրիարքն Տէրութեան բարձրաստիճան Պաշտօնէից ոմանց հետ ըրած բանակցութիւնը պատմեց եւ եղբակցացուց թէ՛ Պրուսայի խնդրոյն առթիւ ծագած Պատրիարքարանի իրաւասութեան խնդիրը այժմ աւելի ծանրացած է, հաւանականաբար այսօր կամ վաղը Բարթոլոմէոս եպիսկոպոսը Պօլս կը հասնի. — ինչպէս որ հետևեալ օրն եկաւ :

Ի նիստ Գաղաքական ժողովոյ, 28 դեկ. 1872, Պրուսայու խնդրին իրեն Պատրիարքարանի իրաւասութեան խնդիր նկատողութեան առնուելով, երկար խորհրդածութենէ վերջը որոշուեցան Ս. Պատրիարքին բարձրաստիճան Պաշտօնէից տալիք այցելութիւնները և բանակցութեան նիւթը :

Սոյն նիստին մէջ կարդացուեցաւ արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին կողմէն 2 օր յառաջ եկած հետևեալ ծանուցադիրը :

Իրմէնի Պատրիարքի կից
Բութպէթիւրէ ֆիէնտիմ հազրէթէրի

Պրուսա մէրխասալը Բարթոլոմէոսն է- ֆիէնտիմին կէօթիւրտիւլէնի հազրէնտա թաւալը տօսմանէլէրինէ միւլքըրրէրէն վուզու պուլան թէլպլիտաթըն թէ՛ սիբի կէօրիլէմէ- մէնիտնէն նաչի պլլ մէճուրլըրէ Էֆէնտիմ մուսաիլէյնի պու թարաֆէ իլամի իշիւն խիւտայէնտիկեար վիլայէթի ճէլիլէսինէ վու թէլէլրաֆնամէլի սամի էօր վիբրիլիչ. զէ պինա պէրին մէրխասալի մուսաիլէյնի աղլի իլէ եէրինէ տիկէր պիբ մինասիլինի թայեիլին իճապի մասուհանթատէն պուլուն մուշ օլմալի իլթիլայի հալըն իճարալ խուսուսընա հիմմէթ պուլուրմալէրի սիազընտա թէլզըրէրի սէնալմիլի թէրլիմ գըլընտը է- ֆիէնտիմ :

4289 Շէվվալ 3
1872 Գեկտեմբեր 19 (Ինչ)

ԽԱԼԻ—ՇԵՒՐԻՑ

Սոյն ծանուցագրին հետևեալ պատասխանադիրը դրիւեցաւ առ Վ. Պաշտօնեայն արտաքին գործոց, որոհեալ 'ի նրա Պաշտօնական ժողովոյ՝ 4 յունվար 1873 :

Մարուզ տայլէրի տրքի

Պրուսա մերխաստը Բարթուղիմէոս Էֆէնտինին պու թարաֆէ իղամի հազգընտա խիւտայնտիւիւար վիւայէթի ճէլիւսինէ պա թէլէլըրաֆնամէի սամի էմր վերլիմիլը օլտուղը պէլյանի ալիսի իւլ պերասլըր միւմարիւլյնին ազլի իւլ էէրինէ տիկեր պիր միւնասիւիւնին թայինն օլունմար Քի սէլան շվաւ 1889 թարիւրու վէ 39 բազամուր թէլլըթերէի ալլանի ճէնապի նազարէթփիւնահիւլէրինտէ էմր ու ֆէրման պուրուրուլ վէ թէլլըթերէի ալլանի սարֆը էքրէմիւլէրինն Պաթրիզիաննիւլլը վիրուտիւնտէն էվլէլճէ մերխասայի միւմարիւլյն 'ի թահթ էլ հըմի տէրը ալլանէ վասը օլումուլը սոր : Միւսթամնիի արզ ու պիւան օլտուղը իւզրէ՝ Մէրխասա վէ եպիսիոպոսլըրին ազլ ու նէֆի վէ սուլի հալլինի միւլիլը բաշտէրին վէ գատըլտուէն վէ նալիլլըթանն արզ կէրուլ թէլլըթէր օլունտըգտտ՝ սըհէլթի Պաթրիզիաննտէն իսթիւամ օլունմարզճա իւղա օլունմարուլ պիր թարիզ իւլ Քիւրման տախի սատըր օլուր իսէ իթիլար օլունմարաը խուսուրը Պաթրիզիլլը Քիւրմանը ալլանտէ մուսարրա՛ օլուլ : թարաֆը տայլեաննիւտէն թահզիլլի մատտէ պուրուրուեալարազ մահալինտէն վիրուտ իտէն ինհա իւզերինէ մերխասայի միւմարիւլյնի ճանի վէ միւհճրի կիտի իկիրմի տօղուլ նէֆէր դապթիլլէնէ թէլլըթիւղէն թահթ էլ հըմի տէրը ալլանէ ինզար իտիլիլը օլտուղը սէլաթիւնի իղլամ հազրաթը թարաֆընտան ինայէթ վէ ինսան պուրիւան Պաթրիզիլլը իսթիւեալի շաքիլաննիւլլէ տօղուրուլլը օլարազ հուգուրը մուգատտէսի միւլինէմիզին խալէտէն վիւալեէսի հազգընտա իսթիլտա վէ իսթիլրամտէն կիւրու տուրուումահաղը վէ պու հուտէ մերխասայի միւմարիւլյն մազուլ նազարը իւլ պազըրմուեանաղը մուհիթիլլը ալի հազրէթի նազարէթի փէնահիւլէրի պուրուրուլլը տա օլլատտէ :

1889 Ձիւբատէ 18
1873 Յունվար 5 :

Պրուսայի խնդրոյն վրայ հետևեալ բողո-

քաղիրն ալ մատուցուեցաւ առ Մեծ եպարքոսն, որոհեալ 'ի նրա Սրտն ժողովոյ : 9 յունվար 1873 :

Թաքիկայի Ալիի ճէնապի վէքեալթփիւնահիլլէ

Մարուզ տայլի քէմիլէրի տրքի

Պրուսա մերխաստը Բարթուղիմէոս Էֆէնտի պէնտէլերի հազգընտա մահալինտէ պէյն էլ էֆրուաը միւլլէթ վուգու պուրան զըլլ ու դալըն ալլի իշիւն իճապ իտէն մալիւմաթըն քէնտուսիւնտէն թահզիլլի զըմնընտա մերխասայի միւմարիւլյն նուրնտան աղտէն Պաթրիզիաննիւլլը տալլէթ օլունմուլ օլարազ, կէլլէքտէն իսթիւնա իթմիլը օլունմարտէն Պաթրիզիաննիւլլը թարաֆընտան ուսուլլի վէճէ իւլ թազրիլ թաքտիմ օլունարաղ հիւքիւմէթի սէնիլլէ մարիֆէթի իւլ ինզար իտիլիլը : վէ քէնտուսընտան իսթիլլահի մատտէ օլունտըգտտան սնկրա մահալինտէ թէլլէվիւն իթմիլը օլան միւնալէանըն թահզիլլ ու թէլլալիլի իշիւն Պաթրիզիաննիւլլը բուհանի վէ ճիւմանի մէճիլլէրի աղլըրի պէնտէլերիւտէն կիլ դաթ թալիմաթի մատուտէն իւլ մահալիննէ կոնտէրիլիլը խաի : Միւմարիւլյնի միւմարիւլյնիւմա պէնտէլերի՝ քիլիւնիւլլին աղայիտիւնէ վէ նիւզամնամիլ միւլլը շաքիլաննիւլլէ թէլլէթիւլլէ մահալինտէ իճապ իտէն մէճիլլէրի ինթիլտալ վէ թէլլէրի իթմիլտիլլէրտէն սնկրա, մերխասալըզ միւլլէրինն հալլ ու թէլլալիլլէրինէ միւլպատըրէթ օլունմաճալ սրբատէ պիր կի սնէ տալ վէ շէքեալթիւնէ դրեամ իտէն քիմէսնէ պուրունմարզտան պազա թէլլըր օլունան մէճիլլէրի աղալերի իւլ ումուլ էհալլի մերխասալլերինտէն խօշնուտիլլէ վէ շիւքրանիլլէլլէրինն պիւան իտէրէք իտէսի իսթիլտապընտան պուրունմալլերինտէն, մերխասայի մումարիւլյն տախի Պաթրիզիաննիւլլէրին տալլէթի իւզերինն կէլլէքտէն իճիլլէալ իթմիլը օլտուղը խուսուրնտա իսթիլլայի գուսուր իլլէմիլը օլունմարտէն՝ մէճիլլէրինտէն, միւլպիլլէթ վալիլի վիւալէթ տէլլէլլու բաշա հազրէթիւլլէրինն Պաթրիզիաննիւլլէրիւլլէրտան պէնտէ վէ իւար օլունմուլլըտը : Անճազ հէր նէ սէպէպէ մէպին իտէ վիւլայէթի միւլարիւլլէյնա-

տէն վազը օլան ինչա իւզէրինէ մէրխասայի մուսախլէյկին մէմուրիեթինտէն ալլ իլէ տէրը սաստէթէ ճէլլ օլունմարը վէ պունա մուվաֆլըէթ օլունմարըը հալտէ թահթ էլ ինֆլ ինգար իտիլճէկի նազարէթի ճէլլէի կարծլյտէն պա թէգըբէէի ալլէէ էմր ու իշար պուլունմարը վէ Պաթրիգիտանէմիզ թարաֆընտան թահրիբէն վազը օլան իգահաթ վէ թէ՛մընաթէ վէ նէթաթի մութէէսիլֆէլի միւնթիթ օլունմարը մէլնուը պուլունմարը էսպպէ մէպի իբլ կիւն գատար միւն վիրլլէրէթ թահթ էլ հըֆլ կէօթիլիլլէսին թէ՛ իտի պուլունմարը իւրէ իտիխայի շիֆահիէի շաքիրանէմիզէ տաւ հէվալէի սլմը իթիսար պուլունմարաթ մէրխասայի միւնմիլէյն պէնտէլէրի միւնրիմ վէ ճանի կիպի իկիլմի տօղուը նէֆիլը զպպլլէէէ թէրֆիլըէն թահթ էլ հըֆլ տէրը ալլէէէէ ինգար իտիլլը, վէ պու խուսուս պիթ միւնտէթտէն պէրու կիւն հալ իլէ տէֆ վէ իգպլէ օլունման զլլ ու գալլն մահալիլնտէ թէ՛նտիտ ու թէքսիլիլի վէ մէրխասալըրիլն զպպուլթի ճիւնթի իլէ կէլէն իտաղալունմարը ըրիլիտիլղտէ ինրայի պիլն օլունմարըն թաթիլլի տաթիլ ղլունթիլն օլունմարը տըր : Խաթիլայի ալիլ Պաթիլ էֆիլէմիլլէրիէն արը ու պէնտէն հաճէթ օլունմարը կարէ՛ Մէրխասա վէ եպիսկոպոսիլըն ալլ ու նէֆի վէ ինգարլէրի Պաթրիգիտանէմիզին վէրէճէջ մալիլմաթը վէ իտիլիտ վէ թագրիլի իւզէրինէ օլապիլլէնէկի Մէլաթիլն իղլամ հազրաթը թարաֆընտան ինսպէթ վէ ինսան պուլունմար Պաթրիգիլը ֆէրմանը ալլընը վէ իմ թիլազթըր րուհանլէլի գատալէ իղլ իգասընտան էքէն, վիլաեթիլ միւշարիլլէյհատէն մէվրուտ ինչա իւզէրինէ Պաթրիգիտանէմիզտէն թահթիլի մատտէ պուլունմարաթ վէ մէրխասայը մուսախլէյն հազըբտա ալլը կէօնէ ճիւնչա պէնտ օլունմարաթ վէ օլ պապտէ թահրիլի վէ շիֆահէն վազը օլան իտիլիլա մաթը շաքիրանէմիզէ գաթա հէվալէի սլմը իթիսար օլունմարաթ մէրխասայը մուսախլէյն զպպլլէլէ նէֆիլըլիլ իլէ թահթ էլ հըֆլ տէրը ալլէէէէ ինգար իտիլլը օլունմարտան Պաթրիգիլը իմթիազը շաքիրանէմիզէ վէ հուգուգ րուհանլէլ վէ միլիեթմիզէ տօղուընըլը օլունմարը, լութֆէն վէ ինսանէն մէրխասայի միւնմիլլէյն պէնտէլէրիլն մահալիլ միւն

րիեթիլնէ իտէսի իլէ առալթ վէ հազգանիեթթը մուսլլէմէի ճէնապի վէքընէթֆէնաճիլլէրի իղթիլայի ալիլ իւզրէ Պաթրիգիլը հուգուգը շաքիրանէմիզին խալլտէն վիդա ելսի խուսուսըն մուսաաթէի մէքընմատէի հազրէթի սատարէթիլնաճիլլէրի էրլան վէ շահան պուլունմարը նիլազընա ինթիսար գըլընտը . օլ պապտէ վէ հէր հալտէ կալլն :

4289 Ձիլքատէ 23 :
1873 Յունվար 10 :

Յարտաքոյ կարգի նիտ Քաղաքական Ժողովոյ, 19 փետրվար 1872, Ս. Պատրիարքը արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէն ընդունան հրաւերին համաձայն, վերջին շաբաթ օրն, 17 փետրվար, տեսութիւն ըրած ըլլալով հորին Վրասեմուլթեան հետ, յայտնեց ժողովին Պրուսաստիա եւ Եւրոպիոյ առաջնորդական խնդրոց ծանր կերպարանք տաւ ըլլալը, Վ. Պաշտօնէն կայն Եւրոպիոյ խնդրոյն համար զՍ. Պատրիարքըն հրաւիրած ըլլալով, այն խնդրոյն վրայ բանակցեր է . յետոյ Ս. Պատրիարքը կերպով մը ինք խօսքը րաջեր եւ Պաշտօնէն ուշադրութիւնը հրաւիրեց է Պրուսայի ցաւալի վիճակին եւ ժողովրդեան շրթութեանը վրայ, սակայն Վ. Պաշտօնէն պատասխանը է թէ Պատրիարքայանիմն անկէ մէջք եղած մասածել, եւ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսի տեղ՝ որ իսպառ արգիլուած է առաջնորդութենէ, ուրիշ առաջնորդ մը դրկել հոն :

Ս. Պատրիարքն անմիջապէս յարեւ է թէ . ուրիշ առաջնորդ մը դրկած ատեն եթէ ժողովուրդն չընդունի, ձեր Վասեմուլթիւրը զիտու զօրութեամբ ընդունել տալ կրնայ խոստանալ :

Վս խօսքին վրայ Վ. Պաշտօնէն կանչելով Պէլլիլիլի պէյն հրամայեւ է հեռագրել Պրուսայի կուսակալին, տեղեկութիւն ուղղելու համար թէ արդեօք ժողովուրդն ուրիշ առաջնորդ մը ընդունելու տրամալիլ է :

Սակէ ետքը երբ խալլը ներկիֆ փաշա հրարաթարեցաւ արտաքին գործոց պաշտօնէութեանէն, նորա հետգնեմէ յաջորդող Սաֆիլթիլ եւ Բաշիա փաշաներուն միւնմիլլէյն Թագրիլընըրը

գրուեցան , որոնցմով կը խնդրուէր կամ Բարձրաւորեալ եւ Կաթարեան Վերահսակարգութիւնը հրահան ի կամ բնութիւնն էր քաղաքական ըլլալ : Հոսով ուրեմն Պրուսայի կուսակալ Համարի վաշտային յաջորդող նոր կուսակալին կողմէն առ Բ . Գուսն հասած գրութիւնը կը ծանուցանէ թէ . Պրուսայի ժողովրդեան մեծ մասը զԲարձրագիւմէնս եղիսկոպոյր կուգին : Այս լուրը Քարուքեհեապի էֆեն բերաւ 'ի նիստ Խառն ժողովոյ , 31 մայիս 1873 . եւ ժողովն որչեց որ Ա . Պատրիարքն անձամբ երթայ բանակցելի Արտաքին գործոց Վ . Պաշտօնէին հետ Բարձրագիւմէնս կայսկոպոսի վերադարձին համար :

Ուր ուրեմն Բ . Գուսն հանձնեաց Տրաման տալ Բարձրագիւմէնս կայսկոպոսին երթալ 'ի Պրուսա :

Թ .

ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԸ ՍՈՎՈՐԵԱԿԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԵԱՆ Ի ՓՈԽՆԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻՆ

Ի նիստ Խառն ժողովոյ , 30 դեկտեմբեր 1872 , Պատրիարքական փոխտնորդ Հայրը խօսք առնելով՝ Յունաց Պատրիարքարանն ամեն տարուան պէս այս ասորի Ա . Մննդեան առթիւ շքանորութեան չեթիայը ծանոց եւ հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ .

Այցեխներս երբ Կրօնական ժողով գումարուած էր , Յունաց քահանայ մը Հայ կին մը բերած էր համադեղու . ինչպէս որ սովորութիւն է երկու Պատրիարքարանաց մէջ . կրօնախօս եղողը նախ Պատրիարքարան կը զրկուէր համադեղու եւ յետոյ կրնա՞նուէր : Բայց ժամանակէ մը 'ի վեր Յունաց Պատրիարքարանը կնիկ կամ էրիկ ձգող ազգայինները կը պատկեր առանց հարցնելու , որով մեր ընտանեկան կապերը խզելու պատճառ կըլլար : Ասանկ այրութող եւ կնաթող եւ իրար առնելու ուղղ երկու անձանց համար դրած էի Յունաց Պատրիարքարանը՝ որ եթէ կրնաց զիմն , առ մեզ յանձնեն . եւ Յունաց Պատրիարքարանն ալ գրով

խոստացած էր . յետոյ լսելով որ այդ կինն եւ իւր սիրելիը յունացած են , զարձեակ գրեցի . եւ պատասխան ընկալալ թէ Շիրալ գացեր , Օրթոտոսը եղեր եւ ամուսնացեր են : Այսպիսի անարգական պատասխանի մը Կրօնական ժողովը չանդուրժեմով իր տուած հրահանգաց համեմատ վերոյշեակ Յոյն քահանայն ճամբեցի ըսելով . գացե՛ք ուղանու՛ղ պէս բրէք եւ մեզի մի հարցնէ՛ք , քանի որ էրիկ ունեցողներուն էրիկ մի ալ եւ կին ունեցողներուն մի ալ տալու սովորութիւն ունի ձեր Պատրիարքարանը : Նոյն օրէն միտքս զրի յարարութիւնս կտրել , եւ այս զիտուարութիւնս ծանուցի Կրօնական ժողովական Հարց , անոնք ալ հանձնութիւն տուին . թէ եւ այս անգըր արձանագրութեան մէջ չանցան Նոյն Սրբ ժողովին ջրուելու առեկին պատահելով : Այս կրօնացէս : Գանք քաղաքական կողմին : Երկու ամուսնական խնդիր պատահած են , որոնց համար պաշտօնական նամակ դրած եմ Յունաց Պատրիարքարանը . օրեր անցան պատասխան չտուին . մարդ զրկեցի , զրազիրը հոս չէ ըսելով պատասխան չտուին . նորէն գրով պատասխան խնդրեցի , դարձեակ չտուին : Ան ապա ալ քաղաքականապէս ծանր անարգանք մ'եղած է Ազգային Պատրիարքարանին . անոր համար պատասխանատուութիւնը վրաս առնելով կտրեցի յարաբերութիւնս , եւ այս Մննդեան չնորաւորութեան չէպէտ : Ուստի այս խնդիրը Խառն ժողովին այսօր կը ներկայացնեմ , որպէս զի արձանագրուի :

Այս խնդրոյն վրայ ժողովականաց ոմանց զիտողութիւններէն ետեւ՝ Փոխտնորդ Հօր ըրածն ընդունուեցաւ Խառն ժողովէն եւ արձանագրուիլը որոշուեցաւ :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ , 29 մարտ 1873 , Փոխտնորդ Հայրը շարժուա մէջ Յունաց Պատրիարքարանին եկած պաշտօնական գրերը ներկայացուց ժողովին , որք կարողացուեցան . ահա Յունաց Փոխտնորդին գրութեան պատճէջը .

Առ Փոխտնորդարան Կ . Պօլոյ Հայկական Պատրիարքարանին :

Կեդրադոյ Տէր :

Երկու Պատրիարքարանաց մէջ տիրող վաղեմի եւ խորին խաղաղութիւնն , վրդովեց

քիչ ժամանակ առաջ տեղի ունեցած հետեւեալ եղելութիւնը :

Հայկական եկեղեցւոյ երկու անդամք մարդ հնր եւ կին մը արդէն իրենց ամուսիններուն հետ կապուած եւ զաւակաց ծնողք՝ իրարու սիրահարած եւ իրենց օրինաւոր ամուսինները թողած՝ Կերա կը փախչին, ուր մեր եկեղեցւոյն յարելով կը պատուին իրբեւ լծակից՝ նոյն եկեղեցական իշխանութեան հրամանաւր, Յիշեալ անձանց մարաքաղաքս եկած ատեն՝ իրենց անիրաւութիւն կրած ամուսինները ոտփականութեան բողոքեցին, որն որ մեր Պատրիարքարանը զրկեց եւ Չեր սիրելութիւնն ալ այն անձները Չեզ զրկուին մինէ պահանջեց : Այս պարագային մէջ Պատրիարքարաննիս պարտաւորեալ չկարծեց զինքը Չեր արժանապատուութեան պահանջման համեմատ վարուելու : Յիշեալ երկու անձինքն եթէ ուղղակի մեզ զային, եւ մեր եկեղեցւոյն անդամ ըլլալու փոփաք արտայայտէին, այն ատեն ըստ օրինի եւ ըստ պահանջմանց երկու եկեղեցեաց Հասուց, անհրաժեշտ պարտականութիւննիս կը դանտը իրենց մայրենի եկեղեցւոյն մէջ յարատուելու յորդոր ալ եւ Հայկական Պատրիարքարանին զրկել : Անտարակոյտ եւք որ ձեր սիրելի Արժանապատուութիւնը այս մասին մինչեւ ցարդ մեր պարտականութիւնը ճշդութեամբ կատարելնիս կը խոստովանի . սակայն քանի որ յիշեալ անձինքը ապաստանեցան թէեւ դաւանակից՝ բայց մինէ անկախ եկեղեցւոյ մը, որն որ Հայոց եկեղեցւոյն հետ մասնաւոր դաշինք մը չունին . եւ քանի որ անոնք մեր եկեղեցւոյ անդամ ընդունուած էին այն եկեղեցիէն, ինչպէս որ իրենց քովն եղած վկայադիրը կը հաստատէին, մեր Պատրիարքարանն այս մասին իր իրաւասութեան սահմանէն չեղած եւ քոյր եկեղեցւոյ մը հետ ունեցած զաշխէնները ոտակոյն ըրած պիտի ըլլար, եթէ ձեր պահանջմանց համեմատ վարուէր, եւ իրեն հետ միացեալ եկեղեցեաց վճիռները բռնաբարելու երեւոյթով անոնց զայրութիւն պիտի զրդուէր, եթէ այսպիսի վարմունք մը ցուցցած լինէր : Թէեւ մէկ կողմէն մեր Պատրիարքարանը այս արգաբացի պատճառներով զրացաւ ձեզ յանձնել յիշեալ անձինքը . սակայն միւս կողմէ ալ ձեր իրաւացի զայրութիւն արժեքը ճանչնելով, վասն զի այսպիսի դատաւիք Հայոց դաւանիւնն ան-

խընամ եւ անպաշտպան մնալով սոսկալի հետեւանքներու առիթ կըլլային, ապագային մէջ այլ եւս նոյն օրինակ դէպք մը չկրկնուելու եւ երկու Պատրիարքարանաց մէջ դժգոհութիւն չը ծագելու համար, որոց ներքաշակութիւնը երկաքանչիւրոց բարօրութեան աղբիւրն է, մեր եկեղեցական իշխանութիւնը փութաց շրջաբերականներ ուղղել առ համայն եկեղեցին, եւ բացատրութիւն տալով այսպիսի եղելութիւններէն պատահելիք ցաւալի հետեւանքներուն վրայ՝ այլ եւս չկրկնուելու պահանջեց : Ելլատայի Ս. Սինօզը ուղղադատութեամբ եւ Վրիտանիական սիրով վառեալ Ս. Պօլոյց Պատրիարքարանի պահանջմանց արժեքը ճանչնալով, ինքն ալ շրջաբերականներ ուղղեց իւր տէրութեան բոլոր դաւառներուն, խափանելով խտրել ապագային մէջ այսպիսի դէպքերը : Եւ որպէս զի ատեն մանրամասնաբար ձեր կողմանէ լաւ եւս հասկցուին : Կուզարկե՛ք ներփակեալ երեք վաւերացեալ օրինակներ, նախ՝ Նորին Սրբազնութեան Պատրիարքին ուղղած շրջաբերական պատճէնը . երկրորդ՝ Նլլադայի Ս. Սինօզի շրջաբերականինը եւ երրորդ՝ նոյն Սինօզին առ Ս. Պատրիարքն .

Հաւաստի եւք որ մեր Պատրիարքարանին այս վարմանց արժեքը ձեր կողմանէ ալ պիտի ճանչցուի իբր ապահով միջոց երկու Պատրիարքարանաց մէջ եղած ներդաշնակութեան եւ բարօրութեան, եւ զայս յայտ առնելով առիթ կուսնանամ վերմային համըտրել ձեր բարեկամ Արժանապատուութիւնը, որուն կը մընամ միշտ յօրանալով բարեկամ եւ եղբայր

Մեծ փոխանորդ Յունական Պատրիարքարանի
ՏՐՔԱՅԸՍ ԵՆԵԼՓԵՏԵՍ

25 մարտ 1873
Կ. Պօլիս

Խառն ժողովը նկատելով որ Յունաց Պատրիարքարանի բրած որոշմամբ՝ կրկնամուսնութեան պատճառաւ երկու Պատրիարքարանաց մէջ ծագած անհամամայնութիւնը պիտի բարձուէր, ընդհատեալ յարաբերութիւնը նորէն շարունակել արժան դատեց, առաջիկայ Չատկին այնցելութիւն տալով Յունաց Պատրիարքարանն ըստ վաղեմէ սովորութեան ժողովոյ որոշ-

մամբ փոխանորդ Հայրն հետեւեալ պատասխանագիրն ուղղեց առ Պատրիարքարանն Յունաց :

Առ փոխանորդարանն Կ . Պօլոյց Յունական Պատրիարքարանի ,
Գերապատիւ Տէր .

Ընկալայ Ձեր գերապատուութեան 1740 թուահամարու և 25 մարտ 1873 թուականու նամակը , յորում ծրարեալ էին Ա . Ամենպատիւ Ս . Պատրիարքին առ Սինոտին Ելլադայ ուղղեալ նամակին , և նոյն Սինոտին առ Ս . Պատրիարքն ուղղեալ պատասխանոցն և Գ . նոյն Սինոտի կողմանէ Հելլենական տէրութեան մէջ դռնուած Արքեպիսկոպոսաց զԵրկուած շըլաբերականին օրինակները , զորս ուշի ուշով կարգալովմ զոհութեամբ տեղեկացայ որ ամուսնական խնդիրներէ յառաջացած հակաքրիստոնէական և մեր վշտմի բարեկամութեան վրդովում պատճառող առիթը վերջուած է , ոչ միայն Օսմանեան Տէրութեան երկրէն , այլ նաև համարօն Ելլադայէն . որոց ինքնարեքար հաճած է ծանուցանել պատրիարքարանդ և ընդունել տուած , որ հոն ևս այսուհետև Հպատահին արտաքոյ քրիստոնէական և եկեղեցական օրինաց կրկնաուսնութիւններ և արեւնակցութեան պատճառաւ արուելլուց պատկազրութիւնը , որը ազգաց ընտանեան և բարոյական կեանքը կը խռովեն և կը շարժայն : Պատրիարքարանս ուրախ կը լինի որ այսպիսի բրիստոնէական իրաւանց վերայ հիմնեալ խնդիր մը պաշտօնական որոշում և կերպարանք կառնու . և ըստ այժմ սիրելի է ինձ հաւատալ որ Արևելքի մէջ գոմուող երկու հին սղղաց բարեկամութիւնն ու քրիստոնէական եղբայրութիւնը ամրապնդող այսպիսի բարեկարգութիւնք հետոյնէ իրապէս արդիւնաւորելով , այսուհետև վտաշուցիչ պարագաներ իսպառ անհետ պիտի լինին , և մեր Աւետարանական սիրոյ յարարբերութիւնը պիտի յարաուէ , որ միայնակ նշան է աշակերտութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :
Արտադինս ողջունելով զՁեզ 'ի համարս սրբութեան ,

Մնամ միշտ բարեացակամ
Պատրիարքական Փոխանորդ Հայոց
ՅՈՒՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԿԻՅԱՆ

Յամի շնորհաց 1873
Մարտ 31
և մեր Ազգական ՌՅԻԲ
Արեգի ժԻ

Ժ .

ԹՂԹԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՌՈՒՍՈՒՅ
ՀԻՒՊՈՏՏՈՒՐԱՆԻՆ

Ամուսնական խնդրոյ մը առիթու Ռուսոյ Հիւպատոսարանին և Պատրիարքարանիս մէջ իրաւասութեան խնդիր մը ծագեցաւ , որոյ թղթակցութեան կարեւոր մասերը արժան կը համարվի հոս նշանակել , յայտնելով միանգամայն թէ կինը ըստ որոշման Պատրիարքարանիս իր ամուսնոյն կենակցութենէն բաժանեալ մընայրու իրաւունքը վայելելու հնորն ստացաւ :

Առ Ընդհանուր Հիւպատոսարան Ռուսոյ ի Կ . Պօլիս .

Պատրիարքարանս Հայոց նախապէս պատիւ ունեցաւ տեղեկացնել զպատուարժան ընդհանուր Հիւպատոսարանդ թէ կենակցութենէ բաժանման խնդիր մը մատուցեալ էր իրեն . . . . . առիկնով կողմէ ընդդէմ իւր ամուսնոյ . . . . .

Հետեւարար պատիւ ունի հաղորդել Ձեզ այժմ թէ Ազգային կերթոնական վարչութեան կրօնական և Քաղաքական ժողովոց միահամուռ նիստը . . . . . առիկնով գանդատանքն , պարէ իւր սեպհական զոյց սպառումն , բիրտ վարմունք և ծանր նախատիք , յատկապէս կաղովեալ Թառն մասնաժողովոյ մը տեղեկագրութեան եղանակաւ 'ի ընին առնով' գանձոց ստոյգ և իրաւացի դտաւ , և երկու ամուսնոց կենակցութենէ բաժանումը վերջնական կերպիւ վճնեց : Հետեւարար գատ պիտի կենակցին մինչև այն առնն որ մի և նոյն ժողովը հակառակն որչին , երբ . . . . . առիկնով վերոյղեալ գանդատներն անհետանալով ներդաշնակութիւնն ու համաձայնութիւնը տրին 'ի մէջ երկողունց :

Պատրիարքարանս պարտք կը համարի դիտել տալ թէ այս վճիռն երբէք ամուսնութեան լուծումը չենթադրէր : Գոյոյց սպառումն , բիրտ վարմունք և ծանր նախատիք՝ պատճառք բաժանման 'ի կենակցութենէ , ընախն Ս . Պատիկ լուծումը չարտադրելով' . . . . . ամուսինք յաշտ Հպատասխանայց Ս . Եկեղեցոյ ընդ միշտ այր և կին կը մնան : Իսկ . . . . . առիկ-

նոյ սեպհական կալուածոց իրօսանցման դէմ եղած դիմադրութեան դատով և Պատրիարքարանս հարկ կը համարի կրկնել թէ օրինաւորութիւնը կը պահանջէ որ այս մասին ըստ տրամադրութեան Օսմանեան օրինաց պէտք է դիմադրութիւն լինի :

16/28 սեպտեմբեր 1872

և Պատրիարքարանի Հայոց

Ի Գումադախու Պ. Փ. Հ.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ք. ՄԿՐԵՄՆ

Առ Պատրիարքարանն Հայոց Ի Կ. Պօլիս

Սեպտեմբեր 16 թուականաւ և 144 թուահամարաւ Պ. Պատրիարքարանիդ պաշտօնագիրն ընդհանուր Հիւպատոսարանս ստացաւ, որով . . . ամուսիններուն վէճին վրայ Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց ըրած որոշումը կը հազորդուէր, նոյն վէճի խնդրոյն քննութեան համար Պատրիարքարանի կողմէ կարգեալ Մանածոցովոյ տեղեկագրին համեմատ : Մյն որոշումը քանի որ բոլորովին հակակարգ է 1871 զեկտեմբեր 4/16 թուականաւ և 1316 թուահամարաւ Պատրիարքարանիդ հասած պաշտօնագրոյն յայտարարութեանը . որով երբ « յիշեալ երկու ամուսիններու մէջ եղած անհամաձայնութեան վրայ իւր որոշումը տալ չըրաւ իրուած էր, յայտարարեց թէ միմիայն . . . էֆէնտին է պատճառ անոնց անհամաձայնութեանը », և քանի որ այժմու յիշեալ որոշումը կը հակառակի Թուսիոյ օրինաց տրամադրութեանց, որ կը մերժեն ամուսիններու դատուիլը . հետեալէս այդ այժման որոշումը Թուսիոյ իշխանութեան առջև ընդունելի չը կրնար լինել և ՚ի գործ դրուիլ ընդհանուր Հիւպատոսարանի ձեռօք :

Իրաց այս վիճակին մէջ Հիւպատոսարանը հարկ կը դատի ծանուցանել Հայոց Պատրիարքարանիդ որ . . . ամուսիններու խնդրոյն վրայ տուած իւր այս վերջին որոշումը ինք իբրև չեղեալ և անընդունելի կը նկատէ :

Դևս Թուսիոյ օրէնքն ըստ որում հաւասարապէս կարգելու ամուսին կնոյ մը որ վաճառէ իւր շարժական կամ անշարժ ստացուածքները մինչդեռ գաւակներ ունի, ուստի ընդհանուր Հիւպատոսարանս Հայոց Պատրիարքարանիդ կը խնդրէ որ՝ ու և է սեպհա-

կան ստացուածքի վաճառման վերաբերեալ իմուխապէր չտայ երբէք . . . տիկնոյ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՆԻՊՏՈՍՈՍ

(Սպորտֆրուիւն և Կէնի)

14/26 հոկտ. 1872

Բերա

Առ Ը. Հիւպատոսարանն Թուսիոյ Ի Կ. Պօլիս

Ըստ միաձայն որոշման Կրօնական ժողովոյ ընդ Քաղաքական ժողովն, գումարեալ միահամուռ ՚ի նիստ արտաքոյ կարգի, պատու ունիմ բերել ՚ի գիտութիւն Ձեր թէ Պատրիարքարանս . . . ամուսնոց համար իւր տուած վճռոյն նկատմամբ վերջին հոկտեմբերի 14/26 թուականը կրող Ձեր պաշտօնական գրութեանն վտազնապէս տպաւորեալ, կը մերժէ զայն յամենայն անձնէ և յամենայն զօրութեանէ, և առանց մի առ մի հերքելու անոր պարունակած զանազան անընդունելի կէտերը, կը յայտարարէ վերջնապէս և անփոփոխապէս թէ, Պատրիարքարանիս՝ որ միայն ձեռնհաս է ՚ի Կրօնական վասն ամենայն Հայոց բնակիւց ՚ի Տաճկաստան՝ յոր և է հպատակութեան և լիցին, տուած վերջնական վճռոյն՝ զորմէ խնդր է, զօրութիւնը պէտք է լի ու լի և կատարելապէս զօրժարուի, վերաբերելով վասն այլոց խնդրոց իւր 16/28 սեպտեմբերի թուադրեալ պաշտօնական գրութեան :

11 Նոյեմբեր 1872

Պ. Փ. Հ.

ՅՈՎՀ. Ք. ՄԿՐԵՄՆ

Առ Պատրիարքարանն Հայոց Ի Կ. Պօլիս .

Թուսիոյ ընդհանուր Հիւպատոսարանն պատկանելի Պատրիարքարանիդ ներկայ նոյնմանոյ 11/23 թուականաւ եւ 235 համարաւ պաշտօնագրին ստացաւ, որով Պատրիարքարանը Տաճկաստանի մէջ գտնուող Թուսիոյ նպատակաց վրայ Հիւպատոսարանին դատարարութեան իրաւունքը կը մերժէ, պահանջելով թէ այդ իրաւունքը Կ. Պօլսոյ Հայոց եկեղեցոյն Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց միայն կը վերաբերի :

Ա յդպիսի պահանջման մը արժէքը որո-

չելէ ետ կենալով հանդերձ, ընդհանուր Հիւսպատոսարանն պարտք կը համարի Հայոց պատկառելի Պատրիարքարանից ծանուցանել, որ Հիւսպատոսարանը մեծապէս դարձանք իմանալով որ յիշեալ պաշտօնազբին յաւելուածով մայրաքաղաքին հայ թերթերէն մէկուն մէջ հրատարակութեան արուած է . ցաւալի հրատարակութիւն, որ ուրիշ բանի չծառայեր, այլ միայն սաստկացնել այն փոփոխակի բողոքներն որ ամուսնական երկպառակութեան պէս վաւիտակ խնդրոյ մը մէջ տեղի կուսնենան :

Իրաց այս վիճակին մէջ, զոր ընդհանուր Հիւսպատոսարանն Նորին Աստուծոյ Ռուսիոյ քեսպանին նկատողութեան պիտի երթարիկէ, պարտք կը համարի իրեն՝ յիշեցնել պատկառելի Պատրիարքարանից թէ՛ Հիւսպատոսարանին հոգւոյ 14/26 թուականաւ պաշտօնազբին ուղղուած էր ոչ թէ՛ արօնական մասին Պատրիարքարանից ձեռնհասութիւնը մերժելու, ոչ թէ՛ ցաւալի բանակութիւն մը յարուցանելու, այլ մի միայն . . . ամուսիններու գործին մէջ Հայոց Պատրիարքարանից տուած վճարն անընդունելի ըլլալը հաստատելու նպատակաւ, եւ այս ալ հետեւեալ պատճառներով .

1. Ռուսիոյ օրէնքը ամուսնական արձակման խնդրոյն մէջ թէպէտ կը ճանչէ արօնական իշխանութեան բացառիկ եւ կատարեալ ձեռնհասութիւնը ի մասին ամուսնական լուծման եւ միացման զուտ կրօնական խնդրոյն, սակայն դարձեալ ամուսնականի վերաբերեալ բայց կրօնական կերպարանքէն զուրկ՝ բոլոր ուրիշ խրճիթները հասարակաց ատեսներու ձեռնհասութեան կը վերապահէ :

2. Նոյն իսկ Պատրիարքարանից խոստովանելովն . . . ամուսիններու վճենին մէջ չկայ արձակման խնդիր . . . իրենց ամուսնութիւնը լուծեալ չէ եւ « Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ համար ամուսնացեալք մշտնջենաւոր միութեան մէջ կը նկատուին » : Ասկէ կը հետեւի թէ՛ Ռուսիոյ օրէնքին Քաղաքական դատի ԴՄ. 806 յօդուածին արամադրութեան համեմատ . . . ամուսիններու վճը հասարակաց ատեսներու իշխանութեանը կը պատկանի, եւ տիպիկն . . . պարոն . . . միացած մնալով՝ իւր ամուսնոյն ազգայնութեանը կը հետեւի . եւ հետեւաբար միայն Ռուսիոյ դատական իրաւասութենէն կախում կուսնենայ, եւ այդ իրաւ-

ասութիւնը չկրնար Կ. Պոլսոյ Հայ եկեղեցւոյ Խառն ժողովոյն իրաւասութենէն դիմադրութիւն գտնել :

3. Վերջապէս Պատրիարքարանից տուած որոշումն անկատար է . վասն զի կենակցութեան բաժանուած վճանելէ ետքը, չէ վճած թէ՛ երկու բաժանելոց որո՞ւն քով պէտք էր մընալ իրենց ամուսնութենէն ծնեալ զաւակը :

Բաց ասկէ՛՝ այս վերջին դիտողութիւնն իսկ աւելորդ է, ըստ որում առջի երկու զիտողութիւնները պէտք եղածին չափ կը բաւեն Խառն ժողովոյ յիշեալ որոշումն անվաւեր հրատարակել առաջի Ռուսիոյ դատական իշխանութեան, որ ամուսնական արձակման խնդրոյ մէջ՝ եկեղեցական իշխանութեան բացառիկ իրաւասութիւնը ճանչելով հանդերձ, ամենէն աւելի խիտ կը պահպանէ եւ կը յարգէ ամուսնութեան զաշինքը :

ԸՆԿՆԱԾՈՒՄ ԸՆԿՆԱԾՈՒՄ

17 Նոյեմբեր 1872 (Սորբ. Լ ԿէԻ)

Բերա

Առ Ընդհանուր Հիւսպատոսարանն Ռուսիոյ .

Պատրիարքարանս Հայոց Ռուսիոյ Ընդհանուր Հիւսպատոսարանի 17 Նոյեմ. Թուադրեալ եւ 814 թուահամարաւ պաշտօնազբին ընդունելով դարձանք մեր ընթերցալ. ի նմա, որ Հիւսպատոսարանը կը կարծէ թէ՛ Հայոց Պատրիարքարանը իւր նոյն անոյ 11/23 թուադրեալ յատուկ պաշտօնազբով՝ թուրքա ընակեալ Ռուսական հպատակաց վրայ Հիւսպատոսարանի իրաւասութիւնը ժխտած լինի, զուտ սխալ մ'է այս : Պատրիարքարանը միոյնայն հաստատել ուզեց օտ անժխտելի սկզբունքը թէ՛, այն ամեն Ռուսական հպատակ՝ որ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կրօնքնէ եւ ի թուրքիա ընակեալ, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանէն կախումն ունի կրօնական խնդրոց մասին : Հիւսպատոսարանը պիտի իրնայ համոզուի ասոր, վերաստին աչքէ անցնելով այն գրութիւնը, զորմէ խնդիր է, եւ առաջի դարձանք ման Հիւսպատոսարանի՝ Պատրիարքարանի պաշտօնազբին հրատարակութեան նկատմամբ, Պատրիարքարանս հարկ կը տեսնէ յակամայն ղեկուցանել նորա թէ՛ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սեպական ինքնօրինութեան սպառնացող կարգէ ամեն խնդիր հասարակութեան

աչքին այնպիսի նշանաւոր եւ մեծ կարեւորութիւն մ'ունի, որ հազիւ երբեմն կարելի է անոր հրապարակել իրենէն արգելու: Ամէն աւանդ հասար, որ կը ճանչնան ընդհանուր Հայոց սերտ կապն առ իւրեանց կիկզկեցին եւ անոր ինքնօրինութեան ընծայած արժէքը, զիւրին է իմանալ որ իսկապէս շուտով տարածուած լինի վերոյիշեալ բոլոր եւ լրագրաց մէկն անոր վերջը գրած: Եւ եթէ այն պաշտօնադրին ներդրած խորին յուրանս առջեւ խնդիրը հրատարակութեան խիտ մեծ շքան մը չառաւ, ստուգիւ միակ պատճառն այն է որ Պատրիարքարանը իրեւ պարտականութիւն նոյն իսկ աւեր յուզման գիմադրակելով, շարժոււմը զուպեց:

Պատրիարքարանն ապաքէս վարակելով յոյս կը տածէր որ Ընդհանուր Հիւպատոսարանը ներկայ ձեռնհասութեան խնդրոյն բնութեան աւելի լաւ թափանցելով եւ անոր հետեւանաց սահմանը հետաւտեւելով, իւր կարծիքը չափաւորէր: Այսու ամենայնիւ Պատրիարքարանը քառք իւր տեսնէ որ Ընդհանուր Հիւպատոսարանը իւր տեսութեանց եղանակին վրայ կը պիտի եւ մինչեւ իսկ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ձեռնհասութեան սահմանը Ռուսիոյ քաղաքական օրինաց մէջ փնտռելու չարի յառաջ կերթայ: Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իրաւասութիւնը զանազան երկիրներու օրէնքներէն կախումն ունեցած չէ: Եւ չկրնար ունենալ:

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ օրհնած եւ նուիրագործած ամուսնութիւնը մի է. անոր հետեւանքեղը նոյն եւ հաւասար են եւ մի եւ նոյն օրինաց գորութեան կենթարկին, առանց խտրութեան լծակցաց հարատւութեան: Եւ ինչպէս կրնար որեւէ կերպ լինել և Չէ կարելի ընդունել որ իւրաքանչիւր քաղաքական օրէնսդիր կարենայ, ըստ իւր հաճոյս, հեղինակել, ջնջել եւ փոփոխել քսան զարեւոր եկեղեցւոյ մը իրաւասութիւնքը, ինչպէս որ է Հայաստանեայց եկեղեցին:

Պատրիարքարանը չժածկէր նաեւ թէ զուհունակութեամբ նկատեց որ Պայտերական Դեսպանատունը անհաղորդ է ներկայ ձեռնհասութեան զուպելի մէջին:

Արդ՝ առանց զննելու Ընդհանուր Հիւպատոսարանից տեսնելէտէն յառաջադայեալ փաստերուն արժէքը, Պատրիարքարանս կը յայտարարէ թէ յամենայն գորութեանէ կը մեր-

ծէ այն ամեն բան, որ ուղղակի կամ անուղղակի կրնայ սպառնալ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իրուանց եւ ինքնօրինութեան, եւ . . . ամուսնայ խնդրոյն վրայ իւր առեւած վճիռը պիտի կը բռնէ իբր արդար եւ զործադրելի:

Պ. ֆ. Հ.

ՅՈՎ. ՀԱՆՆԵՅԱ Ք. ՄԿԵՐԱՆ

16/28 յունվ. 1873

ԺԱ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲԱՅԱՆՄԱՆ ԽԵՂԻՔ

Այս խնդրոյն վրայ Բ. Դանէն հետեւեալ ձանուցաւերը եկաւ 'ի Պատրիարքարան:

Երմէնի Պաթրիկիւիկինէ
Իւթալթըւ եֆեֆետիմ հաղրէթէրի.

Մ'ունայլ օյան Տխարյէքի սիւրեանի եւ զուպի Պաթրիկիւիկինէ պիլ ինթիխայ թային զըլըմըլը օյան Պետրոս բահային անք անթի թէթիթի օյան Պաթրիկիւիկ պէրաթը արեօինէ անթիթիին պէրաթընտա մուհարրէր օլտուղու կիպի ետնի Երմէնի Պաթրիկիւիկինէ տախիլ լաֆ զընըւ անթը օլտուհամարտ պու թերտէ միլէթի մէրղու մթարաթընտան մէրղու միթէտտտի մահգէրէրէ իսթիտա զըլըմըլ, մէ տիվանի հիւմարէն զուպուտի իլէ միլէթի մըրղու մէ Պաթրիկիւիկ պէրաթի յուրու թիւն միւրաճնթ օլտուղու մէ իպարէլի մէրղու մէ պիլ քաչ թէ պէտտիլէ զատար մուհարրէր իսէտէ անլըտանէ Էսիլլէրինտէ օլ զայս օլտարղը կիպի յուրու թէրինտէ տախի չիք պիլ իպարէթ օլտարարաթ միւսթիպիլլ իտուկի միւսթէպան օլտուղը մէ Պաթրիկիւիկ մէրղուրն չիտիլէ զատար Պապը այի մէ հիւթիւթի մահայիլէ իլէ աղուտան տօրուպա մուսթիլաթ մէ մուխապէրաթի թէտիլէտէ պուլուհուղու ճիլթէրէր իսթիտայ վաղըն իտաթընտա պիլ պիլ կէտուրիւ մէ լսէտէ պու պապտէ իթայի մալիւ մաթ իլէ պէրապէր պիլ կէտնէ միւթայիլէտի ապիլանլէրի օլտուղը սուրթտէ սիւրաթ իչարինէ հիմնթ պուլուրիւթի սիպընտա թէլքէրէլի սէնայիլէրի թէրիլ մըրղու մէրղու մէրղու:

1290 Բէպիւլ ակըր 26
1873 Յուլիս 9:

Ի նիստ Խառն ժողովոյ , 3 յուլիս 1873 ; այս ծանուցագիրը եւ Ասորոց ճարտարապետներն ու անոր հետեւանքները նկատողութեան առնուով , համահասնութեամբ հետեւեալ փազրիբը զրկուեցաւ առ Բ. Գուռն :

Միլլէթի չաքիրանէմիզէ թապի սիրեանի միլլէթիկն միւնհալլ օլան Պաթրիզիկիկնէ թապի օլունան Նպիսկոպոս Պետրոս էֆէնտինին տէր տէսթի թէմսթիբ օլունան Պաթրիզիկիկ պէտքը Ալիսինէ էսլաֆընըն պէրաթ լէրինտէ մուհարրէր պուլունան իրմէնի Պաթրիզիկիկնէ տասիլ լաֆղընըն տէրն օլունամամար իսթիտա գըլընմը շտուղը պէեանի ալիսի իլէ պուպապտէ իթայի մալումաթ իլէ պիբ կէծնէ մութալէայի չաքիրանէմիզ օլտուղը սուրէթտէ սոգ ու պէեանընը ամիր Ֆիլի 26 Բէպիւլ ախրը 1290 թարիխի վէ 14 բաքամը համէ բիրայի թապիմ վէ թէվզիբ օլան թէզգէրէի ալիլէի հազրէթի նազարէթփէնահիլէրի մաալի ճէվիլի մէտնէքէ արայի չաքիրանէմիզ օլմուշ տուր : Նպիսկոպոս միւնսիլէչ Պաթրիզիկիկ մէզքելուրէ թայն օլունաընըն պիլ պէեան ուսուլի գատիմէ վէճն իլէ պէրաթը ալիշանընը Պաթրիզիկանէմիզ վասէթաթ իլէ իսթիհանը օլունամասընը միւթէտտտիտ իլէլիկրաֆի վէ մէքթուպլէրլէ թալէպ իթմիշ օլուպ , անճազ Տիրապէքիրտէ միւթէվէթթին միլլէթի մէրգումէր րէհապինի իլէ ալամը թարաֆընտան՝ Պաթրիզիկանէմիզէ քէշիտէ օլունուպ սուրէթի մէրպութէն թազտիմ գըլընան թէլէկրաֆնամէ իլէ Նպիսկոպոս միւնսիլէչ հազընտա պազը չիքանէթլէր օլունարազ պէրաթի ալիշանընը իսթիհալի պիլթթէսիլ իլէ Գուսսը չէրիֆտէն մալումաթ պիլթթէսիլ վէ պէպէլիւն իտէճէք հալէ կէօրէ իճապընըն իճրասը իսթիտա օլունուաշ ըտը : Փահզիզաթը մուզթաղիլէ իճրա օլունանազ իքէն Նպիսկոպոս միւնսիլէչին Տէրի ալիլէնէ վիրուս իտէճէկի խապէր ալընարազ կէրէք քէնտուընտան վէ կէրէք Գուսսը չէրիֆ իլէ Տիրապէքիրտէն մալումաթ վէ իզահաթ թալէպ օլունանաղը սըրատա մէզքիբ մէտնէլէ գուհուր իթմիշ , վէ պիբ թարաֆտան Նպիսկոպոս միւնսիլէչի պէլէչինտէ իլէթիքեա օլունաընը վէ թահզիզաթ իճրա օլունանաղը ճիհէթլէ պէրաթը ալիշանընըն իսթիհալիսնէ Պաթրիզիկանէի անիզանէմիզ իսթիհալ իտէ-

մէլէճէկի ումուրը թապիլիէտէն պուլունուաշ օլունուաշտան , էվզլէ էմիրտէ միլլէթի մէրգումէ ումուաընըն Նպիսկոպոս միւնսիլէչին Պաթրիզիկիկ մէզքելուրէ թապիլիսնէ վէ մութապաքիլ Պաթրիզիկիկ իտարսի մէտնէլիսնէ տայրիլ վէ մութալէալէրինն թահիլի իճապ իթմիշ - վէ Պաթրիզիկիկ չաքիրանէմիզ տէխալէթինի գապուլ իթմէքէ խուսուսուստա միլլէթի մէրգումէ ումուաընըն մուվաֆըգէթի թէպէլիւն իլլէտիկի հալտէ կէրէք Գուսսը չէրիֆտէ վէ կէրէք մահալլ տայրէտէ միւնլ գատիմ միլլէթի չաքիրանէմիզէ մախսուս օլան Քիլիսն վէ մապէպէրիմիզտէ միլլէթի մէրգումէնին Պաթրիզիկիկ չաքիրանէմիզ տասիլիսնտէ պուլունուաշ օլտուղը ճիհէթլէ քէնտուլէրինէ իճրայի այն իթմէկէ թարաֆը անիզանէմիզտէն օլունան միւնստէ վէ պազը բուհասաթըն լազվ օլունանաղը ումուրը թապիլիէտէն պուլունարազ ալընանազ մալումաթտան սունկրա իճապընըն իճրասը գըմնընտա Բուհանի Ումուա մէճիլէչիլ օլունարազ վէրիլէճէք զարար վէ նէթիճէչին իսաքիրայի իւլէայի սալֆ էքրէմիլէրինէ արդ ու պէեանը միւնսաթաթ օլունանաղը մուհիլիլմը ալիլ ճէնապը Նազարէթփէնահիլէրի պուլունուաթտա . օլ պապտէ վէճեր հալտէ էլն 1290 ճէ մաղիլ ախրը 1 1873 Յուլիս 13 :

Ս. Նրուսաղէմի Պատրիարքին եւ Տէրապետի Առաջնորդ . Տեղապարհին նամակնիստ ալ գրուեցան ըստ պատշաճի . մանսանդ Ս. Նրուսաղէմի Պատրիարքին այս խնդրոյն մէջ բունիլք ընթացը որոշակի գծելով , խորըն արժան գատնք ծանուցանել թէ ազգային սեփականութեանց՝ որ ի Ս. Նրուսաղէմ , Նորին Սրբազնութիւնն հանգրճէ իր Միաբանականութիւնը ի զիմաց համայն Հայոց աւանդապահ եւ հակոյն ըլլալով , իր պարտաւորութիւնն ապագային մէջ որ եւ է յափշտակութիւնէ զերծ պահելու առէն ջանքն ի գործ դրնել , եւն :

ՃԻ .

ԵՒԳՈՒԿԻՈՑ ԱՌԱՋԻՆՈՐԴԱՆՈՒՆ ԵՆԳԻՆԸ

Յարտաքոյ կարգի նիստ Բաղաբական Ժու

ղովոյ 19 զեկտ. 1872, մինչդեռ բերայի գերեզմանատան եւ Պրուսայի առաջնորդական կնիքոյց համար Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին կողմէ եկած վերջին ստիպողական հրամանին վրայ կը խորհրդակցուէր, Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին հետեւեալ ծանուցագիրը կարդայուեցաւ, որ Եւզոնիոյ առաջնորդին վրայ էր :

Իտիւլիթու Էֆինտօմ հազրէթլէրի

Թօգատ գազարը Էրմէնի մերխասարը Յակոբ Էֆինտօնին գազարի մէջ քերտըն ու մուրը թահսիլլէյէ մէ ինքիպաթիլէսիին սէքթէ-տար իթմէքտէ օլտուղը մէ էթվարը նամէր-ղուպէսինտէն նաչի Էրմէնի միլլէթի էֆրատը-նէն տախի քէնտուսընտան տիւկիր մէ մու-թէնէֆֆիթիր պուլունարըը ճիհէթլէրլէ՝ օրու-տան թահվիլլէ մէմուրլէյէթի՝ էվվէլ մէ ախէր Ազմազ վիլանէթի ճէլիլէսինտէն վազը օլան իչարաթտէն անկալըըը, մէ մուսթաղնիի թէքըրար օլտուղը իւզրէ մէմուրլէյի բուհա-նէյէնին վազիֆէի բուհանէյէլէրի տախիլինտէ հիւսեհի հարաքթիլէ խարիճի վազիֆէ քու մու-րէ մուտախէլէ իթմէպէլէրի լազըլէտէն լքէն, մէրխասարի միւսախէլէին պիւ աքս պու մի-սիլու հարաքթեթի զարի մէգլէյէնէ մուպա-տէրէթի՝ հազիգէտէն շանանը թէէսսիւֆ պուլունմուշ օլմաղլէ, իգթիզալը հալըն սիւ-րաթ ինքս ու իֆատէսի խուսուսընէ հիմմէթ պուլունմալը սիւզընտա թէգթէրէի սէնա-մէրի թէրգիմ գըլընար էֆէնտիմ :

1289 Եէվվալ 23

1872 Գեկտեմբեր 12: (Ի՛ւն)

ԽԱԼԻ-ՇԵՐԻՑ

Ժողովը որոշեց գրել առաջնորդ Յակոբ վարդապետին եւ Եւզոնիոյ Գաւառական վարչաւթնան եւ բացառութիւն պահանջել :

Ի նիստ Խառն Ժողովոյ, 1, փետր. 1873, Եւզոնիոյ Առաջնորդէն եւ Քաղաքական Ժողովէն եկած միաբանական յայտագիրը, նաեւ Արտաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին եկած երկրորդ ծանուցագիրը կարդացուեցան. ահաւասիկ ծանուցագրին օրինակը :

Իտիւլիթու Էֆէնտօմ հազրէթլէրի

Թօգատ գաղաքընտա քեային Էրմէնի

միլլէթի մէքթէպինտէ մուսալիլլէք իթմէք Ի-չիւն տէրը սաստէթտէն կէօթիթիլլիլ օլան Սկրտիչին իկրմի իւշ Եաչընտա օլարազ զիւ-քիւր մէ իւնա էթֆալը միլլէթի իլլալ իթ-մէքտէ պուլունմուշ օլմասընտան նաչի միւթէ-պէրանը միլլէթ թարաֆընտան մէրգումըն տէֆի խթէնիլտիկի հալտէ, մահալլի մէրխա-սասը ճիւհէլլայի միլլէթտէն պիր Ֆըրքալի անլէրէ մուսալիլլէթ իթտիթմէք իւզրէ թահ-րիգ իթմիւր մէ հիւքիւմէթի մահալլէյէ ճանի-պինտէն պու պապտէ քէնտուսընէ վազը օլան թէպիլլաթը իւղա իթմէմէսի իւզգթիւնէ՝ պիւ մէճպուրլէյէ մուսալիլլի մէրգումըն տայիթի հիւքիւմէթտէ միւսաֆիլլէթէն թէվգիֆ օլուն-տըղը Ալազ վիլանէթի ճէլիլէսինտէն պու-քէրրէ պա թէլէլըրաֆնամէ ինհա գըլընմուշ, մէ պէօլլէ էթֆալը միլլէթի իզալ էյէտիլին-տէն շիքեանէթ օլունան պիր շախսը թասա-հուպ իչիւն մէրխասայի մուսալիլլէյին հուզուր մէ սասիլի միլլէթի իլլալ իտէճէք տէրէճէ-յէ գաւտար կիթմէսի, մուգտտէմա տախի պէեան օլունտուղը միւքիլթանէ պըաղըլան միւսալիլլի ճիւմէսինտէն օլարազ, շու հալէ արթըր օրտաւս պազաթը զարի ճանիգ մէ թէպիլլի մէրթէպէյի վիճուպտէ կէօթիլլալիլ, մէ մուսալիլլի մէրգումըն՝ տէֆը գըլլ ու գալ իչիւն տէրի սաստէթէ իտտէ մէ իզամ օլունմաթը լազը կէլէճէկի վիլայէթի միւշա-րիլլէյանէ պիլլալիլտիլի պէեանի իլլէ թէգ-քէրէի մուհիպպի թէրգիմ գըլընար էֆէնտիմ :

Սէլմի գիլչատէ 1289 (Իմգա)

1873 Յունվար 17, ԽԱԼԻ, ՇԵՐԻՑ

Ի նիստ Խառն Ժողովոյ, 8 փետր. 1873, որոշուեցաւ հետեւեալ պատասխանագիրը զըր-կիլ առ Բ. Գոռն, Եւզոնիոյ Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ եկած տեղեկագրին թարգմա-նութիւնն ալ ներփակելով :

Մարուզ տայիլէրի տիր քի

Անամիլ փիրայի թ'աղիմ մէ թէքրիմ օ-լան իչպու թէգթէրէի ալլիլլէ ճէնազը նազա-րէթիլէնահիլլէրի մասալի ալլիլլէրէն իւզամ տայիանէմ օլմուշ տըր : Պէր մուճիլլի նիզամ-նամէի միլլի՝ մահալլիտէ թէլքիլ օլունուպ Պաթրիլլալանէմիգ թարաֆընտան թաստիգ օ-լունմուշ օլան մէճիլլի իլլէ պունտան ազտէմ մէմուրլէյէթի մախուսէ իլլէ Պաթրիլլալանէ-

միջ թարափընտան օլ թարափընտան իղամ օլունմուշ օլան րահիպ ֆիլիսոփոս վէ կիւրեղ էֆէնտիլիքր պէնտէլիքր թարափընտան մուալէլիքր մէրդում հազգընտան Պաթրիքիլանէ միջէ վիրուս իտէն էֆրուլը մասնուսէ մաւլէլիքրնէ նազարէն , ֆիլ հազիգա մուալլիքր մէրդում մէն մէմուրիլէլիքրնէն թարափ խուսուսը միլլէլիքրնէ մէմուրիլէլիքրի սուլունմանան պաղլ քէսան թարափընտան միւրարտ օլունարաղ մէնլիքր մէզքիւրէ պիլ միւրանէա թալէսլ օլունմուշ վէ մուալլիքր մէրդում հազգընտան ազլ օլունման ճիւնհանըն իծրա գրընմանագ մուհաքէմէ վէ թահգիլաթիլէ սընհիլիքր թէն պէյեիւն իթմէտիքէն թարափ վէ թէ'տիպ օլունմայանաղ մէնլիքր մէզքիւրտէն ճէվալիքր միւտտալիքրէ պիլլիքրիլիքր խէտտ , թահգիլաթիլէ կիրիլիքրէրք միւսէրրտէն թարափ ու թէ'տիպ օլունմասը թարափընտան սուլունմուշ օլունգալընտան , սիր թաղմը դըլ ու դալլ մուսիպ օլունշ օլունղը անլլալըմընտար : Վէ մէրդանայի մուսնիլէլիքր պէնտէլիքրնէն գաղալը մէզքիւրն ուսումը թահգիլիքր վէ ինգիպաթիլէսինն սէքթէտար իթմէքտէ վէ էթմարը նամէրդիլիքրնէն նաչի էրմէնի միլլէլիքր էֆրուսընն տալիքր քէնտուսընտան տիլիքր վէ միւթէնէֆիլիքր սուլունմաղը ճիւնլիքր օլունտան թահգիլիքր մէմուրիլէլիքր Սլովալ վիլանէլիքր ճէլիլէսինտէն իշար օլունմուշ օլունղը պէեանը ալիս իլէ օլ սպատէ իլլիքրնայի հալլն ինքասըն ամիր սուլունտան աղաէմ ֆիլ 23 Շէվալ 1289 թարիլիքր վէ 33 րազամը շէրիլիքրնէսիքր սուլունտան թէնգըրէլիքր ալիլիքրնէն ճէնասը նաղարէլիքրնէնիլիքրնէն աւալ միւքիլիքրնէն գըրաղըմտարաղ ինասը հալլն ինքասը մասնալլիքրնէն թահգիլաթիլէ միւսարէսիքր օլունմուշ . վէ սու քըրէ մէնլիքր մէզքիւրտէն վիրուտ իտէն վարազայի մալսուսէ մասլիքր նաղարէն Վէրսուսայի մուսնիլէլիքր պէնտէլիքր հազգընտան աղլ օլունման շէրեանաթ ալիս ու պիէնաս օլունղ սիր դաչ զարաղքնար ատալարըն էսէր թաննի վէ ֆէստը օլունղը վէ մէրսասայը մուսնիլէլիքր պէնտէլիքր վաղիքրնիլ խարիլիքրնէն հչ պիր ինէ միւտտալիքր իթմէմէքտէ վէ մազիլիքրնիլ տալիլիքրնէն օլան մէսալիքրնէն միլլիքրնէն պիլլէ մահալլիքրնէն միլլէլիքր շաքիրանէմիլլ մէնլիքրնէն

րէլ վէ դարարը թահգիլ իթմէտիքէն րուլէլիքր վէ իտարէ իթմէմէքտէ օլունղը թէնպէնիւն վէ թահազգուլ իթմիլ վէ մէզքիւր վարազա պիլլիքրնէն վէ էֆիլիքր իտարիլիքր խաքիլայի ալիլիքրնէն մէրդում միւրի գըլընտընտար : թահգիլաթիլէ մէրդում մէնլիքրնէն վէ մէրիլիքր վարազանէն քիլիլիքրնէն սիլ էթրաֆ մուսնիլիքր իլիքր ալիլիքրնէնիլիքր սուլունմաղը վէն իլէ , պէսլալէ սիր դաչ զարաղքնար քէսանն իֆրաստ վէ թահգիլիքր վէ մէրսասայի մուսնիլէլիքրնէն պէնտէլիքրնէն աղ ու թէնպիլ օլունմաղը վէ նիլալմաս մէլի միլլիքրնէն շաքիրանիլիքրնէն թէնվիլիքրնէն մուսնիլէլիքրնէն վէ թահգիլաթիլէ եօլունտ կիտիլիքրնէն սիլիքրնէն հալլն էմասլիքրնէն սուլի խարիլիքրնէն մուսնիլ օլունղը մէսալիքրնէն միլլիքրնէն մալլիքրնէն ալի վէն իլէ րուլէլիքր վէ խարիլիքրնէն խուսուսլարընտան սիր շօղ միւսքիլաթ վէ սուսայէլիքրնէն մուսնիլ օլունմաղը վէ սուսայէլիքրնէն վէ հաղգանիլիքրնէն ճէլիլիքրնէն նաղարէլիքրնէնիլիքրնէն գայիլ վէ րազի օլունմանաղը ուսուսը պէտիլիքրնէն սուլունմաղընտար ու պէեանը հալլ ինքիլիքրնէն գըլընտար օլունղատէ : 1285 Ձիլիքրնէն 20 : 1873 Փետրուար 2 :

Վէրսասամըլ րահիլ Յալիքր էֆէնտի ալիլիքրնէն վուզու սուլան շէրեանաթիլիքրնէն տալիլիքրնէն մաղամը ալիլիքրնէն նաղարէլիքրնէն ճէլիլիքրնէն Սահրիլիքրնէն Պաթրիքիլաթիլիքրնէն շէրիլ վիրուս իտէն թէնգըրէլիքրնէն ալիլիքրնէն իւղիլիքրնէն ֆիլ 23 Քեանուսիլիքրնէն էֆիլ 1872 թարիլիքրնէն վէ 369, րազամը թահգիլաթիլիքրնէն վալիլիքրնէն մէնլիքրնէն սահրիլիքրնէն միլլիքրնէն օլունմուշ , վէ թէնգըրէլիքրնէն ալիլիքրնէն մէզքիւրտէն պէեան սուլունտան շէրեանաթ իւլ նիլիքրնէն հանիլիքրնէն մէրսասայի մուսնիլէլիքրնէն վիրուտ վէ միւրիլիքրնէն սիլիքրնէն թահգիլիքրնէն սէքթէլիքրնէն իրաս իլլիքրնէն սանիլիքրնէն հուզուր վէ սասայիլիքրնէն իլիքրնէն իթմիլ . սալիլիքրնէն էֆրուսը միլլիքրնէն տալիլիքրնէն միւրսասայիլիքրնէն հազգընտան շէրեանաթիլիքրնէն սուլունմաղընտար խարիլիքրնէն սուլունմուշ տըր : Պիրիլիքրնէն մատտէ իլիքրնէն ճէվալպէն սիլիլիքրնէն վալիլիքրնէն սուլունտան տալիլիքրնէն հիւքիլիքրնէն մահալլիքրնէն մանիլիքրնէն թարափ ու թահալլ օլունմաղատ օլունղ մէրսասայի մուսնիլիքրնէն խաղիլիքրնէն ճէլիլիքրնէն մաղարաթիլ

մուճուկ օլաճազ պիր հալաէ պուլունմամազ, էկէր պէտէլաթը ասէրիէնին թէ՛զի ու թահ- սիրինէ միւտախէլէ խոխօր աճնիւրուր իաէ՛ մէ՛նխիս անգլանէմիլոճէ շահատէթ խոթրէք վէ Պաթրիզիանէի թէ՛նա իլլէեէէրէք պէեան իտէ- Պիզ քի մուէսուս օլան նիզամ սէնչիլէեէ թէ՛զ- ֆիքէն պէտէլաթը մէ՛զ քիւրէ նուֆուս իւզէրի- նէ թարհ՝ օլունմուշ օլարազ թօփ եօքիւնիւ- նին թատիլ վէ թէ՛սվլլէսի հիւքիւմլիթի մա- հալլլլէ ճանիպինտէն միլլէթմիլլէ ինտլէ պուլըրըր վէ մլրխասայը միւմայիլէ՛ն խոտ պէ խոտ պիր շյ իճրա իթմէյէրէք միլլէթ մէ՛ն- լիսի մարիֆէթի իլէ բուչէթ օլունմուշ օլուպ, միլլէթիլլ պու անէ գատար նիզամը մէ՛զ քիւր մուճուկլոճէ իճապլըր իճար իթմիլլ տիր պուն- տան շէնտ մահ ագտմ գազմալը Էհալիսի թարաֆընտան մէ՛նխի անգլանէմիլլէ սէքէզ իւզ իղալը օլարազ վիրիւրի օլան պիր մահ- զէր իւզքրիէն ապտ օլունն ումում մէ՛նխիս իթմիլլիֆազ վարա իլէ պէտէլաթը մէ՛զ քիւրէ- նին հիսասլը պիր քէրէն տահա բուչէթէ՛ն Էկր- քես պորճուճու պիլլէրէք պիլա թէ՛էքքէն թէ- սաիէ իլլէմէք վէ էկէր թահհիէն միւհթմաճ պիր ճիւթիլլիֆազ վար իաէ թահհիէ խոխլմէք իւզրէ հի- սասլը մէ՛զ քիւր էհալլլլէ նէշր ու թէպիլլի օ- լունմուշ իաէ տէ՛ն պու էանատէ տախի վիր- կույի մէ՛զ քիւր ալէ հիսազ օլարազ թահսիլ օլունմուշ - վէ հիշ պիր միւտախիլէ՛ վէ միւ- մանէլաթ վուզուէ կէլմէմիշ տիր : Մանիէն՝ էհալլինին հուզուր ու սասյլի մլրխասայի մումայիլէ՛ն թարաֆընտան իխլալ օլունմամալը սըր, էկէր էյլէ պիր հալ տախի կէլմիշ իաէ օ տախի Մուքիսաեան Օհան էֆնիտիսին մա- նասթըրճա օլան մէմարիլլէթըն՝ նիզամնամլլէ թէ՛զիլլիզէն իճարալըր գապուլ- իթմէյուպ իս- թիլլա իթմէսինտէն, վէ մուսխիէրէն մէ- մուրիլլի մէ՛զ քիւրէնին իսթիհասլլ տալէ- սինտէ պուլունմամալընտան նէլաթ իլլէմիշ տիր քի ագտէմճէ պու պապաէ թարաֆընտան Պաթրիզիանէյէ մալլաթթ վէրիլլըր տիր : Սալիսէն՝ մլրխասամալըրն ալէհիլլնտէ միլլէթի- միլլոնն շիքեանէթ իտէնէր քիլմէր օլունըր պիլլզէ մէ՛նզուլ իաէ տէ՛ն, շունը թէ՛միլլէն պէ- եան իտլպիլըրըր քի, էկէր շիքեանէթ իտէն վար իաէ օնլար տախի պուրանըն միլլէթ մէ՛ն- լիսլըրն ազալէրինտէն օռէյիլ տիր, շիւնքի մէ՛նչիս ազալէրի էկէր մէլրխասանըն նիզամ.

Նամէլի միլլլլէն մուզայր պիր հարաքէթիւնի միւշահէտէ իտէրլըր իաէ՛ն, նիզամնամլլի ահ- քեամընա թէ՛զիլլիզէն քէնաուսընը միլլէթ մէ՛ն- լիսլըրի հուզուրընտա իթհամ իտէրլըր վէ հիւ- քիւմլիթի մահալլլէն իլլալ օլունմալը քար Պու- նըն կիպի տախի իրիլլայէթ օլուննա շիքեանա- թըն նէտէն իպարիթ օլունըր նամալլաճ տիր . շիւնքի պու անէ գատար մլրխասամալը ալէյ- հիլնտէ շիքեանէթի հալլի մէ՛նչիլլիլլզէ հիշ պիր էվարազ վիրիլլմէմիշ, վէ մլրխասամալը թարա- ֆընտան հուզուր վէ սասյլիէ Էհալիլ իխլալ իտիճի պիր հալ վուզուէ կէլմէմիշ տիր : Պու մալլիւմաթիլլ թարաֆըր շաքրանէմիլլզէն պէ- եան օլունմալըրն սանիրա՛ շաքրիլլին քիլմէր օլունըր իճապ իտէն մահալլլէն պիթիլլաճիլլ թարաֆըր անգլանէմիլլէ պէեանէ հիլմէթիլլըր քէմալլ տէրիճէ լոճա վէ նիւտազ օլունուր քի, զարազ վէ ֆիսատէ մկպնի հիւքիւմլիթի սէ- նիլլէ ինտլնտէ միլլէթիլլիլլ իւզրիլլնէ պի վէճնի միւհթիլլըրնալլ մալլ կէլմէնիլլին քիլմէր օլունըր մալլաթիլլիլլ օլունն :

12 Յունվար 1873
Թօռալ

Յարտաքոյ կարգի նիսա Քաղաքական Ժո- ղովոյ, 19 փետր. 1873, Ս. Պատրիարքը ար- տաքին գործոց Վ. Պաշտօնէին հրաւիրանընը րրած սեռութեան արդիւնքը սա կերպով առ- վոպից թէ, յապլլ Շէրիֆի փաշան Եւզոպիոյ ինզիրը մէ՛ջ բերելով յայտարարք է թէ, Եւ- ղոպիոյ Առաջնորդին անլուճն անհրաճէշտ է, թէ Բ. Դուռը բացարձակ կերպով հրամանազ- րած ըլլալով, պէտէ է որ իւր հրամանը կա- տարուի, թէ Պատրիարքարանը պատասխան գրելով դիտողութիւններ րրած է, որ երբէք չեն կրնար ընդունուիլ, եւ Բ. Դրան այսպիսի հրամանները ուրիշ ժողովոց գատողութեան չեն ենթարկուիր : Հետեւապէս եթէ Պատրիար- քարանը չիտթայ գործադրել, Բ. Դուռը պի- տի պարտաւորի Պրուսայի Առաջնորդին պէս Եւզոպիոյ Առաջնորդն ալ հոս բերել :

Ս. Պատրիարք չոր տուած քանի մը բա- ցարտութեանը վրայ, որք հիմնեալ էին Եւ- ղոպիոյ Քաղաքական Ժողովոյ տեղեկազրին վը- րայ՝ թէ եղած գանդատները մասնաւորաց զը- րտութեան արդիւնք են, եւ իրականութիւն չունին, Պաշտօնէայն պատասխանք է թէ Տէ-

րուժիւնն իւր կուսակալին գրածներուն միայն կարճորութիւն կուսայ եւ անոր տեղեկագրին վրայ հիմնած է իւր հրամանը, թէ պէտք էր որ կուսակալը գրէր այդ ձևը տուած տեղեկութիւնները, եւ թէ Տէրութեան պարտքն է քանի որ կուսակալը գրած է թէ Առաջնորդը խռովութեան պատճառ եղած է, խռովութիւնը բառնալու համար Առաջնորդը ձգել իւր պաշտօնէն :

Ժողովը այս տեսութեան արդեանքը վերայ երկար խորհրդակցելէ ետեւ՝ պատշաճ զատեց Եւզոպիոյ առաջնորդ Յակոբ վարդապետին հրաժարական ընդունելի, որ արդէն եկած ըլլալով նոյն պահուն կարգացուեցաւ, եւ որչեց կիրակի վարդապետ առաջնորդական Տեղապահ կարգել Բ. Դրան հրամանագրով :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 22 փետր. 1873, սոյն որոշումը վերահաստատուեցաւ, եւ հետեւեալ Թագրիբը գրուեցաւ :

Թագաւ մէրխասաւը բահիպ Յակոբ է-Փէնտի պէնտէլերի պու քէրրէ Պաթրիքիսանէ միզէ իրաւ իմ միջ ոլտուղու Փիլ 18 քեանունի սանի 1288 թարիխի վարագայի մասխուսէ սինտէ վիճուտճէ առաժ իւլ իզիխտար պուլոււնտուղը պէհանի իլէ մէրխասաւը պտէն իսթիֆա իլլէ միջ ոլտարագ, վէ մանասթըրա շէքիլուպ իգամթ իմ մէսի մասխուսէն քէնտու սինէ պիլտրիլիլ վէ նիզամնամէի միլլի շաքիրանէ միզէ թէ վիճիլ պէն ետրինէ տիկէրինին ինթիխասընա տէլին Պաթրիքիսանէ միզ թարաֆընտան ազտէ մճէ ոլ թարաֆըլէ կէօնտէրիլիլ ոլտն բահիպ կիրակի էֆէնտի պէնտէլերի գայիմագամ թային գըլընմըլ ոլտաղլէ լութիքէն վէ իհասնէն հազըլնտա հիւրմէթ վէ ըրահէթլէ պէրագէր՝ ումուրը մէմուրէսընէ տայիթ թէսհիլաթ վէ մուսվէնէթի մուգ-Մազիէնին իֆասը իրատէի ալլիյսինի շամիլ Որվաղ վիլաեթի ճէլիլէսինէ խթթապէն պիթ գըլթա էմիրնամէի սամիի հազըլթի սատարէթի փէնահինին շէրէֆիթասթիլը վէ իհասն պուլրիլմաը նիաղընա ճիւրաթ գըլընտը : Օլ պապտէ կային :

1290 մուհարրէմ 8
1873 փետրվար 23 :

Ի նիստ Խառն ժողովոյ, 1 մարտ 1873, Ս. Պատրիարքը իմացուց թէ կիրակի վարդապետին Առաջնորդ տեղապահութեանը վերաբերեալ Թագրիբը Բ. Դուռն ստանալով, Պէյլիկի պէր գիտորութիւն ըրեր է թէ անոր վրայ այս տեղեկան Առաջնորդութիւնն զանգատ կայ, եւ այս գիտորութիւնը Գարուբէհասի էֆիլին միջոցաւ իրեն ծանուցուեր է :

Եւ թէպէտ Ս. Պատրիարքը յաւելցուց թէ կիրակի վարդապետի տեղն ուրիշ մը նշանակուի. բայց ժողովն յիշելով թէ այն որոշումը ինչ նպատակաւ ըրած է, եւ որչափ օգտակար է Եւզոպիոյ ժողովրդեան, չիօխեց իւր նախորդ որոշումը :

Վերջիշեալ Թագրիբին հետեւեալ պատասխանն եկաւ Բ. Դրանէն :

Բուժպէթլու էֆէնտիմ հազըլթէլերի :

Պաթրիզիանէտէն մուգատտէմա թէֆիլ մէմուրիլէթի իլէ Թագատա կէօնտէրիլ միջ ոլտն կիրակի բահիպին օրա մէրխասա վէքեալթիլնէ թային օլտնամաղը հազըլնտա պաղը էմրագը հաժատիտէ մուհարրէր օլտուղընտան, վէ բահիպ վիմայիլլիլին օրամասուլի հալի մէշուտ վէ մէսպուգ պուլոււնտուղընտան նաշի՝ քէնտուսընը գապուլ իտէմէյէճէլէրինի հալի մահալի մէգըլուր էրմէնի էհալիսի միւթէպէրանընըն միհր ու իմպարնը հալի Սըվազ վիլայէթի ճէլիլէսինտէն կէօնտէրիլնէ արգուհալ մանգուրը ասիլանէլերի օլտագ իշիւն էֆիքէն իրաւ գըլընմաղլէ, պիլ միւթալթա իզթիզայի հալին իճրասի իլէ քէյֆիլէթին իֆասը վէ արգուհալը մէգըլուրն իատէսի խուսուսընա հիմմէթ պուլուլմաը սիազընտա թէէգըրէի սէնամլէրի թէրգիմ գըլընտը էֆէնտիմ :

1290 Բէպիւլէ էվվէլ 27
1873 Մայիս 12 :

Սոյն ծանուցագրին հետեւեալ պատասխանը գրուեցաւ :

Մարուզ տայիլերի տիթ քի .
Անամիլ փիլայի թագիմ վէ թէվգիթ ու

լան իշպու թէզգբէրէի ալիէի ճէնապը նազարէթի՛նանհիւլէրի մասլի ճէլիլի մէտրէքէ արայի տայիանս: վէ մէլիտֆ արպուհայ տարի միւթայլա կիւզարի քէմթէրանէմ օրուշ տոր: Արգուհալը մէզգբիւրըն կիւրընտէ վազ օրուհան իմկա սահիպլէրինին միւլթի՛նէ մէ՛մուրլոյթի՛նէրի պուլուհմատրը ճիհէթի՛նէ վազը օրան շիքեանէթի՛նէրի Պաթրիգիւհանէ՛նէ շահանը իսթիմա վէ իճապը իճրա օրուհմազ իւզրէ պա իրատէի ունիլէի հազրէթի Փատիշայի թէ՛սիս օրուհան Նիղամնամէի միւլլիի աճիգանիմկէթի՛նէվիթիգէն մահալինտէ էֆրատի միւլթի՛նէ շաքիլուհմէվ թարաֆընտան ինթիխապ օրուհուպ Պաթրիգիւհանէ՛միլոտէն թաստիգ օրուհմուշ օրան մէ՛նիլթի տօղրուտան աօղրուհա միւրահէպի՛նէրի րահիլի միւրմիլլի՛նէ պէնտէլէրինին թէօհմէթ վէ ճիւհհաաընը պէհտան վէ իսպաթ իլլիմէլէրի, վէ պու մազուլէ շիքեանէթ մահալի միւլթի՛նէ մէ՛նիլթի թարաֆընտան պա մազպաթա իֆատէ օրուհմասը լազա՛մ կէլճճէկի Նիղամնամէյի մէզգբիւր աճեհամի իգթիգասնտան օրուպ, պուհնէ, սարիճինտէ մուսէլէ օրուհտուղը հալտէ, իսրահէթի մահալուրի մուհիլ օլարազ իլէրուտէ պէյն էլէֆրատը միւլթի՛նէ հուսուլէ կէլճճէք ուղղուհաընըլըն էօնիւ աընամահաճաղը վէ պուհնա ստապէթ վէ հազգանիլթի միւլթի՛նէ միւլթի՛նէ ճէնապը նազարէթի՛նէնանհիւլէրի գայիլ օրահաճաղը աէրքեար պուլուհմուշ օլմալլէ, քէյֆիլթի՛նէ վիւլայթի՛նէ միւլարիւնէյահէ պէհան վէ իշար պուրուլմասի Նիսաղի իլէ արղուհալի մէզգբիւր լէֆֆէն իատէ վէ թագաթիմ գըլընտը. օլ պապտէ ենի

1290 Ռէպիւլ ախըր 18
1873 Յունիս 1:

Գարձեալ Բ. Գոննէն կիստեւալ ծանուցազրին եկաւ:

Բուժ պէթուրէ էֆէնտիմ հազրէթի՛նէրի

Թողատտա պուլուհան կիւրեղ րահիլիին օրա մէրխասա վէքեալէթի՛նէ թային օրուհաճաղը պէյնէլ միլլէ շաթի օլմասը իւզրիլինէ միւթէպարանը միւլթի՛նէ թարաֆընտան քէնտուուընը գապուլու իտէմէյէ՛նէթիլէրինի միւսթէտի մահալինտէն մէզրուտ արղուհալէրինին լէֆֆի իլէ իճապընըն իճրասը զմիւրնտա թասթիւր օ-

լուհան թէզգբէրէի սէնամլէրի զիլրինէ եազըլան ճէվապը տասթանէլէրի միւթայլա կիւզարը սէնամլէրի օլտը: Բահիլի մուսալիլէնի օրատէն գալտըրըմասը միւթէպէրանի էհալի թարաֆընտան իսթիտա օրուհաընը հալտէ շիտի թէքար քէյֆիլթի՛նէ մահալի միւլթի՛նէ մէ՛նիլթի՛նէ թալը իլէ պիւր միւստէթ թէ՛խիւրտէ պրաղըմասը հիշ պիւր Նէթի՛նէյի հասըլ իտէմէյէ՛նէկի, վէ գաթի՛նէ մէ՛նիլթի մէզգբիւրըն երինէ միւթէպէրանը էհալի մէքուսէտէն միւրէքըպ օլմասը ա.մուրի թապլիլէտէն օլմասը ճիհէթի՛նէրէ, պիհուտէ պիւր թագըմ գըլլ ու գալէ մէլտան վիլրիլմէք իւզրէ միւսալիլէնի հէման պու թարաֆէ ճէլպ իլէ եէրինէ տիկէթ պիւր միւսալիլէնի ինթիխապ ու թայինի իգթիգա իտէ՛նէկի սիսաընտա թէզգբէրէի սէնամլէրի թէքիմի՛նէ իպթիտար գըլընտը էֆէնտիմ:

1290 ճէմալիլ կվլլէ 10
1873 Յունիս 23:

Ի Նիստ Խառն ժողովոյ, 24 յուլիս 1873, նկատելով որ Աթուալին գործոց վ. Պաշտունեայն իւր ղրկած վերջին ծանուցադրով դարձեալ կարեւորութիւն առած էր ժողովական չեղող անձանց մահէնբերուն, որք կը ջանասին ընդդէմ Սահմանադրութեան ջնջել օրինաւոր ջուէնարկութեանը ընտրուած եւ կեդրոնական վարչութիւնէն վաւերացուած Գաւառական ժողովոց ազգեցութիւնը, որպէս զի իրենց կամը յառաջ տանին. Խառն ժողովն ազգային Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու եւ գաւառաց մէջ անոր գործադրութեան դէմ երեւան ելած արգելքները միանգամ ընդ միւտ բաւանալու մտքը, Եւզոպիոյ խնդիրն ստիժք բռնելով, եկած վերջին ծանուցազրին հետեւեալ իմաստով պատասխան մը որոշեց ղրկել առ Բ. Գոննէ, որոյ Հայերէն բնագիրը ժողովին մէջ կարդացուելով ընդունուեցաւ, ահա անոր

Պարձիւն

Ստացանք ձեր Բարձրութեան տուած պատասխանը յունիս 23 թուականաւ, ի մասին կիւրեղ վարդապետի առաջնորդական տեղապահութեան խնդրոյն ի Յոռքայ, եւն:

Պատրիարքաբանաց ցաւելով տեսաւ թէ Յոռքայի մէջ յիշեալ վարդապետին դէմ Յոռքայի Հայոց ոմանց վկայութիւնը ընդունելի

բունուեր է , քան թէ թոքատի մէջ արքունի հրամանաւ վաւերացեալ ազգային Սահմանադրութեան համաձայն կազմեալ եւ Պատրիարքարանէս վաւերացեալ ազգային ժողովոց անդամոց վկայութիւնը :

Ար ցարինք ըսելու թէ պարսոյ տեղը թոքատի խնդիրը այսքան ժամանակ երկարելով , ժողովուրդն արեւն արցունք կը թափէ , եկեղեցիները , վարժարանները երեւի վրայ , եւ աղքատը դրկեալ եւ անխնամ մնացած են . եւ այսպիսի վիճակ մ'ալ անհանդուրձելի ըլլալով ազգային Պատրիարքարանին , կը պարտաւորինք գալ եւ բաղիւնելու ձեր բարձրութեան արգարութեան դուռը : Ասկէ յառաջ թոքատի առաջնորդ Յակոբ վարդապետին զէմ այս գանդատը կը ըլլար , եւ Պատրիարքարանս մինչդեռ ըստ օրինի քննութիւն ընելու վրայ էր , վասն զի առանց քննութեան եւ դատաստանի չէ կարող որ եւ է առաջնորդ մը հրամարեցնել իր տեղէն ըստ ազգային Սահմանադրութեան . յանկարծ յիշեալ վարդապետին հըրժածարականը եկաւ , զոր ընդունենք Պատրիարքարանս յուսովով թերեւս տեղի չէթողուլ այդ անհաճոյ տարաձայնութեանց , եւ թոքատի վիճակին խաղաղութեան վերահաստատութիւնը տեսնելու բաղձանքով : Պատրիարքարանս անմիջապէս Կիւրեղ վարդապետն ընտրեց անաշխարհական տեղապահ , որ արդէն նոյն վիճակին մէջ կը գտնուէր եւ թոքատի շայ ժողովուրդեան համակրութիւնը եւ սէրը կը վայելէր . թոքատի մէջ հակառակ կողմին վերաբերող այն ծանուցեալ քանի մը Հայերը կը բողոքեն նաեւ ատոր զէմ . բայց ի՞նչ է եղեր Կիւրեղ վարդապետին յանցանքը , այդ նշանակուած չէ . ինչ պատճառաւ չուղուիր այդ անձը՝ ոչ ոք գիտէ , բայց ի այն քանի մը Հայերէն . եւ ի՛նչպէս մէկը կուզին արդեօք . բնական է թէ ով որ ալ դրկենք . եթէ իրենց հաճելի մէկը չէ , պիտի բողոքեն . իսկ եթէ իրենց հաճելի մէկը երթայ , ան ատեն այն քանի մը Հայերէն կատ , մնացեալ բոլոր ժողովուրդք պիտի բողոքեն եւ չընդունին , եւ յետինն չար քան զառաջինն պիտի ըլլայ : Արդէն ուրիշ օրինակ մ'ալ կայ . թոքատի մէջ քանի մը վանքեր ունինք , որ Երեւի վրայ մնացած են , մասաւանդ այդ քանի մը անձինք իրենց ձեռքը մատակարարելով ապարդիւն եւ թշուառ

ըրած են . հարկ չէ ըսել թէ վանքերն ըստ Սահմանադրութեան Պատրիարքարանին անմիջական հսկողութեան տակ են , ասկէ քիչ տենն յառաջ արապետ վարդապետը զրեկեցնէ որ երթայ հոն եւ Յովակիմ Աննայի վանուց հայր լինի : Եւ անոր հաշիւը ու վիճակը տեղեկացրէ մեղ : Յիշեալ վարդապետն ալ ծանուցեալ քանի մը անձանց հայածանաց ենթակայ եղեր է , ինչպէս կիսմանք այս օրերս յիշեալ վարդապետին դրութիւններէն , եւ ըստպատճառներ են իրեն որ իրեն համար ալ Յակոբ եւ Կիւրեղ վարդապետաւ նման գանգատ պիտի ընեն առ տեղական Առաջադրութիւնն եւ անոր միջոցաւ ալ առ Բ . Գոռն :

Արդ Պատրիարքարանս կը գիտէ ձեր արձրութեան , եւ կը խնդրէ ձեր արդարատուութենէն որ բարեհաճիք կամ քննութեան հրաման չնորոգել , որ եթէ բողոքող ունի Կիւրեղ վարդապետ , դատուի անոց հետ , եւ յանցաւորը երեւան գայ . եւ կամ չնորոգ ընէք Կիւրեղ վարդապետին հրամանագիրը , որ երթայ հովուէ թոքատի Հայ ժողովուրդը եւ մխիթարէ գանդոք , արժէք չտալով գայ քանի մը անձանց բողոքըն , որոնք այսուսին մէջ ժողովրդեան ընտրածը չլինելով , իրաւունք չունին ձայն կամ բողոք բառնալ ժողովրդեան ընտրած եւ սիրած եւ ընդունած առաջնորդին կամ առաջնորդական պաշտօն վարող եկեղեցականին զէմ : Ազգային Սահմանադրութիւնը շատ աղէկ տրամադրած է այս կէտերը . դաւառաց առաջնորդաց վրայ բողոք կամ գանդատ ընելու իրաւունքը տալով Գաւառական աղջային վարչութեանց . ատով շատ մը անտեղութեանց եւ անհաճոյ տարաձայնութեանց առաջը առնուած է . եւ եթէ օրինաց այս ճարքէն չկողուի , եւ զրտէ դուրս անձանց բողոքին եւ գանդատին կարեւորութիւն տրուի , անվարչական հակառակութիւնք ծագիլէ գատ , այս բանս տարածուելով նաեւ միւս դաւառաց վրայ ալ՝ հետեւանքը խիտ ցաւայի կը ըլլայ . եւ արդէն այս ցաւ բանի ցաւայի նշանաւոր ուրիշ դաւառաց մէջ ալ երեւնալու վրայ են . վասնզի ամէն տեղ կրնան քանի մը անձինք գտնուիլ որ տեղական ազգային վարչութեանն տոգո՛ ըլլան , եւ կրնան ալ մէկ հարը գտնուլ տեղական Առաջադրութեան ըսելի ընել տալ իրենց խնդիրը , եւ արքունի հրամանաւ վաւերա-

ցեակ Սահմանադրութեան համաձայն կազմուած եւ Պատրիարքարանէս ընդունուած ազգային ժողովներուն գէժ արգելք հանել . որով ամէն ատեն շիրմութիւնք եւ տաղտալի վէճերն ալ չպիտի պակսին . որ ոչ Բարեխնամ Կառավարութեանց եւ ոչ իսկ Պատրիարքարանիս վարարանն է : Այս ցաւալի վիճակին մէջ , հարկ կըլլայ մեզ ծանուցանել , եկեղեցական Հարք ալ գաւառական առաջնորդութեան պաշտօն վարելէ խոյ տալ ակամ են , եւ արդէն Նշանն ալ կը տեսնուի իրմբի համար , ուր ոչ քր կ'ուղէ երթալ , եւ պատճառն ալ յայտնի է . վասն զի եթէ առաջնորդը գաւառական ազգային ժողովոց չանայ , Պատրիարքարանիս առջեւ յանցաւոր կը դատուի , եւ պաշտօնէն կ'զնայ . եւ եթէ գաւառական վարչութեան խոչնդոտ ըլլալ ուզող անձանց չանայ , տեղական Կառավարութեան հասած գանդատներով դժուարութիւնք անպակաս պիտի լինին :

Այս ցաւալի վիճակին դարման մը Բարեխնամ Կառավարութեանց շնորհւ երնայ ըլլալ , եթէ Բ. Գոռը բարեհաճի նորոգ հրամանագիր շնորհել առ ամենայն Կառավարութիւնս , ինչպէս ասկէ յտալ 1230 Շէփալ 23 թուականս առնուած եւ դրկուած է , որոյ օրինակը ներփակեալ կուղարկենք , որպէս զի Կայսերական հրամանաւ հաստատել ազգային Սահմանադրութեան գործադրութիւնը ամէն գաւառի մէջ յարդուի , ինչպէս որ մեծաւ շնորհակալութեամբ տեսանք նաեւ տպեալ՝ վերջին անգամ հրատարակեալ Տիւսթուրի մէջ , եւ իւրաքանչիւր տեղական Կառավարութիւն համաձայն Սահմանադրութեան ճանաչեն գաւառին Հայ ժողովրդէն ընտրեալ եւ Պատրիարքարանէս վաւերացեալ անձանցմէ կազմուած ժողովները , որոնք հետզհետէ պիտի ծանուցուին , եւ ազգային գործոց համար անոնց հետ յարաբերութիւն ունենան :

Նոյնպէս եթէ գաւառի մը Առաջնորդին վրայ եղած բողբոք կամ գանգաւոր մինչեւ տեղական Կառավարութեան քով կարեւորութիւն աւնու . քննութիւն ըլլայ . որպէս զի յանցաւորը դատաստանով երեւան դայ :

Կը խնդրենք Ձեր Բարձրութեանէն , որ բարեհաճի ուշադրութեան առնուլ մեր սոյն երկու առաջարկութիւնները . եւ Թաղատի

խնդրոյն ալ վերջ մը տալ , հաստատելով կրօնեղ վարդապետի պաշտօնը , վստահ ըլլալով որ անոր այս հաստատութիւնը Թողտալի Հայ ժողովրդոց 8—9 ամէն ի վեր կրած տառապանքները պիտի թեթեւցնէ . եւ ասով հաղաբաւոր ժողովրդոց օրհնութիւնը պիտի ստանայք :

Այն ինչ յուլիս 31ին պատրաստուած էր սոյն Թագլորին տակերէն թարգմանութիւնը , Պատրիարքարանի մէջ ծագած յուլման պատճառս ժամանակ չեղաւ կնքել եւ դրկել մշտալ Թագրիբը , որով Եւզոպիոյ խնդիրն իր վիճակին մէջ մնաց :

ԺԲ .

ՊԱՏԻՒԹ ԸՆԹՈՒՅՑ ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

Ինչպէս Քաղաքական ժողովոյ , նոյնպէս եւ Խառն ժողովոյ նիստերն , իրենց թուականս , ներկայ ժողովականաց թուերով եւ խնդրոց կարգերովն հաս կը նշանակենք :

Ա. ՆՍՈՒՑ 3 Օ՛ՐՈՍԱՍՍ 1872

Ա. Պատրիարք , Կրժ. Ժողով . 7. Բաշ. Ժողով 8

ԿԱՐԳ ԽՆԴԻՐՈՑ

1. Գտաստանական խորհրդոյ ընտրութիւն :
2. Կապիաց Հոգաբարձութեան ընտրութիւն :
3. Առաջնորդական խնդրոց համար ընդհանուր Հրահանգ :
4. Առաջնորդացու եպիսկոպոսաց և վարդապետաց ընդհանուր ցուցակ :
5. Վանօրէից Հրահանգ :
6. Թէքլիտաղի առաջնորդական ընտրութիւն :
7. Վանայ առաջնորդական խնդիր :

Բ. ԿԵՍ 10 ԾԳՈՍՏՈՍ 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 8, Բաղ. 10

- 1. Երուսաղէմայ Բեթլէհէմի այրին խընդիրը :
- 2. Թէքիրտաղ դրկուելիք եկեղեցականը :
- 3. Քէօթճահիոյ Տէր Յովսէփի քահանայի համար հեռագիր :
- 4. Մալաթիոյ Առաքել վարդապետ մագլանէն :
- 5. Ֆանուշի վանահօր համար թաղրիր :
- 6. Ք. . . Ամուսնական խնդիր :
- 7. Վանայ առաջնորդական խնդիր :

Գ. ԿԵՍ 17 ԾԳՈՍՏՈՍ 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 7, Բաղ. 6

- 1. Քէօթճահայի առաջնորդական խնդիր :
- 2. Մարզուանու առաջնորդական խնդիր :
- 3. Ք. Ամուսնական խնդիր :
- 4. Աղթամարայ Կաթողիկոսական խնդիր :
- 5. Եղեհիոյ Առաջնորդական Տեղապահին դէմ դանգատ :
- 6. Ենթայի Տօլապ տէրէ թաղեցւոց նոր եկեղեցւոյ շինութեան խնդիր :
- 7. Բարեբղի խնդրոյն վրայ Կարնոյ Առաջնորդին տեղեկագիրը :
- 8. Մուգաթայի տրոց վրայ Տնտեսական Խորհրդոյ առաջարկութիւնը (Բաղ. քաղաք) :

Դ. ԿԵՍ 24 ԾԳՈՍՏՈՍ 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 7, Բաղ. 9

- 1. Վանայ առաջնորդական խնդիր :
- 2. Մարզուանու առաջնորդական խնդիր :
- 3. Պրուսայի առաջնորդական խնդիր :
- 4. Քէօթճահեռ դրկուելիք տեսուչը :
- 5. Մալաթիա դրկուելիք տեսուչը :
- 6. Առաջնորդացուաց ցուցակը :
- 7. Աղէքսանդրիոյ մէջ ծագած երկպառակութիւնը :
- 8. Բափուքէհեաթիին հրաժարականը :
- 9. Առաջնորդական խնդրոց համար Գաւառական Հրահանգին քննութեան յանձնաժողովի ընտրութիւն :

10. Ենթայի Տօլապ տէրէ թաղեցւոց խընդիրը :

- 11. Ագապեան վարժարանի խնդրոյն համար Յանձնաժողովի ընտրութիւն :
- 12. Երուսաղէմայ Պատրիարքէն Վանուց ընթացքին, վարժարանին և ելեւտից վիճակին վրայ տեղեկագիր ուղղել :
- 13. Դամասկոսի վանատան տեսչութեան խնդիրը :
- 14. Կտակաց Հոգաբարձութեան կազմութիւնը :
- 15. Պատրիարքարանի ելեւտից խնդիր (Բաղ. Ժող.) :
- 16. Թէքիրտաղեցոց ոմանց բողոքը արքունի դանձուն եղած 6 բռն պարտուց խնդրոյն վրայ :

Ե. ԿԵՍ 31 ԾԳՈՍՏՈՍ 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 8, Բաղ. 9

- 1. Սըրբղի Առաջնորդ Պետրոս վարդապետի խնդիրը :
- 2. Պրուսայի առաջնորդական խնդիրը :

Զ. ԿԵՍ 7 ՍԵՊՏ. 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 8 Բաղ. 7

- 1. Վաւերացումն առաջնորդական ընտրութեան Տրապիզոնի :
- 2. Մամբրէ վարդապետի Բաղիշոյ առաջնորդութեան խնդիրը :
- 3. Ք. Ամուսնական խնդիր :
- 4. Թէքիրտաղի Առաջնորդական ընտրութեան տեղեկագիրը :
- 5. Առաջնորդացուաց ցուցակը :
- 6. Կեսարիոյ մէջ նորակազմ ընկերութեան մը դպրոցի խնդիրը :
- 7. Գաւառաց քննիչ այցելուաց խնդիրը :
- 8. Ղուզուլմանցի ազգայնոց հարստահարութեան խնդիրը :

Է. ԿԵՍ 14 ՍԵՊՏ. 1872

Ս. Պապրիբարք, Կրօն. 5, Բաղ. 6

- 1. Վաւերացումն Սահմանադրական Հրահանգի գաւառաց համար :

2. Առաջնորդացուաց ցուցակին վաւերացումը :

3. Արտաշէրի Առաջնորդական տեղապահի ընտրութիւնն :

4. Թէլքիրտազի առաջնորդական ընտրութեան տեղեկագիր :

5. Պրուսայի տեսչաց ուղղորութիւնը :

6. Սեբաստիաց առաջնորդին հեռագիրը Երասար զեղացաց համար :

7. Եւզոկիոյ առաջնորդին հեռագիրը :

8. Գաղատիոյ Նաթանեան Պողոս վարդապետի հեռագիրը :

9. Կարնոյ Տ. Գրիգոր քահանայի հեռագիրը Պատրիարքեան Էջի. սպանման վրայ :

10. Ուսումնական խորհրդէն հրատարակուող տեղ ընտրութիւնն : (Բաւ. Ժաւ.)

11. Հանգուցեալ Եթովի կնոջ ժառանգորդաց դատը : (Բաւ. Ժաւ.)

Ը. ՆՈՒՏ 21 ՍԵՊՏ. 1872

Ս. Պապիւսք, Կրօն. 8, Բաղ. 7

1. Վանօրէից խորհրդոյ յայտագիրը 17 վանօրէից մէջ վարժարան բանալ տալու համար :

2. Եղզատու Կրօնական ժողովոյ հեռագիրը : Գաղատիոյ հետ միացեալ մնալու համար :

3. Բերայի Տօլապ տէրէի մէջ եկեղեցի և վարժարան շինել տալու խնդիր :

4. Մալաթիոյ Առաքել վարդապետը Պօլիս բերել տալու համար Թագրիր :

5. Ամասիայէն Եղեւսեան եպիսկոպոսի նամակը, Եւզոկիոյ վանքն երթալու խնդրանօր :

6. Պրուսա գացող տեսչներուն նամակը :

7. Ուսումնական խորհրդոյ կազմութիւնը : (Բաւ. Ժաւ.)

8. Հիւանդանոցի Վագրֆին խնդիրը : (Բաւ. Ժաւ.)

9. Պաւստանքին եկած հեռագրաց վրայ շրջաբերական : (Բաւ. Ժաւ.)

Թ. ՆՈՒՏ 28 ՍԵՊՏ. 1872

Ս. Պապիւսք, Կրօն. 7, Բաղ. 7

1. Արմաշէն Սեպի Նիկողոս եպիսկոպոսի նամակը Պօլիս գալու խնդրանօր :

2. Վաւերացուցն առաջնորդական ընտրութեան Թէլքիրտազի :

3. Աղջքանդրոյ ազգային մէջը :

4. Պէլլէիճի պէյլին հետ, եղած բանակցութիւնը, Թագրիր խնդրոց մասին ևլն :

5. Գաւառական Հրահանգին գործարութիւնը փութացնելու և վիճակագրութիւնն ինչ զրիկելու համար Բ. շրջաբերական :

Ժ. ՆՈՒՏ 12 ՀՈՒՏ. 1872

Ս. Պապիւսք, Կրօն. 7, Բաղ. 6

1. Կեսարիոյ նորակազմ ընկերութեան մը զարոցի խնդրոյն վրայ առ Բ. Գուռն սլատասխանագիր :

2. Եղեւսեան եպիսկոպոսի բողոքագիրը :

3. Կտակաց Հողաբարձութեան խնդիրը, կտակաց կանոնագրի պատրաստութեան համար :

4. Մամրէ վարդապետի Բաղշոյ առաջնորդութեան խնդրոյն վրայ Թագրիր :

5. Հիւանդանոցի Հողաբարձութեան խնդիրը պատասխանուող թիւը չափաւորելու և մտաւունքը բանալու համար : (Բաւ. Ժաւ.)

6. Ուսումնական խորհրդոյ հրատարակ մէկ անգամին տեղադրութիւնն : (Բաւ. Ժաւ.)

ԺԱ. ՆՈՒՏ 9 ՆՈՅՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապիւսք, Կրօն. 6, Բաղ. 5

1. Բերայի եկեղեցւոյն մէջ կարդացուած կաթողիկոսական կոնդակը, Բերայի հրկիզեւոց ի նպատ հանգանակութեան մասին :

2. Պրուսայի առաջնորդական խնդիրը :

3. Պ. Ամուսնական խնդիր :

ԺԲ. ՆՈՒՏ 16 ՆՈՅՄԵՐ 1872

Ս. Պապիւսք, Կրօն. 9, Բաղ. 7

1. Բերայի եկեղեցւոյն մէջ կարդացուած կաթողիկոսական կոնդակը :

2. Առաջարկութիւն Ս. Պատրիարքի վարչական պատրիարքական խորհրդականի և տեղական մասնաժողովոյ հաստատութեան :

3. Պրուսայի խնդիր :

4. Վանօրէից խորհրդոյ առաջարկութիւնք, Արղշոյ, Գաղատիոյ և Մարդուանու վանուց նկատմամբ :

5. Կիլիկիոյ առաջնորդական վիճակաց ցուցակը :

6. Սահմանադրական Հրահանգին տըպրագրութեան աւարտիլը և յատուկ շրջաբերականաւ առ Առաջնորդս զրկուիլը :

7. Երուսաղէմի վանուց ժառանգաւորաց դպրոցին վիճակադիրը :

ԺԳ. ՆԻՍՏ 23 ՆՈՅՏՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 8, Բաղ. 8

1. Առաջարկութիւնք Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին :

2. Բալուշի առաջնորդին հակառակ և ի նպաստ եղած հանրագիրներ :

3. Աղթամարայ կաթուղիկոսական Յանձնաժողովոյն պատրաստած տեղեկագրին ընթերցումը :

ԺԻ. ՆԻՍՏ 30 ՆՈՅՏՄԲԵՐ 1872

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 9, Բաղ. 9

1. Բերայի գերեզմանատան խնդիր :

2. Իլիւրի առաջնորդական ընտրութիւն :

3. Բերայի Ամրոսիոս վարդապետին և Գալպէեան էֆ.ի մէջ եղած գծտութեան վրայ Բ. Դռնէն ծանուցագիր :

ԺԵ. ՆԻՍՏ 7 ԴԵԿՏ. 1872

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 8, Բաղ. 7

1. Բերայի գերեզմանատան խնդիր :

2. Աղթամարայ կաթուղիկոսական խնդիր :

3. Թաղական խորհրդոց Հրահանգին ըընտրութեանը համար Խառն Յանձնաժողովոյ ընտրութիւնը :

ԺԶ. ՆԻՍՏ 14 ԴԵԿՏ. 1872

Կրժն. 9, Բաղ. 8

1. Պրուսայի խնդիր :

2. Բերայի գերեզմանատան խնդիր :

3. Վաւերացումն ընտրութեան վանահոյ Արմաշու :

4. Առ Վեհափառ Կաթուղիկոսն նամակ Բերայի հրկիւղեց համար :

5. Կիլիկիոյ կաթուղիկոսին իրաւասութեան սահմանը առաջնորդական խնդրոց մէջ :

ԺԷ. ՆԻՍՏ 21 ԴԵԿՏ. 1872

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 8, Բաղ. 10

1. Պրուսայի խնդիր :

2. Բերայի գերեզմանատան խնդիր :

ԺԸ. ՆԻՍՏ 23 ԴԵԿՏ. 1872 ԱՐՏԱԲՈՑ ԿԱՐԳԻ

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 6, Բաղ. 9

1. Բերայի գերեզմանատան և Պրուսայի խնդիրը :

2. Քըղիի ևն. խնդրոյն համար պատասխանագիրը :

3. Ահնայ Առաջնորդին հրաժարականը և նոր ընտրութեան հրահանգ :

4. Սամսիա զրկուելը եկեղեցականը :

ԺԹ. ՆԻՍՏ 30 ԴԵԿՏ. 1872

Ս. Պապրիարք, Կրժն. 7, Բաղ. 9

1. Քննութիւն և վաւերացումն Սահմանադրական Հրահանգի վանօրէից համար :

2. Յունաց Պատրիարքարանը այցելութեան ընդհատման խնդիրը :

3. Պրուսայի խնդիրը :

4. Կիլիկիոյ վիճակներէն 3 աշակերտ Արմաշու վարժարանը զնելու խնդիր :

Ի. ՆԻՍՏ 4 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873

Կրժն. 5, Բաղ. 5

1. Բերայի գերեզմանատան համար ուղերձ շնորհակալութեան առ Վեհ. Սուրբան և Մայր Թաղուհին :

2. Պրուսայի խնդիր :

- 3. Առաստիոյ Առաջնորդական խնդիր :
- 4. Մամբրէ վարդապետի եպիսկոպոսութեան խնդիր :
- 5. Իշխիրի Գաւառական ժողովոյ և Վարչութեան ընտրութիւն :
- 6. Երզրատի ժողովորդեան խնդիրը Գաղատիոյ հետ միացման :
- 7. Քէօթահեա զրկուելիք եկեղեցականը :
- 8. Սլեբտի Տ. Յովհաննէս քահանայ :
- 9. Հրէից Խախտմազլխոյն շնորհաւորութեան նամակը :

ԻԱ. ՆԻՍՏ 9 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873

Կրօն . 7 , Գաղ . 9

- 1. Պրուսայի խնդիր :
- 2. Եւգոհիոյ դասատուին բանտարկութիւնը :
- 3. Մալաթիոյ Առաքել վարդապետը :
- 4. Ք. Ամուսնական խնդիրը :
- 5. Օրացոյցի տպագրութեան խնդիրը :

ԻԲ. ՆԻՍՏ 11 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873

Կրօն . 7 , Գաղ . 7

- 1. Այցելութեան Եպիսկոպոսաց առ Մեծ Եպարզոսն :
- 2. Քղիի և այլն խնդրոյն համար պատասխանագրին վերջին ընթերցում :
- 3. Քենութիւն և վաւերացումն Սահմարական հրահանգի թաղական խորհրդոց :
- 4. Բերայի գերեզմանատան խնդրոյն վերայ նամակ Բ. առ Վեհ . Կաթուղիկոսն :
- 5. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին խոստմնազիրը :

ԻԳ. ՆԻՍՏ 18 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873

Կրօն . 5 , Գաղ . 8

- 1. Ճէրի գեղի գերեզմանատունէն հանուած ճնջեցելոյն խնդիրը :
- 2. Պուզկարաց Կլզարբին շնորհաւորական նամակը :
- 3. Աղբքանդրիոյ ազդային վէճը :

4. Աղբքանդրիայէն եկող Կարապետ վարդապետի խնդիրը :

- 5. Մալաթիա զրկուելիք եկեղեցականը :
- 6. Սլեբտի Տ. Յովհաննէսի համար վերըստին թաղարի 'ի Լիւմ արտուելու մասին :
- 7. Տիգրանակերտի Առաջնորդին հրատարականք և ընտրութիւն առաջնորդական տղապահի :
- 8. Երեսիոյ Գաւիթ վարդապետին պաշտօնէ դադարումն և նոր տեղափոխի ընտրութիւն :
- 9. Ալիայ առաջնորդական ընտրութեան համար ցուցակ ընտրելուց :
- 10. Տրապիզոնի Առաջնորդին առ տեղական Կառավարութիւնն ըրած մէկ թագրերի օրինակը :

ԻԴ. ՆԻՍՏ 25 ՅՈՒՆՎԱՐ 1873

Ս . Պատրիարք , Կրօն . 5 , Գաղ . 6

- 1. Ամասիոյ Առաջնորդ Երեսեան Սըրբազանին բողոքը , վիճակին աթոռակաջ խնդրոյն համար :
- 2. Ամասիա զրկուելիք եկեղեցականը :
- 3. Վանօրէից խորհրդոյ առաջարկութիւնք :
- 4. Տիգրանակերտի առաջնորդական տղապահի նորընտրութիւն :
- 5. Իշխիրի ընտրութեանց դէմ բողոք :
- 6. Երզնկայի Առաջնորդին նամակը Մասիա լրագրոյ մէջ , 'ի նպատտ Շախ Հիւսէյինի :
- 7. Պրուսայի Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսի նիւթական պիտոյից խնդիրը :

ԻԵ. ՆԻՍՏ 1 ՓԵՏՐՎԱՐ 1873

Ս . Պատրիարք , Կրօն . 7 , Գաղ . 8

- 1. Գաւառական այցելուաց խնդիրը :
- 2. Հարսանեաց բարեկարգութեան , Դըրախոմայի և Պալլըխի խնդիրները :
- 3. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին իրաւասութեան սահմանն առաջնորդական խնդրոց մէջ :
- 4. Եւգոհիոյ Առաջնորդին և դասատուին համար Բ. Դռնէն եկած ծանուցագիր :
- 5. Թէքլիքտաղի Առաջնորդին խնդիրները :
- 6. Երուսաղէմայ Պատրիարքին պատաս-

խանադիրը Երրևանդէմէն ուզուած Երեսօխ-
խանին և Կիլիկիոյ վիճակաց համար ուզուած
վարդապետաց համար :

7. Դերջանի Տխմիթէոս վարդապետին
հրածարականը :

8. Տեղրանեան Մկրտիչ եպիսկոպոսի
խնդիրը՝ առաջնորդութեան պաշտօնի համար :

9. Խարբերդեաց ոմանց բողոքը Պետրոս
վարդապետին դէմ :

ԻԶ. ՆՒՍ 7 ՓԵՏՐՎԱՐ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 4, Բաղ . 5

1. Եւդոկիոյ ազգային խոտվութիւնը :
2. Սղերդի Յովհաննէս քահանայի խըն-
դիրը :

ԻԷ. ՆՒՍ 22 ՓԵՏՐՎԱՐ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 7, Բաղ . 6

1. Երուսաղէմայ Ս. Ծննդեան այրին
խնդիրը :
2. Եւդոկիոյ խնդիրը :
3. Կոսկաց կանոնադիր և հրահանգ յա-
րարերութեան առաջնորդաց ընդ տեղական
կառավարութեան, Խառն և Յանձնաժողովոյ
քննութեան յանձնեալ :
4. Վանօթից խորհրդոյ առաջարկութիւ-
նը վասն վանահայրութեան Գաղատիոյ վա-
նուց :
5. Մալաթիոյ Առաջնորդական տեղա-
պահի ընտրութիւնը :
6. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին տասն խըն-
դիրները :
7. Վաւերացումն Իլդիրի Գաւառական
ժողովոյ և վարչութեան :
8. Երզնկայի առաջնորդին հեռագիրը :
9. Ամասիայէն եկած հեռագիրներն ա-
ռաջնորդական խնդրոյն վերաբերեալ :
10. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին խոստմնա-
դիրը :

ԻԸ. ՆՒՍ 1 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 4, Բաղ . 9

1. Առաջարկութիւն Ս. Պատրիարք հօր,

տեղական և գաւառական գործերն իրարմ
զատելով, ժողովն երկուքի բաժնիւ և շա-
բաթն երկու նիստ ընելու համար :

2. Վաւերացում ընտրութեան Գաւառա-
կան ժողովոց Արապկէրի :

3. Բողոք Խարբերդեաց ոմանց Պետրոս
վարդապետին դէմ :

4. Եւդոկիոյ խնդիրը :

ԻԹ. ՆՒՍ 3 ՄԱՐՏ 1873 ԱՐՏԱՔՈՑ ԿԱՐԳԻ

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 3, Բաղ . 4

1. Ընթերցում և վաւերացում 13 նստե-
րու ատենագրութեանց :

Լ. ՆՒՍ 8 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 7, Բաղ . 10

1. Եղեսեան Սրբազանի խնդիրը Ամասիոյ
մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը դի-
րացնելու համար :

2. Կոնդակ Վեհ. Կաթուղիկոսին ուղղեալ
առ Խառն ժողովն :

3. Արմաշու վանահայր Խորէն վարդապե-
տի եպիսկոպոսութեան խնդիրը :

4. Ուսումնական խորհրդոյ խնդիրը վասն
Վարժապետանոցի :

5. Սամաթիոյ յուզմանց քննիչ Մանաժե-
ղովոյ Ա. տեղեկագիրը :

ԼԱ. ՆՒՍ 10 ՄԱՐՏ 1873 ԱՐՏԱՔՈՑ ԿԱՐԳԻ

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 6, Բաղ . 6

1. Շարունակութիւն և վերջ ընթերցման
և վաւերացման Գաղաքական և Խառն ժող-
ովոց 21 ատենագրութեանց :

2. Բերայի ընտրողական ժողովոյ նախալր :

3. Պրուսայի խնդիրը :

ԼԲ. ՆՒՍ 15 ՄԱՐՏ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրօն . 8, Բաղ . 7

1. Կոսկաց կանոնադիր և Հրահանգ յա-
րարերութեան առաջնորդաց ընդ տեղական
Կառավարութեան :

2. Գաւառներէն եկած վիճակագրական
ցուցակները :

3. Խնդիր Համարատուութեան ի 1 մայիսի 1873:

4. Վաւերացումն ընտրութեան Առաջնորդին Իզմիրի:

5. Վաւերացումն Խարբերդի Գաւառական ժողովոց:

6. Վաւերացումն Երզնկայի Գաւառական ժողովոց:

7. Առանայի Գաղաքական ժողովոյ ընտրութիւնը եւ խնդիր առաջնորդական ընտրելեաց ցուցակին:

8. Տիգրանակերտի Յակոբ եպիսկոպոսի հրաժարականը Երեսիոյ տեղապահութենէն:

9. Երեսիոյ Գաւիթ վարդապետին համար հեռագիր:

10. Եղիպտոսի Մեսրոպ եպիսկոպոսին պատահանագիրը:

11. Օրացոյցի Մամաժողովոյ առաջարկութիւնը:

12. Կիլիկիոյ առաջնորդական վիճակաց խնդիրը:

13. Գաղատիոյ վանուց նորընտիր վանահօր հրաժարականը:

14. Բացատրութիւն վանն Պատրիարքական հեռագրին որ ՚ի Ս. Երուսաղէմ:

15. Պատրիարքական խորհրդականի եւ Տեղական մամաժողովոյ հաստատութեան համար Ս. Պատրիարք հօր առաջարկութիւնը:

16. Եւզոկիոյ խնդիրը:

17. Առաջնորդաց հրաժարեցուցման սկզբունքի խնդիր:

18. Սամաթիոյ յուզմանց քննիչ Մամաժողովոյ Բ. տեղեկագիրը:

19. Սամաթիոյ Թաղական խորհրդոյն հրաժարման խնդիրը. (Ք. Ժ.):

19. ՆՍՍ 23 ՄԱՐՏ 1873 ԱՐՏԱՐՈՅ ԿԱՐԳԻ

Ս. Պատրիարք, Կրօն. 6, Բաղ. 6

1. Իզմիրի առաջնորդական ընտրութիւնը:

17. ՆՍՍ 19 ԱՊՐԻԼ, 1873

Ս. Պատրիարք, Կրօն. 4, Բաղ. 6

1. Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Ներսէս եպիսկոպոսէն կտակի մը խնդիր:

2. Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Ներսէս եպիսկոպոսի քարոզութեան խնդիր:

3. Իզմիրի Առաջնորդական խնդիր:

4. Վաւերացումն Գաւառական ժողովոց Ալերիանուպոլսոյ:

5. Սաքայեան Ալիքսան էֆ.ի եւ իւր եղբօր ու քեռ պայմանագրին վաւերացումը:

6. Վարչութեան երկու ժողովոց կնիքներու, եւ Ս. Պատրիարք Հօր այցելութեանց խնդիրը:

7. Բերայի Ալքազարի խնդիրը. (Ք. Ժ.):

16. ՆՍՍ 26 ԱՊՐԻԼ, 1873

Ս. Պատրիարք, Կրօն. 7, Բաղ. 8

1. Դատական տեղեկագրեր Դատատանական խորհրդոյ:

2. Եօզղատի ժողովրդեան հանրագիրը, եւ ընտրութիւն Առաջնորդական Տեղապահի:

3. Կիլիկիոյ Կաթուղիկոսին իրաւատութեան սահմանն Առաջնորդական խնդրոց մէջ:

4. Ռշտունի հանգուցեալ և Յովհաննէս եպիսկոպոսի գոյից խնդիրը:

5. Գաւառական այցելուաց ամսականի խնդիրը:

6. Իզմիրի Առաջնորդական խնդիրը:

7. Մարզումնու Յակոբ վարդապետի նամակը:

8. Վանօրէից խորհրդոյ առաջարկութիւնը վանն վանհայրութեան Եւզոկիոյ Յովակիմ Աննա վանուց:

9. Ալաճաճեան Նշանի կտակին խնդիրը:

10. Քէօթհահայի մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը:

11. Խարբերդի Գուլէ վանուց վանահօր խնդիրը Խարբերդէն անկախ ըլլալու մասին:

12. Տիգրանակերտի հրաժարեալ Յակոբ եպիսկոպոս:

13. Երզնկայի Առաջնորդին մայրաքաղաքս դալը:

14. Վանայ մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը:

15. Բալուչի մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը:

16. Պալքէէսիրի մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը:

17. Խնդիր սկզբունքի հրաժարեցուցման առաջնորդաց:

18. Օրացոյցի խնդիրը :

19. Երուսաղէմայ Պատրիարքին զիտողութիւնը կիլիկիոյ մէջ պաշտօն վարելու համար խնդրուած վարդապետաց մասին :

20. Սամաթիոյ Թաղական ընտրութիւնը . (Բ. Ժ.) :

12. ԿՆՍՏ 3 ՄԱՅՍՍ 1873

Ս. Պապրիարք , Կրօն . 5 , Բաղ . 7

1. Բացատրութիւն վասն Պատրիարքական հեռագրին որ ի Ս. Երուսաղէմ :

2. Սամաթիոյ Եէնի մահալլէցուոց բողոքը երախայի մը համար :

3. Մուսուլի քահանային համար նպաստի խնդիր :

4. Բեքայի ընտրողական ժողովոյ անհամաձայնութիւնը :

13. ԿՆՍՏ 10 ՄԱՅՍՍ 1873

Ս. Պապրիարք , Կրօն . 7 , Բաղ . 7

1. Ամսայիոյ Սահմանադրութեան գործադրութեան տեսուչ Պետրոս վարդապետին խնդիրնէրը :

2. Բուսճուլի Սահմանադրութեան գործադրութեան տեսուչ Գէորգ վարդապետին խնդիրը :

3. Եշեանոյ Դաւիթ վարդապետին Պօլիս դալը :

4. Ընտրութիւն Առաջնորդական տեղապահի Կարնոյ :

5. Արապկերի Առաջնորդական ընտրութեան խնդիրը :

6. Վաւերացունմն Շապինգարահիսարի Գաւառական ժողովոյ :

7. Իզմիրի Առաջնորդական խնդիրը :

8. Վանայ մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը :

9. Բալուի մէջ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը :

10. Դատաստանական խորհրդոյ բողոքադիրը :

11. Բեքայի Աւգազարի խնդիրը (Բ. Ժ.) :

14. ԿՆՍՏ 24 ՄԱՅՍՍ 1873

Ս. Պապրիարք , Կրօն . 6 , Բաղ . 7

1. Եշեանայէն եկող Դաւիթ վարդապետը :

2. Երզնկայէն եկող Գրիգորիս վարդապետին բացատրութեան զիրը :

3. Քենութիւն և վաւերացունմն Կոստանց կանոնագրի :

4. Սյլարաւանից մէջ եղած ամուսնական դատերու խնդիրը :

5. Բողոք և զիտողութիւնը Ս. Պատրիարքի՝ ապրիլի 19 ի նստի ատենագրութեան մէջ այցելութեանց ետ ձեւաւ մասին փախարհան էջի ի խօսքերուն վրայօր :

15. ԿՆՍՏ 31 ՄԱՅՍՍ 1873

Կրօն . 4 , Բաղ . 5

1. Հրահանդ յարաբերութեան Առաջնորդաց ընդ տեղական Կառավարութեան .

2. Ճանիկ էջի Արամեանի բողոքը Տ. Կրիստի հօր դէմ :

3. Պրուսայի խնդիրը :

16. ԿՆՍՏ 7 ՅՈՒՆ . 1873

Ս. Պապրիարք , Կրօն . 9 , Բաղ . 5

1. Քենութիւն և վաւերացունմն Հրահանդի յարաբերութեան Առաջնորդաց ընդ տեղական Կառավարութեան :

2. Ճանիկ էջի Արամեանի խնդիրը :

3. Գուզուլճանցուոց հարստահարութեան խնդիրը :

4. Վաւերացունմն Պայազիտի Գաւառական ժողովոյ :

5. Բալուլի Առաջնորդ Բազուանեան Պետրոս վարդապետի նամակը :

6. Գաղատիոյ Արիստակէս եպիսկոպոսին նամակը :

7. Վաւերացունմն Քէօթահայի Գաւառական ժողովոյ :

8. Երզնկայէն եկող Գրիգորիս վարդապետի բացատրութիւնը :

9. Գատը զԼՂԻ Թաղական խնդիրը (Բ. Ժ.) :

17. ԿՆՍՏ 11 ՅՈՒՆ . 1873

Ս. Պապրիարք , Կրօն . 7 , Բաղ . 7

1. Պրուսայի խնդիրը :

2. Դուզուելանցոց հարստահարութեանը համար ընդ արձակ տեղեկագրութեամբ Թագրիրը :

3. Պաւաւաց համար նոր շրջաբերական :

4. Ընդհանուր հարստահարութեանց տեղեկագրին մատուցման խնդիրը :

5. Հրահանդ Կելիկոյ Կաթուղիկոսին իրաւաբութեան սահմանին Աւաջնորդական խնդրոց մէջ :

6. Հիւանդանոցի վազըՖի խնդիրը (Ք. Ժ.) :

ԽԲ. ՆԻՍՏ 19 ՅՈՒՆ. 1873

Ս. Պապրիարք, Կրճ. 4, Քաղ. 5

1. Կ. Յ. ամուսնական դատին վերաբննիչ Մասնաժողովին Տեղեկագիրը և Դատաստանական խորհրդոյ Հրահանդին պատրաստութեան խնդիրը :

2. Տպագրելչ ճանիկ ԷՖ. Արամեանի բողոքը :

3. Պարոնիկեան Պ. Մելլընի դատին վերաբննութիւնը :

4. Երզնկայի Գրիգորիս վարդապետին բացատրութեան խնդիրը :

5. Հիւսարցի Անթառամ կնոջ կտակի խնդիրը :

6. Մալաթիոյ կրօնախոյս Առաքել վարդապետը :

7. Ընտրութիւն Վանահօր Ակնայ Ս. Փրկչի վանուց :

ԽԳ. ՆԻՍՏ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրճ. 7, Քաղ. 8

1. Ղազար վարդապետին խնդիրը :

2. Պրուսայի խնդիրը :

3. Ասորոց Պետրոս եպիսկոպոսին խընդիրը :

ԽԴ. ՆԻՍՏ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրճ. 6, Քաղ. 6

1. Ղազար վարդապետին խնդիրը :

2. Երզնկայի Ալեքթեան Գրիգորիս վարդապետին խնդիրը :

3. Բալուի Աւաջնորդին պաշտօնէ դադարուելը :

4. Իզմիրի վարդութեան խնդիրը :

5. Սասորոց բաժամման խնդիրը :

6. Երուսաղէմայ վանուց վիճակագիրը, և խնդիր պատրաստութեան յատակագծի աղագային ամենայն սեպակահնութեանց 'ի Ս. Տէղիս :

7. Կիսով չափ վերանորոգում Դատաստանական խորհրդոյ և Կոստիաց հողարարձութեան :

8. Միւս Տեսուչ խորհրդոց և Հողարարձութեանց վիճակաւ եղածներուն տեղ ընտրութիւն (Ք. Ժ.) :

ԽԵ. ՆԻՍՏ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրճ. 5, Քաղ. 5

1. Սամաթիոյ Թաղական խնդիրը :

2. Բողոք Բալուցոց ընդդէմ Սարգիս վարդապետի :

3. Պրուսայի խնդիրը :

ԽԶ. ՆԻՍՏ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Կրճ. 7, Քաղ. 6

1. Իզմիրէն նոր նամակ, առժամանակեայ Տեղապահ մը ուղերւո մասին :

2. Քէօթահէնայի Ստեփան վարդապետէն եկած հեռագիրը, և ժողովոյ կողմէն Տաճկեթէնի դիւանին տրուած մասնաւոր շրահանպները :

3. Քննութիւն և վաւերացումն Հրահանագի Բարեկարգութեան վարժարանաց, և աւաջարկութիւն Ռուսմանական խորհրդոյ վանորէնց մէջ հրազարծական ուսումը մտցնելու համար :

ԽԷ. ՆԻՍՏ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1873

Ս. Պապրիարք, Կրճ. 5, Քաղ. 6

1. Իզմիրէն նոր նամակ, ընտրութիւն առժամանակեայ Տեղապահի :

2. Երուսաղէմայ Բէթլէհէմի այրին խնդիրը :

3. Պրուսայի խնդիրը :

4. Եւզուկիոյ խնդիրը :

5. Իւսկիւտոր Ս. Կարապետի Թաղա-
կան խորհրդոյ խնդիրը (Ք. Ժ.) :

6. Վաւերացումն ընտրութեան Կրօնա-
կան և Քաղաքական ժողովոց Շատլին գարա-
հիարի :

7. Հիւանդանոցի Վազըֆի խնդիրը
(Ք. Ժ.) :

8. Մշջ մէջ Սահմանադրութեան գոր-
ծադրութեան խնդիրը :

9. Առաջնորդական վիճակաց ոմանց
և մանաւանդ Կիլիկիոյ վիճակաց անհովիւ
մնալը :

10. Սամաթիոյ ընտրողական ժողովոյն
խնդիրը :

11. Ընտրութիւն վանահօր Ս. Խաչկայ
վանուց Կարնոյ :

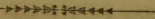
12. Վաւերացումն Հրահանգի Բարեկար-
գութեան վարժարանաց ի Ս. Պատրիարքէ :

13. Վաւերացումն ընտրութեան Գաւա-
ռական ժողովոյն Ամասիոյ :

ԽԸ. ՆՈՍ 31 ՅՈՒՎՍ 1873

Ս. Պատրիարք. Կրօն. Բաղ. 7

Խնդիր անհամաձայնութեան Ս. Պատր-
իարքի և վարչութեան մէջ :

ԺԳ.

ՕՐԻՆԱԿԲ ԵՐԶԱՐԵՐԱԿԱՆԱՐ
ԱՌ ԳՈՒՌԱՌՈ

1.

Ազգային նորընտիր Քաղաքական ժողովն
իւր երկրորդ նստին մէջ որոշեց որ մասնաւոր
վիճակագրութիւն մը ըլլայ, զիտնալու հա-
մար թէ իւրաքանչիւր Առաջնորդական վիճակ
ո՞րչափ գիւղաքաղաք և գիւղ կը պարունակէ,
և թէ նոյն գիւղաքաղաք և գիւղորէք ո՞րչափ
եկեղեցի և վարժարան ունին, և թէ վար-
ժարանաց մէջ ի՞նչ ուսմունք կ'աւանդուին,
և այլն :

Աւստի ներկայ շրջաբերականաւ սրարտք
կը դնենք նաև Ձեր վրայ, որ յիշեալ վիճա-
կագրութիւնը պատրաստելով որչափ կարելի
է՝ փութով մեզ ուղարկելու հոգ տանիք :

Ձեր այս գործը զիրացնելու համար
մեք արդէն պահանջուած ամեն կէտերը արդ-
եալ ցուցանելու վրայ նշանակած ենք, որոց
ամեն մէկուն վրայ ԱՕական Թուանշան կայ,
և նոյն ցուցանելուն (այստան) հատ ներկայ-
եալ կը դրկենք. որպէսզի քանի հատ որ պէտք
ըլլայ Ձեր վիճակին համար գործածէք, իւրա-
քանչիւր թուանշանի առջև գիւղի մը անուն
նշանակելով և անոր զիմացի սիւնակներուն
մէջ նոյն գիւղին պարունակութիւնները սիւ-
նակներուն վրայի հարցմանց համաձայն :

Հաւաստի եմք որ Ազգային վարչութեան
Քաղաքական ժողովոյ այս ամենակարեւոր
որոշումը առանց յապաղման և կատարեալ ու-
շագրութեամբ ՚ի գործ դնելու փոյթ կը տա-
նիք. և զրիւտած ցուցակներուն մէջ պէտք
եղած տեղեկութիւնները նշանակելով և առ-
բաղբերով կը վերադարձնէք մեզ Ձեր նամակալը

22 Յուլիս 1872

Մնանք ազօթարար
Ի Պատրիարքարանի Հայոց (սոր. Ս. Պատր.)

Կ. Պօլիս

2.

Ընդ գրոյս ներփակեալ կ'ստանայք չը-
րահանգ մը, որ Գաւառական Ընդհանուր Ժո-
ղովոյ կազմութեան համար Կեդրոնական վար-
չութեան Խառն ժողովոյն կողմէ այս անգամ
պատրաստուելով՝ որոշուեցաւ բոլոր այն վի-
ճակները զրկել, ուր Սահմանադրութեան հա-
տատութենէն ՚ի վեր օրինաւոր դաւառական
ժողովներ կազմուած չ'ըլլալով, իրենց ազգային
գործոց ընթացքը Սահմանադրութեան գծած
օրինաւոր ուղղութենէն զուրկ կը դառնի :
Սոյն Հրահանգին մէջ խնամով հոգ տարուած
է այն ամեն գիւրութիւնները մատուցանել
Ձեզ, որովք կարող էք մէկ ամսուան մէջ կա-
տարել վիճակիդ Գաւառական Ընդհանուր Ժո-
ղովոյ ընտրութիւնը. այսու ամենայնիւ մեք
բաւական ենք աւելի միջոց և ժամանակ տալու
համար՝ Երջաբերականս Ձեզ հասած օրէն ըս-
կուեալ երկու ամիս պայմանաժամ կուտանք
Ձեզ, և կ'ստիպենք որ երկամսոյ միջոցի մէջ
բոլոր ընտրական գործողութիւններն աւարտե-
լով Գաւառական ժողովոյդ կազմութեան տե-
ղեկագրոյն հետ՝ անոր բայման լուրը հաղոր-
դէք մեզ և Հարկ կը համարուի յայտնել որ չը-
րահանգին Յրդ. յօդուածոյն համեմատ պար-

աւար էք անմիջապէս ըստ թուոյ բնակչոց վիճակիդ՝ Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյդ անդամոց թիւն որոշելով՝ տեղեկագիրք մեզ հարորդել և միանգամայն ընտրական գործողութիւննիդ շարունակել :

Աւելորդ է ըսել թէ գաւառաց մէջ Գաւառական Ընդհանուր ժողովոց կազմութիւնը մինչև ցարդ ետ մնացած ըլլալով՝ գաւառականներն ազգայինը իրենց գործոց համար ստիպուած են ուղղակի Կեդրոնական Վարչութեան դիմել, և զայն դառնցնել այնպիսի մասնական և անհոգական գործերով, որոց կարգողութիւնն ըստ Սահմանադրութեան տեղւոյն ընդհանուր ժողովոյն կամ անկէ ընտրուեալ Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց կը պատկանի . հետևապէս Կեդրոնական Վարչութիւնը այսպիսի մասնական գործոց հետ զբաղելով ժամանակ չէ ունեցած ազգային հանրական և կենսական խնդիրներով զբաղիլ, ինչպէս իւր նուիրական պարտաւորութիւնը կը պահանջէ : Կերկայ Կեդրոնական Վարչութիւնն զգալով այս ծանր պարագայն, և ազգային կենսական ու հանրական խնդիրներն իւր խորին ուշադրութեան առարկայ ընելն իրեն պարտք համարելով, հատատութեամբ որոշած է գաւառաց մէջ ուր որ Սահմանադրութիւնը գործադրուած չէ, անմիջապէս գործադրել տալ, և գաւառական օրինաւոր Վարչութիւնները հաստատելով, կարող ըլլալ իւր ծանր բեռը թեթևեցնելու, թողլով գաւառաց մասնաւոր գործերն իւրաքանչիւր վիճակի օրինաւոր Վարչութեան :

Աւստի ներկայ Երջարերականաւ անհրաժեշտ պարտաւորութիւն կը դնեմք Ձեր վրայ, որպէս զի անյապաղ փութայք ներքինիեալ Հրահանգին համաձայն՝ վիճակիդ Գաւառական ժողովոյ ընտրութիւնը կատարել. և եթէ երբէք Հրահանգին վրայ բացատրութեան մը պէտքը տեսնէք, անմիջապէս գրելով պէտք եղածը րացատրութիւնը կրնաք ստանալ մեզմէ :

Պարտք կը համարիմք ծանուցանել թէ՛ ո՞ր անփոյթ գտնուի յայտ մասին, ծանր պատասխանատուութեան տակ պիտի մնայ Ազգ. Վարչութեան առջև : Եթէ Առաջնորդ մը որոշեալ զայմասնաժամին մէջ սոյն Հրահանգին գործադրութիւնը չի փութացնէ, Կեդրոնական Վարչութիւնն իրաւունք պիտի ունենայ նոյն Առաջնորդին որ և է խնդիրն

անլուելի թողուլ, քանի որ օրինաւորութիւնը չէ յարգած և չէ գործադրած իւր վիճակին մէջ . և այնպիսի Առաջնորդի մը վրայ եթէ արտուել կամ բողոք մը մատուցուի իւր ժողովրդեան կողմէ, Կեդրոնական Վարչութիւնն ըստ իւր կամաց պիտի վարուի այսպիսի պարագայի մը մէջ : Նոյնպէս եթէ վիճակի մը ժողովրդեան կողմէ անհոգութիւն և անտարբերութիւն տեսնուի Սահմանադրութեան գործադրութեան մասին, Կեդրոնական Վարչութիւնը նոյն վիճակին եթէ բոլոր ժողովրդեան կողմէ ալ ստորագրուած հանրագիր մը ստանայ որ և է խնդրոյ մը համար, անընդունելի և անպէտ պիտի համարի, մինչև որ օրինաւորապէս ընտրեալ Գաւառական ժողովն կամ անկէ ընտրեալ Գաւառական Վարչութեանն տեղեկագիր չհասնի :

Կեդրոնական Վարչութեան պարտքը Գաւառական Ընդհանուր ժողովոց կազմութիւնն է . և Գաւառական ժողովոց պարտն է իրենց գաւառին Կրօնական և Քաղաքական ժողովներն ընտրելէն զատ : Իրենց թեմերուն զիւրօրէից Քաղական խորհուրդներն ալ հետպէտէ ըստ Սահմանադրութեան ընտրել տալ :

Ի վերջոյ՝ պարտք կը համարիմք յիշեցնել նաև որ ասկից առաջ Յուլիս 22 թուականաւ և 6 թուահամարաւ զրկուած չլքաբերականին համեմատ խնդրուած վիճակագրական ցուցակն անյապաղ շինելով մեզ ուղարկելու փոյթ տանիք :

21 Օգոստոս 1872

Յ.

Ազգային Սահմանադրութիւնը գաւառաց մէջ գործադրելու համար նախորդ օգոստոսի 21 թուականաւ և 70 համարաւ չլքաբերականով յատուկ Հրահանգ մը զրկած էինք ինչպէս ուրիշ վիճակոց Նոյնպէս և Ձեզ : Նոյն Հրահանգին մէջ ըսած էինք թէ « իւրաքանչիւր գաւառ իր Ընդհանուր ժողովոյ թիւը կորոչէ և կը յայտնէ Կեդրոնական Վարչութեան, շարունակելով միանգամայն ընտրական գործողութիւնները » :

Տարակոյս չունինք թէ յիշեալ չլքաբերականը մինչև ցարդ հասած է Ձեր ձեռքը, որով պարտաւորութիւն դրած էինք Ձեր վր-

րայ երկու ամուսան միեւնոյ մէջ նոյն Հրահանգին գործադրութիւնը կատարել: Բայց ցաւ է մեզ ըսել թէ ամալիւն ընդհանուր ժողովոյ թիւոյն որոշումը չհաղորդուեցաւ մեզ որով կը կասկածինք թէ՛ թերեւ յիշեալ Հրահանգը դեռ գործադրութեան ալ առնուած չըլլայ:

Ուստի հարկ կը համարինք կրկնել ներկայիս մեր նախորդ շրջաբերականին այն պարբերութիւնը՝ թէ՛ Սահմանադրութեան գործադրութեան ցարգումը մեծ պատասխանատուութեան ներքեւ կը թողու զՁեզ: և կը հրաւիրեմք դարձեալ նոյն շրջաբերականուս առաջին Հրահանգին գործադրութեան ձեռնարկել և Քաւառական Ընդհանուր ժողովոյ կազմութիւնը փութացնել:

Սոյն առթիւ հարկ կը դատինք նաև յիշեցուցանել Ձեզ մասնաւոր վիճակագրութեան համար ասիէ առաջ յուլիս 22 թուականաւ և Յ համարաւ զրկուած շրջաբերականը և տպեալ ցուցակները, որոյ պատասխանը դեռ չկրցինք ստանալ: և կը խնդրենք կրկին որ նոյն վիճակագրութիւնն ալ եթէ ճամբու գրած չէք՝ փութացնէք:

Այս անգամ կը փութամք կեդրոնական վարչութեան կարևոր մէկ որոշումն ալ հաղորդել Ձեզ, որ է այս: Երբ որ և է խնդրոյ համար հեռագիրը պարնելու պէտք կը գայք, հեռագրելէ ետև անմիջապէս առաջիկայ թըղթատարով ալ նոյն խնդրոյ համար նամակ գրել պարտական էք: Նամակագրութիւնը պաշտօնական հաղորդակցութեանց էական մէկ պայմանն է, և անհամեմատ առաւելութիւն ունի հեռագրի ներքէն. քանզի պաշտօնական յարաբերութեան երաշխաւորութիւնն իր մէջ ունի, և ասակով զաւառաց ոմանց մէջ ընդհանրապէս գործադրուած անտեղի սովորութիւն մը կը վերնայ, որ իրենց խընդիրները հեռագրով կը հաղորդեն, և կ'երկրորդեն դարձեալ հեռագրով, առանց երբէք նամակագրութեան դիմելու: Ուստի Ձեր խընդիրներն այսուհետև ոչ թէ հեռագրով, այլ պաշտօնական նամակաւ հաղորդել պարտական էք. և եթէ ստիպողական ըլլայ և հեռագրով հաղորդէք, անոր իմաստը յառաջիկայ թղթատարով ալ իմացնել պարտական էք:

Ի վերջոյ հարկ կը դատինք նաև յուսել-

ցրենէ թէ անցեալ 1871 տարուոյ նոյեմբրի 18 թուականաւ և 1291 համարաւ շրջաբերական մը եւս զրկած էինք Գաւառ Հարաւ Յաննա ժողովին առաջարկութեան համեմատ Սահմանադրանոց մէջ Արձանագրութեան տուածը բանալու համար, ուր կարգաւ արձանագրութիւնը, և նոցա դէմ 'ի կ'իր առնուած գործողութիւնը և այլն. և ծանուցած էինք որ վեց ամիսն անգամ մը՝ այսինքն տարին երկու անգամ գարնան և աշնան անկները նոյն Արձանագրութեան օրինակն 'ի Պատրիարքարան ուղարկէք: Այս մասին պարտ ու պաշտանն 'ի գործ դրած էք թէ ոչ, տակաւին չլուծուցուցիք մեզ: Ուստի կրկին Ձեր առաջարկութիւնը հրաւիրելով՝ կը յիշեցնեմք որ նոյն շրջաբերականին իմաստից համաձայն պէտք եղածն 'ի գործ դնելու և անյապալ տեղեկագրելու փոյթ տանիք:

3 Հոկտեմբեր 1872

4.

Ընդ գրոյս կատանայք Սահմանադրութեան հանդէ Գաւառաց համար անունով տեսակ մը, որ վաւերացեալ է կեդրոնական վարչութեան կրօնական եւ Քաղաքական Խօսոն ժողովն, որ կը պարունակէ ամենայն հրահանգը, Սահմանադրութեան գործադրութիւնը գաւառաց մէջ զիւրացնելու համար:

Ինչպէս նոյն Հրահանգէն կը տեսնուի, գաւառից մէջ պիտի ըլլայ

1. Գաւառական Ընդհանուր ժողով.
  2. կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներ.
  3. Ռատումական եւ Տնտեսական խորհուրդներ.
  4. Քաղական խորհուրդներ, իւրաքանչիւր թաղի, այսինքն գիւղի, քաղաքի մէջ, ուր որ եկեղեցի կայ, եւ նոյն եկեղեցին ալ իրեն սեփական ժողովուրդ ունի:
- Ասանց ժամանակ կորուսանելու, եթէ մինչեւ ցարդ Գաւառական Ընդհանուր ժողովը չէ ընտրուած, ընտրելու ձեռնարկէք. եւ եթէ կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները, եւ Ռատումական ու Տնտեսական խորհուրդները չեն ընտրուած, ընտրել տայք:

Եթէ գաւառիդ մէջ Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհուրդներն ընտրելու հարկ չի տեսնէք, պէտք է որ կանխաւ գրէք եւ ծանուցանէք Կեդրոնական վարչութեան:

Թաղերու կամ գիւղերու մէջ՝ ուր որ պէտք է, Թաղական խորհուրդներն ընտրելու հրահանգը պէտք է որ տայք:

Քանի մը տեղեկութիւններ տալ պատշաճ համարուցաւ ներկայ Հրահանգին վրայ, որ կը գրկուի առ Ձեզ:

Գաւառական Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները շարժու մէջ գտնէ մէկ անգամ նիստ պիտի ընեն, եւ օրինաւոր արձանագրութիւն պիտի ունենան իրենց գործոց եւ որոշմանց համար:

Նոյնպէս Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհուրդները շարքի միանգամ նիստ ընելու պարտական են:

Պէտք է որ Առաջնորդարանիդ մէջ օրինաւոր գիւճանատուն ունենաք. այսուհետեւ եթէ նամակ կամ թուղթ զրկէք մեզի, որ ընդօրինակեալ չըլլայ եւ թուահամար չի կրէ, անվաւեր պիտի համարուին:

Առ Կեդրոնական վարչութիւն զրկուած ամենայն գրութիւն, եթէ գաւառիդ Կրօնական ժողովէն է, Կրօնական ժողովոյ Ատենապետն ու Ատենադպիրն Առաջնորդին հետ պիտի ստորագրեն. նոյնպէս եթէ Քաղաքական ժողովէն է, Քաղաքական ժողովոյ Ատենապետն ու Ատենադպիրն եւս պիտի ստորագրեն: Եթէ միճակիդ մէջ պաշտօնական զիր զրկել հարկ ըլլայ, միայն Առաջնորդը կստորագրէ, ծանուցանելով գրութեան մէջ թէ Կրօնական կամ Քաղաքական եւ կամ Խառն ժողովոյ որոշմամբ կը գրէ:

Նոյնպէս առ տեղական Կառավարութիւն զրկուած գրութիւնները որոշող ժողովին կողմէն ալ կիքեալ պիտի ըլլան:

Առ Կեդրոնական վարչութիւն զրկած զբրութիւններնիդ պէտք է որ պարզ եւ առանց աւելորդարձուցեան ըլլայ. եղելութիւնները ճշդիւ եւ ամենայն խնամով պատուին. զգուշանալու է ամեն կերպով, որ սխալ տեղեկութիւն չի հաղորդուի, վասն զի պաշտօնական ժողովներէ եկած գրութեանց ամեն մէկ կէտը ճշմարիտ ըլլալու են, եւ Կեդրոնական

վարչութիւնը անոց վրայ բոլորովին վստահ պիտի ըլլայ:

Գաւառական վարչութիւնները պարտական են նախ իրենք հոգ տանելու որ կարգադրեն գաւառին մէջ պատահած խնդիրները կամ գործերը, բանակցելով տեղական Կառավարութեան հետ, եթէ դարմանն անոր միջոցաւ պիտի ըլլայ. եւ երբ գծուարութիւն տեսնուի, այն ատեն դիմելու են Կեդրոնական վարչութեան:

Բայց ամեն ծանր արկածներու մէջ իրենք թէեւ մէկ կողմէ հոգատար պիտի ըլլան, բայց միւս կողմէ ալ պէտք է որ անմիջապէս ծանուցանեն Կեդրոնական վարչութեան:

Գաւառական վարչութեանց առաջին ու գլխաւոր հոգը եւ մտադրութիւնը պիտի ըլլայ աս երկու ազգային մեծ պիտոյից վրայ,

1. Ազգային ստացուածոց պահպանութեանը եւ բարգաւաճմանը վրայ:

2. Ազգային դաստիարակութեան ծաւալմանը համար վարժարաններ բանալու, եւ անոց յառաջադիմութեանը վրայ:

Թէեւ Ահմեթ-Պաշայէն Հրահանգին մէջ Թաղական խորհրդոց վրայ ալ գրուած է, բայց անի համատու է, եւ յատկապէս Թաղական համար ուրիշ հրահանգ մը արդէն պատրաստուած է, քիչ օրէն Կեդրոնական վարչութիւնէն վաւերանալով կը տպուի ու կը զբրկուի նաեւ առ Ձեզ:

Եթէ գաւառազրուխ քաղաքիդ մէջ մէկ եկեղեցի կայ եւ մէկ Թաղական խորհուրդ, անպատեհ է որ մի եւ նոյն անձը թէ՛ Թաղական խորհրդոյ անդամ ըլլայ եւ թէ՛ Քաղաքական ժողովոյ, կամ Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհրդոց անդամ:

Իսկ եթէ մէկէն աւելի թաղ կայ եւ Թաղական խորհուրդներ, այն ատեն եթէ Քաղաքական ժողովոյ եւ կամ Ուսումնական ու Տնտեսական խորհրդոց մէջ ալ մի եւ նոյն անձինքը գտնուին, այնչափ անպատեհ չի համարուիր:

Անպատեհ է նաեւ Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ ղեւանին անդամո՞ր Քաղաքական ժողովոյ անդամ լինելը. ինչպէս նաեւ Քաղաքական ժողովոյ անդամ մը չի կրնար ըլլալ Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհրդոց անդամ:

Ստնց նման ուրիշ բացատրութեան կարօտ կէտեր եթէ նշմարէք Սահմանադրութեան հանգիստ մէջ, կրնաք զրեւ եւ հարցնել ու տեղեկանալ :

Գաւառական Ընդհանուր ժողովը դուժարութեամբ որոշեալ ժամանակ ունի, կամ 'ի հարկին կրնայ գումարուիլ : Ընդհանուր ժողովը կամ եկեղեցւոյ կամ վարժարանի եւ կամ առաջնորդարանի մէջ (եթէ ընդարձակ է) կըրնայ գումարուիլ, եւ ատենը բաց ըլլալու է ժողովողեան համար : Այս կերպ հրապարակական գումարումները բազմադիմի օգուաներ ունին . բայց ժողովուրդը ամենայն հանդարտութեամբ եւ լուսթեամբ ունկնդիր պիտի ըլլայ, ոչ հաճութեան եւ ոչ տահաճութեան ցոյցեր ընելու իրաւունք չունի . եթէ ասանկ պատահունք մ'ըլլայ, Ընդհանուր ժողովոյ պիտանը իրաւունք ունի ժողովուրդը սրահէն դուրս հրահարելու եւ ունկնդակ նիստ ընելու : կամ ատենարդ գոցելու : Ուրիշ ստեան ն երբ Ընդհանուր ժողովը կարեւոր դատէ դոճիակ նիստ ընել, կանխաւ կը ծանուցանէ եւ ժողովատեղւոյն դրանը վրայ գրաւոր ազդ մը կանխաւ կախնել կուտայ :

Գաւառաց մէջ՝ ուր որ դիւրութիւն կայ, Ազգային ժողովները կրնան դիւերները դուժարիլ : բայց կանխաւ հրահարողի զրկելով բոլոր անդամոց ծանուցանել պէտք է դուժարման օրն ու ժամը եւ տեղը, եւ եթէ կարելի է՝ խնդրոց կարգը :

Այս կարեւոր տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, Կեդրոնական վարչութեան հետ եւ մեր սրտին ցաւը յայտնել կը փութամք այն Առաջնորդաց, որոնք ցարդ պարտազանց զտնուած են ներկայ տարւոյս մէջ արդէն զըրկուած երեք շրջաբերական գումարեանց զորժողութեանը . առաջինը Յուլիս 22 թուականը եւ 6 թուականաբար կը կրէր, որով վիճակագրական տեղեկութիւն խնդրուեցաւ իւրաքանչիւր Առաջնորդներէ . երկրորդը Օգոստոս 21 թուականը եւ 70 թուականաբար կը կրէր, որով Սահմանագրութեան գործադրութիւնը փութացնել ծանուցուեցաւ, Ընդհանուր ժողովոյ կազմութեան հրահանդն ալ 'ի միասին զրկելով . երրորդը Հոկտեմբեր 3 թուականը եւ 169 թուականաբար կը կրէր, որով Սահմանագրութեան գործադրութիւնը փութացնել

կրկին ծանուցուեցաւ, եւ այն առթիւ 1871 տարւոյ Նոյեմբերի 18 թուականաւ եւ 1991 թուականաբար շրջաբերականին իմաստը կըրկնուած էր :

Այն Առաջնորդները եւ Գաւառական վարչութիւնները որ տալէ ետքն ալ պարտազանց դատուին, չի կարծեն թէ զրկուած հրահանգները հոս կը մտցուին եւ կը թաղուին, եւ իրենք ալ պատասխանատուութեանէ ազատ կը մնան . Կեդրոնական վարչութիւնը վերջական կերպիւր որոշած է խստութեամբ վարուիլ այն Հովուաց դէմ, որ թող իւր անհող կը դատուին իրենց տրուած հրահանգները գործադրելու մասին . ժանաւանդ աննեղելի պիտի ըլլայ Սահմանագրութիւնը գործադրելու մասին Առաջնորդաց անփութութիւնը, վասն զի այս երրորդ շրջաբերականն է որով Սահմանագրութիւնը գործադրուու համար ազգաբարութիւն կըլլայ իրենց :

Ուստի Կեդրոնական վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական Խառն ժողովոյ կողմանէ կը ծանուցանեմք անոնց՝ որ տակաւին վերոյիշեալ շրջաբերականաց իմաստը չեն գործադրած, թէ Սահմանագրութիւնը փութով գործադրելու ձեռնարկին, վիճակագրական տեղեկութիւնները հազորդեն, եւ գաւառական այն մասնաւոր եւ ընդհանուր հարասարութիւնները, որոնք առանձին տուեալի մէջ արձանագրուելու համար 1871 տարւոյ Նոյեմբեր 18 թուականաւ շրջաբերականով ծանուցուած է, նոյն արձանագրութեան վաւերացեալ մէկ օրինակը զրկեն առ մեզ . իսկ անոնք որ ցարդ այս մասին անհող կեցած են, զոնէ այսուհետեւ սկսին նոյն արձանագրութեան, որուն օգուաններն ինքնին կրնան մակաբերուիլ :

Ներկայ շրջաբերական երբ ստանայր պէտք է որ անմիջապէս ծանուցանեք նախ ստացած ըլլալնիդ, եւ յետոյ ասոր պարունակութիւնը գործադրելու սկսեցնիդ :

Յայտնի կերեւի որ այսուհետեւ Գաւառական վարչութիւններէն կատարեալ փութանութիւն կ'ապաստուի, եւ եղած յանձնարարութեանց ճշիւր գործադրութիւն . Պատրիարքարանիս գումարեանները ձայն բարբառոյ յանապատի մնալու չեն . եւ կը յորդորեն զմեզ եւ զամենայն գործակիցս Ձեր վինել օժանդակ

մեզ յանդորրութիւն եւ 'ի յառաջագիմութիւն սիրելի Աղբիս մերոյ, որում նուիրուած են ասեմեայն ջանք եւ աշխատութիւնք մեր :

17 Նոյեմբեր 1872

5.

Ընդ գրոյս կ'ստանայք Թաղական խորհրդոց համար Սահմանադրական Հրահանգ անունով տետրեր, որոնցմէ մէկ մէկ օրինակ ջեր վիճակին մէջ դտնուած քաղաքաց և զիւրորէից եկեղեցեաց Թաղական խորհրդոց պիտի ղրկէք :

Ինչպէս պիտի տեսնէք, յիշեալ տետրը Թաղական խորհրդոց ընտրութեան, հրաժարման և այլ հանդամանաց վրայ պէտք եղած հրահանգը պարունակելէ զատ, գլխաւորաբար Թաղական խորհրդոց տնօրէնութեանը ներքև գտնուած ազգային անուակին և ազգային վարժարանաց վիճակին և ընթացքին վրայ հրահանգներ կը պարունակէ :

Աւելորդ է քսել թէ, մեր ազգային հընաւանդ սովորութեան համաձայն իւրաքանչիւր եկեղեցի՝ որ իրեն սեփական ժողովուրդ ունի և թաղ մը կը կազմէ, ինչ հասոյթ և կալուած ունի՝ իրն է, և իրմով հանդերձ Հայոց Ազգին և Բայց եկեղեցւոյ ժողովուրդ մ'որչափ պարտական է իր եկեղեցւոյ հասոյթները տնտեսել և կալուածները արգիւնաւորել, այնչափ ալ իշխանութիւնն չունի իր եկեղեցւոյ հասոյթն ու կալուածները ըստ քմաց իւրոց միճացնել որ և է կերպով, աննպատակ ծախքեր ընելով, և ազգի օգուտ չընտրել միջոցներու մտխելով : Ահա՛ ազգային Վարչութեան հսկողութիւնը այս պարագային մէջն է : Գաւառական վարչութիւնն անմիջապէս պիտի հսկէ իր վիճակին մէջ գտնուած քաղաքաց և զիւրորէից Թաղերուն վրայ . և Կեդր. վարչութիւնն ալ Գաւառական վարչութեան միջոցաւ պիտի հսկէ . որպէս զի Թաղական խորհուրդք մէկ կողմանէ իրենց Թաղին եկեղեցւոյն հասոյթին լաւ կերպով տնտեսեն և կալուածները արդիւնաւորեն և միւս կողմանէ ալ այդ արդիւնքը եկեղեցւոյ և Ազգին խսկական պիտոյոց համար գործածեն :

Եւ ինչ կրնայ ըլլալ եկեղեցւոյ և Ազգի խսկական պիտոյոց մէջ առաջին տեղը բռնողը :

Եթէ ոչ՝ ազգային վարժարանը : Բառին բուն նշանակութեամբը վարժարան մը ազգային ըլլալու համար՝ ազգայնութեան էական նշանները կրելու է, և ազգայնութեան սրահանութեանը օգտակար ուսումներն իր մէջ պարունակելու է, և թէ՛ մանկանց և թէ՛ աղջկանց յառաջ քան զամենայն՝ այդ ուսումները տալու է . որք են մեր ազգային եկեղեցւոյ վարդապետութիւնը, ազգային լեզու, ազգային պատմութիւն և եկեղեցական երգեցողութիւն և իւր ասոնց հետ կը ընդդուին մարդկութեան անհրաժեշտ եղող սա ուսումները թուադիտութիւն, երկրաչափութիւն հանգերձ գծագրութեամբ, և աշխարհագրութիւն : Մարդկութիւնն որչափ զարգանայ, այնչափ իր նախնական անհրաժեշտ ուսումներն ալ ի հարկէ կը բաղմանան . և առ այժմ Կեդրոնական վարչութիւնը Ազգին և մանաւանդ գաւառաց արգի վիճակին իր աչաց անջն ունենալով՝ այս ուսումները միայն պարտաւորիչ ըրաւ . զիտնալով նաև թէ՛ կան տեղեր՝ մանաւանդ հեռուոր գաւառներու զիւրք, ուր թերևս թուադիտութիւնն իսկ չկրնան ուսուցանել, ո՞ր կը մնայ երկրաչափութիւնը հանգերձ գծագրութեամբ : Այս խորհրդով նախնական ուսումները երկու կարգի վերածուած են Հրահանգին մէջ, քրիստոնէական վարդապետութիւն, ազգային գրաբառ լեզու, ազգային պատմութիւն և եկեղեցական երգեցողութիւն Ա. կարգին մէջ են . որոնք ազգային անուը կրող վարժարանի մը մէջ պարտաւորիչ պիտի ըլլան . իսկ թուադիտութիւնն, ու երկրաչափութիւնը հանդերձ գծագրութեամբ և աշխարհագրութիւնը հանդերձ կարգին մէջ են . որպէս զի ասոնց եթէ ոչ ամենը, զէթ մէկը կամ երկուք կարելի ըլլան Ա. կարգի ուսմանց հետ առհասարակ ամէն վարժարանաց մէջ աւանդելի ըլլալու զիւրութիւնն ունենալ . և այս ամէն ուսմանց մէկ վարժարանու բաւական ըլլայ :

Ահա Ազգին այս օրուան վիճակին նկատմամբ վարժարանաց վրայ ազգային Վարչութեան հսկողութիւնը այս մասին է . Գաւառական վարչութիւնն անմիջապէս պիտի հրահսկէ իր վիճակին մէջ գտնուած քաղաքաց և զիւրորէից ազգային վարժարանաց վրայ . և Կեդրոնական վարչութիւնն ալ Գաւառական

վարչութեան միջոցաւ պիտի հսկէ . որպէս զի ազգային վարժարաններն իրենց ազգային ըլլալու յատկութիւնը պահեն և զարգացնեն , և Ազգին իրապէս օգտակար ըլլան , նախահասն ուսմանը անհրաժեշտ աւանդելի ընելով մանկանց և աղջկանց , բարոյային և ազգային ու ընտանեկան կրթութիւն տալով անոնց , և այլ կարևոր ուսմանց պարագելու ատեննին իսկ՝ այդ նախնական ուսմանց դասախօսութիւնն անընդհատ պահելով :

Վարժարանաց յատուկ Հոգաբարձութիւններ կարգելու տնօրէնութիւնն ալ՝ որ յիշեալ Հրահանգին մէջ տրամադրուած է , իր օգուտներն ունի . նախ որ պատասխանատու մարմին մը կըլլայ , և Բ. որ թաղային վէճերէ գերծ կըլլայ , որոնց սովորաբար ենթակայ են Թաղ . խորհուրդը , հետևաբար Թաղ . խորհրդոց յուզմանց հետ վարժարաններն ալ մտայնջ պիտի կ'ստանան . Գ . որ Ուսումնական խորհրդոյ հետ ալ յարաբերութիւն կունենայ , և ասանկով վարժարանաց Հոգաբարձութիւնը Թաղական և Ուսումնական խորհրդոց միանգամայն պատասխանատու ըլլալով , միմիայն մէկ մարմնոյ մը ազդեցութեան ներքև ըլլալէ կազատին : Վերջապէս գաւառական վարժարանաց Հոգաբարձութիւնը գաւառական Ուսումնական խորհրդոյ հետ , գաւառական Ուսումնական խորհուրդը կեդրոնական Ուսումնական խորհրդոյ հետ յարաբերութիւն ունենալով , և հետզհետէ այս յարաբերութիւնը մշակելով , ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը և յառաջադիմութեանը մեծապէս նպաստաւոր կ'ըլլան Աստուծոյ :

Ի վերջոյ կը ծանուցանեմք , ինչպէս յիշեալ Հրահանգին Աւրին մէջ ալ ծանուցուած է թէ՛ Թաղ . Խորհուրդը և վարժարանաց Հոգաբարձութիւնը Հրահանգին պարունակութեանը ուղարկութիւն ընելով , գործադրութեան մէջ ունեցած փորձառութիւննին իրենց դիտողութեամբ հանդերձ եթէ բարեհաճին կեդր . Վարչութեան հաղորդել , ըստ այնմ պիտի վերաբնուի ներկայ Հրահանգը , և զարձեալ պիտի հրատարակուի : Կը յուսանք որ գաւառաց պատուարժան Թաղ . Խորհուրդը իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը կատարելով գործակից կըլլան մեզ ազգային բարեկարգութեան և յառաջադիմութեան , ու

րում նուիրուած են ամենայն ջանք և աշխատութիւնք մեր :

6 Փետրվար 1873

Յ . Գ . Այս առթիւ կը յիշեցնենք Ձեզ , որ դաւառաց Սահմանադրական Հրահանգին գաւառական Տնտեսական խորհրդոյ պաշտօննին Բ . յօդուածին համաձայն գաւառից մէջ գտնուած ազգային հաստատութեանց կառուածագրերուն օրինակը պատրաստել տալով փութաբար շրջել առ կեդր . Վարչութիւնն պէտք եղած ծանօթութիւններն 'ի միասին հաղորդելով :

6.

Ասկէ յառաջ հինգ շրջաբերական գրութիւններ շրջուած են առ ամենայն Ուսմ . նորդական վիճակս , 1872 յուլիս 22 , օգոստոս 21 , հոկտեմբեր 3 , նոյեմբեր 17 , և 1873 փետրուար 6 թուականներով ,

Այն շրջաբերականներով զվստորաբար խնդրուած էին

Ա . Սահմանադրութեան գործադրութիւնը . Բ . Վիճակագրական տեղեկագրութիւն .

Գ . Պատահած հարստահարութեանց արձանագրութեան պատճէնը :

Ա . Սահմանադրութիւնը 'գործադրելու մասին Գաւառական վարչութեանց և Թաղական խորհրդոց համար առանձին Սահմանադրական հրահանգներ տպագրուելով , նոյն շրջաբերականաց հետ շրջուած են առ ամենայն Ուսմ . նորդական վիճակս :

Յաւօք սրտի կը ծանուցանեմք որ Առաջնորդական վիճակներէն ոմանք տակաւին անփոյթ կեցած են Սահմանադրութեան գործադրութեան մասին . և եթէ այսուհետև ալ փնջնոյն անփոյթ ընթացքը շարունակեն , կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի պարտաւորնոյն գաւառին ազգային պաշտօնէից գեթ խստութեամբ վարուի , և իւր կողմէն պարտու պատշաճը տնօրինել 'ի գործադրութիւն Սահմանադրութեան :

Իսկ անոնք որ գործադրած են Սահմանադրութիւնը , և Գաւառական Ընդհանուր ժողովը և կրօնական ու ֆաղաբական ժողովները կազմած և կեդրոնական Վարչութեան

վաւերացնել տուած, պարտական են իրենց սահմանադրական ընթացքին և վիճակին վերայ տեղեկագիր տալ ՚ի հաստնել ներկայ չըջարերականիս, և ծանուցանել թէ .

1. Կրօնական և Քաղաքական ժողովները շարաթը միանգամ սովորական նիստերնին կը շարունակեն, որինաւոր արձանագրութիւն ունին, և ընդհանրապէս ինչ խոցիրներով կըրալին :

2. Ուսումնական և Տնտեսական խորհուրդներն իրենց շարաթական նիստերը կը շարունակեն, և ինչ գործերով կըրալին :

Ուսումնական խորհուրդը սկսած է գաւառից քաղաքաց և դիւրորէից վարժարանաց վրայ հակել, անոնց հոգաբարձութեանց հետ ըստ օրինի յարաբերութիւն ունենալ, և միւս կողմէն յարաբերութիւն ունենալ Կեդրոնական Վարչութեան Ուսումնական խորհուրդը հետ :

Նոյնպէս Տնտեսական խորհուրդը 1873 փետրուար 6 չըջարերականին համեմատ գաւառից ազգային հաստատութեանց կալուածագրերուն օրինակը պատրաստել տալ սկսած է, որպէս զի ժամ յառաջ փութաց դրիւն առ Կեդրոնական Վարչութեան Տնտեսական խորհուրդն :

3. Գաւառից Քաղաքական ժողովը իւրաքանչիւր թաղի կամ գիւղի մէջ սահմանադրապէս թաղական խորհուրդները ընտրել տուած է . և նոյն թաղական խորհուրդները վաւերացնելով, հրաւիրած է դասներ թաղական խորհուրդ հրահանգին համաձայն իրենց թաղին կամ գիւղին եկեղեցոյ, վարժարանի և այլ հաստատութեանց պայծառութեանը փոյթ ունենալու, եկեղեցեաց և վարժարանաց հասոյթները լաւ կերպով տնտեսելու և կաւուածները արդիւնաւորելու, յատուկ Հոգաբարձութիւններ կազմելու, և նախնական անհրաժեշտ ուսմունքը՝ որ թաղական խորհուրդոց հրահանգին մէջ նշանակուած են, հաւասարապէս աւանդելու թէ մանչ և թէ աղջիկ տղայոց :

4. Գաւառական Ընդհանուր ժողովը մինչ ցարդ քանի անգամ նիստ քրած է, և թէ երկտարեկան համարառութեան համար երբ նիստ ընելու պիտի հրաւիրուի . վասն զի Կրօնական և Քաղաքական ժողովներն ընտրուելին երկու տարի յետոյ համարառու-

թիւն պիտի ընեն Գաւառական Ընդհանուր ժողովին, որ դարեանամուտին կամ յարմար եղած ժամանակին պիտի բացուի ըստ Գաւառացի Սահմանադրական հրահանգին (տես երես 15 յօդ . 3) :

Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց ընտրութեան և վաւերացման թուականը պէտք է յարմարցնել Գաւառական Ընդհանուր ժողով բանալու ձեռք ընտրած յարմար թուականին . հետևաբար Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց պաշտօնավարութիւնը քանի մ'ամիս պակաս կամ աւելի պատահի, փոյթ չէ : Արդ պէտք է որ Գաւառական Ընդհանուր ժողովը համարառութեան համար բանալու օրը կանխաւ որոշէ և ծանուցանէր մեզ :

5. Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ ¹/₃ մասը երկու տարին անգամ մը պիտի նորոգուի ըստ Սահմանադրութեան (տես Գաւառացի Հրահանգին երես 15, յօդ . 2) . նոյնպէս դիւանի նորոգութիւնը պիտի կատարուի ամէն տարեգլխի . ինչպէս նաև բոլոր ժողովոց և խորհուրդոց գիւտանները պիտի նորոգուին, և վերընտրելի են : Արդ գաւառից Ընդհանուր ժողովը ընտրութեան և վաւերացման թուականին համեմատ այս երկտարեկան մասնակի նորոգութիւնը պէտք է որ կատարէք, եթէ երկու տարին լրացած է, առաջին անգամին ընդհանուր վիճակ ձգելով ըստ օրինակի Կեդրոնական Երևութանական Ընդհանուր ժողովոյ :

Սոյն մասնակի նորոգութիւնն ալ պէտք է որ համարառութեան համար որոշուել երկտարեկան նախի բացման թուականին պատահի :

6. Վերջապէս, ինչպէս որ Սահմանադրական Հրահանգաց սկիզբը հրատարակեալ աւերուել մէջ ծանուցուած է նոյն Հրահանգները փորձառութեամբ վերաքննելու պէտքը, եթէ դիտողութիւններ ունիք նոյն Հրահանգաց վրայ գործադրութեան փորձառութեամբ բարեհաձիք ծանուցանել մեզ :

Բ. Խնդրուած վիճակադրական տեղեկագիրները տակաւին ամբողջացած չեն . մինչև ցարդ չի վրկող Ուսմանօրդական վիճակները կը հրաւիրուին այլևս զանցառութիւն չընել : Իսկ զրկողներուն կը ծանուցուի, որ ասկեալ ցուցակներէն դուրս ետքէն որոշուած հետևեալ

տեղեկութիւններն ալ բարեհաճին հաղորդել մեզ :

4. Քանի տուն Հայ կայ իւրաքանչիւր քաղաքի կամ գիւղի մէջ, եւ որչափ արու եւ որչափ էգ, թէ մեծ եւ թէ փոքր :

2. Առաջնորդական քաղաքը կեդրոն համարելով՝ գիւղօրէից անկէ եւ մէկմէկէ հեռաւորութիւնն որչափ է եւ քանի՞ ժամ, գէպ ՚ի հիւսիս կամ հարաւ՝ եւ այնն, եթէ կարելի է աշխարհագրական Խ-ը՝ ոչ մը վրայ տաք այս տեղեկութիւնը, եւ եթէ ոչ՝ ցուցակով տաք :

3. Քանի քաղաք կամ գիւղ ունիք, որոնց քաղաքական կառավարութիւնը ձեր առաջնորդանիստ քաղաքին կառավարութեանը չի վերաբերիր. եւ անոնց անուններն ինչ են եւ որ առաջնորդի վիճակին քաղաքական կառավարութեան ներքեւ կը գտնուին :

4. Վիճակիդ մէջ որ քաղաք կամ գիւղ պանդուխտ ունին օտար երկրի մէջ, թիւն ինչ է. եւ օտար երկրի մէջ ի՞նչով կ'ըրազին, եւ ընդհանրապէս որչափ տարի դուրս կը մընան :

5. Վիճակիդ մէջ բնաւ Հայ չունեցող քանի՞ գիւղ կան, անուններով նշանակէք, եւ անոնց բնակիչներն ինչ ազգ են, եւ նիւթական եւ բարոյական վիճակին ինչ է :

6. Բնդհանրապէս Ձեր վիճակին Հայ ժողովուրդը իրենց զուակը քանի՞ տարեկան կ'ամուսնացնեն թէ մանչ եւ թէ աղջիկ, համեմատաբար միջին հասակով : 25 տարեկանէն վեր որչափ ամուրի արու եւ էգ կը գտնուին՝ մերձաւոր թուով մը յայտնել. եւ թէ տարին որչափ կը ծնին եւ որչափ կը վառճանին : Ե՛ք՝ ծնելոց եւ թէ՛ վախճանելոց օրինաւոր տուժար կը բռնուի. եթէ չլիցայ, հաստատելու հոգ տանիք :

Այս տեղեկութիւնները կարելի եղածին չափ շուտ հաղորդելից, եւ եթէ բնաւ տեղեկազիր զրկած չէք, ասիկ տոջի ցուցակին վրայ այս նոր տեղեկութիւններն ալ նշանակելով զրկելից յատկապէս կը խնդրուի :

7. 1871 տարուայ նոյեմբեր 18 թուականաւ 1291 համարաւ զրկուած շրջաբերականին համեմատ, վիճակիդ մէջ պատահած հարստահարութիւնը եւ անոնց զարմանք խնդրելու համար ՚ի կիր առնուած միջոցներ կի՛նէ կան :

յատուկ տուժարի մէջ արձանագրած պիտի ըլլաք, նոյն տուժարին մէկ վաւերացեալ պատճէնը բարեհաճիք զրկել առ կեդրոնական վարչութիւնն :

Ահա ասիկ տոջի շրջաբերականաց գլխաւոր պարունակութեանց վրայ այս անգամ ալ խօսելով, եւ կարեւոր տեղեկութիւններ սպասելով Ձեզմէ, կը յաւելումք ուրիշ կարեւոր խնդրոյ մը վրայ ալ Ձեր ուշադրութիւնը նշանակելու, ըստ որոյ մանկեղծութեան Վարչութեան :

Բարեխնամ կառավարութիւնը հողի եւ այլ անշարժ ստացուածքի վրայ օրէնքներ դրած է, եւ իւրաքանչիւր որ պարտական է իւր հողը եւ այլ ստացուածքն իր վրայ Խ-ի ընել տալ, ըստ օրինի : Ե՛ր դաւառացի ազգայնիներէն կան որ Խ-ի համար վճարուելիք տուրքն խօտարիւրով զանցառութիւն կ'ընեն այ մասին, եւ կամ իրենց հողը բուն քանակով թեամբ Խ-ի ընել չեն տար : Պէտք է որ պատուիրէք ժողովրդեան որ փութայ ըստ օրինի Խ-ի ընել տալ, եւ իր հողին եւ ստացուածքին տէր ըլլալ. առանց որոյ տէր չէ, եւ դատի կամ վեճի տո՞՞ր իրենց զարաւոր իրաւունքն կը զրկուին : Կը խնդրուի որ մեծ ուշադրութիւն եւ հոգ տանիք այս մասին, եւ յորդորէք ժողովուրդը՝ որ Խ-ի ընել տալու անհոգ չի գտնուին : Հոգ տանելու էք որ ոչ միայն այս կերպով իւրաքանչիւր որ իր ստացուածքն օրինաւոր ալիւ. այլ եւ իր ստացուածքը զանազան պատճառներով ձեռքէ չհանէ. զի այլ է հողատէր երկրագործ մը թէ՛ եւ յետին աղքատ ըլլայ : Եւ այլ է առանց հողի երկրագործ մը, որ ծառայ կամ ստրուկ է : Այս պատճառաւ կրկին կը յորդորեմք զՁեզ, որ ամենայն փոյթ տանիք Ձեր վիճակին ժողովրդոց ջարդողէ, եւ ՚ի ձեռքն եկելիցանկան եւ աշխարհական ձեռնառանձանց ծանուցանել տալ, որ իւրաքանչիւր որ Խ-ի ընել տալով իւր հողին եւ ամենայն ստացուածոց տէր ըլլայ : Այս մասին ձեզմէ կատարեալ փութանութիւն եւ պատասխանութիւն կը պահանջուի, եւ որ եւ է զանցառութիւն աններելի է :

Յուսով եմք որ ձեր տալիք ուրիշ տեղեկութեանց հետ Խ-ի խնդրոյն վրայ ալ մտալիք եւ գոհացուցիչ տեղեկութիւն կուտաք, եւ

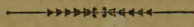
հետըհետէ հողատար ըլլալով, մի ըստ միտջէ մեզ կը ծանուցանէք :

Խնդրելով Աստուծոյ որ աջակից դռնուի մեր ամենուս ջանից եւ աշխատանաց, եւ ինքն արդիւնաւորեսցէ :

7 Յունիս 1873

Յ. Գ. Ընդ գրոյս պիտի ստանաք Հրահանգ

յարաքերութեան Աստուծոյց եւ Գաւառական Ապար- լութեանց ընդ տեղական Կառավարութեան անուանով տպեալ տետր մը . որոյ մէջ մանրամասն գծուած է թէ Առաջնորդք եւ Գաւառական Վարչու- թիւնք տեղական Կառավարութեան հետ յարա- բերութիւններն ինչ կերպով կատարելու են . հող տանիք զայն ընթեանուլ եւ իմաստին օւ- շաղրութիւն ընել միշտ :

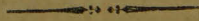
ՍՏՈՐԱԳՐԵԱՒ, Յ 8 ՄԱՐՏ 1874

ԱՆԴՈՒՄՔ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

- ԹԱԴԷՆՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ Արեւնայեաց
- ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
- ԳԱՐԵԳԻՆ Վ. ԹԱԹԱՐԵԱՆՑ
- ՄԱՏԹԷՆՈՅ Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ Արեւադայեաց
- ՀՄԱՅԵԱԿ Վ. ԱՅՈԶՄԱԼԵԱՆ
- ԳԵՈՐԳ Բ. ԱՐՄԻՆԻՆԻ
- ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ք. ՍԵՐՈՎՅԵԱՆ
- ՍԱՀԱԿ Ք. ՏԵՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
- ԽՈՐԷՆ Ք. ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆ
- ԽԱԶԱՏՈՒՐ Ք. ՏԵՐ ԳԱՐԻԷԼԵԱՆ

ԱՆԴՈՒՄՔ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

- ԱԼԻՔՍԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ
- ԱՐԹՈՂ Մ. ՔԻՒՐՔՃԻՊԱՇԵԱՆ
- ԱՐՍԵՂ ՀԱԼԱՃԵԱՆ
- ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ
- ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ
- ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՃԻԼԱՃԵԱՆ
- ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Արեւադայեաց
- ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՊՋԵԱՆՑ Արեւադայեաց
- ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

The following is a list of the names of the persons who have been elected to the office of the President of the University of Toronto for the year 1827. The names are given in the order in which they were elected.

The following is a list of the names of the persons who have been elected to the office of the President of the University of Toronto for the year 1828. The names are given in the order in which they were elected.

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

The following is a list of the names of the persons who have been elected to the office of the President of the University of Toronto for the year 1829. The names are given in the order in which they were elected.

The following is a list of the names of the persons who have been elected to the office of the President of the University of Toronto for the year 1830. The names are given in the order in which they were elected.

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1872-1873

ՄԱՆ Գ.

ՀՐԱՆՄԱՆ ԵՒ ԿԱՆՈՆԵՑՐԻՔ

1.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱՅՈՒՆ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Ց Հ Ա Մ Ա Ր

Յառաջաբան

Թէ ի՞նչպէս կը կազմուին Գաւառական Քննչանութիւնը, Գաւառական վարչութեան կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները, եւ ի՞նչ է անոնց պաշտօնը. բնչպէս կ'ընտրուի Առաջնորդը եւ ի՞նչ է անոր պաշտօնն ու պարտիքը, եւ այլն. սոյն տրամադրութիւնները կը պարունակին Ազգային Սահմանադրութեան մէջ. Բայց ըստ որում Սահմանադրութիւնը կեդրոնական վարչութեան մասը զձած է, եւ Գաւառական վարչութեան կամար տըրահարած է իննել յար եւ նաև կեդրոնական վարչութեան. ուստի կեդրոնական վարչութեան պարտական եւ Քաղաքական Քան ժողովը պատշաճ դատեց, Սահմանադրութեան հետեւելով, եւ կեդրոնական վարչութեան վերաբերեալ մասերը ՚ի բաց թողով, գաւառաց համար սոյն Սահմանադրական Հրահանգը պատրաստել. որպէս զի Սահմանադրութեան դորձադրութիւնը դիւրանայ գաւառացի ազգայնոց:

Սոյն Սահմանադրական Հրահանգին այն մասերը, որ Սահմանադրութեան տրամադրու-

թեանց հետեւութիւնն են, կեդրոնական վարչութեան Իսառն ժողովը փորձառութեամբ պիտի վերաքննէ, երբ հարկը պահանջէ, եւ երբ այս փորձառութեան արդեանց գաւառական վարչութիւնը եւս մտադիր լինելով առաջարկեն դայն կեդրոնական վարչութեան, եւ վերաքննեալ մասերը դարձեալ պիտի հրատարակէ: Բայց մինչև որ կեդրոնական վարչութիւնը սոյն Հրահանգին ամբողջին, կամ յուսելեալ եւ կամ յայտարարեալ մասանց նորոգ հրատարակութիւն չընէ, սոյն Հրահանգը աւերող պիտի գործադրուի, հրատարակութեան թուականէս սկսեալ. եւ իւրաքանչիւր Առաջնորդ եւ գաւառական վարչութիւն պարտաւոր են ըստ այնմ վարուելու:

14 Սեպտեմբեր 1872

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Ի Կ. Պոլիս

ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՔ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Մ Կ Ր Տ Ի Զ Ա Ր Բ Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս

Ի Ր Ի Մ Ե Ա Ն

Դիւան կրօնական ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ԹԱԴԷՆՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Դիւան Քաղաքական ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶՅԱՆՏ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ա .

Ընտրութիւն Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ

4. Ամեն Առաջնորդական վիճակ իւր Գաւառական Ընդհանուր ժողովը պիտի ունենայ, Սահմանադրութեան համեմատ :

2. Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց թիւը 21 էն մինչև 70 կրնայ ըլլալ, այսինքն 21, 28, 33, 42, 49, 56, 63, 70 :

3. Իւրաքանչիւր Առաջնորդական վիճակ իւր Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց թիւը իւր բնակչոց թւոյն համեմատ ինք կ'որոշէ, և կ'հզրոճահան վարչութիւնն ալ կը հաստատէ :

4. Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց 1/7ը եկեղեցական դասէն, 2/7ը թեմերէն, և 4/7ը առաջնորդանիստ քաղաքէն և կէս (1) աւուր միջոց հեռաւորութիւն ունեցող տեղերէն կ'ընտրուին :

Եթէ թիւը 21 է, 3ը եկեղեցական պիտի ըլլայ, 6ը թեմական և 12ը առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Եթէ թիւը 28 է, 4ը եկեղեցական, 8ը թեմական, 16ը առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Եթէ թիւը 33 է, 5ը եկեղեցական, 10ը թեմական, 20ը առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Եթէ թիւը 42 է, 6ը եկեղեցական, 12ը թեմական, 24ը առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Եթէ թիւը 49 է, 7ը եկեղեցական, 14ը թեմական, 28ը առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Եւ այլն :

5. Առաջնորդական վիճակին մէջ զբաւուրող այն ամեն աղբայինք՝ որ կառավարութեան տուրք կը վճարեն և 23 տարիքն լրացուցած են, ընդհարը ըլլողը իրաւունք ունին :

6. Ընտրելի են այն ամեն աղբայինք՝ որ 30 տարիքն լրացուցած են, առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ կամ անկէ կէս աւուր միջոց հեռաւորութիւն ունեցող տեղ մը կը բնակին, որ ժողովի օրերը զիւրութիւն ունին ներկայ գտնուելու, կարող գրել գիտեն, և նոյն գումարին աղղային գործոց հմուտ անձինք են :

7. Այն անձինքը՝ որոց յիմար ըլլալը ծանուցուած է, և կամ Ազգին ու կառավարութեան գործոց մէջ քրէական յանցանք

գործած և դատաստարտութիւն կրած են, որ ընտրելի կրնան ըլլալ և ոչ ընտրող :

8. Առաջնորդ կամ առաջնորդական ֆոխանորդը և կամ առաջնորդական Տնտեսաւորը նախ և յաւաջ Գործադիր յանձնաժողովը կը կազմէ (1), որ ընտրութեան գործն ղրութիւնները կատարել ապ, և հիկէ անոն վրայ . այս Յանձնաժողովը 3 էն մինչև 7 ան ձիքէ կրնայ թաղիանալ : Առաջնորդ կամ ֆոխանորդը կ'անուանէ այս Յանձնաժողովը անդամները՝ կորհրդակցութեամբ առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ գտնուող աղղային ժողովին, որուն հետ որ Առաջնորդը կը տընորինէ վիճակին գործերը :

Ընտրութիւն Եկեղեցական անբանոց

9. Եկեղեցական անբան կրնան ըլլալ նոյն վիճակին մէջ գտնուող եպիսկոպոս, վարդապետ և քահանայոց վանահայրները և վանական վարդապետք, որոնք եկեղեցական պալատն վարելէ ըստ օրինի դադարեալ չեն :

10. Առաջնորդը կամ ֆոխանորդը քաղաքին և մինչև կէս աւուր միջոց հեռաւորութիւն ունեցող տեղերուն մէջ գտնուող եկեղեցականները իր թով ժողովի կը հրախիտ, որ քուէարկութեամբ եկեղեցական անդամոց ընտրութիւնը կատարեն :

Այն ժողովին ներկայ գտնուել չընող եկեղեցականք իրենց քուէն նամալու կրնան զբիւլ առ Առաջնորդը կամ ֆոխանորդը :

Վիճակին մէջ գտնուող վանահայրք ալ իրենց միաբան վարդապետներովը հանդերձ իրաւունք ունին քուէարկութեան մասնակցելու, թէև հեռի ըլլան առաջնորդանիստ քաղաքէն :

Ընտրութիւն Այլաբնակ անբանոց

11. Եթէ առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ մեկ եկեղեցի կայ, և նոյն քաղաքին մօտ կէս աւուր միջոցով դիւզ կամ քաղաք չկայ (1) նոյն

(1) Եթէ գաւառի մը մէջ ըստ օրինի կազմակառուցողական ժողով կայ, և Ընդհանուր ժողովոյ բոլոր անդամը կամ տնայն հրամարեալ են, ու անոնց տեղ նորոշ ընտրութիւն պիտի ըլլայ, ան ամեն ընտրական գործողութեանց հսկելու պալատները Գաղաքական ժողովին է, կամ անկէ ընտրեալ Գործադիր յանձնաժողովի մը :

(1) կէս աւուր միջոցը՝ ձիւղ երեք ժամու ճամկայ կը հաշուուի :

բաղաբէն ընտրելի Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ անդամները՝ նոյն եկեղեցւոյ ժողովորդեան կողմէն կ'ընտրուին :

Եթէ նոյն քաղաքին մէջ մէկէն աւելի եկեղեցի կայ, բայց ժողովուրդը միայն մէկ եկեղեցւոյ սեպհական է, և միւսները սեպհական ժողովուրդ չունին . դարձեալ նոյն եկեղեցւոյ ժողովուրդն է ընտրողը :

Իսկ եթէ առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ մէկէն աւելի եկեղեցի կայ, և խորաքանչիւր եկեղեցի իրեն սեպհական ժողովուրդ ունի . պէտք է որ առաջնորդանիստ քաղաքին ընտրելիք խաշուելին նոյն եկեղեցւոյ վրայ, աւանդ իւրաքանչիւրին ժողովրդեան թուոյն համեմատ :

Եւ եթէ առաջնորդանիստ քաղաքը կէս աւուր միջոց հետաւորութիւն ունեցող դիւզ կամ քաղաք ունի իր մօտ, ան ասուն ընտրելիք՝ քաղաքին և նոյն դիւզերուն ընտրուած թուոյն համեմատ՝ պիտի բաշխուին քաղաքին և դիւզերուն եկեղեցւոյ վրայ :

Եկեղեցի չունեցող գիւղ մը իրեն ամենէն աւելի մօտ դիւզին կամ քաղաքին եկեղեցիին հետ ընտրուածք միջոցեալ կը համարուի, և անոր հետ պիտի մասնակցի ընտրութեան :

12. Խորաքանչիւր եկեղեցւոյ աւագութիւնը կամ ուրիշ եկեղեցւոյն մը նոյն եկեղեցւոյ թաղական կամ եկեղեցւոյն պաշտօնեաներուն հետ Բնարողական ժողով կը կազմէ, նոյն եկեղեցւոյ ժողովրդին 3-4 արժանաւոր անձինք հետ առնելով . և անոնց հետ խորհրդակցութեամբ կիրակի օր մը ստաւօտեան ժամերգութեան ատեն կը ծանուցանէ նոյն եկեղեցւոյ ժողովրդեան, որ յաջորդ կիրակի օրը Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ անդամաց ընտրութիւնը պիտի ըլլայ . և անոնք օր ընտրող են, կարող են մասնակցիլ ընտրութեան, կամ ա՛յլ ընտրելիք իրենց քուէն, և կամ իրաւունք չունենալով ընտրութեան և ընտրելութեան հանգամանքներն այլ պիտի բայցարիլ :

(Եթէ դիւզութիւն ունին, պէտք է Բնարողաց և Բնարողեաց ցանկեր պատրաստել, և եկեղեցւոյ բակը կանխել . կամ թէ սա կերպով ծանուցում մը կրկնել թէ՛, քայտորդ կիրակի ստաւօտեան ժամերգութիւնէն ետքը քուէտրուելով, պիտի ըլլայ Գաւառական Բնարո-

ւուր ժողովոյ անդամաց ընտրութեան համար, և ստի սուրբ Եկեղեցւոյ ժողովրդէն անոնք որ ընտրութեան իրաւունք ունին, այսինքն 23 տարեկանէն վեր են և Տէրութեան տօնքը և կուտան, կը հրաւիրուին զաւ կիրակի՛ յետ աւարտեան եկեղեցւոյ ներկայ գտնուիլ և իրենց քուէն անձամբ տալ . և ներկայ դրօշմաւոր չըլլողը նամակաւ կրնայ զրիկել իր քուէն) :

13. Յաջորդ կիրակի առաւօտ սուրբ Եկեղեցւոյ ժամերգութեան ատեն դարձեալ աւագութիւնը կամ ուրիշ եկեղեցւոյն մը՝ նոյն օրը յետ աւարտման ժամերգութեան քուէտրուելով ըլլալիքը կը ծանուցանէ :

Յետ աւարտման ժամերգութեան՝ աւագութիւնը կամ անոր տեղ ուրիշ եկեղեցւոյն մը Բնարողական ժողովը կազմելով, տուի մը կամ անտուկ մը կը դնեն մէջ տեղ . նախ նոյն անտուկին սլարապ ըլլալը կը բնեն . յետոյ կ'սկսին քուէ բերողներն քուէներն ընդունիլ կարգաւ :

Ո՛ր որ անձամբ քուէ կուտայ, իր անունը կ'ստորագրէ որոշեալ թիւի մը վրայ, որուն ճակատը նշանակուած պիտի ըլլայ ինչ բանի համար քուէտրուելուն ըլլալը . իսկ անոնք որ զիր չգիտեն՝ իրենց համութեամբ անունին արձանագրել կուտան անդերեցին կամ ուրիշ մէկուն, որ Բնարողական ժողովոյ մէջն է, կամ անոր համութեամբ չոն նշուած :

Երբ նամակաւ քուէ դայ, Բնարողական ժողովը կը բանայ նամակը, և կը բնեն զըրկոյն ստորագրութիւնը կամ կնիքը թէ՛ բուն տիրոջն է, յետոյ անոր քուէն կատարուածը անտուկը կը նետէ :

Քուէ բերուած կամ գրիւած միջոցին Բնարողական ժողովոյ պարուն է՝ քննել թէ՛, քուէ բերողը կամ գրիւողը բնարող ըլլալու իրաւունքն ունի՞, այսինքն 23 տարեկանէն վեր է և Տէրութեան տօնքը կուտայ . կամ թէ ծանուցեալ յիստորի և արդարին կամ կտաւարութեան գործոց մէջ բրկական յանցանք դատապարտեալ մէկը չըլլայ :

14. Քուէներն ընդունելին ետքը, որոշուած ժամուն կ'սկսին քուէ համարը :

Նախ անտուկին մէջ որբայ քուէ ըլլալը կը համբեն . յետոյ անորգրեալ և արձանագրեալ անունները և նամակները կը համբեն :

այս երկուքը իրարու հաւասար պիտի դան : որ կասկածելի չըլլայ քուէարկութիւնը :

Քուէհամարի գործողութիւնը կ'սկսի . աւագերէցը կամ ուրիւ մը մէկիկ մէկիկ քուէները մտուկէն կը հանէ և կը կարգայ . զրադիր մ'ալ կարդացուած անուները կը գրէ . և մէկ անուն մը քանի անգամ որ կարդացուի , այնչափ անգամ խաչ (+) նշան մը կամ թըռուանըան կը դնէ այն անուան առջև :

Քուէթղթին մէջ եթէ ուզուած թիւէն աւելի անուն գրուած ըլլայ , աւելին չ'կարդացուիր . մինչև օրոշեալ թիւը կարդալու և ընդունելու է . անիէ անդին գրուածներն աւընդունելի են :

Քուէթղթին մէջ եթէ ուզուածին չափ անուն գրուած չըլլայ , ընդունելի է , գրուածները պիտի կարդացուին :

Քուէարկութեան և քուէհամարի գործողութիւնները հրատարակու կ'ըլլան , և ժողովուրդէն ուզողը կրնայ ներկայ գտնուիլ :

45. Քուէհամարի գործողութեանէն յետոյ ամենէն շատ քուէ ստացող անձանց աւուները կը գրուին կարգաւ , և քուէարկուած թիւոյն կէսէն աւելին ստացողը ընտրեալ կը համարուի . օրինակի համար եթէ 400 քուէարկու ըլլայ , 31, 32, 33, և այլն քուէ ստացող և աւելի թիւ ստացողները ամենքն ալ ընտրեալ են . իսկ 30, 49, 48, և այլն թիւ ստացողը և հետևարար ասիէ վար թիւ ստացողները ընտրեալ չեն :

Երկրորդ անգամ քուէարկութեան պիտի հրաւիրուի ժողովուրդը ճիշդ անշինին նման , 8 օր առաջ ծանուցանելով և 8 օրէն յետոյ քուէարկութիւն ընելով : (այս 3 աւուր միջոցը կրնայ նուազիւ 1, 2 կամ 3 օրի , եթէ այսչափ կարճ միջոցի մէջ կարելի ըլլայ քուէարկու ժողովորդեան ծանուցանել երկրորդ անգամ ըլլալիք քուէարկութիւնը) . բայց այս անգամ քուէ ստուղները որոշեալ անուանց վրայ պիտի տան : Օրինակի համար քանի ընտրելի տա մնացած են , նոյն թիւոյն կրկնապատիւը կարգաւ պիտի անուանին ընտրեալներէն անմիջապէս ետքը եկող առաւել քուէ ստացող անուններէն , և այս ցանկին վրայ քուէ պիտի տրուի :

Եթէ եկեղեցւոյ մը ժողովուրդը միակամ

այս երկրորդ քուէարկութիւնը չուզէ , և բնուա մէջերնին ալ բողոքող ըլլայ , համեմատարար առաւել քուէ առնողներէն կ'ընտրեն մնացեալ անդամները :

Ընտրական գործողութիւնները աւարտելէն յետոյ , ներկայ գտնուող ընտրական ժողովը տեղեկագիրը կը շինէ . որուն մէջ պիտի ծանուցանէ 8 օր առաջ քուէարկութեան ծանուցում ըլլալը , 8 օր ետքը ժամ այս ինչի քուէներն ընդունիլը , քանի հատ անձամբ լսուիլը և քանի հատ նամակաւ , և ժամը այս ինչ ինչ քուէհամարն ըլլալը , և քուէից արդիւնքն ինչ ըլլալը . և այն տեղեկագիրը ըստորագրելով կը զրկէ առ Առաջնորդն կամ փոխանորդն :

46. Այսպէս պիտի ընտրեն նաև թեմերը իրենց ինկած գաւառական ժողովոյ անդամները , Մխայիթ էրր մէկ , երկու կամ երեք և այլն գիւղ միասին մէկ անձ ընտրելու հրաւիրուին , ամէնը մէկտեղ կուգան մէկ գիւղին մէջ ընտրութիւն ընելու , թէ որ մտեն իրարու . իսկ թէ որ հետու են իրարմ , ամենքը զատ զատ քուէարկութիւն և քուէհամար կ'ընեն , և արդիւնքը յետոյ իրենց մէջ կը միացնեն և տեղեկագրով կը զրկեն առ Առաջնորդն կամ փոխանորդն :

47. Երբ առաջնորդը տեսնէ որ ընտրութիւնները մեծ մասամբ կատարուած են , և մնացեալներն ալ հետզհետէ կատարուելու վերայ են , հրաւէր կ'ընէ Գաւառական ժողովոյ ընտրեալ անդամոց , և ընտրելոց մեծադոյն մասին ներկայութեան ատեանը կը բանայ . նախ Գործադիր յանձնաժողովոյ կողմէն պատրաստեալ ընտրութեան տեղեկագիրները կը կարդացուին , և անոնց օրինաւորութիւնը հաստատուելէն ետքը , ըստ օրինի Գաւառական ժողովը իր դիւանը կը կազմէ : մէկ ստեմնապետէ և մէկ ատեմնադպրէ , և ի հարկին աստեց ալ մէկ կամ երկու փոխանորդներ տալով :

48. Այս ամեն գործողութիւնները Գաւառական ժողովոյ դիւանն ի գիր անենով կը զրկէ առ կեդրոնական վարչութիւնն , որ օրինաւորութիւնը ստուգելէն ետքը կը վաւերացնէ . և Սրբազան Պատրիարքն ալ յատուկ

Գ. Ազգին ձևօրը հաւարուը որոշուած արքունի տուրքը արդարութեամբ բաշխել և հաւաքել :

Գ. Իր տեսչութեան տակ զանուոց Խորհրդոց կողմէն մատուցուած ազգօրուտ սուս-ջարկութիւնները ուշադրութեամբ քննել և անոնց կարևորութիւնը յայտնուելն ետքը՝ հաստատել կամ գործադրութեան արդէլքները բառնալու ջանք ընել :

7. Քաղաքական ժողովը ինք կը տնօրինէ թէ Տեղական կառավարութեան և թէ կեդրոնական վարչութեան և թէ իր ստաջնորդական վիճակին մէջ գտնուած Թաղական Խորհրդոց հետ յարաբերութեան վերաբերեալ և ուրիշ իրեն կեամ գործերը : Առումնական և Տնտեսական և Թաղական գործերն զատ, որոնք սեպհական Խորհրդոյն կը յանձնէ, և մինչև որ Խորհրդոյն կարծիքը չառնու, չկըրնար գործադրութեան ձեռնարկել :

Իւ թէ չլէտ կրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ Խորհրդոյ ըրած որոշումը, բայց ինքնին ուրիշ տնօրնութիւն չկրնար ընել նոյն նիւթին վերջ, և կը պարտաւորի դառնալ նոյն Խորհրդոյն յանձնել գործը :

8. Քաղաքական ժողովը չկրնար նաև լիտիւ կամ լուծել թէ՛ իր ընտրած տեսուչ Խորհուրդներէն և թէ՛ Թաղական Խորհուրդներէն մէկը, քանի որ չտեսնէ զայն Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հասկտակ ընթացքի մէջ : Բայց երբ տեսնէ անոնց մէկը այսպիսի ընթացքի մէջ, ստաջին անգամին բացատրութիւն կուղէ նոյն Խորհրդէն, երկրորդ անգամին՝ անոր գրով ազգարարութիւններ ընելով ի կանոնադատութիւն կը հըրաւիրէ : Իսկ երրորդին՝ քան կը լուծէ, և էթէ Առումնական կամ Տնտեսական Խորհուրդներէն մէկն է, ինք նորը կ'ընտրէ, և էթէ Թաղական Խորհուրդներէն մէկն է, ստաժանակեայ Թաղական Խորհուրդ մը կը կարգէ և նոր ընտրութեան հրահանգը ի միասին կը դրէ : Միայն թէ այս մասին ունեցած պատճառները պիտի բացատրէ Գաստական ընդհանուր ժողովոյ ներկայացնելու երկամեայ տեղեկագրին մէջ :

9. Քաղաքական ժողովը դադարէլ քուէ-արկութեամբ և քուէից բացարձակ տնտեսութեամբ կ'ընտրէ Ազգին կողմանէ առաջնոր-

դանկատ քաղաքին կառավարութեան ժողովոց անդամակից ըլլալու անձինքը, պէտք եղած թուոյն համեմատ. և Առաջնորդին կամ անոր բացակայութեանը Փոխանորդին միջոցաւ Տեղական կառավարութեան կը ներկայացնէ, և մէկ օրինակին ալ՝ Արտրոնական վարչութեան կը դրէ :

Թեմերուն մէջ՝ ուր որ պէտք կայ, այն ընտրութիւնը Թաղական Խորհուրդը կ'ընեն :

10. Գաստական Խառն ժողովին կը պատկանի ընտանեկան յարաբերութեանց վերաբերեալ զատերը քննել և վճել, և աչգայնոց մէջ ձագած վէճերը խաղաղել :

11. Գաստական կրօնական ժողովը կրօնական խնդրոց համար կեդրոնական վարչութեան կրօնական ժողովին հետ, և Գաստական Քաղաքական ժողովն ալ քաղաքական խնդրոց համար կեդրոնական վարչութեան Գաղաքական ժողովին հետ, նոյնպէս խառն խնդրոց համար կեդրոնական վարչութեան Խառն ժողովոց հետ յարաբերութիւն ունին, և ի հարկին կեդրոնական վարչութեան կը դիմեն :

12. Գաստական վարչութիւնը իր գաստին աղբային հանրական և անհատական խնդրոց համար տեղական կառավարութեան հետ յարաբերութիւն ունի. բայց Բ. Գրած դիմելու հարկին մէջ՝ կեդրոնական վարչութեան կը դիմէ :

Աթէ՛ առաջնորդական վճիպի մը մէջ գտնուի քաղաք կամ գիւղ, որ քաղաքականապէս ուրիշ ստաջնորդական վիճակին տեղական կառավարութեան ներքև ըլլան, երկու Գաստական վարչութիւնք այս մասին իրարու հետ յարաբերութիւն կ'ունենան :

13. Գաստական վարչութիւնը յարաբերութեանց համար օրինակ տրոջ պիտի անտառն պիտի ունենայ, և Տեղական կառավարութեան ըով ալ Քատու չէ՛հասնի :

14. կրօնական և Քաղաքական ժողովոց սյաշտօնը 2 տարի կը տեւէ, և վերընտրելի չեն : Բայց եթէ կրօնական ժողովոց համար բաւական թուով եկեղեցական չ'գտնուի, նախորդ եկեղեցական հայրերը վերընտրելի կըրնան ըլլալ :

15. Գաստական վարչութեան կրօնական

և քաղաքական ժողովներն՝ իրենց երկամեայ համարատուութեան տեղեկագիրքը հանդերձ դաւառական՝ Ուսումնական և Տնտեսական խորհրդոց տեղեկագրերով ։ Երբ ներկայացնեն դաւառական Ընդհանուր ժողովոյ անոնց վաւերացեալ մէկ օրինակն ալ արժաւ դրկին առ կեդրոնական վարչութիւնն ։

Գ.

Տուառական վարչութեան

Առումնական և Տնտեսական խորհուրդները

1. Գաւառական Քաղաքական ժողովը կ'ընտրէ Ուսումնական խորհուրդը Յին մինչև Յ ուսումնական և ուսումնասէր անձերէ ։ և այս ընտրութիւնը կը ծանուցանէ կեդր. վարչութեան Ուսումնական խորհրդոյ ։ արդէս զի կարենայ անոր հետ յարաբերութիւն ունենալ իր պաշտօնին վերաբերեալ խնդրոց վրայ ։

2. Գաւառական Ուսումնական խորհրդոց ցոյ պաշտօնն է ։

Յ. Գաստիարակութիւնը ընդհանրացնել դաւառին ամեն կարգի ազդեցնոց մէջ ։

Բ. Մանկանց և ազգկանց հաւատար ուսուցանել իրենց կրօնը ։ լեզուն և պատմութիւնը և այլ կարևոր ուսումներ ։

Գ. Գաւառին վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել ։ ըստ հրահանգի ։ կեդրոնական վարչութեան ։

Դ. Արժաբան հունձնոց դիւղերուն մէջ վարժարան բանալ առ ։

Ե. Գաստիարակութեան ընդհանրանալուն համար կազմուած աղօթուած ընկերութիւնները քաջալերել և անոնց ձեռնուած ըլլալ ։

Զ. Գաւառին մէջ դուռուսղ դաստիարակաց կացութիւնը բարելու և ազգայնաց անդորրելու խնամ տանել ։

Ը. Գաւառին թէմերուն մէջ նոյնտեղութեան յամրակց կառավարակներ հասցնելու ջանք և փոյթ ունենալ ։

3. Գաւառական Ուսումնական խորհուրդը հսկէ այն վանօրէից ուսումնական ընթացիկն և վճարակ վրայ ։ որոնց մասնաւոր մասնակարարութիւնը միտքանութեան և ընդհանուր տեսչութիւնը կեդրոնական վարչութեան Անօրէից խորհրդոյն կը վերաբերի ։ Բայց երբէք չիկրնար միջամտել ։ այլ նիկէ դիւտողութիւն ունենաց ։ կուրդէ առ Գաւառա-

կան Քաղաքական ժողովը և անոր միջոցաւ կեդրոնական վարչութեան Անօրէից խորհուրդն ։ որ պատշաճը կը անօրինէ ։

4. Գաւառական Ուսումնական խորհուրդը որոշեալ ժամանակի մէջ և ի հարկին չհամար կը պահանջէ դուռուսղն մէջ դամուած Բարակական խորհուրդներէն ։ իրենց վարժարանաց վիճակին և ընթացիկն վրայ ։ և իր տեղեկագրովը կը հաղորդէ Գաւառական Քաղաքական ժողովին ։

5. Քաղաքական ժողովը կ'ընտրէ Տնտեսական խորհուրդը Յին մինչև Յ անտեսողէտ և հաշուազէտ անձերէ ։ և այս ընտրութիւնը կը ծանուցանէ կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհրդոյ ։ որդէս զի կարենայ անոր հետ յարաբերութիւն ունենալ իր պաշտօնին վերաբերեալ խնդրոց վրայ ։

6. Գաւառական Տնտեսական խորհրդոց պատօնն է ։

Ո. Գաւառին մէջ դպրուած աղջային բոլոր հաստատութեանց և անոնց կալուածներուն մասնակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնն ընել ։ անոնց պայծառութեանն և սպառնալիկեանը անխնայ հսկել և հոգ տանել ։

Բ. Սյն ազգային հաստատութեանց և կալուածոց կալուածադերուան օրինակը կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհրդոյ հաղորդել ։

Գ. Գաւառին մէջ ազգային կալուածոց դնուան և վաճառուան իր հաւանութեանը որոշել ։ և Գաւառական Քաղաքական ժողովոյ համաձայնեանը և Աստիարակ կերպ հաստատել տալ ։

Սալմանադրութիւն իր-իւր իր-իւնն ըսուած բանը Հայոց ազգին համար միջոցաւ ըլլալով ։ նոյն պատճառով դաւառին մէջ Գաւառական Տնտեսական խորհուրդը կը վարէ ։

Ազգային սեպհականութեան վերաբերեալ ամենայն դնուան և վաճառուան և դրամական փոխառութիւնն ըստ օրինի կանխաւ օրին ծանուցողէ կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհրդոյ ։

Գաւառական Տնտեսական խորհուրդը և Քաղաքական ժողովը ստիպողական պարագայի մէջ որ և է դնուան կրնայ ընել ։ յետոյ կեդրոնական Տնտեսական խորհրդոյ ծանու-

ցանկու պարտաւորութեամբ . բայց որ և է վաճառում և փոխառութիւն չկրնար ընել , առանց կանխաւ ժամացանելու կեդրոնական Տնտեսական խորհրդոյ և առանց անոր հաւանութիւնն առնելու :

Գ. Հսկել զաւառին մէջ ազգային որ և է շինութեանց կամ վերանորոգութեանց . որոնց չկրնար ձեռնարկուիլ առանց դիտութեան Գաւառական Տնտեսական խորհրդոյ , և հաճութեան Գաւառական Քաղաքական ժողովոյ :

Ե. Գաւառադրուլս բաղաբին մէջ գտնուած Հիւանդանոցին տեսութիւնն ընել , կամ /ր կողմէն յատուկ Հոգաբարձութեան մը յանձնել :

Զ. Կտակաց տնօրէնութիւն ընել , կամ /ր կողմէն յատուկ Հոգաբարձութեան մը յանձնել . և այս մասին ճշիւ գործադրութեան հսկել ըստ Հրահանգի կեդրոնական վարչութեան :

Է. Գաւառական անտուկին ելումուտըր տնտեսել , որոշեալ ծախքերն ընել և եկամուտները հաւաքել : Առանց Գաւառական Քաղաքական ժողովոյ որոշման նոր ծախք չընել .

Գաւառական անտուկին մուտքն են՝ Գաւառին ընդհանուր տուրքը . Առաջնօրդական հասցիք , պողի , նշանուք , հրամանի . և առանց մասնաւոր տեղ մը որոշելու՝ զաւառին անուանը եղած կտակ կամ նուէր , Էլքն են , Առաջնօրդական թոշակ , կեդրոնական սընտուկին յատկացեալ տարեկան տուրքը (մուշտխ) , Կրեանատան ծախք և կարօտեալ թագերու նպաստ և դանաղան ուրիշ պատահական ծախք :

7. Գաւառական Տնտեսական խորհուրդը կը հսկէ այն վանօրէց սեպհականութեանց և կալուածոց և այլ նիւթական վիճակին վերայ , որոնց մասնաւոր մատակարարութիւնը միաբանութեան և ընդհանուր տնայութիւնը կեդրոնական վարչութեան Վանօրէից խորհրդոյն կը վերաբերի . բայց երբէք չի կրնար միջամտել , այլ եթէ դիտողութիւն ունենայ , կ'ուստի առ Գաւառական Քաղաքական ժողով , և անոր միջոցաւ առ կեդրոնական վարչութեան Վանօրէից խորհուրդն , որ պատշաճը կը տօնորնէ :

Գաւառին մէջ գտնուած այն վանքերը՝ որ յատուկ միաբանութիւն չունին և չեն

կրնար ունենալ , ասոնց ուղղակի Գաւառական Տնտեսական խորհրդոյ իրաւասութեան ներքեւ են . և անոր կողմէ կարգեալ և Գաւառական Քաղաքական ժողովէն հաստատեալ տնայի մը միջոցաւ կը մատակարարուին և հասցիք այն գիւղօրէից եկեղեցւոյ և վարժարանի ծախսոց կը յատկանայ , որոնց ժողովրդեան պողի արքիւնքը յիշեալ վանքը կը վայելէ : Այս տեսակ վանօրէից տնօրէնութեանց վերաբերեալ խորհուրդները կեդրոնական վարչութեան Վանօրէից խորհրդոյն հաւանութեամբ ի գործ կը դրուին :

8. Տնտեսական խորհուրդը որոշեալ ժամանակի մէջ և ի հարկին , համար կը պահանջէ զաւառին մէջ գտնուած թաղական խորհուրդներէն , իրենց տնտեսական և ելումուտից գործոց վրայ . և իր տեղեկագրովը կը հաղորդէ Գաւառական Քաղաքական ժողովին :

9. Ուսումնական և Տնտեսական խորհրդոց պաշտօնը 2 տարի կը տևէ , և ամեն երկու տարին անդամ մը կ'ուսուակէս կը նորոգուին , և վերընտրելի են :

10. Այն զաւառներուն մէջ՝ որոնք բենակազմ սակաւամթիւ և դրիւք փոքր են , Գաւառական Քաղաքական ժողովը՝ եթէ կրնայ , ինք կը վարէ Ուսումնական և Տնտեսական խորհրդոց պաշտօնը , բայց կեդրոնական վարչութեան հաւանութիւնը կանխաւ առնելով :

Ե .

Գաւառական վարչութեան Թաղական խորհուրդները

1. Թաղական խորհուրդը կը կազմուի այն թաղին կամ գիւղին մէջ , ուր եկեղեցի կայ , և նոյն եկեղեցիին ալ իրեն սեպհական ժողովուրդ ունի :

2. Իւրաքանչիւր Թաղական խորհուրդ իր թաղին ժողովրդեան կողմէ կ'ընտրուի զաղտնի բուկարիութեամբ , ըստ հրահանգի ընտրութեան Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ :

3. Թաղական խորհուրդներն ըստ տեղւոյն 3 էն մինչև 7 անդամներէ կը բաղկանան , և իրենց պաշտօնն է ,

Ա. իրենց թաղին ժողովրդեան ազգային գործոց մատակարարութիւնը :

Բ. Եկեղեցւոյ պայծառութեանը խնամախնայ :

Գ. Մանկանց և աղջկանց դաստիարակ-

կոթեանը համար վարժարան ունենալ և անոց յառաջադիմութեանը ջանք ընել :

Գ. Թաղին աղքատաց խնամ տանիլ :

Կ. Թաղեցոց մէջ պատահած վէճերուն քննութիւնն ու խաղաղարարութիւնն ընել :

Դ. Թաղական խորհուրդն իր իշխանութեան ներքեւ գտնուած վարժարանաց վրայ Հողարարձութիւն կը կարգէ 3 էն մինչև 5 ուսումնական և ուսումնասէր անձերէ : սոյն Հողարարձութիւնը վարժարանաց տեսչութիւնը կը վարէ : ծախքը հողարժէք եկեղեցոց սնտուկէն յատկացած ամսականաբար և ժողովորդէն ըրած դպրոցական հանգանակութեամբ :

Սոյնպէս աղջկանց վարժարանը Տիկիններէ կազմուել խնամակալութեան մը կրնայ յանձնել : յար և նման Հողարարձութեան :

Թաղական խորհուրդը ընտրեալ Հողարարձութիւնը և խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ Գաւառական Ուսումնական խորհրդոյ : որպէս զի անոր հետ դպրոցական խնդրոց վրայ յարաբերութիւն ունենան :

Ե. Թաղական խորհրդոյ անօրէնութեան տակ է եկեղեցոց սնտուկը. որոյ սուրբն են Թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած թաղական տուրքը : եկեղեցոյ և դպրոցի կալուածոց եկամտները : եկեղեցոյ հատմիջները : կտակաւ կամ օրիշ կերպիւ եղած նուէրները և այլն : Եւթն են եկեղեցոց և վարժարանի ծախքը : գաւառական սնտուկէն յատկացեալ տուրքը : ու աղքատաց տրուելիք օգնութիւնները :

Յ. Նորընտիր Թաղական խորհուրդ մը մինչև որ Գաւառական վարչութեան Քաղաքական ժողովէն չի վաւերանայ և Առաջնորդին կոնդակով չի հաստատուել : սրաշտօնի չի ձեռնարկեր : այսպէս նաև երբ հրաժարի : Իւր հրաժարականը պիտի մատուցանէ Քաղաքական ժողովոյ : հաշիւն ալ Տնտեսական խորհրդոյ ներկայացնելով :

Դ. Եթէ Թաղական խորհուրդ մը սահմանաւ ժամանակէն յառաջ հրաժարի : Գաւառական վարչութեան Քաղաքական ժողովը աւժամանակեայ խորհուրդ մը կը կարգէ տնօրէնութիւն : և նոր ընտրութեան հրահանգն ալ ի միասին կը զրկէ :

Թաղական խորհուրդ մը երբ հրաժարի

կամ լուծուի : վարժարանաց Հողարարձութիւնը կամ խնամակալութիւնը կը շարունակեն իրենց պաշտօնը : առժամանակեայ և կամ նուրնտիր սնտուկան խորհրդէն ստանալով եկեղեցոց սնտուկէն յատկացեալ ամսականը :

Իսկ եթէ Հողարարձութիւնը կամ խնամակալութիւնը հրաժարին կամ լուծուին : Գաւառական վարչութեան Քաղաքական ժողովոյ պարտքն է անմիջապէս առժամանակեայ Հողարարձութիւն մը կամ խնամակալութիւն մը կազմել : եթէ Թաղական խորհուրդը չուզէ կամ չի կրնայ նորն ընտրել անմիջապէս :

Տ. Թաղական խորհրդոց : ինչպէս նաև Հողարարձութեանց և խնամակալութեանց պաշտօնը 4 տարի կը տևէ : և վերընտրելի են :

Զ.

Առաջնորդ

1. Առաջնորդի ընտրութեան ատեն կեդրոնական վարչութիւնն Աղէին մէջ գտնուած բոլոր անդաշտն և առաջնորդական արժանիք ունեցող եկեղեցականաց ընդհանուր ցուցակը կը հարգողէ գաւառին :

Գաւառական կրօնական և Քաղաքական ժողովները յիշեալ ցուցակին մէջէն իրենց դաւառին համար ամենէն աւելի յարմարաւոր երեք անձինքը կը զատեն : և այս ընտրելեաց ցանկը կը ներկայացնեն Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ :

Ժողովը կ'ընտրէ զԱռաջնորդը զաղտնիք քուէարկութեամբ և բացարձակ առաւելութեամբ քուէից :

Գաւառական կրօնական և Քաղաքական ժողովոց պատրաստած ընտրելեաց ցանկէն դուրս անձի վրայ ալ քուէ կը տրուի : բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանաբան ըլլայ կեդրոնական վարչութեան ընդհանուր ցուցակին մէջ :

Ղեկորութիւնը կատարուելէ ետև տեղեկագիրը կը շինուի : զոր Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ անդամք կ'ստորագրեն : և տեղւոյն խառն ժողովոյ միջոցաւ Արքայան Պատարիարքին կ'ուղարկուի :

Կեդրոնական վարչութեան խառն ժողովը սոյն ընտրութեան օրինաւորութիւնը ընենելէ և ստուգելէ ետև Պատրիարքական կոնդակաւ

կը հաստատէ զԱռաջնորդը, և թ. Գրան իմաց տարով պաշտօնական հրամանագիրը կ'ընդունի :

Մինչև որ կեդրոնական վարչութեան կողմանէ Առաջնորդին ընտրութեան օրինաւորութիւնը չհաստատուի և չվաւերանայ, Առաջնորդն եթէ քաղաքին մէջ ալ գտնուի, պաշտօնին չի կրնար ձեռնարկել :

2. Առաջնորդը Գաւառական ժողովոց նախագահն է, և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ, և տեղական կառավարութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է :

Իր պարտաւորութիւնն է գաւառին մէջ Ազգային Սահմանադրութեան և կեդրոնական վարչութեանն սահմանեալ օրինաց և հրահանգաց անթերի գործադրութեանը հսկել :

3. Առաջնորդն իրեն եկած գործերը ո՛ր ժողովը և խորհրդոյ կը վերաբերին՝ նէ, այն ժողովոյն և խորհրդոյն կը յանձնէ քննութեան և որոշման համար : Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց մէջ որոշուած գործոց վրայ Առաջնորդին առ տեղական կառավարութիւնն մատուցած թագրիւնները և կամ ուրիշ պաշտօնական գրութիւնները, և թէ առ ազգային կեդրոնական վարչութիւն ուղղեալ գրութիւնները վաւերական չեն կրնար ըլլալ, և թէ որոշուած ժողովոյն կողմէ ալ կնքեալ կամ ստորագրեալ չ'ըլլան :

Իսկ երբ ստիպողական գործ մը պատահի, որոյ տնօրէնութեանը համար կարելի չըլլայ մինչև ժողովոյն գումարման օրը սպասել, և կամ արտաքոյ կարգի ժողով գումարել, Առաջնորդը կընայ այդտե եղածը ինքնին տնօրինել, իր վրայ առնելով պատասխանատուութիւնը : Բայց պարտաւորեալ է եզրէութիւնը արձանագրել տալ կանոնաւոր կերպով, և ո՛ր ժողովոյն կը վերաբերի նէ, անոր յաջորդ Նիստին ներկայացնել վաւերացման համար :

4. Առաջնորդն իր բացակայութեան ատեն, իր ազգային ժողովոց մէջ տրուած որոշումները պարունակող թուղթը դեռ չըստորագրած, կարող է անոնց վրայ՝ իր քիտողութիւններն յայտնելով խնդրել կրկին քննութեան յանձնել : Իսկ այս վերաքննութեանն ետքը՝ պարտաւորեալ է նոյն թղթերը ստորադրել, եթէ տրուած որոշումը Սահմանագր-

ութեան արամադրութեանցը անհամաձայն չգտնէ :

5. Առաջնորդը կրնայ գաւառին մէջ գտնուող և Սահմանադրութեան սկզբանցը համեմատ չվարուող եկեղեցական մը, վարժապետ մը, Եկեղեցւոյ, Վանքի, Գպրոցի, կամ Հիւանդանոցի գործակալ մը, պաշտօնին հանելու առաջարկութիւն ընել ձեռնհաս ստորվոյն կամ խորհրդոյն :

6. Առաջնորդը գաւառական սնտուկին իրեն յատկացեալ ամսական կ'ունենայ, և ինք կը տեսնէ Առաջնորդարանին ներքին ծախքը :

7. Առաջնորդը իրեն յատուկ փոխանորդ մը կ'ունենայ, զոր Խառն ժողովը կ'ընտրէ և Առաջնորդը կը հաստատէ :

8. Առաջնորդը ըստ օրինաց Տէրութեան, արքունի ժողովոյ անդամ է . հոն գաւառին վերաբերեալ որ և է ազգային հանրական և անհատական խնդրոց վրայ իր կարծիքը յայտնել և հանրադրի վրայ իր ստորագրութիւնը դնել յառաջ՝ Գաւառական վարչութեան հանձնութիւնը պիտի առնու . Ի՛ր բաց առեալ այն ստիպական խնդիրները, որոց վերաբերեալ տնօրէնութիւնը արդէն Գաւառական վարչութեան կողմէն նշանակուած կ'ըլլան :

Եթէ արդէն չի նշանակեալ խնդրոց մը համար՝ պատասխանատուութիւնը վրան տանելով, կարծիքը և ստորագրութիւնը տայ, Գաւառական վարչութեան յառաջիկայ նիստին պիտի իմացնէ :

Ճիշդ այսպէս պիտի վարուին նաև այժմայ անդամները, որ արքունի ժողովոց մէջ կը նստին ի դիմաց ազգին :

Եթէ Առաջնորդը իր վիճակէն բացակայ ըլլայ, Առաջնորդական փոխանորդը կամ տեղապահը կը բաղմի ուրբունի ժողովոյ մէջ :

Թիւերուն մէջ տեղական կառավարութեան ժողովոյ անդամ է այն եկեղեցականը, որ տեղոյն թաղական Խորհրդէն ընտրեալ և գաւառական Քաղաքական ժողովէն վաւերացեալ է այս պաշտօնին համար, զոր կը վարէ յար և նման Առաջնորդին :

9. Առաջնորդը իրաւունք չունի ինքնին լուծել և փոխել Գաւառին կրօնական և Քաղաքական ժողովները և անոնց վերաբերեալ խորհուրդները : Բայց երբ տեսնէ թէ տանցմէ մէկը Սահմանադրութեան սկզբանցը հա-

կառավարելու ընթացքի մեջ է : առաջին անգամին բացատրութիւն կուղի: այն ժողովն կամ խորհուրդէն . երկրորդին իմաց կուտայ անոր ապօրինաւոր ընթացքը . իսկ երրորդին՝ Գաւառական ընդհանուր ժողովոյն կը դիմէ, եթէ ամբաստանութիւն կրօնական կամ Քաղաքական ժողովն է . և կամ Քաղաքական ժողովոյն կը դիմէ՝ եթէ Ոսումնական և Տնտեսական և Թաղական խորհուրդներէն մէկն է . և պատճառները ցուցնելով՝ ամբաստանեալ ժողովոյն կամ խորհրդոյն լուծուի կ'առաջարկէ :

Եթէ Առաջնորդը իր գաւառական ընդհանուր ժողովին դէմ մը գտնուած ունենայ, կը դիմէ առ Կեդրոնական վարչութեան Խաւարն ժողովն :

Ե .

Ամբաստանութիւն Առաջնորդի շրջ

1. Առաջնորդը կ'ամբաստանուի Գաւառական ընդհանուր ժողովն կամ նոյն գաւառին կրօնական և քաղաքական ժողովներէն կամ ասոնցմէ մէկէն : Ամբաստանող կամ բողոքող ժողովը Կեդրոնական վարչութեան կը նորոգէ իր ամբաստանութիւնը կամ բողոքը .

2. Կեդրոնական վարչութիւնը նախ բացատրութիւն կը պահանջէ առաջնորդէն . և երբ իրաւաստութեան միջոցները պակսին, ամբաստանութեան նիւթին և այլ պարագայից նկատմամբ, եթէ արժան գտնէ, առ ժամանակեայ կը հետաքննէ Առաջնորդը նոյն տեղէն . և Գաւառական վարչութիւնը առաջնորդական տեղապահ մը կը նշանակէ և Կեդրոնական վարչութիւնը զայն կը վաւերացնէ : Առաջնորդական թշուակին կէտը կը ղըրկուի Առաջնորդին և միւս կէտը Տեղապահին կը յատկանայ :

Իսկ երբ Կեդրոնական վարչութիւնը նկատէ որ ամբաստանութիւնը ծանր է, և ամբաստանողը կամ ամբաստանեալն ալ քննութիւն ընելու լրայ կը պնդէ, Գաւառական ընդհանուր ժողովը գումարելու և քննութիւն ընելու հրահանգը կուտայ, և ի հարկին իր կողմէն ալ տեսուչ կը ղրկէ :

3. Եթէ Առաջնորդն ընդհանուր ժողովի գումարէ, թէ Գաւառական ընդհանուր ժողովը ղիւանը, և եթէ կրօնական կամ քաղաքական ժողովը ղիւաններէն մէկն կամ եր-

կուքն ի միասին, և եթէ Կեդրոնական վարչութեանն նշանակեալ Տեսուչը ըստ օրինի կրօնական հրաւիրել Գաւառական ընդհանուր ժողովը : Եթէ Գաւառական ընդհանուր ժողովը գումարէ անհար ըլլայ, Կեդրոնական վարչութիւնն իր կողմանէ քննիչներ կը կարգէ, և անոնց միջոցաւ ամբաստանութիւնը կը քննէ, և ըստ այնմ արդարութիւնը կը վճռէ :

4. Գաւառական ընդհանուր ժողովն ներկայացեալ ամբաստանութիւնը քննելու համար՝ ժողովն իր մէջէն կ'ընտրէ 3 եկեղեցական և 3 աշխարհական խառն Յանձնաժողով մը, (որ իր մէջ բողոքող անձանցմէ մարդ պիտի չունենայ), և երբ ամբաստանութիւնը հաստատուի, ու Առաջնորդին հրաժարումն անհրաժեշտ գտաւուի, այս եղելութեանց բովանդակ տեղեկագիրը Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ անդամոց մեծագոյն մասէն ստորագրեալ, կը ղրկուի առ Կեդրոնական վարչութիւնն :

Սոյն տեղեկագրին մէկ օրինակն ալ նոյնպէս Գաւառական ընդհանուր ժողովոյ մեծագոյն մասէն ստորագրեալ կը մատուցուի Առաջնորդին, և մատուցումն թուականէն մինչև մէկ կամ ըստ հետաւորութեան տեղւոյն երկու ամիս՝ Առաջնորդն իրաւունք ունի բողոքելու կամ իր ղիտողութիւնները ներկայացնելու Կեդրոնական վարչութեան :

Եթէ Առաջնորդը չի բողոքէ, և որոշեալ պայմանաժամն անցնի, ինքնին իր պաշտօնէն դադարեալ է :

Իսկ եթէ բողոքէ կամ ղիտողութիւն ներկայացնէ Կեդրոնական վարչութեան, այն ատեն մինչև Կեդրոնական վարչութեանն առնելիք որոշման օրը՝ առաջնորդական պաշտօնը վարելէ դադարեալ է, բայց իւր անունը Ս. Պատարաղի մէջ յիշուելէ դադարած չէ : Այս միջոցին առաջնորդական փոխանորդը կը վարէ առաջնորդական պաշտօնը :

5. Կեդրոնական վարչութեան Խառն ժողովը տեղեկագիրը լսելէն և Առաջնորդին բողոքը կամ ղիտողութիւններն առնելէն վերջը, անմիջապէս քննիչներ կը ղրկէ ի նոյն գաւառ, անոր մերձակայ վիճակաւորներէն, կամ այլուստ՝ եկեղեցական և աշխարհական դասէն, որ պաշտօն կ'ունենան նոյն գաւառին ընդհանուր ժողովոյ և Առաջնորդին ներկայութեան

նր ամբաստանութեան կէտերը յարաքննելու :
Եթէ ամբաստանեալ առաջնորդ մը եպիս-
կոսոս է , դնացող եկեղեցական քննիչին մէկն
եպիսկոպոս ըլլալու է :

Նոյնպէս դնացող եկեղեցական քննիչը
նոյն վիճակին առաջնորդութեան ընտրելի չի
կրնար ըլլալ այն անդամին համար :

Քննչաց ծախքը դաւառական անտուկին
կը վերաբերի :

Քննիչները վերաքննութեան արդիւնքը
կը տեղեկադրեն առ Կեղրոնական վարչու-
թիւնն :

Կեղրոնական վարչութեան Խառն ժողովը
նոյն տեղեկագրին վրայ իր վիճիւր կուտայ , որ
եթէ առաջնորդին անկամքը կը վերաբերի , կը
հաղորդէ առ քննիչ պաշտօնեայս եւ առ դա-
գարեալ առաջնորդն :

6. Գաղարեալ Առաջնորդն անմիջապէս
իր վիճակէն կ'ելլայ , Կեղրոնական վարչու-
թեան նշանակած տեղն երթալու :

Եթէ դաղարեալ Առաջնորդը վերաքննու-
թիւն պահանջէ ի Կ. Պօլիս , ուղղակի պար-
տաւոր է Կ. Պօլիս գալ , եւ վերաքննութեան
օրինանոց մաստերն ներկայացնել :

Եթէ միջոց անցնի , եւ ապա դաղարեալ
Առաջնորդ մը բողոքէ , անընդունելի պիտի
ըլլայ : Այս միջոցը առ առաւելն չորս ամիս է :

Եթէ դաղարեալ Առաջնորդ մը բողոքա-
նայ եւ վեր ի վայր յուզէ վիճակը , այսպիսին
արքունի հրամանաւ կը հանուի իր տեղէն , եւ
որոշեալ տեղ մը կը զրկուի :

Երբ Առաջնորդ մը դաղարի իր պաշտօ-
նէն կամ հրաժարի եւ կամ վախճանի , Գաւա-
ռական վարչութեան Խառն ժողովն անմիջա-
պէս եպիսկոպոս կամ վարդապետ եւ կամ քա-
հանայ տեղապահ մը կը կարգէ , եւ յետոյ անոր
միջոցաւ կը հրաւիրէ Գաւառական Ընդհանուր
ժողովը նոր առաջնորդ մ'ընտրելու , այս մա-
սին Կեղրոնական վարչութեանէն ստած հրա-
հանդին համեմատ :

Մինչև եւ նոր Առաջնորդի մ'ընտրութիւնը՝
եթէ Գաւառական վարչութիւնը առաջնորդա-
կան տեղապահ մը անմիջապէս չի նշանակէ ,
Կեղրոնական վարչութիւնը զայն կը կարգէ :

7. Երբ Առաջնորդի մը վրայ եղած ամ-
բաստանութիւնները ծանր ըլլան , եւ չի կրնալ
արդարանալ . եթէ յանցանքը եկեղեցոյ ղէմ

է , առաջնորդական պաշտօնէն դաղարելէն
դատ՝ եկեղեցոյ օրինաց համեմատաւ կը պար-
տուի :

Իսկ եթէ Ազգային Սահմանադրութեան եւ
Կեղրոնական վարչութեանէն սահմանեալ օրինաց
եւ հրահանգաց ղէմ է , իր յանցանացը համ-
մատ արդէն վարած պաշտօնէն դաղարելէն
դատ՝ որոշեալ ժամանակ մ'ալ ազգային որ եւ
է պաշտօն վարելէ կը զրկուի :

Եւ եթէ ժողովուրդ հովուելու եւ անոր
օգտին ու յառաջադիմութեան նպաստելու ան-
բաւական լինելն հաստատուած ըլլայ , առաջ-
նորդական պաշտօն վարելէ բողոքովն զրկու-
լու վճիռ կ'ընդունի :

8. Եթէ ի դաւառին կամ ի Պօլիս եղած
վերաքննութիւնը Գաւառական Ընդհանուր ժո-
ղովոյ աննպաստ ըլլայ , եւ Առաջնորդին ու ա-
նոր մէջ համաձայնութիւնն անկարելի , այն
ատեն Կեղրոնական վարչութիւնը կը լուծէ
Գաւառական Ընդհանուր ժողովը եւ անմիջա-
պէս վերակազմիլ կուտայ :

Եթէ վերակազմեալ Գաւառական Ընդհա-
նուր ժողովը դարձեալ իր առաջնորդը չուզե-
լուն վրայ պնդէ , այն ատեն Կեղրոնական
վարչութիւնը առժամանակ մը վիճակէն կը հե-
ռացնէ Առաջնորդը : Առաջնորդական Թոշակին
կէջը Առաջնորդին կը զրկուի :

Ը :

Միջամտութիւն Կեղրոնական վարչութեան

1. Երբ Առաջնորդ մը կամ Գաւառական
վարչութիւն մը Սահմանադրութեան եւ Կեղ-
րոնական վարչութեանէն սահմանեալ օրինաց եւ
հրահանգաց հակառակ ընթացքի մէջ զանուխ-
եւ իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը չի
կատարեն , Կեղրոնական վարչութիւնն իրա-
ւունք ունի ազդարարութիւն ընել անոնց եւ
քացարարութիւն պահանջել :

Կեղրոնական վարչութիւնն ի հարկին
մերձակայ առաջնորդներէն կամ վանականնե-
րէն կամ այլուստ՝ եկեղեցական եւ աշխարհ-
կան տեսչէ կը զրկէ հոն :

2. Եթէ Առաջնորդը կամ Գաւառական
վարչութիւնը յամաւին իրենց ընթացքին մէջ՝
տեսչին միջոցաւ Գաւառական Ընդհանուր ժո-
ղովը կը հրաւիրուի , եւ Կեղրոնական վար-
չութիւնը կը դազրեցնէ զանոնք իրենց պաշ-

ածնէն ըստ տեղեկադրի՝ Գաւառական Ընդհանուր ժողովին :

3. Այսպիսի պարագայի մէջ, եթէ Գաւառական Ընդհանուր ժողովն ալ համաձայն չտեսնի Առաջնորդին կամ Գաւառական վարչութեան, Կեդրոնական վարչութիւնը զայն ալ կըլուծէ, եւ իր կողմէն շրջուած Տեսչին միջոցաւ առժամանակեայ վարչութիւն մը կը կազմէ, առաջնորդական տեղապահ մ'ալ կարգելով ջնոր ընտրութիւն Գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ :

Կեդրոնական վարչութիւնն այսպէս պիտի վարուի, երբ թէ այսպիսի եւ թէ ուրիշ պարագայի մէջ գաւառական Ընդհանուր ժողով զուժարեւ տայն անհնար ըլլայ իրեն, կամ թէ ժողովը ցրուած եւ կամ ընաւ չկողմ ըլլայ :

4. Եթէ Առաջնորդը կամ Գաւառական վարչութիւնը եւ կամ Գաւառական Ընդհանուր ժողովը՝ որ Կեդրոնական վարչութեան միջոցաւ պաշտօնէ դադարած կամ լուծուած են, Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւ օրինաց, Ազգային իրաւանց եւ արտօնութեանց հակառակ վարուած ըլլան. եւ ազգային սեփականութեանց ու մատակարարութեան մէջ նենդութեամբ բռնուած, կամ ազգային յառաջադիմութեան արդեւք եղած են գիտմամբ եւ գիտութեամբ, վերջապէս Ազգի եւ Եկեղեցւոյ դէմ զիտմամբ ինասակար գտնուած ըլլան, վերընտրելի չեն իրենց պաշտօնան համար. ի բաց առեալ ժողովոց այն մասը որ փոքրամիւս է, եւ բողոքարկու մեծադոյն մասին դէմ :

5. Իսկ երբ վերընտրելի չըլլալու չարի ծանր վիճակ մը չունենան, եւ ընտրուելէն յետոյ զարձեւալ ըստ առաջնոցն շարունակին այն ընթացքին, որոյ համար առաջին անգամ պաշտօնէ դադրեցան կամ լուծուեցան, Կեդրոնական վարչութիւնը իր Ա. Բ. Գ. աղաբարութիւններն ընելէ ետքը, կը լուծէ զանոնք իրենց պաշտօնէն վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ :

2.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

Ա. Զ. Դ

Թաղական խորհրդոց համար պատրաստեալ Հրահանգին այն մասերը, որ Սահմանադրութեան արտադրութեանց հետեւելով, Թաղական խորհրդոց ընթացից կանոնաւորութեանը եւ անոնց պաշտօնան ու պարտաւորութեանց ճշգրտութեանը համար, Կեդր. վարչութեան կրօն. եւ Գաղ. Խան ժողովոյ կողմէն՝ Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհրդոց կարծիքն ալ առնելով սահմանուած են, փորձառութեամբ պիտի վերաքննուին՝ երբ հարկը պահանջէ, եւ երբ Թաղ. խորհուրդք իսկ իրենց փորձառութեան արդիւնքը առաջարկեն առ Կեդր. վարչութիւն. եւ վերաքննեալ մտտերը դարձեալ պիտի հրատարակուին, Բայց մինչեւ որ Կեդրոնական վարչութիւնը սոյն Հրահանգին ամբողջին կամ յատկեալ եւ կամ յատկաւեալ մասանց նորոգ հրատարակութիւն չընէ, սոյն Հրահանգը ամբողջ պիտի գործադրուի. եւ թէ Պօլսոյ եւ թէ գաւառաց Թաղական խորհուրդք պարտաւոր են ըստ այսմ վարուելու :

11 Յունիս 1873

Ի Պատրիարքարանի Հայոց Ի Կ. Պօլլիս

ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՔ Կ՛. ՊՈԼՍՈՑ

Մ Կ Ր Տ Ի Զ Ա Ր Գ Ե Պ Ի Ս Կ Կ Ղ Ո Ս

Խ Ր Ի Մ Ե Ա Ն

Դիւան Կրօնային Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԴՈՒՐ ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ԹԱԴԷՐՈՍ ԵԳՆՍՈՂՈՍ

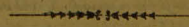
Դիւան Գաղապան Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԴՈՒՐ ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ս. Գ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՏ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ

Ծ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ա .

Ընտրութիւն

1. Թաղական խորհուրդ (1) կը կազմուի այն թաղին կամ գիւղին մէջ, ուր Եկեղեցի կայ, և այն Եկեղեցին ալ իրեն սեփական ժողովուրդ ունի :

2. Իւրաքանչիւր թաղական խորհուրդ իր թաղին ժողովուրդեան կողմէն կը ընտրուի :

Ամէն ազգային անհատ՝ որ 25 տարին լրացուցած է, և ընտրողութեան լրաուունքէն դատաստանապէս զրկուած չէ, (Տես Սահմ. յօդ. 67) իրաւունք ունի մասնակից ըլլալ ընտրութեան թաղական խորհրդոյ :

3. Ընտրական գործողութիւնները կատարելու համար եկեղեցւոյ Քարոզիչը կամ Աւագերէցը իր նախագահութեանը տակ Ընտրողական ժողով մը կը կազմէ, (Տես Սահմ. յօդ. 71) :

4. Ընտրողական ժողովը կը բաղկանայ հրաժարեալ կամ առժամանակեայ թաղական խորհրդէն, և 3 էն մինչև 6 թաղին պատուաւոր անձերէն :

5. Եթէ հրաժարեալ կամ առժամանակեայ թաղական խորհուրդը չուզէ մասնակցիլ ընտրական գործողութեան, նախագահը կ'ընտրէ 6 պատուաւոր թաղեցիներ, և առնչմով կազմեալ Ընտրողական ժողովը կը վարէ իր պաշտօնը :

Այսպէս կ'ըլլայ, երբ թաղական խորհուրդ մը վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ լուծուի Վարչութեան ձեռքը. նոյն լուծեալ թաղական խորհուրդը կը գրկուի Ընտրողական ժողովոյ անդամակցութենէ :

6. Քուէարկութիւն և քուէհամար կը կատարուին ըստ ընտրական օրինաց, (Տես Սահմ. 72 էն 80 յօդուածք) :

7. Ընտրական գործողութիւնը աւարտելուն պէս, Ընտրողական ժողովն իր տեղեկագիրը կը պատրաստէ և ստորագրելով կը դրկէ առ Աղգ. Վարչութիւնն :

8. Եթէ թաղը Կ. Պօլսոյ մէջ է՝ Կեդր. Վարչութեան Քաղ. ժողովը նոյն տեղեկագիր-

(1) Թաղ խորհուրդը Կ. Պօլսոյ և շրջակայից մէջ ըստ տեղւոյն 3 էն մինչև 12 անդամներէ կ'ընան բաղկանալ, իսկ գաւառացի մէջ 3 էն մինչև 7 անդամներէ :

ըը քննելէն, և ընտրական գործողութեան օրինաւորութիւնը ստուգելէն ետքը՝ կը վաւարացնէ, և Պատրիարքական կոնդակաւ կը հաստատուի թաղական խորհուրդը :

Իսկ եթէ թաղը կամ քաղաքը կամ գիւղը դաւաւոր մէջ է, Գաւառական Վարչութեան Քաղ. ժողովը կը վաւարացնէ, և Առաջնորդական կոնդակաւ կը հաստատուի թաղական խորհուրդը :

9. Հաստատութեան կոնդակն ընդունելով եկեղեցւոյ Քարոզիչը կամ Աւագերէցը, կը հրաւիրէ ընտրեալները յեկեղեցի, և ծանուցանելով՝ կը շնորհաւորէ անոնց ընտրութիւնը :

10. Թաղական խորհրդոյ օլաշանը 4 տարի կը տևէ, և հինգերորդ տարւոյն սկիզբը կը նորոգուին և վերընտրելի են :

11. Թաղական խորհրդոյ անդամ մը եթէ շարժման նիստի երեք անգամ իրարու վրայ բացակայ ըլլայ՝ առանց հիւանդութեան կամ ճանապարհորդութեան պատճառի, ազդարարութիւն կ'ընդունի թաղ. խորհրդէն. և եթէ յաջորդ նիստին դարձեալ բացակայ մնայ երկրորդ աղբարարութեամբ իրեն կը ծանուցուի որ եթէ միւս նիստին դարձեալ բացակայ մնայ, ինքնին հրաժարեալ պիտի համարուի :

12. Երբ սահմանեալ ժամանակէ յառաջ թաղական խորհրդականութենէ հրաժարողաց թիւը երեքի (1) հասնի, թաղական խորհուրդը պարտաւոր է ծանուցանել Աղգային Վարչութեան, որ յետ քննելոյ պատճառը՝ եթէ կայ՝ անոնց տեղ նորոգ ընտրութեան հրահանգք կուտայ :

13. Եթէ թաղական խորհուրդ մը սահմանեալ ժամանակէն յառաջ հրաժարի,՝ պարտական է իր հաշիւներն ալ ի միասին իր համարառու Վարչութեան ներկայացնել, որ անմիջապէս նոր ընտրութեան հրահանգք կուտայ :

Կ. Պօլսոյ Թաղ. խորհուրդը համարա-

(1) Թէ և 3 հրաժարելոց տեղ նորոգ ընտրութիւն կըլլայ. բայց 5 անգամէ բազկացեալ խորհրդէ մը երբ 2ը հրաժարին, նոյնպէս 3 ուլ բաղկացեալ խորհրդէ մը երբ 1ը հրաժարի, մնացեալ տեղամբ հրաժարելոց տեղ նոր ընտրութիւն ընելու համար պարտական են ծանուցանել Վարչութեան :

տու են կեդր. Վարչութեան, և գաւառաց թաղական խորհուրդք իւրաքանչիւրն իւր Գաւառական Վարչութեան :

14. Եթէ Թաղական խորհուրդ մը հայեանքը չի տուած հրատարի իր պաշտօնէն, Ազգային Վարչութիւնը առժամանակեայ Թաղական խորհուրդ մը կը կարգէ, մինչև որ նախորդին հաշիւները աւնուին, և ապա նոր ընտրութեան հրահանգը կուտայ :

Այսպէս՝ եթէ նոր ընտրութեան դէժտրդեք ենէն, կամ թաղը յուզուի և դժուարին ըլլայ ընտրական գործողութիւններն սկզբի կամ շարունակել, Ազգային Վարչութիւնն անմիջապէս առժամանակեայ խորհուրդ մը կը կարգէ, մինչև արգելքները բարձուին. կամ թաղը հանդարտելով ընտրական գործողութիւններն սկսիլ և շարունակել հնարաւոր ըլլայ :

15. Երբ Թաղական խորհրդոյ մը մեծազոյն մասը հրատարի. մինչև հրատարման թըուականն եղած հաշիւն ալ ի միասին պարտական է ներկայացնել Վարչութեան. ապա թէ ոչ առժամանակեայ խորհուրդ կը կարգուի, և փոքրազոյն մասն ալ նոյն առժամանակեայ խորհուրդին անդամ են : Իսկ եթէ փոքրազոյն մասը ամբաստանութեան ներքև է, դարձեալ առժամանակեայ Թաղական խորհրդոյ անդամ են, մինչև քննութեան աւարտումը. այսպէս յաւարտ քննութեան ամբաստանութեան և հաշուոց՝ հրատարակելոց տեղ նորոգ ընտրութիւն կըլլայ :

Թաղական խորհրդոյ մը վրայ ետքէն ընտրութիւն եթէ ըլլայ, մնացելոց ընտրութեան թուականէն սկսեալ 4 տարւոյ տևողութիւն դիտի ունենայ, և ոչ թէ նոր ընտրելոց թըուականէն :

Բ.

Պաշտօն Թացական խորհրդոյ

16. Թաղական խորհրդոյ պաշտօնն է . Ա. Իր թաղին ժողովրդեան աղբային քործոց մնասակարարութիւնը .

- Բ. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը .
- Գ. Վարժարանաց հոգաբարձութիւնը .
- Դ. Աղքատաց խնամակալութիւնը .
- Ե. Թաղեցւոց մէջ պատահած վէճերուն քննութիւնն ու խաղաղարարութիւնը .

17. Թաղ. խորհուրդը սոյն պաշտօնները

բաց ի վարժարանաց Հոգաբարձութեանէն, ինք անձամբ՝ կամ իր մէջէն և կամ դրսէն և կամ խառն ընտրեալ հոգաբարձուաց միջոցաւ կը վարէ :

18. Թաղ. խորհուրդ մը եթէ իր պաշտօնին և պարտաւորութեան համար ներքին կանոնադրի պէտք ունենայ, կը սպտորատէ Սահմանադրութեան և ներկայ Հրահանգի տրամադրութեանց համաձայն, և իր համարառու վարչութեան վաւերացնել տալէ յետոյ կը գործադրէ :

19. Իսկ վարժարանաց համար ի հարկէ առանձին Հոգաբարձութիւն կը կազմէ, իր մէջէն կամ դրսէն և կամ խառն ընտրելով 3 էն մինչև 5 ուսումնական և ուսումնասէր անձինք : Աղջկանց վարժարանի խնամակալութիւնն ալ՝ եթէ կարելի է՝ ձեռնհաս տիկիներու կը յանձնէ, ապա թէ ոչ՝ Հոգաբարձութեան տեսչութեան ներքև կը թողու :

Թաղ. խորհուրդը ընտրեալ Հոգաբարձութիւնն և խնամակալութիւնը կը ծանուցանի տեղւոյն Ուսումնական խորհրդոյ, որպէս զի անոր հետ զարգացական խնդրոց վրայ յարաբերութիւն ունենան :

20. Թաղ. խորհրդոյ անօրէնութեան ներքև է եկեղեցւոյ անտուրը, որոյ մուտքն են թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած Թաղական տուրը, եկեղեցւոյ և վարժարանի կալուածոց եկամուտները, եկեղեցւոյ հասոյթները, կտակաւ կամ ուրիշ կերպիւ եղած նուէրները, և ըն :

Ելքն են՝ եկեղեցւոյ և վարժարանի սահմանեալ ծախքը, Ազգային Վարչութեան (կեդրոնական կամ Գաւառական) սնտուկին յատկացեալ տուրը, ու աղքատաց տրուելիք օգնութիւնները, և ըն :

21. Երբ՝ եկեղեցւոյ մը նիւթական գիճակը անբաւական ըլլայ, եթէ գաւառի մէջ է՝ Գաւառական Վարչութեան, և եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է՝ կեդր. Վարչութեան օգարտքն է ըստ կարելոյն անոր նպաստել :

Այսպէս երբ եկեղեցւոյ մը սեպական ժողովուրդը նուազած ըլլայ՝ կամ անբաւական համարուի, եթէ գաւառի մէջ է՝ Գաւառական Վարչութեան և եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է՝ կեդր. Վարչութեան անմիջական տեսչութեանը ներքև կ'ըլլայ նոյն եկեղեցին :

22. Թաղական խորհուրդը պէտք է որ ըստ կարելոյն օրինաւոր Գիւանատուն ունենայ իր յարաբերութեանց համար : Պէտք է նաև որ թաղին մէջ եղած ծննդոց , ամուսնութեանց և վախճանմանց արձանագրութիւններն ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր տուն մարի մէջ :

23. Ամեն Թաղական խորհուրդը պարտական է ,

Ա. Եկեղեցւոյ և վարժարանի հասուցից և կալուածոց (1) սպասպանութեանը և բարգաւաճմանը հոգ տանիլ :

Բ. Թաղին մանուկներն և աղջկիները ազգային դաստիարակութեամբ կրթելու փոյթ ունենալ , և թոյլ ու անհող ծնողները յորդորել և պարտաւորել զանոնք՝ զաւակներն վարժարան զրկելու , և կարօտեալները ձրի դաստիարակել տալու :

24. Թաղ . խորհուրդը սլարտական է եկեղեցւոյ և վարժարանի կալուածոց և ամենայն հաստատութեանց կալուածադրերուն օրինակը զրկել տեղւոյն Տնտ . խորհրդոյ . և անոնց վիճակը ներկայացնել երկու տարին անգամ մը :

25. Որ և է կալուածի համար , որ վարձու կը տրուի , Թաղ . խորհուրդը պարտական է ըստ օրինի դաշնադիր (քոնթրակթ) ունենալ վարձակալին հետ , մէկ տարուան և առ առաւելն երկու տարուան համար : Երկու տարիէն աւելի միջոցով եթէ վարձու տալ հարկ ըլլայ , տեղւոյն Տնտ . խորհրդոյ հաւանութեանը պիտի գլխի : Նոյնպէս Տնտ . խորհրդոյ պիտի գլխի եթէ վարձակալին հետ նորոգութեան կամ շինութեան՝ և այլ տեսակ սովորականէ դուրս դաշնադիր մը ընելու պէտքը տեսնուի :

26. Թաղ . խորհուրդը որ և է ղնուցին և գաճառունն չի կրնար ընել , մինչև որ՝ կանխօտ տեղւոյն Տնտեսական խորհրդոյ հաւանութիւնը չառնու :

(1) Ազգային կալուածները , ինչպէս նաև եկեղեցի և վարժարան և այլ շէնքեր՝ հրդեհի դէմ ապահովելու հոգ պիտի տանին Թաղական խորհուրդը , մասնաւոր ուր որ անպահովութեան առններ (սիկուրթա) հաստատուած բլաշով , դիւրութիւն կայ :

Ստիպողական պարագայի մը մէջ կրնայ շահաւոր բան մը ղնել և անմիջապէս ծանուցանել Տնտ . խորհրդոյ , բայց որ և է շարժական և անշարժ ստացուածք չի կրնար վաճառել , առանց Տնտես . խորհրդոյ հաւանութիւնը առնելու կանխաւ :

Իսկ եթէ թաղի մը մէջ ղնուած եկեղեցի և այլ ազգային հաստատութիւն իրեն սեպհական վագրճ ունի , Թաղ . խորհուրդը վագրճի օրինաց համեմատ առուծախը կը կտարայ , և տեղեկագրով մը կը ներկայացնէ Վարչութեան , և Պատրիարքական կամ Առաջնորդական կնքով կը վաւերանայ սենթը :

27. Թաղ . խորհուրդը դրամական փոխառութիւն և փոխառութիւն չի կրնար ընել , մինչև որ Տնտ . խորհրդոյ հաւանութիւնը չառնու : Եթէ ընդհակառակն վարուի , իր անդամոց անձնական պարտքը պիտի համարուի :

28. Որ և է փոխառութեան և այլ դրոշմ ցած պարտոց համար տրուած պարտագիր (սենէտ) Թաղական խորհրդոյ կնիքը և անդամոց ամէնուն կամ մեծադոյն մասին ստորագրութիւնը պիտի կրէ :

29. Թաղ . խորհուրդը կորուչ եկեղեցւոյ և վարժարանի կալուածոց վերաբերեալ նորոգութիւնները և շինութիւնները , բայց կանխաւ հաճութիւն առնելով Տնտ . խորհուրդէն , ի բաց առեալ այն մասը մունը նորոգութիւնները կամ շինութիւնները , որոնք ոչ փոխառութեան պէտք ունին , և ոչ ալ եկեղեցւոյ սնտուկին ընթացիկ վիճակին խոչընդոտ կըլնան ըլլալ :

30. Թաղ . խորհուրդն իր մէջէն կ'ընտրէ Գանձապետը և իր մէջէն կամ դրսէն՝ Հումարակալ , և Առեւտապետի մը ու Առեւտադպրի ընտրութեան հետ՝ կը ծանուցանէ Ազգային Վարչութեան :

Գանձապետը կ'ընէ որոշեալ ծախքերը ըստ հաշուեկշռի (պլանմէ) , որ ամէն տարեգրուի Թաղ . խորհուրդը պիտի պատրաստէ յաջորդ տարուան համար , և տեղւոյն Տնտեսական խորհրդոյ պիտի ներկայացնէ ի վաւերացումն : Նոյնպէս արտաքոյ կարգի ծախքերը կ'ընէ Գանձապետը ըստ որոյման Թաղ . խորհրդոյ : Ամէն տարեգրուի Թաղ . խորհուրդը անցեալ տարւոյ հաշուեցոյցը անպատճառ պի-

տի ներկայացնել Տնտեսական (տորչորդոյ) :

31. Իւրաքանչիւր Թաղ. (տորչորդոյ) նորագ ընտրութեան ատեն Տնտ. (տորչորդոյ) պէտք եղածին չափ վտերայեալ տունարներ պիտի սայ : օրինակի համար արձանագրութեան, սնտուկի, օրհնուի, մայրհաւուի, շարժական և անշարժ ստացուածոց արձանագրութեան, կտակաց ևն : որչափ տեարակի որ պէտք կայ նոյն Թաղին համար :

32. Գանձապետը ստրտական է սնտուկը մտած և ելած ամենայն դրամական դործորութիւն օրին արձանագրել սնտուկին տուտարին մէջ : ամանի որ էրք Տնտ. (տորչորդոյ) սնտուկին տուտարն ուղի կամ տեսնել, և ինչ և մտից դուտարները ճշդիւ պիտի երեան, և սնտուկի տեսարին համեմատ սնտուկին վիճակը պիտի տեսնուի. բացը Գանձապետին անձնական ստարքը պիտի համարուի. և սնտուկին տեսարին դուքս եղած եկամտից և ծախուց արձանագրութիւն անվտեր է :

Գ.

Պաշտօն Նորարարութեան վարժարանաց

33. Աղգային դաստիարակութեան և նախնական ուսմանց գլխաւոր և անհրաժեշտ աւանդելիքն են հետեւեալները .

(Ա. Կարգ) Ա. Քրիստոնէական վարդապետութիւն ըստ դաստիարակական Հայաստանեայց ուղղափառ Եկեղեցւոյ . և Սրբազան պատմութիւն հին և նոր կտակարանաց :

Բ. Աղգային զրօրտա լիզը, ցեղաբանութիւն Մ. Աւետարանի :

Գ. Աղգային պատմութիւն՝ հանդերձ Հայաստանի արխարհագրութեամբ :

Դ. Եկեղեցական երգեցողութիւն : (Ե. Կարգ) Ե. Տարերը Թուադիտութեան և Երկրաչափութեան հանդերձ Գծարութեամբ :

Զ. Տարերը Աշխարհագրական ուսմանց :

34. Իւրաքանչիւր վարժարան այս ուսմանց գոնէ Ա. կարգին նախնական դիտելիքը պիտի աւանդէ. և արակերտը որոշեալ բնութիւնն անցնելէ և վրայադիւրի ստանալէ յետոյ, Կանցնի թի՛չ այս ուսմանց ընդարձակ մասը և թէ՛ այլ կարեւոր ուսումներն անելու ըստ Հրահանգի Ուսումնական Թորչորդոյ Կեդրոնական Վարչութեան :

Հետեւաբար նախնական ուսմանց ընթացքն աւարտող արակերտաց դարձեալ անհրաժեշտ պիտի աւանդուին՝ միջոց յաւարտ դրութեան ընթացից հետեւեալները :

Ա. Քրիստոնէական վարդապետութիւն և Կրօնագիտութիւն, հանդերձ պատմութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ :

Բ. Աղգային զրարաւ լիզը, նախնեայ մատենագրութիւն :

Գ. Աղգային Պատմութիւն՝ հանդերձ աղգացին հնախոսութեամբ :

Դ. Եկեղեցական երգեցողութիւն՝ հանդերձ մարտադրութեամբ՝ յարմարաւորներու, Եկեղեցական ժամերգութեանց կարգաւորութեանն ալ յատուկ խնամ ատենելով :

35. Իւրաքանչիւր վարժարանի մէջ ամէն օր որդեալ ժամանակ ընդհանուր դասախօսութիւն պիտի բլլայ բարոյականի՝ և ազգային և ընտանեկան կրթութեան վրայ :

36. Այն վարժարանները, որ մասնաւորաց կամ ընկերութեանց ձեռօքը կը մատակարարուին, և Աղգային վարչութեան պաշտօնաւորութեան ներքեւ են, Աղգային վարժարանաց պէս ստրտական են ընթանալ :

37. Հոգարարութեանց գլխաւոր ստրտքն է հոգ տանիլ նախնական գիտելեայ աւանդութեանը և անոնց դաստիարակ և դասադրող ընտրութեանը . Քրիստոնէականի և Կրօնադիտութեան, և Սուրբ Գրոց և Եկեղեցւոյ Պատմութեան դասատուներն ընդունելով ըստ հրահանգի Կրօնական ժողովոյ, և այլ ուսմանց դասատուներն ընդունելով ըստ հրահանգի Ուսումնական Թորչորդոյ :

38. Կրտասուտ և այլ գպրոցական պաշտօնեայ Հոգարարութեան պատասխանատու են միայն և Հոգարարութիւնն ալ ստրտաւանցը յուզողութիւն հրախիբելու և անուղղայններն իրենց պաշտօնէն արձակելու իրաւունքն ունի . բայց դասատուը ալ իրաւունք ունի դիտաւորութիւն կամ բողոք ներկայացնել Ուսումնական Թորչորդոյ :

39. Իւրաքանչիւր Հոգարարութիւն զինքն ընտրող Թաղ. (տորչորդոյ) և իր տեղւոյն Ուսումնական Թորչորդոյ պատասխանատու է . և սպարտական է վարժարանի տեսչութիւնը վարել ըստ Հրահանգի Ուսումնական Թորչորդոյ :

դոյ: Իսկ եթէ ներքին ընթացքի համար յատուկ կանոնագրի պէտք ունենայ՝ կը պատրաստէ, և թէ Քաղաքական և թէ Ոստանական խորհրդոց վաւերացնել տալէն յետոյ կը գործադրէ:

40. Թաղ. խորհուրդը պարտական է ամեն ամսու գլուխ առանց յապաղման Հոգաբարձութեան վճարել որոշեալ ամսական գումարը նկեղեցւոյ անտուկէն: Սոյն ամսական գումարը վարժարանին պիտոյիցը և եկեղեցւոյ անտուկին կարողութեան համեմատութեամբ կանխաւ կ'որոշուի Թաղ. խորհրդոյ և Հոգաբարձութեան մէջ՝ տեղւոյն Ուս. և Տնտ. խորհրդոց խորհրդակցութեամբ:

41. Հոգաբարձութիւնը վարժարանաց նիւթական պիտոյքը կը հոգայ թէ եկեղեցւոյ անտուկէն որոշեալ ամսականաւը, և թէ տըղայոց ծնողներէն առած թղակովը կամ ժողովրդէն ըրած դպրոցական հանգանակութեամբ:

42. Թաղական խորհուրդն եթէ ժամանակէն յառաջ հրաժարի կամ լուծուի, Հոգաբարձութիւնը կը շարունակէ իր պաշտօնը՝ յաջորդէն ընդունելով յատկացեալ ամսական գումարը: Եթէ Հոգաբարձութեան մէջ Թաղ. խորհրդոյ անդամ գտնուի, իր Հոգաբարձութեան պաշտօնը կարող է շարունակել:

43. Իսկ եթէ Հոգաբարձութիւնը ժամանակէն յառաջ հրաժարի կամ լուծուի, Թաղ. խորհուրդը ըստ հրահանգի Ոստանական խորհրդոյ նոր ընտրութիւնը կ'ընէ:

Եթէ Թաղ. խորհուրդը չուզէ կամ չի կրնայ այս ընտրութիւնը մտաւորացնել, Աղքային Վարչութեան Ուս. խորհրդոյ պարտքն է անմիջապէս առժամանակեայ Հոգաբարձութիւն մը կարգել, և վարժարաններն անխընամ չի թողուլ:

44. Հոգաբարձութեանց պաշտօնը 4 տարի կը տևէ, և վերընտրելի են, եթէ Թաղական խորհուրդն արժան դատի:

45. Աղջկանց վարժարանի Խնամակալութիւնը ալ յար և նման Հոգաբարձութեան պաշտօն ունին. և աղջկանց վարժարանաց մէջ նկեղեցական երգեցողութիւնը պարտաւորիչ չէ. անոր տեղ Աղջկեղործութիւնն է անհրաժեշտ աւանդելի:

Դ.

Ամբաստանութիւն

46. Թաղական խորհուրդը կ'ամբաստանուի կամ իր անդամներէն, և կամ իրմէ ընտրեալ Հոգաբարձութիւններէն:

47. Ամբաստանութեան կամ բողոքոյ գիր կուղղուի առ Քաղ. Ժողով, որ կը յանձնէ պատկանեալ Խորհրդոյ՝ լսել անոնց:

48. Վարչութեան խորհուրդը նախ բացատրութիւն կը պահանջէ ամբաստանեալ Թաղ. խորհուրդէն. և երբ գոհացուցիչ չի գտնէ՝ քննիչ կը զրկէ նոյն թաղը, և քննութեան արդիւնքը կը հաղորդէ Քաղաքական ժողովոյ: Քաղ. ժողովը ըստ տեղեկագրի և ըստ ծանրութեան թերութեանցն կը դատէ զՊաղական խորհուրդը, կամ 'ի կանոնապահութիւն և 'ի կարգ հրաւիրելով զնա. կամ եթէ ծանր է ամբաստանութիւնը և ապացուցեալ, կը լուծէ: Թաղական խորհուրդը, վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ:

Սոյնպէս 'ի կանոնապահութիւն և 'ի կարգ հրաւիրեալ Թաղ. խորհուրդ մը եթէ միւսանդամ ևս ամբաստանուի և հաստատուի, կը լուծուի՝ բայց վերընտրելի ըլլալու պայմանաւ. երբ դարձեալ ընտրուի և ամբաստանուի ու ամբաստանութիւնը հաստատուի, այն անդամին համար վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ և կը լուծուի:

49. Երբ քննութիւնը ամբաստանող կամ բողոքող կողմին անկաստ ըլլայ. եթէ ամբաստանութիւնը ծանր է, և կամ երկու անգամ ամբաստանող գտնուելով՝ չեն յաջողած հաստատելու, թէ՛ Թաղ. խորհրդոյ և թէ՛ Հոգաբարձութեան անդամ ըլլան, կը լուծուին պաշտօնէ:

50. Վարժարանաց Հոգաբարձութիւնն և Խնամակալութիւնն ալ կ'ամբաստանուին կամ իր անդամներէն, կամ Թաղ. խորհրդէն և կամ դասատուներէն:

Երբ ամբաստանութիւնը իր անդամներէն՝ կամ դասատուներէն է, Ոստանական կամ Թաղական խորհուրդը բացատրութիւն կը պահանջէ. և 'ի հարկին Թաղական խորհրդոյ միջոցաւ քննութիւն կ'ըլլայ ըստ յանձնարարութեան Ոստանական խորհրդոյ: Երբ Թաղական խորհուրդն է ամբաստանողը, Ոստան

նական խորհուրդն իր կողմէն քննիչ կը զրկէ . կամ 'ի հարկին իր ատենը կը հրաւիրէ թէ ամբաստանող խորհուրդը և թէ ամբաստանեալ Հոգաբարձութիւնը :

Ամբաստանութիւն մը երբ հաստատուի , Ռուսմական խորհուրդը կը տեղեկագրէ առ Քաղաքական Ժողովն 'ի տնօրէնութիւն :

51. Ինչ որ է ամբաստանեալ Թաղական խորհրդոյ համար , նոյնն է նաև Հոգաբարձութեան և Խնամակալութեան համար :

52. Թաղական խորհրդոյ և Հոգաբարձութեան զէմ թաղին ընտրողները միայն Ազգային Վարչութեան կը բողոքեն , որ պատկանեալ խորհրդոյ կը յանձնէ պէտք եղած բացատրութիւնը պահանջել և 'ի հարկին քննութիւնն ընել և տեղեկագրել Վարչութեան :

Այս օրինակոր ընթացքէն զատ եթէ ուրիշ միջոցի գիտնեն ընտրողը , իրենց բողոքող ըլլալու իրաւունքէն զրկուած պիտի համարուին . և ըստ ծանրութեան յանցանաց պիտի դատուին , թէ հրապարակաւ նշաւախուելով և թէ յաջորդ ընտրութեան իրաւունքէն զրկուելով :

Ե .

Միջոտութիւն ազգային վարչութեան

53. Ազգային Վարչութեան (Կեդրոնական և Գաւառական) տեսուչ խորհուրդներն ի հարկին իրաւունք ունին միջամտել , և իրենց համարատու Թաղական խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց գործառնութիւններ քննել :

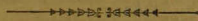
54. Երբ Ազգային Վարչութիւնը տեղեկանայ որ Թաղական խորհուրդ մը կամ Հոգաբարձութիւն մը Ազգային Սահմանադրութեան և Կեդրոնական Վարչութեանէն սահմանեալ օրինաց և հրահանգաց հակառակ ընթացքի մէջ են , և իրենց պաշտօնն ու պարտութիւնները չեն կատարեր , իրաւունք ունի ազգաբարձութիւն ընել և բացատրութիւն պահանջել : Ի հարկին տեսուչ ևս կը զրկէ նոյն թաղը :

55. Եթէ յամառին իրենց ընթացքին մէջ , Վարչութիւնը տեսչին միջոցաւ , կամ զանոնք հրաւիրելով իր ատենը՝ քննութիւն կ'ընէ . եթէ յանցապարտ ելնեն , 'ի կանոնապահութիւն և 'ի կարգ կը հրաւիրէ :

Եթէ դարձեալ յամառին , կը լուծէ զանոնք :

56. Եթէ Թաղական խորհուրդ մը կամ Հոգաբարձութիւն մը Հայաստանեաց Կեդրեցւոյ վարդապետութեան և օրինաց , և Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հակառակ վարուած են . Ազգային մատակարարութեան և սեփականութեանց մէջ նենգութեամբ բռնուած , և Ազգային յառաջադիմութեան դիտմամբ փաստակար ցտնուած են , և Ազգային դատախարակութիւնն ու նախնական անհրաժեշտ գիտելիքները կամաւ զանց ըրած են , վերընտրելի չեն իրենց պաշտաման համար . 'ի բաց առեալ փոքրագոյն մասը , և թէ անհամամիտ և բողոքարկու է մեծագոյն մասին զէմ :

Իսկ երբ վերընտրելի չըլլալու չափ ծանր յանցանք մը չուենալով լուծուին , և նորոգ ընտրուելէն յետոյ միևնոյն ընթացքը շարունակեն , Ա . Բ . Գ . ազգաբարձութիւն ընդունելէն յետոյ կը լուծուին՝ այն անդամին համար վերընտրելի չըլլալու պայմանաւ :

3 .

ՍՈՋՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ
ԱԶԳ . ՎԱՆՕՐԷԻՑ ՀԱՄԱՐ

Յառաջաբան

Ազգային Սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ որ իւրաքանչիւր վանք իրեն համար յատուկ կանոնագիր ունենայ . և այդ կանոնագրոց հիմնական տրամադրութիւնը գծած է (յօդ . 48) :

Բայց ըստ որում այն հիմնական տրամադրութեանց համեմատ իւրաքանչիւր վանքի մասնաւոր մատակարարութիւնը իր Միաբանութեան կը վերաբերի , և ամենուն վրայ ընդհանուր տեսչութիւնը Կեդրոնական Վարչութեան . և ըստ որում իւրաքանչիւր Միաբանութիւն պէտք է որ գիտնայ թէ ինչ է իր մասնաւոր մատակարարութեան սահմանը .

և ինչ է կեդր. վարչութեան ընդհանուր ակա-
 շութիւնը. և թէ ինչ են Միաբանութեանց
 և կեդր. վարչութեան յարաբերութիւնը
 մէկմէկու հետ. կեդր. վարչութեան կրօնա-
 կրօն և Քաղաքական Խառն ժողովոյ յանձնա-
 րարութեանը վանօրէից խորհուրդը պատ-
 րաստեց ներկայ Սահմանադրական Հրահանգը
 ազգային վանօրէից համար, զոր Խառն ժո-
 ղովը բնւորով վաւերացուց ՚ի ինքս Կէ. և ու-
 բոյնց ապաքրութեամբ ՚ի լոյս ընծայել:

Հետեւաբար խորհանջիւր վանահօր և
 Միաբանութեան կը մնայ այսուհետեւ ըստ
 այսմ վարութիւլ. և իրենց ներքին կանոնադիրը՝
 սոյն Հրահանգին համեմատ և իրենց գրից և
 այլ մասնաւոր հանգամանաց պատշաճութեամբ
 ըր պատրաստել, և կեդր. վարչութեան ներ-
 կայացնել: Բայց մինչև այդ մասնաւոր կանո-
 նադրին հաստատութիւնը ՚ խորհանջիւր
 վանք պարտական է սոյն Հրահանգին համե-
 մատ վարուելու:

30. Գեղամահեր 1872

Ի Պատրիարքարանի Հայոց
Ի Կ. Պոլիս

ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՐԳՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ

ՊԵՏՐՈՒԹՅՈՒՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Մ Կ Ի Տ Ի Զ Ա Ր Բ Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս

Խ Ր Ի Մ Ե Ա Ն

Դիւան Կրօնական Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԳՊԻՇ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ԹԱԴԵՍ ԼԵՊՍԿԱՊՈՍ

Դիւան Քաղաքական Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԳՊԻՇ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ. Գ. Գ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՅՆ ՍԵՆԵՐԵՐԻՄ

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ա.

Միաբանութեան քերթուոր մեջը

1. Խորհանջիւր վանուց Միաբանութեան մէջ գանուող կալիսկապուս, վարդապետ, սարկաւազ և կիսասարկաւազ, անդամ են նոյն Միաբանութեան ընդհանուր ժողովոյ: Երբև Միաբան հասասար իրաւամբ:

2. Եթէ վանք մը բաւական թուով

Միաբան չունի, գործաւոր Միաբանները (սոյնց թիւը 3 կամ 2 մինչև 4 ալ ըլլայ) ընդհանուր ժողովոյ և Տնօրէն խորհրդոյ պատասնները կը վարեն վանահօր նախադասութեամբ, մինչև ըստ պատշաճի նոր Միաբանից յաւելուի:

3. Եւ եթէ վանք մը բնու Միաբան չունի, բայց կարող է հետզհետեւ ունենալ, երբ իր եկամուտը մասնաւոր հոգածութեամբ հեղաշեւեթ բարգաւաճի: Կեդրոնական վարչութիւնը նոյն վանուց պետոյցը չափ արժաւանաւոր Միաբաններ կ'որոշէ յարմար եկեղեցա-կաններէ: Կամ վանքիս մէկ վանահօր կը յանձնէ, եթէ այնպիս պատշաճ դատ. և անոյ ձեւք բարգաւաճանել կը հոգայ:

4. Իսկ այն վանքերը որ Միաբան պահելու չափ կարողութիւն և յարմարութիւն չունին և զեն կրնանք ունենալ, ուղղակի Քուստանկան վարչութեան տեսչութեան ներքու են, որք կը անօրինեմ արժանք հասնու-թեամբ Կեդրոնական վարչութեան:

5. Միաբանութեան ընդհանուր ժողովոյ պաշտանն է.

Ա. Ընտրել իւր վանահայրը:

Բ. Ընտրել Տեղապահ մը, երբ վանահանի կամ հրումարի վանահայրը:

Գ. Ընտրել Տնօրէն խորհրդոյ անդամները, և ստորագրել ոյ հանրաբով կեդր. վարչութեան ներկայացնել ՚ի վաւերացումն:

Դ. Բննել երբ վանահօր և Տնօրէն խորհրդոյ մէջ անհամաձայնութիւն ծագի:

Ե. վանուց ներքին և արտաքին կարուս-ծոց և ամենայն ստացուածոց և հասութից հաշիւն առնել ամեն տարի, որոշուլ մասնակցի մէջ, և հաշուեցոյցը ստորագրելով գրկել կեդր. վարչութեան:

Զ. Հակել վանուց նիւթահան, բարոյս-կան և ուսումնական քննադպրէն վրայ, և ամեն տարի տեղեկագրել կեդր. վարչութեան:

Է. Միաբան ըլլալու ընտայտչաւն ար-ժանիքը քննել, և ըստ այնմ ընդունելի դանի ՚ի շարս Միաբանութեան:

Ը. Ընտրել այնպիսի խնդիրները, զորս վանահայրը և Տնօրէն խորհուրդը իրեն կը ներկայացնեն, զանոնք իրենց ձեռնհասութե-նէն վեր համարելով:

6. Միաբանութիւնը իր ձեռնհասութե-

նէն վեր խնդրոց համար կը դիմէ կեղտնա-
կան Վարչութեան :

Բ.

Տնօրէն խորհուրդ

7. Վանական Տնօրէն խորհուրդը կը
բաղկանայ 3 էն 5 Միարաններէ :

8. Տնօրէն խորհրդոց պաշտօնն է :

Ա. Վանուց կալուածոց և ամենայն ըս-
տացուածոց և հասուիճից պահպանութեանը և
բարգաւաճմանը հող տանիլ :

Բ. Վանուց դպրոցին յատկապէս խա-
թեանը և այլ հաստատութեանց պայծառու-
թեանը ջանք և փոյթ ունենալ :

Գ. Վանուց ներքին և արտաքին գործոց
համար ըստ պիտոյից պաշտօնատարներ և
Միարանից համար սպասաւորներ կարգել, և
անոնց վրայ հսկել : Սոյն յօդուածին ուժովը
արդիւնաւ է որ և է Միարանի իրեն յատուկ
սպասաւոր ունենալ :

Դ. Երբ պաշտօնատար մը կամ սպասա-
ւոր մը պարտազանց դատուի և անուղշայ
մնայ. եթէ Միարան է, Միարանութեան
ընդհ. ժողովոյ առջև ամբաստանել. և եթէ
Միարան չէ՝ արձակել զանի իւր պաշտօնէն :

Ե. Կեղքը. Վարչութեան ղեկավարութեամբ
Միարանութեան ընդհ. ժողովոյ հաւանու-
թեամբ որոշեալ ծախքերն ընել :

Զ. Տնօրէն խորհուրդը պարտական է
վանուց կալուածոց և ամենայն հաստատու-
թեանց կալուածագրերուն օրինակը յատուկ
տուճարի մը մէջ արձանագրել տակն վերջը,
անոնց մէկ օրինակն ալ կեղք. Վարչութեան
զրկել :

10. Ար և է վանական կալուած, որ վար-
ձու կը արուի, Տնօրէն խորհուրդը պարտա-
կան է ըստ օրինի դաճագիր (քովերաթ) ու-
նենալ վարձակալին հետ, մէկ տարուան և
ան անտակն երկու տարուան համար : Երկու
տարին անելի միջոցով եթէ վարձու տալ
չարի ըլլայ. կեղք. Վարչութեան հաւանու-
թեանը պիտի դիմէ : Նոյնպէս պիտի դիմէ՝
եթէ վարձակալին հետ նորագութեան կամ շի-
նութեան և այլ տեսակ սոցորականէ գուրս
դաշնագիր մ'ընելու պէտքը տեսնուի :

11. Տնօրէն խորհուրդը որ և է զնունն
և դաճառունն չի կրնար ընել, մինչև որ կան-
խաւ կեղք. Վարչութեան հաւանութիւնը
չաւուտ :

Ստիպողական սարաքայի մէջ կրնայ դը-
նել վանուց շահաւոր երեցած կալուած կամ
հող և այլն, և անմիջապէս ծանուցանել կեղք.
Վարչութեան. բաց որ և է շարժական և ան-
շարժ ստացուածք չի կրնար վաճառել առանց
կեղք. Վարչութեան հաւանութիւնն աննե-
լու կանխաւ :

12. Տնօրէն խորհուրդը դրամական փո-
խառութիւն և փոխատուութիւն չի կրնար ը-
նել, մինչև որ կեղք. Վարչութեան հաւա-
նութիւնը չաւուտ : Եթէ ընդհակառակն վար-
ուի, իր անդամոց անձնական սարքեր պիտի
համարուի :

13. Վանական ամենայն փոխառութեան
և այլ գոյացած պարտուց համար արուած
պարտագիր (սէնէտ)՝ Վանահոր և Տնօրէն
խորհրդոց անշաւուց ամենուն կամ մեծազոյն
մասին ստորագրութիւնը պիտի կրէ :

14. Տնօրէն խորհուրդը կ'որոշէ վանուց
մէջ կամ գուրար գտնուած վանական ստաց-
ուածոց վերաբերեալ նորոգութիւնները և շի-
նութիւնները, բաց կանխաւ հաճութիւն առ-
նելով Միարանութեան ընդհ. ժողովն, և ա-
նոր միջոցաւ կեղք. Վարչութեանն : Ի բաց
առեալ այն մանր մուշը նորոգութիւնները
կամ շինութիւնները, որոնք ոչ փոխառութեան
պէտք ունին և ոչ ալ վանուց սնուկին ըն-
թացիկ ըլլակալին խոշորութեամբ կրնան ըլլալ :

15. Վանուց անուանն եղած կրտսիները
Տնօրէն խորհուրդը կը հաստատէ, և Վանու-
հոր կոնդակը կը վաւերացնէ զանոնք. և ապա
կեղք. Վարչութեանն կը ծանուցուին :

Եթէ միարան մը ոչ յանուն իւր վանուց
այլ յանուն այլոց կտակ ըրած ըլլայ, անվա-
ւեր պիտի համարուի. վասն զի իւրաքանչիւր
Միարանի գոյքը և ստացուածքը իր վանուցը
կը պատկանի յետ մահուան նորա : Իսկ իր
չայրենի ժառանգութիւնը, եթէ արդէն ծա-
նուցեալ է, ըստ հաճոյս իւր կրնայ տնօրինել :

16. Ամեն վանք՝ դպրոց, թանգարան,
սպարան և այլ ազգօգուտ հաստատութիւն-
ներ պիտի ունենան իրենց կարողութեան չա-
փովը. բաց գոնէ դպրոց պիտի ունենան՝ առ-
նուարէն 40 աշակերտ համար, եթէ վանուց
նրութեան վիճակը աւելի աշակերտ պահելու
անկարող ըլլալը ստուղուի :

17. Վանական դպրոցի աշակերտ կ'ըն-

դուռուին նոյն առաջնորդական վիճակին քաղաքներէն և գիւղերէն ընտրանքը, ընդունելի աշակերտաց թուոյն գտնէ կէսը, և միւս կէսը ուրիշ գաւառներէ կրնայ ընդունուիլ . մահաւանդ երբ եթէ մերձակայ առաջնորդական վիճակ մ'իր մէջ վաճը չունենայ, նոյն վանքը պարտական է իր ընդունելի աշակերտաց կէսը այն առաջնորդական վիճակէն ալ ընդունիլ :

18 . Աշակերտի ընդունելութեան մասին ընտրութիւն ընելլ Վանահօր և Տնօրէն խորհրդին գործն է : Ընդունելի աշակերտը զբտնուած տեղւոյն մէջ ամենէն յաջողակը պիտի ըլլայ, ուսման ընդունակ, առողջ կազմուածքի տէր և Աղբիւն խնամոցն արժանի և կարօտ :

19 . Վանական դպրոցները միայն ժառանգաւոր կամ վարդապետներ Հասցնելու պիտի չի ծառայեն, այլ և վարժապետ և քահանայ : Ուստի հասուն աշակերտներէն անոնք որ կուսակրօնութիւն կ'ուխտեն յօժարակամ և ուսուցիչներէն ու Միաբանութեանէն ալ իրենց վարուց և բարուց համար վկայութիւն կ'ընդունին, արժանի լըլլան վարդապետական կ'ըման, և Միաբանութեան ստորաբաժնալ հանրագրովը ձեռնադրութեան հրաման կը խնդրուի կեդր . Վարչութեանէն :

20 . Իսկ անոնք որ կուսակրօնութիւն չեն ուխտեր, կամ ուսուցիչներէն և Միաբանութեանէն անյարմար կը դատուին, իրենց ծնած տեղւոյն մէջ վարժապետելու կամ քահանայանալու պաշտօնը կ'ընդունին, և նոյն վանուց բարոյական պաշտպանութիւնը կը վայելին :

21 . Տնօրէն խորհուրդը տեսչութիւն կ'ընէ իր վանուց մէջ հաստատեալ դպրոցին, տպարանին, թանգարանին և հիւանդանոցին և այլոց հաստատութեանց՝ եթէ կան, ըստ հրահանգի կեդր . Վարչութեան . կամ իր կողմէն յատուկ տեսչի կը յանձնէ զանոնք, իրեն համարատու ըլլալու պայմանաւ :

22 . Տնօրէն խորհուրդը կ'ընէ նաև վանուց մատակարարութիւնը, կամ յատուկ մատակարարի կը յանձնէ իրեն համարատու լինելու պայմանաւ . բայց կարգեալ մատակարարը պիտի ծանուցանէ կեդր . Վարչութեան :

23 . Տնօրէն խորհուրդը յարաբերութիւն ունի նաև այն Գաւառական վարչութեան

հետ՝ իր վանական գործոց համար, որոնց տնօրինութիւնը նոյն տեղւոյ կառավարութեան կը վերաբերի :

24 . Տնօրէն խորհրդոյ պաշտօնը 2 ամբի կը տեւէ և վերընտրելի է :

9 .

Վանայոյր

25 . Վանահայրը երբ վախճանի կամ հրատարի, Միաբանութիւնը անմիջապէս առժամանակեայ Տեղապահ մի ընտրելով, կը ծանուցանէ կեդր . Վարչութեան :

26 . կեդր . Վարչութիւնը նոր Վանահօր ընտրութեան հրահանգը կուտայ, և վանական Միաբանութիւնը ընդհ . ժողով գումարելով, ընտրելեաց ցանկ կը պատրաստէ և կը խրկէ կեդր . Վարչութեան : Այս ցանկը առ նուազն 3 անուն պիտի պարունակէ :

27 . կեդր . Վարչութիւնը ներկայացած ցանկը սրբազրելու իրաւունք ունի . և եթէ ամենքն ալ անարժան են, և գէթ 2 անձ չի գտնուիր արժանի, սրտածառարանութեամբր ետ կը զրկէ ցանկը, նոր մը պատրաստելու համար :

28 . Սրբազրեալ ցանկին վրայ Միաբանութիւնը զազանի կը քուէարկէ, և կ'ընտրէ Վանահայրը բացարձակ առաւելութեամբ քուէից . և Միաբանութեան տեղեկագրով կը զրկուի կեդր . Վարչութեան, որ Պատրիարքական կոնդակաւ կը հաստատէ :

29 . Վանահայրը նախագահ է Միաբանութեան ընդհ . ժողովոյ և Տնօրէն խորհրդոյ, և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ և յարաբերութեանց միջնորդն է :

Իր պարտաւորութիւնն է ազգային Մահաճողութեան տրամադրութեանցը և կեդր . Վարչութեանէն սահմանեալ օրինաց և հրահանգաց համեմատ վանուց տեսչութիւնը վարել, և իր վանուց ներքին կանոնադրին անթերի դործադրութեամբ հսկել :

30 . Վանահայրը պարտական է վանուց գործերը Տնօրէն խորհուրդին և կամ Միաբանութեան ընդհ . ժողովին դնել, և անոնց որոշմանը համեմատ գործադրել :

31 . Առ կեդր . Վարչութիւնն ուղղեալ ամենայն գրութիւն սկսեալ է որ Վանահօր և Տնօրէն խորհրդոյ զիւանի ստորադրութիւնը կրնն :

32. Եթէ Վանահօր և Միաբանութեան մէջ անհամաձայնութիւն ծագի, կեդր. Վարչութեան պիտի գիմեն:

33. Վանահայրն իրաւունք ունի վանական Միաբան մը կամ ուրիշ պաշտօնեայ մը ուղղութեան հրաւիրել. և անուղղայնորուն համար Տնօրէն խորհրդին գիմել, եթէ միաբան չեղող պաշտօնեայ է. և Միաբանութեան ընդհ. ժողովին գիմել, եթէ Միաբան է:

34. Վանահօր և վանական Տնօրէն խորհրդոյ անմիջական հսկողութեան ներքև է վանուց սնտուկը. և Վանահայրը առանց Տնօրէն խորհրդոյ զիտութեան ծախք չի կրնար ընել:

35. Վանական ուխտն է հաւասար եղբայրութիւն, յորում խտրութիւն չըլլար. ուստի պէտք է որ Միաբան եղբայրք բոլոր պէտքերը հասարակաց գանձանակէն, այն է վանուց սնտուկէն հոգացուի արժանապէս և ըստ պահանջելոյ հարկին:

36. Թէ և վանահայրութիւնը առաջնորդութենէ բաժանելը թէ՛ Աղգիւն և թէ՛ վանօրէնց օգտակար ըլլալը նկատուած է. բայց առ այժմ վանահայրութեան հետ միացած առաջնորդութիւններն եթէ այնպէս մնան, այն ատեն Առաջնորդ Վանահայրը կրք ամբաստանուի իր Գաւառական ժողովէն, և անոր փոփոխութիւնն ալ վճռուի կեդր. Վարչութեանէն, Առաջնորդ Վանահայրը կը դադրի առաջնորդութենէն՝ բայց ոչ վանահայրութեանէն, եթէ եկեղեցական յանցանաց ներքև ինկած չէ կամ նոյն վանուց Միաբանութենէն ալ ամբաստանուած ու իր պաշտօնանկութիւնը վճռուած չէ:

37. Վանահայր մը կ'ամբաստանուի վանական Տնօրէն խորհրդէն կամ Միաբանութեան ընդհ. ժողովէն, և կամ իր գաւառին Վարչութեանէն:

Ամբաստանողը կամ բողբողը կեդր. Վարչութեան կը ծանուցանէ իր ամբաստանութիւնը կամ բողբը:

38. կեդր. վարչութիւնը նախ բացատրութիւն կը պահանջէ. և երբ գրաւոր հարողակցութիւնք չի բաւականանան խնդիրը պարզելու և լուծելու, կեդր. վարչութիւնը քննիչ կը զրկէ նոյն վանքը. և անոր տեղեկաւորին վրայ իր վճիռը կուտայ:

39. Եթէ քննութեան արդիւնքը Միաբանութեան աննպատ ըլլայ, կեդր. Վարչութիւնը ամբաստանողաց պարագլուխները կը հեռացնէ նոյն վանքէն առ ժամանակ մի կամ իսպառ՝ ըստ ծանրութեան ամբաստանութեան: Իսկ եթէ Վանահօր աննպատ ըլլայ, Վանահայրը առ ժամանակ մի կամ իսպառ կը հեռացնէ նոյն վանքէն, ըստ ծանրութեան յանցանացն: Այս պարագային մէջ Միաբանութիւնը առ ժամանակեայ Տեղապահ մը կը կարգէ. և կամ եթէ Վանահայրը իսպառ պաշտօնանկութեան վճիռ ընդունած է կեդր. Վարչութեան որոշմամբը, նոր Վանահօր մի ընտրութեան կը ձեռնարկէ:

40. Եթէ Միաբանութիւնը Տեղապահի ընտրութիւնը անմիջապէս չի կատարէ, կեդր. Վարչութիւնը զայն կը կարգէ: Այնպէս եթէ Տնօրէն խորհուրդը իր շրջանը լրացնելով՝ դադարի պաշտօնէ, կամ ժամանակէ յառաջ հրաժարի, և Միաբանութիւնը չուզէ կամ չի կրնայ նոր Տնօրէն խորհուրդ մ'ընտրել, կեդրոնական Վարչութիւնը զայն կ'ընտրէ Միաբանութեան մէջէն:

Դ.

Միջամտութիւն կեդրոնական քարտուքեան

41. Երբ կեդր. Վարչութիւնը՝ վանական Միաբանէ կամ Գաւառական Վարչութեանէն և կամ գաւառին ժողովրդէն և կամ ուրիշ միջոցաւ մը լսէ որ Վանահայր և Տնօրէն խորհուրդ ազգ. Մանուկարութեան և վանական կանոնաց հակառակ կը վարուին, և իրենց պաշտօնն ու պարտաւորութիւնը չեն կատարեր, իրաւունք ունի ազդարարութիւն ընել և բացատրութիւն պահանջել:

42. կեդր. Վարչութիւնը 'ի հարկին տեսուչ կը զրկէ նոյն վանքը. և տեսչին տրուած տեղեկագրին վրայ՝ եթէ արժանա դատուի, Միաբանութեան ընդհ. ժողովին մէջ կը քննուի եղած տարածայնութիւնը. որ եթէ ստուգուի, կեդր. Վարչութիւնը պարտազանց Վանահայրն առ Տնօրէն խորհուրդը առաջին անգամին 'ի կանոնապահութիւն և 'ի կարգ կը հրաւիրէ. և եթէ դարձեալ անուղղայ մնան, երկրորդ անգամ ըստ առաջնոյն քննելէ ետքը՝ զանոնք կը դադրեցնէ իրենց պաշտօնէն:

43. Եթէ Միարանութիւնն ալ մի և ծոյն ընթացրի մէջ ըլլայ, մանաւանդ թէ Վա- նահօր և Միարանութեան վրայ Հայաստան- եայց Եկեղեցւոյ վարդապետութեան և օրինաց հախառակ, դպրոցի և վանուց և այլ Հաստա- տութեանց յառաջադիմութեան հակառակ վարմունք, և վանուց սեպհակամութեանց և մատակարարութեան մէջ նենդութիւն ունե- նալին լուռի, և ըստ յանձնարարութեան կեդր. Վարչութեան քննուելով ստուգուի, կամ յատուկ տեսչի և կամ տեղւոյն Չաւառա- կան Վարչութեան միջոցաւ. թէ՛ վանահայր և թէ՛ Միարանութեան մէջն անունք՝ որ յան- ցաւոր են, կեդր. վարչութիւնը կ'արտաքսէ վանքէն. և մնացելոց մէջն արժանաւոր Միա- բան մը վանահայր ընտրելու հրահանգը կու- տայ. և եթէ չի գտնէ արժանաւոր մը, զըր- սէն եկեղեցական մը Տեղապահ կը կարգէ, մինչև վանքը իր արժանաւոր զիրքը գտնայ:

44. Արտաքսեալ վանահայր և միարանը եթէ եկեղեցւոյ ղէմ յանցաւոր են, եկեղեցւո- կան օլառժոյց կ'ենթարկուին. և եթէ Սահմա- նադրութեան և վանական կանոնաց հակա- ռակ վարմունք ցուցուցած են. ուրիշ վանքի կամ տեղւոյ մը մէջ արգելանաց տակ կը դրուին. և եթէ դրամական և այլ նիւթական վնաս մը հասուցած են վանքին, զայն տուժել տարու համար քողարքական օրինաց համեմատ կը դատուին:

Ա.

ԿԱՆՈՆԱԿԻՐ

Կ Տ Ա . Կ Ա Յ

Ա.Ը

Կեդրոնական Վարչութեան կրօնական և Քաղաքական խառն ժողովը՝ կտակաց Հոգա- րարութեան և Տնտեսական Խորհրդոյ կար- ծելն անենել ետքը՝ պատրաստեց և վաւե- րադուց այն կտակաց կանոնադիրը, և տպա- րութեամբ կը հրատարակէ, հրատիրելով մայ- րաքաղաքիս Թաղական Խորհուրդները և Չա-

ւառական Վարչութիւնները, որ ըստ այսմ կտակաց դործադրութիւնն ընելով, փորձա- ռութեամբ ունեցած զխտադութիւնն յարե- հասին տեղեկագրել առ կտակաց Հոգարար- ձութիւնն կեդրոնական Վարչութեան որպէս զի այն կանոնադիրը վերաքննուելով մատուց- ուի Ազգային Ը շահանք ժողովոյ ի վաւերա- ցումն:

24 Մայիս 1873

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Ի Կ . Պօլիս

ՏԱՆԱԳԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՂՐՈՆԱԿԱՆ ՎՐԱԶՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ . ՊՈԼՍՈՅ

Մ Կ Ր Տ Ի Զ Ա Ր Ք Ե Պ Ի Ս Կ Ա Պ Ա Ս

Ի Բ Ի Մ Ե Ա Ն

Դիւան Կրօնական Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԱՏԵՆԱԳԵՏ

Մ . Վ . ԻԶՄԵՐԼԵԱՆ ԹԱԻԻԱՍ ԵԳԵՍԿԱՍՍ

Դիւան Քաղաքական Ժողովոյ

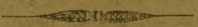
ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ

ԱՏԵՆԱԳԵՏ

Ս . Գ . Գ . ՓՅՓՁՁՅԱՆՆՅ

ՍԵՆՏԵՐԻՄ

Մ . ՄԵՆՏԵՐԻԱՆ

1. Կտակարար անձը պէտք է որ իր կը- տակագիրն ստորագրէ. և խոստովանայր քահանային և քաղաքին կամ աւագերէցին և երկու ախարհականաց վիպութեամբն ալ թէ՛ իր ստորագրութիւնը և թէ՛ կտակագիրն պարունակութիւնը հաստատել տայ. և ապա կտակագիրը կը ներկայացուի Ազգային Վար- չութեան ի վաւերացումն:

2. Կեդրոնական Վարչութիւնը կը բնն կտակագիր մը, եթէ կտակարարը կ' Պօլսոյ մէջ կը բնակի, և Ս . Պատրիարքն ալ նայն կը- տակագիրը կը վաւերացնէ:

3. Սոյն վաւերացեալ կտակագիրը գտնել երեք օրինակ պիտի ըլլայ. մէկը կտակարարին պիտի յանձնուի, որ պիտի կարդացուի անոր բնակած տեղւոյն եկեղեցւոյն մէջ. մէ- կը կտակընկալ սզգային հաստատութեան (Եկեղեցւոյ, վանուց, վարժարանի, հիմն- դանոցի), ալ ըստայ, որոյ, քահանայի:

դպրաց և ազգոգուտ ընկերութեան և ըն .) որ եթէ օւրիշ թաղի մէջ է , անոր եկեղեցւոյն մէջ ալ պիտի կարդացուի . և մէկն ալ Կեդր. Վարչութեան Գիւանատուներ պիտի սահուի . և օրինակն ալ լրագրաց միջոցաւ պիտի հրատարակուի :

Կտակագրին ընթերցումը և հրատարակութիւնը այն ատեն չըլլար , երբ կտակարարը չի կամիր :

4. Երբ կտակարարը գաւառի մէջ կը բռնակի , կտակագիրը նոյն գաւառի Ազգային Վարչութեանէն կը քննուի . և նոյն գաւառի Առաջնորդը կը վաւերացնէ զայն . և մէկ օրինակն ալ Կեդր. Վարչութեան Գիւանատուներ կը դրուի , և անկէ ալ հրատարակութեան կը տրուի :

5. Եթէ կտակարար մը իր կտակագիրը միայն իր ստորագրութեամբը հաստատած է , և քահանայի կամ այլոց աշխարհականաց վերկայութեամբ Ազգային Վարչութեան վաւերացնել տալու ժամանակ չէ ունեցած կամ չէ կրցած՝ և վախճանած է . երբ կտակագրին ստորագրութիւնը բուն տիրոջն ըլլալը վիսյուտի և հաստատուի , Ազգային Վարչութիւնը զայն կտակագիրը կը վաւերացնէ , և ըստ այնքան գործադրել կուտայ :

6. Եթէ կտակարար մը ընաւ ժամանակ չէ ունեցեր կամ չէ կրցեր իր կտակագիրը շինել և ստորագրել , այլ միայն եկեղեցական կամ աշխարհական արժանահաւատ անձանց ներկայութեան իր վերջին կամը յայտնել է . այն ատեն նոյն անձանց (որքան կամ մաս մ'ունենալու չեն կտակէն) վկայութեանը համեմատ կտակագիր կը պատրաստուի , և վկայից ստորագրութեամբը հաստատուելէն ետքը՝ Ազգային Վարչութիւնն ալ զայն կը վաւերացնէ . և ըստ այնմ գործադրել կուտայ :

7. Կտակարարը կտակեալ դրամ և այլ շարժական ստացուածք կտակընկալ հաստատութեան կրնայ յանձնել ի կենդանութեան իւրում . և կամ յետ մահուան իւրոյ յանձնել կ'որոշէ : քայց այն ատեն կտակարարին կ'ինն ու ժառանգորդք իրենց ստորագրութեամբը պիտի հաստատեն կտակագիրը . կամ թէ որ ստուրջ դժկամակին , ուրիշ ասպնոյութեան օրինական միջոց պէտք է որ գործածէ թէ՛ կտակարար և թէ՛ Ազգային Վարչութիւնը :

8. Կտակեալ տուն և այլ անշարժ ստացուածք կտակարարն ի կենդանութեան իւրում պարտի ուղղակի կտակընկալ հաստատութեան անուանը դարձնել . կամ անոր անուանը վրայ ըլլալն ասպնոյցնել ըստ օրինի . որուն փոխարէն ինք ալ Պատրիարքական կամ Առաջնորդական կ'ընով վաւերացնալ կտակագրին մէկ օրինակը կ'ստանայ յասպնոյութիւն :

9. Մէկը կրնայ դրամ յանձնել ազգային հաստատութեան մը , և անոր տոկոսի արդիւնքը ստանալ ցվախճան իւր՝ նոյն հաստատութեանէն , յետ մահուան նոյն դրամին տոկոսը ամբողջ կամ կէսը նոյն հաստատութեան մնալու տայմանաւ . և եթէ միւս կէսը ուրիշ հաստատութեան կամ անձի կտակած է , պարտական է կտակընկալ հաստատութիւնը նոյն կէսը մ'ընել ըստ տայմանաց կտակին . որուն մէջ յայտնի գրուած պիտի ըլլայ թէ անձի մը եղած կտակը նոյն անձին մահուանորը պիտի վերջանայ , թէ՛ ժառանգորդաց ալ պիտի վաճարուի :

10. Մէկը տուն կամ այլ անշարժ ստացուածք կտակելով ազգային հաստատութեան մը , անոնց մէջ կրնայ բնակիլ կամ անոնց վարձքն աւանդ . և կտակընկալ հաստատութիւնը բնաւ որ և է միջամտութիւն պիտի չընէ , մինչև ցմահ կտակարարին . և սպա ըստ կտակին պիտի վարուի :

11. Ազգային Վարչութիւնը պարտական է որ և է անձն , թէ՛ եկեղեցական և թէ՛ աշխարհական , որ յորիչը կը յորդորէ կտակընելու բարեբարութեանը , զնա ըստ արժանւոյն վարձատրել տալ կտակընկալ հաստատութեան՝ միանգամ ընդ միշտ :

12. Կտակ յետ մահուն հաստատուն լինելով , կտակարար մը քանի որ կենդանի է , կարող է կտակը փոխել , աւելցնել կամ պակսեցնել . և կամ բոլորովին եղծել , եթէ այսպէս կանխաւ տայմանադրած է կտակագրին մէջ :

Հետևաբար կտակարար մը որ իր կտակը փոխել կամ եղծել կ'ուզէ , պարտական է կրտակընկալ հաստատութեան հատուցանել եղած բոլոր ծախքերը , որ մինչև կտակին փոխուելու կամ եղծուելու օրը եղած են : Այս ծախսոց մէջ են Պէրալի , Ինթիքալի , վարձատրութեան , երթևեկութեան , արձանագ-

րութեան և այլ ամենայն ծախք, որ նոյն կրտսիկն առթիւ տեղի ունեցած են :

Բոլորովին եղծելու միջոցին 10 առ 0/0 կտակընկալ հաստատութեան հատուցանելու պարտական է :

Եւ եթէ կտակարար մը կտակընկալ հաստատութեանն է որ և է գումար մը տուած է ըստ պայմանի կտակագրին իւրոյ, կտակը եղծած ժամանակ պարտական է նոյն գումարը տրինաւոր տոկոսովը վճարել :

13. Կտակարար մը որ ըստ պայմանի կրտակարարին իւրոյ երբ իր կտակն եղծելու կամ փոխելու ինքնին տնօրինութիւն ընէ՝ առանց Ազգային Վարչութեան հաւանութեանը, այդ տնօրէնութիւնն անվաւեր և անընդունելի է :

Ըստ այսմ կտակարարի մը մահուընէն ետքը, եթէ անոր ստորագրութեամբը նոր տնօրէնութեան գիր մը երեան զայ կամ կտակն եղծելու կամ փոխելու մասին մէկ գրութիւնը տեսնուի, որուն վրայօք Ազգային Վարչութիւնը տեղեկութիւն չունի, անս վաւեր և անընդունելի է :

14. Կտակարար մը եթէ դժբաղդութեան հանդիպի, կտակընկալ հաստատութեան կողմէն պէտք է որ խնամուի ըստ կարելոյն, Ազգային Վարչութեան որոշմամբը :

15. Կտակարարի մը մահուընէն յետոյ, անոր կտակը ճշդիւ պիտի գործադրուի. և այս գործադրութեան մասին Ազգային Վարչութիւնը պարտական է ամեն տարի, որդեակ ժամանակ, տեղեկութիւն հրատարակել, կամ եկեղեցւոյ մէջ ծանուցանել տալ ժողովրդեան :

16. Կտակագիր մը եթէ եղած կտակին ինչ բանի համար գործածուելիքը չի պարունակէր, Ազգային Վարչութեան կը վերաբերի այդ տնօրէնութիւնը, զոր լրագրաց միջոցաւ ևս կը հրատարակէ, եթէ կտակարարին կամայք հակառակ չէ :

17. Եթէ դրամական կտակի մը համար կտակարարը տնօրէնութիւն մը չէ ըրած, Ազգային Վարչութիւնը ըստ առաջարկութեան կտակընկալ հաստատութեան կը տնօրինէ, կամ անշարժ ստացածք մը գնել, կամ դրամը հաստատուն իրամատան (պանքայ) մը յանձնել, և այլն :

18. Կտակի մը գործադրութեան մասին

որ և է զանցատուութիւն աններելի է. և բայ ի կտակակալութիւն եթէ կարգեալ է, ամեն հայ իրել կտակակատար իրաւունք ունի բողքելու առ որ անկ է, և կտակին ճշդիւ գործադրութիւնը պահանջելու :

19. Եթէ կտակի մը գործադրութեան մէջ որ և է դժբաղդութիւնը երևան դաս, Ազգային Վարչութիւնը պիտի ըննէ, և հրատարակութեամբ պիտի ծանուցանէ այն դժուարութիւնները. որպէս զի որ և է փոփոխութիւն կարելի ըլլայ արգարանալ հաստատաց ղատաստանին և խղճին առջև իսկ :

20. Ճշդիւ պիտի գործադրուի նաև այն կտակագիրը, որ իր մէջ ազգային հաստատութեան վերաբերեալ կտակէ զատ ընտանեաց կամ այս ու այն անձի և անզոյ սեփական կտակ կը պարունակէ, որ և կանխաւ վաւերացեալ է Ազգային Վարչութեանն :

21. Ամեն եկեղեցի տարւոյն մէջ յատուկ օր մը պիտի ունենայ. յորում նոյն եկեղեցւոյ Գարողիչը և կամ քարոզիչ չեղած ատենը՝ Աւագեղեցւոյ Ս. Վաստրազ պիտի մատուցանէ, և նոյն եկեղեցւոյ և անոր շրջանակին մէջ գտնուող ազգային հաստատութեանց և այլոց եղած բոլոր կտակները և կտակարարները յանկնէ յանուանէ պիտի յիշատակէ որհնութեամբ. և հանդստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի :

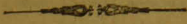
Բոլոր կտակընկալը պարտական են մասնակցել այն հանդիսաւոր արարողութեան ծախուց, և բաժին հանել եկեղեցական դատուն և այլ պաշտօնէից :

Այս ընդհանուր յիշատակութեան մէջ պիտի գտնուին նաև անխտիր այն կտակները որոնք տարւոյն մէջ իրենց սահմանալրատուկ յիշատակութեան օր ունին ըստ կամայց կտակարարի :

22. Ամեն եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ կամ ուրիշ յարմար տեղ մը, ճոյն եկեղեցւոյ և անոր շրջանակին մէջ գտնուող ազգային հաստատութեանց և այլոց եղած կտակներուն բնագիր օրինակները, կամ անոնց համաօտ պարունակութիւնը և կտակարար բարերարաց անուններն ընդհանուր ցանկի վրայ տուած ի տես պիտի գրուին ժողովրդեան :

Կտակարար մը եթէ չի կամի իր կտակագիրն ի տես ժողովրդեան գնել, ըստ այնմ

պիտի գործադրուի, քանի որ ինք կենդանի է. և յետ մահուան դարձեալ ի անս' պիտի դրուի :

Ծ.

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌՄՋՆՈՐԴԱՅ ԵՒ ԴՊԱՌԱՎԱՆ

ՎՈՐՉՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԻ ՏԵՂԱՅՈՒ ԿԱՆՈՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Առաջնորդներն իբրև հոգևոր հովիւ և տեսուչ պարտիք ունին իրենց ժողովրդեան . այս պարտիքը կը քարոզեն արդէն Սուրբ գիրք և մասնաւորաբար Սուրբ Աւետարանը, Հայրապետաց գրութիւնները և մասնաւորաբար նորհալուոյն ընդհանրականը : Հարկ չի կայ այժմ այս մասին վրայ խօսել :

Առաջնորդներն իբրև ազգային պաշտօնեայ և Նախագահ Գաւառական Վարչութեան՝ պարտիք ունին իրենց ժողովրդեան . այս պարտիքը կը ցուցնեն Սահմանադրութիւնը և մասնաւորաբար վերջին անգամ գաւառաց համար հրատարակեալ Սահմանադրական Հրահանգը : Այս մասին Առաջնորդաց գործակից են Գաւառական Վարչութիւնը, որոնց պաշտօնն ու պարտիքը գծուած է յիշեալ Հրահանգին մէջ, և հարկ չի կայ այժմ ևս խօսել :

Առաջնորդք իրենց հոգևոր և ազգային պաշտօններէն զատ, ունին նաև տեղական կառավարութեանց հետ յարաբերութեան պաշտօն . ահա՛ այս կարևոր պաշտօնին վրայ պիտի խօսի ներկայ Հրահանգս :

Ա.

Ինչպէս վերին ըսինք, Առաջնորդք՝ ընդ նոսին և Գաւառական Վարչութիւնք իրենց հոգևոր և ազգային պաշտօնէն զատ տեղական կառավարութեանց հետ յարաբերութեան պաշտօն ալ ունին . և այս պաշտօնին համար

է որ Բ. Գուռը Առաջնորդաց ընտրութիւնը յատուկ ներմանով կը հաստատէ . որ կը նշանակէ թէ նոյն գաւառին ազգայնոց պաշտօնական ներկայացուցիչն է տեղական կառավարութեան քով, և տեղական կառավարութեան և գաւառին ազգայնոց մէջ յարաբերութեան միջնորդն է . ինչպէս է Կ. Պոլսոյ Ս. Պատարիարքը բոլոր Թուրքիանակ ազգայնոց համար Բ. Գրան հետ :

Ասոր համար բոլոր Բուրքիոյ գաւառաց մէջ գտնուող Առաջնորդք և տեսչութեան պաշտօն վարող ու և է կեկեղեցական բնաւ իրաւունք չունեն Բ. Գրան հետ ուղղակի բանակցելու կամ յարաբերութիւն հաստատելու ինչպէս նաև իրենց Վիլայէթէն զուրս ուրիշ տեղական կառավարութեանց հետ : Այլ երբ Բ. Գրան ղրխուել հարկէն մէջ գտնուին, պարտական են 'ի Պատրիարքարան ղրխել, նոյնպէս ուրիշ Վիլայէթի տեղական կառավարութեան ղրխուել հարկէն մէջ, նոյն Վիլայէթի Առաջնորդին ղրխել, և անոր միջնորդութեանից գործել : Իսկ եթէ Առաջնորդ մը Վիլայէթի մը Միւլթաարքիութեան կամ Գայմազամութեան և այլն ներքև գտնուի, պարտական է յարաբերութիւն ունենալ իր Վաւրիին հետ . միանգամայն Վիլայէթի Առաջնորդին ծանուցանել իր խնդիրը :

Ասիկ կը հետևի թէ Առաջնորդ մը բնականաբար պարտական է ուրիշ Առաջնորդի մը կողմէն եղած յանձնարարութիւնը սերտով կատարել, և զանցառութիւն չընել :

Բ.

Միայն բարեխնամ կառավարութեանէն Առաջնորդաց հաստատութիւնը չէ որ անոնց յարաբերութեան պաշտօն ունենալը կ'ապացուցանէ, այլ և Տիւսիսուրը՝ որ բարեխնամ կառավարութեան օրինադրոջն է :

Վիլայէթ Նիշանմամէսին յայտնի ասպցոց մ'է, որ կը տրամադրէ թէ հպատակ ազգաց հոգևոր ղրուխները (թէ Նիսի Բուհանի) պաշտօն ունին Միւլթաարքիութեան և Գայմազամութեան և մինչև իսկ Միւտլերութեան իտարէ Մէճիսանբերուն մէջ բաղմուլը :

Երբ Առաջնորդ մը զրկուած է այս արտօնութեանէն, զայն ստանալու համար նախ թէ ուղղակի և թէ անուղղակի միջոցներով բանակցելու է տեղական կառավարութեան

զլխաւոր և երկրորդական պաշտօնէից հետ : Հարկ չիկայ բացատրել թէ այս բանակցութիւնն որչափ քաղաքավարական և քաղցր լինելու է : Իրաւունք մը պաշտպանելը սրբազան պարտաւորութիւն մը կատարել է : Բայց այդ իրաւունքը պահանջելու կերպն ալ գիտանալ և ըստ այնմ վարուել պէտք է :

Առաջնորդի մը պարտաւորութիւնն է տեղական կառավարութեան հետ համաձայնելու և անոր միջոցաւ գործ մը կարգադրելու համար ամեն հնարաւոր եղանակներն 'ի գործ դնելէ ետքը , զիմել կեդր. Վարչութեան : Բայց շատ անգամ խնդրոյ մը վրայ թի՛է խտտացած ալ ըլլայ տեղական կառավարութիւնը , ժամանակով և այլ միջոցով կարելի է ամրեել անոր սիրտը , և զիջուցանել 'ի խնդիր իւր :

Կրնայ ըլլալ որ Առաջնորդ մը յանակրեկար կամ յակամայից խնդրոյ ' մը վրայ նեղանայ . այս սրբազային մէջ ալ խոհեմութիւն գործածելու և միջոց շահելու մտադիր ըլլալ պէտք է , և ոչ թէ կընճառտել կամ դժուարացնել խնդիրը :

Հարկ չիկայ ըսել թէ Առաջնորդը , ըստ տեսակի խնդրոց ' կամ կրնո՞ ժողովոյ և կամ Քաղ. ժողովոյ և կամ երկուքին խորհրդակցութեամբը պիտի գործէ . և այս ամենը ճշգրտութեամբ և ամենայն խնամով պիտի տեղեկագրէ հետզհետէ ամեն թղթատարով 'ի Պատրիարքարան :

Եթէ դաւառին մէջ ուրիշ հպատակ աղղըք կան , որոնց Առաջնորդները կը բաղմին Մէծիլիսին մէջ , ան ատեն մերայնոց պահանջումը աւելի կը դիւրանայ :

Իսկ եթէ ուրիշ հպատակ աղղաց Առաջնորդներն ալ այդ իրաւունքը վայելէ՛ զրկեալ են , պէտք է տեսակցիլ անոնց հետ , համաձայնելի և միտքանութեամբ խնդրամատոյց լինիլ :

Հոս արժան կը համարինք յիշատակել թէ , Օսմանեան Տէրութեան ուրիշ հոլատակ աղղաց Առաջնորդաց հետ քաղաքավարական տեսակցութիւններ և բանակցութիւններ կրնան ըլլալ , երբ անոնց կողմանէ ալ մի և նոյն պատրաստակամութիւնը տեսնուի :

Այսպէս նաև պաշտօնական այցելութիւններ ալ կրնան տեղի ունենալ , երբ պատշաճ

գատուի , միշտ աղղային արժանապատուութեան նախանձանդիւր լինելով , և պատշաճ ճից օրէնքը յարգելով :

Գ .

Միայն առաջնորդք չեն որ իրաւունք ունին կառավարութեան ժողովոյ մէջ , բարեւրու , այլ և այլ արհեստական անդամակիցք ալ կան այլ և այլ ժողովոց մէջ . ինչպէս են Գայմազամութեան , Միլիթարըֆութեան և Վիլայէթի իտարէ , Տասլի և Թէմեկի Հուզուզ և Ճիւնայէթի ժողովները . ասոնց ընտրութեան ատեն իւրաքանչիւր ազգէ ընտրելինը կ'ուզուի : Այդ ընտրելիները Գաւառական Վարչութիւնը պիտի ներկայացնեն , և ընտրելաց անկեղծութեանը և հաւատարմութեանը վրայ վստահ ըլլալու են , և ընտրելաց մէջ նուազ վստահելի անձ ըլլալու չէ . վասն զի Ազգին տուածը ընտրելիներ են , կառավարութիւնն է ընտրողը . և թերես այն նուազ վստահելի առաջ անցնի , և վնասակար լինի դաւառին : Այս պատճառաւ ընտրութեան ատեն մեծ հոգ և զգուշութիւն բանեցնելու է , որ յետոյ չ'ախտսան :

Ժողովականի մը պարտքը արդարութիւնըն ու ճշմարտութիւնը սիրելն է , ուստի այս ուղիղ ճանապարհէն խտտելու չէ ամեն պարագայի մէջ . այս ընելով մարդկութեան և քրիստոնէութեան պարտքը կատարած կըլլայ :

Բայց ժողովական մը երբ տեսնէ որ արդարութիւնը և ճշմարտութիւնը ստնակոխ կ'ըլլան , բողբոխու՞ և զգուշանալու է իր կրնիքը և ստորագրութիւնը դնելէ ' այնպիսի Մազպաթայի վրայ :

Արդէն Գաւառական Հրահանգին մէջ ծանուցեալ է թէ կառավարութեան ժողովոց Հայ անդամները սրբաւոր են ժողովոց մէջ յուզեալ ազգային հանրական կամ անհատական խնդրոց վրայ իրենց կարծիքը տալէ յառաջ ' Ազգ. Գաւառական Վարչութեան կամքըն ու կարծիքն առնուլ :

Արդարութեան և ճշմարտութեան դէմ չի դործելու համար իր ստորագրութիւնը զընտրող ժողովականը , իւր Գաւառական Վարչութեան հաղորդելու է : Ասանկ պարագայի մէջ ' երբ խնդիրն աղղային ընդհանուր է , կամ աղղային անհատի կը վերաբերի՝ որ կա-

բերէ և ծանրակշիւ : Առաջնորդն իր Գաւառական Վարչութեան նետ համախորհուրդ պաշտօնական կամ անպաշտօն միջոցներու կը ձեռնարկեն . երբ հարկը պահանջէ՝ կը բողոքեն . երբ բողոքին անխել ըլլայ՝ կ'երկրորդեն բողոքին և մէկ օրինակ մ'ալ տեղւոյն Վալիին կը շրկեն . երբ դարձաւ անխել լի ըլլայ՝ կ'երրորդեն . և սոյն բողոքագրոց օրինակները կը ներկայացնեն կեդր. Վարչութեան , որ 'ի հարկինն Բի Գրան ուշադրութեանը ներկայացնէ :

Երբ Առաջնորդը բողոք ունենան , եթէ խնդիրը ծանրակշիւ է՝ աղէկ կ'ընեն որ կանխաւ կեդր. Վարչութեան ներկայացնեն , աւնոր դիտարկելուն ալ եթէ ունի , ստանալու համար :

Իսկ ընդհակառակն , եթէ պատահի՝ որ ժողովական Հայը անտարբեր կեցած է իր պատճենի ու պարտաւորութեանը , և անխառ զճազարդ ներքև իր ստորագրութիւնը դրած է , որ կը վերաբերի աղբային հանրական խնդրոյ , կամ անհատական բայց կարևոր խնդրոց , Առաջնորդ և Գաւառական Վարչութիւն միարան բողոքելու են նոյն ժողովականին և անոր ստորագրութեանը դէմ . և 'ի հարկին դատ պահանջելու են . միանգամայն ծանուցանելու են կեդր. Վարչութեան :

Գ .

Առաջնորդն իր Գաւառական Վարչութեան գործակցութեամբ առանց ժողովական ըլլալու ալ , յարաբերութիւն ունի տեղական կառավարութեան հետ :

Առաջնորդն իր գաւառին աղբային և կրօնական գործոց և խնդրոց համար , ինչպէս են եկեղեցոյ , վանօրէից , կալուածոց , դըպրոցի և այլ հանրական գործք և խնդիրք , տեղական կառավարութեան հետ յարաբերութիւն ունի , Բայց միայն այսչափ չէ :

Յայտնի է որ բարեխնամ կառավարութիւնը կենաց , ընչից և պատուոյ ապահովութիւնը թանկիրմանի միջոցաւ հրատարակած է , և կը բաղձայ որ այդ ապահովութիւնը իր առջին կարգի հպատակը անխտիր վայելեն :

Ուստի այն իրաւամբ որ 'ի վաղուց հետ ձանջուած է և մինչև ցարդ ընդունուած :

ըստ որում Առաջնորդը միջնորդն է տեղական կառավարութեան և Ազգին մէջ , բարեխնամ կառավարութեան Թանկիրման և այլ օրինաց հակառակ պատահած եղելութեանց վրայ պարտաւոր է Թաղերի գրել , և ծանուցանել տեղական կառավարութեան :

Երբ տեղական կառավարութեանն դարձան չի տեսնուի , կրկնելէ և երեքիկնել վերջը , ուղղորդող բնական մնալուն պատճառն ալ հետազօտելով , կը ներկայացնէ Վալիին , և կը տեղեկագրէ կեդր. Վարչութեան :

Բայց գիտնալու են Առաջնորդը և Գաւառական Վարչութիւնը , որ պաշտպանելու զած դատերին շատ լաւ քննելէ և ստուգելէն ետքը պիտի դիմեն տեղական կառավարութեան կամ կեդր. Վարչութեան , 'ի հարկին կեդր. Վարչութիւնը քննութիւն պիտի խնդրէ բարեխնամ կառավարութեանն , և եթէ սխալ տեղեկութիւն հաղորդուած ըլլայ , կամ չի կրնան իրենց դատը պաշտպանել , Առաջնորդ կամ Գաւառական Վարչութիւն պաշտօնէ պիտի դադարին անմիջապէս :

Առաջնորդը և Գաւառական Վարչութիւնը զգուշանալու են անխորհրդաբար և մէկէն 'ի մէկ խնդրոյ մէջ նետուելէ : Զգուշանալու են չափազանց լեզու գործածելէ և չափազանց միջոցներու դիմելէ : պատշաճից օրէնքը 'ի միտ ածելու են :

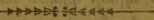
Մասնական բաներու համար մասնական այցելութիւնը միայն վարման են , բայց ոչ պաշտօնական կերպով :

Վերջապէս հարստահարութեանց՝ կառավարական պաշտօնէից անհոգութեանց և այլ զեղծմանց դէմ գանդատելու , և արդարութեան ու օրինաց գործադրութիւնը պահանջելու մասին հոգ տանելու է : Այսպէս են նաև աղբային հանրական իրաւունքները , սեփականութեան , ստացուածքի , պատուոյ , նոյնպէս և անհատի մը վերաբերեալ այս տեսակ խնդիրները . երբ անխառութեան մը զոհ երթալու վրայ ըլլալով , ամբողջ ընտանիք մը կորստեան վիճակի մէջ ըլլայ :

Իւրաքանչիւր առաջնորդական վիճակի մէջ Գաւառքէ հետտի պաշտօնեայն Առաջնորդին և Գաւառական Վարչութեան Թաղերինները կը ներկայացնէ տեղական կառավարութեան , և անոր բանիւ բերանոյ հրատմանները կը հա-

դորդէ Առաջնորդին և Գաւառական Վարչու-
թեան և վտխաբարձաբար Վարչութեան
գիտողութիւնները կը հաղորդէ կառավարու-
թեան : Առաջնորդին անձամբ կատարելիք բա-
նակցութեանց ներկայ պիտի գտնուի Իսփու-
քէ հետան :

Թաղերիներու շտաբներու և ոճին
ուշադիր ըլլալու է . Թուրքերէն գրութեանց
մասնաւոր պաշտօնական գրութեանց հմուտ
և ձեռնհաս անձանց պէտք է որ խմբագրել
տրուին Թաղերիները : զի այլ է անպատճի
և սոսկական անձի մը տուած բողբոջիլը ,
և այլ է կառավարութեան և Առաջնորդաց
մէջ եղած գրաւոր բանակցութիւնը :

6.

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ԱՆԸ

Ազգային վարժարանաց բարեկարգու-
թեան համար Ուսումնական խորհրդոյ պատ-
րաստած սոյն Հրահանգը նկատողութեան
առնելով խառն ժողովը , քանի մը փոփոխու-
թեամբ ընդունեց և վաւերացուց , և որոշեց
տպագրութեամբ հրատարակել և հրաւիրել
թէ Մայրաքաղաքին և թէ գաւառաց Թաղա-
կան խորհուրդները և վարժարանաց Հոգաբար-
ձութիւնները և խնամակալութիւնները , որ
սոյն Հրահանգին համեմատ իրենց խնամոց
ներքեւ գտնուած ազգային վարժարանաց բա-
րեկարգութեանը հոգ տանին . և վերջապա-
թեամբ ստացած դիտողութիւննին բարեհա-
մին տեղեկագրել առ Ուսումնական խորհուր-
դըն կեդրոնական Վարչութեան , որպէս զի
'ի պահանջել հարկին սոյն Հրահանգը վերա-
բնուի և վերստին հրատարակուի :

Բայց մինչև այն առնել սոյն Հրահանգն
ամբողջ պիտի գործադրուի , և թէ Մայրաքա-
ղաքին և թէ Գաւառաց Թաղական խորհուրդը

և վարժարանաց Հոգաբարձութիւնը և խն-
մակալութիւնը պարտաւոր են ըստ այսմ վար-
ուելու :

17 Յուլիս 1873

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Ի Կ . Պօլիս

Ն Ա Ս Ա Գ Ա Հ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՂԻՐՈՆԵԱՅԻՆ ՎՍՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ . ՊՕԼՈՍՑ

Մ Կ Ր Տ Ի Զ Ա Ր Գ Ե Պ Ի Ս Կ Պ Պ

Ի Ի Ի Մ Ե Ա Ն

Դիւան Կրօնական Ժողովոյ

ԱՏԵՆԱՐՊԻՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Մ . Վ . ԷԶՄԻՐԷԱՆ ԹԱԻԴՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Դիւան Բաղադական Ժողովոյ

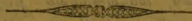
ԱՏԵՆԱՐՊԻՐ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ս . Գ . Գ . ՓԱՓԱԶԵԱՆԵՑ

ՍԵՆԷՔԵՐԻՄ

Մ . ՄԱՆՈՎԿԵԱՆ

Ա .

Վարժարան

1. Ազգային վարժարանները երկու տե-
տակ են .

Ա . Նախակրթարան կամ Նախնական
վարժարան .

Բ . Ուսումնարան կամ Երկրորդական վար-
ժարան :

Նախակրթարանի մասն է ընտելարանը ,
որ Մօպլոց ալ կ'ըսուի :

2. Մոյն վարժարանները թէ առանձինն
և թէ միևնոյն յարկի տակ կրնան ըլլալ :

3. Երբ միևնոյն յարկի տակ ըլլան , ըստ
կարելոյն հոր տանելու է որ Ուսումնարանը
բաժանեալ ըլլայ Նախակրթարանէն . իսկ ըն-
տելարանը միշտ բաժանեալ պիտի ըլլայ ա-
ռանձին սրահով կամ սենեակով :

4. Վարժարանաց շէնքը և այլ ամեն
կարգադրութիւնները պէտք է որ ըլլան ողջ-
պահիկ կանոնաց համեմատ : Ուստի նոր շէն-
ուելիք վարժարանի յառակալիժք պէտք է
ներկայացնել Ուսումնական խորհրդոյ , և ա-
նոր հաւանութիւնն ստանալ . իսկ արդէն

հինուաններն ալ պէտք է ըստ կարելոյն յարմարցնել որչափանիկ կանոնաց :

5. Ամեն թաղ կամ գիւղ իր վարժարանաց մէջ ընտելարանի և Նախակրթարանի ուսմունքը պարտաւորիչ պիտի ընէ թէ մանկանց և թէ այլժկանց . և եթէ ձեռնհաս է Ուսումնարանի սահմանեալ ուսմունքն ամբողջ և կանոնաւոր կերպով պիտի աւանդէ :

Իսկ եթէ անձեռնհաս է , և այնպէս ըլլալը հաստատուած է Ազգային վարչութեանն , ան ասնն ուրիշ մերձակայ թաղերու կամ գիւղերու հետ միանալով պէտք է որ կեդրոնական Ուսումնարան մը հիմնելու հոգ տանի :

Իսկ եթէ այս ալ ընել անկարելի կամ զժուարին ըլլայ , պարտական է գէթ Ուսումնարանի առաջին երեք տարիներու ուսմունքն աւանդել :

Եւ եթէ այս մասին որ և է փոփոխութեան կամ անորէնութեան հարկ տեսնէ , պէտք է որ գիմէ Ուսումնական խորհրդոյ հասնութեանը :

Բ .

Ուսմունք

6. Ընտելարանի մէջ կ'աւանդուին .
Ընթերցանութիւն .
Գիր .
Թուանշան ճանաչելու ու գրել .
Քրիստոնէական հրահանգ և փերսնական աղօթք բանի :

7. Նախակրթարանի մէջ կ'աւանդուին .
Քրիստոնէական վարդապետութիւն ըստ դաւանութեան Հայաստանեայց ուղղափառ Ս . Եկեղեցւոյ . և Արարչան պատմութիւն հին և նոր կտակարանաց .

Բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութիւն .

Ազգային զրաբառ լեզու՝ կամ Հայկաբանութիւն ցթարգմանութիւն Ս . Աւետարանի .

Ազգային պատմութիւն՝ հանդերձ Հայաստանի աշխարհագրութեամբ .

Տարերք Թուագիտութեան .
Տարերք Աշխարհագրութեան .
Եկեղեցական երգեցողութիւն .

Գծադրութիւն .
(Տես Հրահանգ . Թաղ . Խորհրդոց յօդ . 33—34—35) :

8. Նախակրթարանի մէջ պէտք է որ աւանդուին նաև .
Հողագործական գիտելիք .
Պարզ Տոմարակալութիւն , Մարմնամարզութիւն և Աղէտային Նրգք :

9. Ուսումնարանի մէջ կ'աւանդուին .
Քրիստոնէական վարդապետութիւն և կրօնագիտութիւն , հանդերձ պատմութեամբ Հայաստանեայց ուղղափառ Ս . Եկեղեցւոյ .
Բարոյական՝ ազգային և ընտանեկան կրթութիւն և Առողջարանութիւն .

Ազգային զրաբառ լեզու , կամ Հայկաբանութիւն .

Պատմութիւն .
Սիգրունք Քանակագիտութեան .
Աշխարհագրութիւն .

Լեզուագիտութիւնք . (Տաճկերէն , Գաղղիերէն ևն.)

- Սիգրունք Բնական պատմութեան .
- » Բնագիտութեան
- » Տարրագիտութեան
- » Տնտեսագիտութեան
- » Մեքենարանութեան
- » Փիլիսոփայութեան

Տոմարակալութիւն .
ՉԼագրութիւն .

Եկեղեցական երգեցողութիւն՝ հանդերձ ձայնագրութեամբ .

Ազգային երգք՝ հանդերձ ձայնագրութեամբ :

Գեղադրութիւն .
Աստղագործութիւն :

Գ .

Բողոքական ուսմունք

40. Ընտելարանի ուսմունքը սկիզբէն շարունակաբար կ'աւանդուին փոփոխակի կարգով մը , մերթ ընթերցման , մերթ գրի , մերթ աղօթքի ևն . ուսմանց պարագեցնելով տղայքը , որոնք թէ մանուկ և թէ աղջկի մի և նոյն սրահի մէջ կրնան պարապել , 5—7 տարեկան հասակի մէջ :

41. Նախակրթարանի ուսմունքը 3 տարեկան չընաներու վրայ հետեւեալ կերպով կը բաշխուին :

Ա. ՏԱՐԻ (Ա. ԿԱՐԳ)

Պատմութիւն Ս. Գրոց համառօտ :
 Հայկաբանութիւն (Քերականութիւն հա-
 մառօտ Ս. մաս : Ուսումն ընտանեկան բառից) :
 Ազգային պատմութիւն (Յվերջ Արշա-
 կունեաց) :
 Թուադիտութիւն (Չորս դործողութիւնք) :
 Աշխարհագրութիւն (Հայաստան և Ա-
 սիա) :

Բ. ՏԱՐԻ (Բ. ԿԱՐԳ)

Պատմութիւն Ս. Գրոց համառօտ (Շա-
 րունակութիւն Ս. տարւոյ) :
 Հայկաբանութիւն (Քերականութիւն Բ.
 մաս՝ և բառադիտական վերլուծութիւն Ս.
 Աւետարանի վրայ : Շար. ուսման ընտանեկան
 բառից) :
 Ազգային պատմութիւն (Յվերջ պատմու-
 թեան) :
 Թուադիտութիւն (Կոտորակք և Համե-
 մատութիւն) :
 Աշխարհագրութիւն (Յւերոպա և Ամե-
 րիկա) :

Գ. ՏԱՐԻ (Գ. ԿԱՐԳ)

Քրիստոնէական վարդապետութիւն հա-
 մառօտ :
 Հայկաբանութիւն (Քերականական կըր-
 թութիւն. Թարգմանութիւն և վերլուծութիւն
 Ս. Աւետարանի : Պարզ նստակազրութիւն
 աշխարհաբառ լեզուաւ) :
 Ազգային պատմութիւն (Ընդհանուր և
 Հնախօսական գիտելիք) :
 Թուադիտութիւն (Աւետարական գործո-
 ղութիւնք և սարգ Տոմարակալութիւն) :
 Աշխարհագրութիւն (Ալիւրիկէ, Ովկիա-
 նիա, և Բնական և Ուսումնական աշխարհա-
 գրութիւն) :

Առաջին տարիէն շարունակաբար կ'ա-
 ւանդուին նաև Բարոյական՝ ազգային և ըն-
 տանեկան կրթութիւն, և Հողադործական գի-
 տելիք (ամեն օր որդեալ ժամանակի մէջ՝
 մոխրոսակի և ընդհանուր դաստիարակութեամբ) :
 Գիր :
 Գծադրութիւն (կրթութիւն սարգ, գը-
 ծաւոր օրինակութեանց թղթի և սև տախ-

տակի վրայ . և սկզբունք էլ Երկրաչափական
 գծադրութեան) :

Եկեղեցական երգեցողութիւն (յարմա-
 բար մանկանց) :

Ազգային երգք :
 Աղնեղործութիւն, կար, (աղջկանց) :
 Մարմնամարզութիւն՝ (ողջսպիկ օրի-
 նաց համեմատ, շարժմունք կանոնաւորելու և
 ջիղերը զօրացնելու կրթութիւնք) :

12. Ազգային լեզուի և Թուադիտու-
 թեան համար ամեն օր, իսկ միւս ուսմանց
 համար օր ընդ մէջ դաստիարակութիւն կ'ըլլայ,
 և կամ ամեն օր :

Դասերուն տեղութիւնը սովորաբար
 մէկ ժամ է, կամ քիչ մ'աւելի կամ նուազ,
 ինչպէս որ պատշաճ դատուի :

13. Ուսումնարանի ուսմունքը 6 տարե-
 կան շրջաններու վրայ հետևեալ կերպով կը
 բաշխուին :

Ա. ՏԱՐԻ (Ա. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Քերականական գի-
 տելիք ընդարձակ) : Թարգմ. և վերլ. ընտիր
 մատենագրաց . Կամակազրութիւն կամ Աի-
 պազրութիւն) :

Պատմութիւն (Ազգային ընդարձակ՝
 հանդերձ հնախօսութեամբ) :

Պատմութիւն (Հին ազգաց՝ հանդերձ
 աշխարհագրութեամբ) :

Սկզբունք Քանակադիտութեան (Թուա-
 դիտութիւն ընդարձակ) :

Աշխարհագրութիւն (Քաղաքական ըն-
 դարձակ) :

Լեզուադիտութիւնք .
 Տաճկերէն (ընթերց. և գիր հանդերձ
 ուղղագրութեամբ) .

Գաղղիերէն (ընթերց. և գիր հանդերձ
 ուղղագրութեամբ և խոնարհմունք բայից) :

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Կեն-
 դանարանութիւն) :

Բ. ՏԱՐԻ (Բ. ԿԱՐԳ)

Հայկաբանութիւն (Թարգմ. յաշխարհա-
 բառէ ՚ի գրաբառ և վերծանութիւն ընտիր
 մատենագրաց, Աստուածաշունչ Ս. Գիրք,
 Եղևիկ, Եղևիչ, Ռոկերերան, և այլն) :

Պատմութիւն (Միջին դարու՝ հանդերձ
այխարհագրութեամբ) :

Սկզբունք Գնահակագիտութեան (Երկրա-
չափութիւն և Հանրահաշիւ) :

Սշխարհագրութիւն (Շար . Ա . տարւոյ) :

Լեզուագիտութիւնը .
(Տաճկերէն . Շար . Ա . տարւոյ , Գաղայտ
Օսմ . և Թարղմանութիւն) .

(Գաղղիերէն . Ուղղագրութիւն և Փերա-
կանութիւն Ա . մաս հանդերձ կրթութեամբ ,
և Թարղմանութիւն) :

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Բու-
սաբանութիւն) :

» Բնագիտութեան :

» Տարրագիտութեան :

Գ. ՏԱՐԻ (Գ. ԿԱՐԳ)

Հայկարանութիւն (Շար . վերձանութեան
ընտիր մատենագրաց և Շարագրութիւն) :

Պատմութիւն (Նոր ազգաց) :

Սկզբունք Գնահակագիտութեան . (Շար .
Հանրահաշիւ և Երկրաչափութեան . Եռան-
կիւնաչափութիւն ուղղագիծ և Արտաչափու-
թիւն) :

Այխարհագրութիւն (Տեղեւորագրութիւն) .
Լեզուագիտութիւնը

(Տաճկերէն . Շար . Բ . տարւոյ և Շամա-
կագրութիւն) :

(Գաղղիերէն . Ուղղագր . Գերականութիւն
Բ . մաս՝ հանդերձ կրթութեամբ . Թարղմա-
նութիւն և Շամակագրութիւն) :

Սկզբունք Բնական պատմութեան (Երկ-
րաբանութիւն) :

» Բնագիտութեան (Շար . Բ . տար-
ւոյ) :

» Տարրագիտութեան (Շար . Բ . տար-
ւոյ) :

Տնտեսագիտութիւն (Համառոտ և նախ-
նական գիտելիք) :

Տնտեսագիտութիւն :

Դ. ՏԱՐԻ (Դ. ԿԱՐԳ)

Հայկարանութիւն (Շար . Գ . տարւոյ և
Գրագիտութիւն) :

Պատմութիւն (Քաղաքակրթութեան) :

Սկզբունք Փանակագիտութեան (Երան-

կիւնաչափութիւն զննական և Երկրաչափու-
թիւն վերլուծական) :

Լեզուագիտութիւնը

(Տաճկերէն . Համառոտ Փերականութիւն

Պարսկերէնի և Արաբերէնի . վերձանութիւն
ընտիր մատենագրաց , Տիւրքեր , Օսմ . պատ-
մութիւն չէլթիթ փաշայի և այլն , Գրագի-
տութիւն և Շարագրութիւն) :

(Գաղղիերէն . վերձ . ընտիր մատենագ-
րաց , Բասին , Քօրնէյլ , և այլն , Գրագիտու-
թիւն և Շարագրութիւն) :

(Սկզբունք գիտութիւն Անգղիերէնի , կամ
ուրիշ լեզու) :

Փիլիսոփայութիւն (Տրամաբանութիւն ,
Հոգեբանութիւն) :

Սկզբունք Տնտեսագիտութեան :

Ե. ՏԱՐԻ (Ե. ԿԱՐԳ)

Հայկարանութիւն (Շար . Դ . տարւոյ) :

Պատմութիւն (Փիլիսոփայութիւն պատ-
մութեան) :

Սկզբունք Գնահակագիտութեան (Անհու-
նական հաշիւք) :

Լեզուագիտութիւնը

(Տաճկերէն . Շար . Դ . տարւոյ) :

(Գաղղ . , ,) և այլն :

Փիլիսոփայութիւն (Բարոյական և Պատմ .
փիլիսոփայութեան) :

Սկզբունք Տնտեսագիտութեան (Շար . Դ .
տարւոյ) :

» Մեքենաբանութեան :

Զ. ՏԱՐԻ (Զ. ԿԱՐԳ)

(Շարունակութիւն ուսմանց նախընթաց
տարւոյ և Պատրաստութիւն աւարտական
քննութեան) :

Սուսջին տարիէն շարունակաբար կ'ա-
ւանդուին նաև ֆրիստոնէական վարդապե-
տութիւն և կրօնագիտութիւն հանդերձ պատ-
մութեամբ Հայաստանեայց ուղղափառ Ս . Ե-
կեղեցւոյ :

Բարոյական՝ աղբային և ընտանեկան
կրթութիւն և Առողջաբանութիւն (ամէն օր
որդուի ժամանակի մէջ՝ փոփոխակի և ընդ-
հանուր դասախօսութեամբ) :

Զևագրութիւն (Երկրաչափական և ընդօ-

րինական գծադրութիւն , արուեստից՝ մանաւանդ մեքենականութեան և ճարտարապետութեան վերաբերեալ ճիւղերը . իսկ Նկարչութիւն՝ յարմարաւորաց) :

Եկեղեցական երգեցողութիւն հանդերձ ձայնագրութեամբ (յարմար մանկանց) :

Ազգային երգը հանդերձ ձայնագրութեամբ :

Աստիճաքործութիւն (կար և ձև) աղջրկանց :

Գեղազրութիւն :

14. Դասատուութիւնը սովորաբար օրընդ մէջ կըլլան . կամ շաբաթը երկիցս և կամ միանգամ՝ ըստ յարմարութեան և կարևորութեան :

Դասերուն տևողութիւնը սովորաբար մէկ ժամ է , կամ աւելի , ըստ կարևորութեան :

Գ .

Հոգաբարձութիւն եւ Տեսչութիւն

15. Իւրաքանչիւր Թաղական խորհուրդ իր թաղային վարժարանաց համար առանձին Հոգաբարձութիւն կը կազմէ , իր մէջէն կամ դրսէն և կամ խառն ընտրելով 3 էն մինչև 5 ուսումնական և ուսումնասէր անձինք . Աղջրկանց վարժարանի խնամակալութիւնն ալ՝ եթէ կարելի է՝ ձեռնհաս տիկիններու կը յանձնէ , որոյ պաշտօնը յար և նման է Հոգաբարձութեան պաշտօնին , ապա թէ ոչ՝ Հոգաբարձութեան տեսչութեան ներքև կը թողու :

Թաղական խորհուրդն ընտրեալ Հոգաբարձութիւնն և Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյն Ուսումնական խորհրդոյ , որպէս զի անոր հետ դպրոցական խնդրոց վրայ յարաբերութիւն ունենան . (տես յօդ. 19 րդ. Թաղ. Խորհրդոց Հրահանգքի) :

Եթէ որչափ թուէն աւելի կամ նուաղ թուով ընտրութիւն ընել հարկ ըլլայ , նոյնպէս եթէ Խնամակալութիւն չ'կրնան ընտրել , պատճառներովը պէտք է ծանուցանեն տեղւոյն Ուսումնական խորհրդոյ և անոր հաւանութիւնն ստանան :

16. Հոգաբարձութիւնը կ'ընտրէ Տեսչաց մը , որոյ պաշտօնն է՝ Ուսումնական Խորհրդոյ Հրահանգաց համեմատ՝ վարժապետաց և աշակերտաց ընթացքին և անոնց պաշտօնին և

պարտաւորութեան անթերի կատարմանը վերայ հակել , և պէտք եղած հրահանգները տալ . վարժարանին բարեկարգութեանը և յուսալազ իմութեան հոգ տանիլ , և բարոյական ազգային և ընտանեկան կրթութեան փոթ ունենալ :

Տեսուչը պէտք է վկայեալ ըլլայ Ուսումնական խորհրդէն , և անոր ընտրութիւնը պիտի ծանուցուի Ուսումնական խորհրդոյ :

17. Տեսուչը Հոգաբարձութեան անդամներէն ալ կրնայ ըլլալ . իսկ եթէ դրսէն անձ մ'է , դարձեալ իրաւունք ունի Հոգաբարձութեան խորհրդոց ներկայ դառնուելու . բայց այն ատեն ձայն ունի և ոչ քուէ :

18. Տեսուչը պատասխանատու է Հոգաբարձութեան :

19. Տեսչին պարտքն է սահմանել արձանագրութեան , դասախօսութեան և այլ պէտք եղած օրագրութեան տումարներ , և դասախօսութեան և այլ գործոց Խնամակալցոյցը , ըստ հրահանգի Ուսումնական խորհրդոյ :

20. Տեսուչը ամեն ամսու գլուխ վարժարանին բոլոր պաշտօնէից ամսական ընկալադրին ներքև (ի վճարումն) կը կնքէ նոյն վարժարանին Տեսչութեան կնքովը , և Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է անմիջապէս վճարել :

21. Հոգաբարձութիւնը կ'որոշէ վարժարանին ամէն կարգի պաշտօնեայները , վարժապետը և այլն . և պարտական է իւրաքանչիւրին հետ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ փոխադարձ սպայմանադիրն ստորագրել :

22. Տեսուչը պարտական է ազգաբարձութիւն ընել վարժարանին ամէն կարգի պաշտօնէից , երբ պարտազանց դառնուին . և երկու անգամ ազգաբարձութիւն ընելէ վերջը կը ծանուցանէ Հոգաբարձութեան :

23. Հոգաբարձութիւնը գրով կը ծանուցանէ նոյն չ'անսացող պաշտօնէին . որ եթէ միևնոյն ընթացքը շարունակէ , պիտի դարբի իր պաշտօնէն :

Այսպիսով ծանր յանցանք մը ազգաբարձութեանց հարկ չի թողուր :

Հոգաբարձութիւնը պարտական է թուսումնական խորհրդոյ տեղեկադիր տալ արձակեալ պաշտօնէից նկատմամբ :

24. Այցելու հիւր մը Տեսչին կամ անոր

որոշմամբ ուրիշ պայտօնէի մը ընկերութեամբ կրնայ այցելութիւն ընել վարժարանին, առանց խանգարման և շփոթութեան տեղի տալու :

Իսկ ազնկանց վարժարանի այցելութեան համար պէտք է Հոգաբարձութեան կամ Խնամակալութեան կողմէն՝ եթէ ունի՝ արտօնութիւն ստանալ կանխառ :

23. Եկեղեցական հարք . Թաղական խորհրդոյ անդամը և ուրիշ տղգային պաշտօնատարներ կրնան այցելութիւն ընել ազգային վարժարանաց . և եթէ դիտողութիւն ունին՝ բանիւ կամ գրով կողգրեն առ Տեսուչն կամ առ Հոգաբարձութիւնն :

26. Կրօնական ժողովոյ և Ուսումնական խորհրդոյ անդամը միշտ իրաւունք ունին այցելութիւն ընելու ազգային վարժարանաց, և եթէ դիտողութեան արժանի կէտ նշմարեն, բացարձակութիւն պահանջելու Տեսչին կամ Հոգաբարձութեանէն և կամ Խնամակալութեանէն :

27. Կրօնական ժողով, Ուսումնական խորհուրդ, Թաղական խորհուրդ և նոյն իսկ Հոգաբարձութիւն եթէ պէտք ունենան վարժարանին աշակերտաց որ և է կարգի ուսումնական վիճակը ընել և հասկնալ, կամ անձամբ և կամ իրենց կողմանէ՝ գրով ներկայացնալ քննչաց միջոցաւ, Տեսուչը պարտական է նոյն կարգին քննութիւնը կատարել տալ իր կամ դասատուին ներկայութեանը :

28. Հոգաբարձութիւնը արտօնագիր կուտայ նորեկ աշակերտի մը :

29. Նորեկ աշակերտը իւր ձեռքը պիտի ունենայ իւր ծննդեան և մկրտութեան վկայագիրը, և եթէ ուրիշ վարժարանէ կուգայ . նոյն վարժարանին Հոգաբարձութեան կամ Տեսչին ծանուցագիրը :

Հոգաբարձութիւն կամ Տեսուչ պարտական է նորձարող աշակերտի մը ծանուցագիր տալ անոր ուսմանց և այլ վիճակին վրայ :

30. Հոգաբարձութիւնը պիտի ջանայ որ յաջողակ աշակերտներու համար քիչ պատահի այս տարժամ հրաժարումը, աղքատները խնամելով ըստ կարելոյն :

31. Հոգաբարձութիւնը ըստ պատշաճի պէտք է որ ուսմանց ընթացքը լրացնող կամ լրացնելու վրայ երող յարմարաւոր աշակերտներէն դաստիարակիչ կամ դասատուի օգնական

դնէ՝ արժան տեսած կարգերուն համար :

32. Ծնողք իրենց բողոքը կամ դանդաղը կանոնաւոր կերպով կ'ուղղեն Տեսչին . և եթէ Տեսչին համար է՝ Հոգաբարձութեան, և եթէ Հոգաբարձութեան համար է՝ կամ Թաղական խորհրդոյ և կամ Ուսումնական խորհրդոյ :

33. Աշակերտ մը եթէ խնդիր մ'ունենայ, խնդրագրով կը դիմէ Տեսչին :

Ի ներկայութեան աշակերտաց որ և է հրահանգ չի տրուիր վարժապետի, կամ այլ պաշտօնէի մը :

34. Տեսչին պարտքն է աշակերտաց ուսմանց և վարուց վիճակը միշտ քննել և պատուոյ արժանիները պատուել, և պատժոյ արժանիները պատժել :

Պատիւներն են .

Ա. Օրագրութեանց մէջ բարի նիշ դնել .
Բ. Ի ներկայութեան աշակերտաց գովեստ կարգալ .

Գ. Ի ներկայութեան Հոգաբարձութեան կամ Թաղական խորհրդոյ և կամ այլ ազգային այցելուաց գովեստ կարգալ .

Դ. Գովեստից վկայական տալ առ ծնողս ուղղեալ .

Ե. Ուսումնական խորհրդոյ ծանուցանելու

Ձ. Ուսումնական խորհրդէն պատուագիր առնուլ :

Պատիժներն են .

Ա. Օրագրութեանց մէջ յուսի նիշ դնել .

Բ. Առանձին խրատ լսել Դաստիարակէն .

Գ. » » » Տեսչէն .

Դ. Հրապարակաւ » » » .

Ե. Հոգաբարձութեան ներկայութեանը խրատ լսել, և խնաց տալ ծնողաց .

Ձ. Արտաքսել վարժարանէն կամ առժամանակեայ և կամ մտնջնապէս :

Թէ Տեսուչը և թէ Վարժապետը պարտական են այս սկզբանց համեմատ վարուիլ . և որչափակ կանոնաց հակառակ պատժական միջոցներու երբէք չ'ըլիմել . և զգուշանալ տըղայքն ահարեկ ընելու ամէն ձևերէն :

33. Ազգային վարժարանները պէտք է որ բացուին կիւրակէ օրերը և կամ ձմեռան գիշերները թաղին կամ գիւղին ջարտարան և ուսումնատեղ անմանց համար, և ուսմանը

լստ կարգի պիտի աւանդուին անոց վիճակին և պիտոյից համահայն :

Հոգաբարձութիւնը պարտական են այս մասին ամէն հոգ տանելու : մանտանող գոււառաց գիւղորէից մէջ . և այս նպատակին համար կազմուած ընկերութիւնները քաջաբերելու :

36. Հոգաբարձութեանց և Խնամակալութեանց պաշտօնին վերաբերեալ ուրիշ ժառանգը կը պարունակին Թաղական Խորհրդոց Հրահանգին մէջ (տես յօդ. 37—36րդ) :

• Ե .

Վարձուցեալ

37. Մայրաքաղաքիս մէջ Դասատուութիւն , Դաստիարակութիւն (կառավարչութիւն) և Մանկավարժութիւն ընող Վարձապետները պէտք է որ վկայագիր ունենան 'ի ձեռնին տուեալ Կեդրոնական Վարչութեան Ուսումնական Խորհրդէն , և վաւերացեալ Ս. Պատրիարքէն՝ հաւանութեամբ Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց :

38. Իւրաքանչիւր առաջնորդական վիճակի մէջ դանուած վարձապետը պէտք է որ վկայագիր ունենան գուառին Ուսումնական Խորհրդէն և վաւերացեալ Ս. Սառնորդէն՝ հաւանութեամբ Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց գաւառին :

39. Կ. Պոլսէն 'ի գաւառ , կամ մէկ գաւառէ 'ի միւս գաւառ զնացող վարձապետները պարտական են իրենց ձեռքը վկայագիր ունենալ :

40. Առանց վկայագրի վարձապետ մը անընդունելի է , և եթէ Հոգաբարձութիւն մը զանի ընդունի , պատասխանատու պիտի մնայ :

41. Իւրաքանչիւր վարձապետ իւր օրաշատին հետ հոգ պիտի ունենայ նաև աշակերտաց բարոյական ազգային և ընտանեկան կրթութեանը և բարի զգացմանց բարգաւաճմանը . հետևաբար քիչքը՝ վարձապետն ալ բարի վարուք՝ ազգասիրութեամբ և ողջմտութեամբ ծանուցեալ , և գործով բարի օրինակ պիտի ըլլայ աշակերտացը :

42. Օտոր լեղուաց և արտաքին ուսմանց դասատուները 'ի հարկին կրնան օտարապի կամ այլադաւան ըլլալ . բայց վկայեալ պիտի ըլլան իրենց դաս տուած ուսմանց և բարի

գարուց մասին . և աշակերտաց կրօնական բարոյական և ազգային զգացմանց վնասակար դիտում կամ հանդամանը պիտի չունենան :

43. Վարձապետ մը իր որդեալ ժաման պարտի անխախտ ներկայ գտնուիլ վարձաբանի մէջ :

Ստիպողական բանուոր պատճառաւ մը եթէ բացակայ մնայ , պարտական է ծանուցանել Տեսչին :

Այսպիսի բացակայութիւն մը Տեսչին հաւանութեամբ կրնայ արդարանալ :

44. Վարձապետ մը իր պաշտօնավարութեան մէջ ուրիշ զբաղմունք պիտի չունենայ :

45. Դասատուին պարտքն է՝ անանդելի դասը կանխաւ պատրաստել և գիւրուաց եղանակաւ աւանդել , աշակերտաց հաստիին և կարողութեանը համեմատ . և անմիջապէս ստուգել աշակերտաց հասկցած և ուսած ըլլալը :

46. Ուսմանց դասադրերը Կեդրոնական Վարչութեան Ուսումնական Խորհրդոյ գիտութեամբն ու հաւանութեամբ պիտի գործածուին , որոնց ցանկը հրատարակուած պիտի ըլլայ :

47. Դասատուն պիտի նշանակէ իր օրագրութեան մէջ աւանդած դասը և պիտի ստորագրէ . նոյնպէս պիտի նշանակէ հարցուած աշակերտին կարողութեան աստիճանը յատուկ նիշերով :

48. Օրագրութեանց մէջ թէ դասատուաց և թէ դաստիարակաց գործածելիք նիշերը պիտի ըլլան հետևեալ թուանշանները . որոնց կարողութիւնն ալ զիմացը նշանակուած է :

0	անպիտան
1	} տկարագոյն
2	
3	
4	} տկար
5	
6	
7	} միջակ
8	
9	

- 40 } *լաւ*
  - 41 }
  - 42 }
  - 43 } *լաւագոյն*
  - 44 }
  - 45 }
  - 46 } *քաջալաւ*
  - 47 }
  - 48 }
  - 49 } *յոյժ քաջալաւ (պահէլի նիշեր)*
  - 20 }
- Բ. — Բացակայ եղող աշակերտաց համար
 Հ. — Հիւանդ , , ,

49. Դաստիարակը անդուլ պիտի հսկէ աշակերտաց վարուց և աշխատասիրութեան և մարտնչութեան վրայ, և ըստ յամանակացուն պիտի վարուի :

50. Ամէն առաւօտ աշակերտները Ս. Եկեղեցւոյ մէջ պէտք է որ հաւաքուին (եթէ վարժարանը Ս. Եկեղեցւոյ մօտ է) • և յետոյ դաստիարակին առաջնորդութեամբ վարժարան կերթան, ուր սովորական աղօթքնին կ'ընեն • ինչպէս նաև կրտսեր ձալն յառաջ և յետոյ՝ և երեկոյեան արձակման համար սահմանեալ աղօթքները պիտի ըսեն որդեալ ժամանակին :

Այս աղօթքները իրենց եղանակներովը կանխառ սահմանուած պիտի ըլլան կրօնական ժողովէն :

51. Դաստիարակը պիտի ունենայ Օրագրութեան տետր մը, որուն մէջ պիտի նշանակէ աշակերտաց բացակայութիւնը և անոնց վարուց նիշերը •

Պիտի ունենայ ուրիշ տետր մ'ալ, յորում պիտի արձանագրէ հորեկ և հրաժարեալ աշակերտները •

Պատուոյ և պատժոյ արժանի աշակերտները • որոնք Տեսչին կամ Հոգաբարձութեան պիտի ներկայանան •

Դասատուաց բացակայութիւնը կամ ներկայութիւնն ըստ որոշեալ ժաման •

Պաշտօնական կամ անպաշտօն անձանց այցելութիւնները •

Վարժարանին մէջ տեղի ունեցած նշանակութեան արժանի դէպքերը, Տեսչին խորհրդով :

52. Դաստիարակը պիտի ունենայ նաև տետր մը, յորում պիտի արձանագրուին աշակերտք • վարժարան մտած օրերնուն կարգաւր, հօր անուամբ և արհեստով, մականուամբ, ծննդեան, թուականաւ և ուսման վիճակաւ :

Սոյն արձանագրութեան տուածքին մէջ կ'արձանագրուի նաև աշակերտին հրաժարուին իր թուականաւր և ուսման վիճակաւր :

53. Տարւոյն հինգ տաղաւարներուն մանաւանդ Ս. Զատիկի, Դննդեան և Վերափոխման տաղաւարներուն, դաստիարակը որդեալ աւուր մէջ աշակերտները Ս. Եկեղեցի կ'ընցնէ ՚ի խոստովանութիւն և խոստովանահօր որդած օրը աշակերտք կը մասնակցին Ս. Հաղորդութեան :

54. Խոստովանութեան օրէն մինչև Ս. Հաղորդութեան մասնակցելու օրը, աշակերտք սպարտական են հոգևոր պատրաստութեանց ալ պարտավոր :

55. Մանկավարժ կըսուին ոչ միայն Բնտնարանի յատուկ դասատուք և դաստիարակք, այլ և Նախակրթարանի բոլոր դասատուք և դաստիարակք • հետեւաբար ատենցմէ հմտութիւն կը սահմանուի ոչ միայն իրենց աւանդած դասերուն շարի, այլ նոյն դասերուն բարձրագոյն ատիժանին շարի ալ • և դաստիարակութեան ողջոյն տեղեակ, և աշակերտաց հետ վարուելու և ուսմունքը անոնց քաղցրացնելու և բարի կրթութիւն մը տալու ձեռնհաս ըլլալու են :

56. Աղգային վարժարանաց Հոգաբարձութեանց և Խնամակալութեանց առաջին և զլրատար սարտքն է Բնտնարաններն ու Նախակրթարանները այս կարգի բաղմանուտ մանկավարժոց խնամող յանձնել, և այս մասին ՚ի սրտէ հոգ ունենալ ամէն ուրիշ պիտոյքներէ աւելի :

57. Եթէ թաղի կամ գիւղի մը մէջ Բնտնարաններ բացուած կան վարժարանէն դուրս, Հոգաբարձութիւնք կամ առաւել խնամակալութիւնք պարտական են հսկել անոնց վրայ, որ յաճողակ և վիպյեալ մանկավարժ •

ներու , մանաւանդ մանկավարժուհիներու խնամոց ներքև ըլլան :

58. Բնութարանաց մէջ ծանծրացուցիչ եղանակներէ զգուշանալու համար հարկ է որ ժամերը մերթ ուսման և մերթ գրօսանաց համար բախտուին :

59. Տնտեսները , տնտեսուհիները և այլ սպասարները պէտք է որ բարի զգացմանց և վարուց տէր և ծնողական գուրթ լուսնեցող՝ ծանուցեալ կամ վկայեալ անձինք ըլլան :

Զ.

Քննութիւն

60. Դասատուները չորս ամիսն անգամ մը (փետրվարի , Յունիսի և Հոկտեմբերի ըսկիդը) օրական քննութեանց մասին իւրաքանչիւր աշակերտի օրագրութեանց մէջ ստացած նիշերուն միջին թիւը կը գտնեն , որ աշակերտին կարողութեան աստիճանը կը ցուցընէ . և ցուցակով մը կը յանձնեն Տեսչին :

61. Դաստիարակներն ու՛ նոյնպէս չորս ամիսն անգամ մը՝ իրենց օրագրութեան համեմատ՝ իւրաքանչիւր աշակերտի վարուց միջին թիւը կամ աստիճանը կ'որոշեն և ցուցակով մը կը յանձնեն Տեսչին :

62. Դասատուներն նաև չորս ամիսն անգամ մը քննութիւն կ'ընեն նախընթաց ամսոց մէջ աւանդած դասերուն վրայ և առանձինն կը նշանակեն օրագրութեան մէջ :

63. Հոկտեմբերի քննութիւնները տարեկան կը համարուին , և այս քննութեանց ներկայ կրնան գտնուիլ Հոգաբարձութեան Թաղական խորհրդոյ , Ուսումնական խորհրդոյ , և Կրօնական Ժողովոյ անդամք և քննութեան համար ուրիշ հրահրեալ անձինք :

64. Տեսուչը կը հաւաքէ՝ օրագրութիւնները և քննութեանց ցուցակները , և կ'արձանագրէ Վիճակացոյց տուժարի մը մէջ և կը ներկայացնէ Հոգաբարձութեան :

65. Հոգաբարձութիւնը Վիճակացոյց տուժարին համեմատ իւրաքանչիւր աշակերտի վիճակը կը նշանակէ Վիճակացոյց թղթի մէջ , և վարժարանին կնքովը կը կնքէ և կը ըրկէ իւրաքանչիւր աշակերտի ծնողաց :

66. Վիճակացոյց տուժարին համեմատ ցուցակ մ'ալ շինուելով պիտի կախուի վարժարանին սրահին մէջ մինչև յաջորդ քննու-

թիւն , և անոր մէկ օրինակն ալ Ուսումնական խորհրդոյ պիտի հաղորդուի :

67. Ուսումնական խորհուրդն ինք կամ իր ընտրած անձանց միջոցաւ կը քննէ Ուսումնարանի ուսմանց ընթացքը լրացնող աշակերտները :

Այս քննութիւնները կարգով մը Հոկտեմբերի մէջ կ'սկսին ու կ'աւարտին . և Ուսումնական խորհուրդը վկայագրի կուտայ ուսմանց ընթացքը լրացնող աշակերտաց :

68. Նոյեմբեր 1 զարդոյական նոր տարին կ'սկսի , և այս միջոցին Հոգաբարձութիւնը կ'ընէ բոլոր կարգերուն փոփոխութիւնք՝ Տեսչին խորհրդով :

Եթէ աշակերտ մը իր քննութիւնները զոհացուցիչ կերպով անցուցած չէ , դարձեալ իր նախկին կարգին մէջ կը մնայ :

69. Նախակրթարանի ընթացքը լրացնող աշակերտները յետ քննութեան կ'անցնին Ուսումնարանը , և ասոնց Վիճակացոյցը ընդհանուր տեղեկագրով մը Հոգաբարձութիւնը պիտի ներկայացնէ Ուսումնական խորհրդոյ :

70. Հոգաբարձութիւնը պէտք է որ նախակրթութիւնն աւարտող աշակերտաց ծընողներէն կանխաւ ապահովութիւն ստանայ Ուսումնարանի գոնէ առաջին երեք տարիներուն չըջանն իրենց զաւակաց անխափան լըրացնել տալու :

71. Ամէն ազգային վարժարան կրնայ տարեկան հանդէս կատարել ըստ սովորութեան , և Թաղական խորհուրդը նոյն հանդիսին կը հրաւիրէ Եկեղեցական (հարք , ուսանողաց ծնողքը և այլ ազգայինք :

Հոգաբարձութիւնը հանդիսականաց կը ներկայացնէ վարժարանին թէ բարոյական և թէ նիւթական վիճակն , և ուսանողաց Վիճակացոյց տեղեկագիրը : Եւ եթէ պատշաճ դատուի՝ մասնաւոր քննութիւն մ'ալ ընել յետոյ՝ ուսանողները բարոյապէս կամ նիւթապէս կը վարձարուին :

Այս հանդէսները սովորաբար կը կատարուին յետ աւարտման տարեկան քննութեանց :

72. Այն վարժարանները որոնք սովորաբար արձակուրդ կ'ընեն , Յուլիսի 13էն մինչև Յուլիսի վերջը կրնան ընել , կամ բոլորովին և կամ մասամբ :

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ա.Զ.Գ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1872-1873 Ա.ՄԻ

ՄԱՍՆ Դ.

ԳԱՐԱՌԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԿԱՆՔՐՈՐԹՐԻՒՆ

1.

ԿՐԻՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԵՍ

Բնակչ. Հայ	1270 տուն
	3876 այր
	3800 կին
Հոռոմ.	89 տուն, 1 եկեղեցի
Յոյն	51 , 1 եկեղեցի
Տաճիկ	4196 ,
Պարսիկ	42 , և սյանդուխտ 464 :

Արհեփ, վաճառական, խաղէզ, պէրզազ, դերձակ, ոսկերիչ, բապուճճի, չիզմէճի շունտուրաճի, դարբին, ջուլճայ, էհրամճի, մանուսաճի, խաֆաֆ, եհմէնիճի, տապախ, չարիճի, ապիրիչ, ժամագործ, դաղանճի, ղըլըճի, խահվէճի, նաբաչ, ալջըճի, ներկարար, հիւան, որմնադիր, մալաճաու, մոմճի, լուսնայտիտ, օտապաչի, բեռնակիր, տիբիճի :

Եկեղեցի Հայոց 1. Ս. Աստուածածին
Վարժարան 5, Արծնեան և Ս. Հովհաննիսեանց և 3 ծաղկոջք.
830 մանուկ և 480 աղջիկ.

Ուսման և կրթության հաստատություններ, ազգ. և սրբ. պատմություններ, Պուրաճանություններ, աշխարհագրություններ, տաճ.

կերէն, գեղագրություն, երաժշտություն, աստղագրություն և կար :

Ծախ տարեկան 44064 ղրշ. Ս. Եկեղ. կալուածոց արդիւնքէն :

ԹԵՄ ԿՐՆՈՑ

1. ԿԱՆ. Բն. 250 տուն Հայ, 800 այր, 800 կին. 70 տուն Տաճիկ : Արհ. Գերձակ, դարբին, դաղանճի, ղարայճի, վամպուճի, պուչարճի, միճի, և կիսով չափ հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Ամենաիրկիրչ. Վարժ. 1, մանուկ 150, աղջիկ 25. Ուսմ. քերականություններ, քրիստոնէական, ընթերցանություններ, գիրք, երաժշտություն. Ծախ տարեկան 1200 ղրշ. Եկեղեցոց արդիւնքէն :

2. ՕՅՆԻ. Բն. 98 տուն Հայ, 450 այր, 420 կին. 60 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ, ոմանք, որմնադիր, հիւան, նալայանտ, Եկեղ. 1, Ս. Երրորդություններ : Վարժ. 1, մանուկ 50, աղջիկ 30. Ուսմ. քրիստ. քերականություններ, ընթերց. գիրք. Ծախ տարեկան 1200 ղրշ. ժողովրդեան հանգանակություններ :

3. ՁԻԹԱՆՈՂ. Բն. 91 տուն Հայ, 475 այր, 470 կին. 8 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ, ոմանք, ջուլճայ, կտաւագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 70, աղջիկ 20. Ուսմ. քրիստ. քերականություններ, ընթերց. գիրք : Ծախ տարեկան

1000 զրշ , ժողովրդեան հանգանակութեամբը :
 4. ԽՈՐԱՐԱՅ . Բնկ . 74 տուն Հայ , 430 այր , 433 կին . 14 տուն Տաճիկ (1) Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարշ . 1 , մանուկ 45 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + եօթնամսեայ 250 զրշ :

5. ԶԻՅՏԻԿ . Բնկ . 74 տուն Հայ , 399 այր , 390 կին . 30 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ և հիւսն : Եկեւ . 1 , Ս . Հրեշտակապետը : Վարշ . 1 , մանուկ 100 , աղջիկ 20 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 900 զրշ . ժողովրդեան հանգանակութեամբը :

6. ՄՈՒՏՈՒՐԿԱՏ . Բնկ . 60 տուն Հայ , 220 այր , 220 կին . 3 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարշ . 1 , մանուկ 60 , աղջիկ 30 . Ուս . Քրիստ . քերականութիւն , ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 900 զրշ . ժողովրդեան հանգանակութեամբը :

7. ԿԷԶ . Բնկ . 61 տուն Հայ , 240 այր , 240 կին . 20 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ , Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս , Վարշ . 1 , մանուկ 60 . Ուս . Քրիստ . քերականութիւն , ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 700 զրշ . ժողովրդէն :

8. ԼԻՆՁԲ . Բնկ . 50 տուն Հայ , 170 այր , 175 կին . 18 տուն Հոռո . Հայ (1 Եկեւ) . 10 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Խաչ , Վարշ . 1 , (վարձեալ տուն) . մանուկ 33 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց .

9. ԿՐԻՁԲ . Բնկ . 46 տուն Հայ , 246 այր , 240 կին . 12 տուն Տաճիկ . Աբ . Հողագործ , ոմանք՝ որմնադիր և հիւսն : Եկեւ . 1 , Քրիստոս թագաւոր : Վարշ . 1 , մանուկ 30 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 1200 զրշ . ժողովրդէն :

10. ՈՒՄՈՒՏՈՒՄ . Բնկ . 45 տուն Հայ , 242 այր , 242 կին . 35 տուն Տաճիկ , Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ , Վարշ . 1 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր :

11. ԴՎԵՆԿ . Բնկ . 45 տուն Հայ , 186 այր , 180 կին . 12 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ , ոմանք՝ որմնադիր : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածա-

ծին Վարշ . 1 , (վարձեալ տուն) . մանուկ 30 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 1200 զրշ . ժողովրդէն :

12. ԹԱՐՔԵՆԻ . Բնկ . 32 տուն Հայ , 127 այր , 120 կին . 42 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարշ . 1 , (վարձեալ տուն) . մանուկ 35 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 100 զրշ . ժողովրդէն :

13. ԻԼԻՃԷ . Բնկ . 33 տուն Հայ , 135 այր , 137 կին . 15 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարշ . 1 , (վարձեալ տուն) . մանուկ 15 . Ուս . Քրիստ . ընթերց .

14. ԸՂՏԱՅՈՐ . Բնկ . 30 տուն Հայ , 403 այր , 403 կին . 30 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարշ . մանուկ 25 . Ուս . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 700 զրշ . ժողովրդէն :

15. ՊԱՏԻՇԵՆ . Բնկ . 29 տուն Հայ , 104 այր , 105 կին . 8 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ , ոմանք՝ որմնադիր և հիւսն : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորգ , Վարշ . մանուկ 35 . Ուս . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 700 զրշ . ժողովրդէն :

16. ՏԻՆԱՐԻՅՈՄ . Բնկ . 29 տուն Հայ , 135 այր , 134 կին . 40 տուն Տաճիկ : Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս , Վարշ . մանուկ 20 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + վեցամսեայ 100 զրշ . ժողովրդէն :

17. ՂԱՅՁԸԼ ԲԻԼՍԷ . Բնկ . 20 տուն Հայ , 85 այր , 89 կին . 20 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ : Եկեւ . Ս . Նշան : Վարշ . 1 , (վարձեալ տուն) . մանուկ 30 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 500 զրշ . ժողովրդէն :

18. ՇԻՓԷԿ . Բնկ . 20 տուն Հայ , 70 այր , 65 կին . 4 տուն Տաճիկ , Աբ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս , Վարշ . մանուկ 15 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծեփ + տարեկան 400 զրշ . ժողովրդէն :

19. ՂԱՐԱՔԱՍԱՆ . Բնկ . 29 տուն Հայ , 80 այր , 80 կին . 35 տուն Տաճիկ , Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարշ . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր :

1. Գաւառներէն ինչպէս որ եկած են վիճակագրական չուցակը : Ինչո՞ւնութեամբ հրատարակուած են :

20. ԵԻՆՈՅ . ԲՆՎ . 30 տուն Հայ , 140 այր , 143 կին . 10 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Յովհաննէս : Վարժ . 1 , մանուկ 30 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . քերականութիւն , ընթերց . գիր . Ծախ + վեցամսեայ 300 զըշ . ժողովրդէն :

21. ԹՈՒԱՆՔ . ԲՆՎ . 23 տուն Հայ , 136 այր , 133 կին . 7 տուն Հռոմ . Հայ (1 եկեղ .) 70 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ամնաիրիկի : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 20 , աղջիկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծախ + եօթնամսեայ 300 զըշ . ժողովրդէն :

22. ՍՕՎՈՒԹԵՐՄԻԿ . ԲՆՎ . 20 տուն Հայ , 88 այր , 90 կին . 35 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Հրեշտակապետ + Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 20 . Ուս . ընթերց . գիր :

23. ԳԵՂԱԽՈՐ . ԲՆՎ . 29 տուն Հայ , 90 այր , 92 կին . 13 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Սարգիս : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 23 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծախ + տարեկան 400 զըշ :

24. ԳՈՄԲ . ԲՆՎ . 19 տուն Հայ , 91 այր , 90 կին . 33 տուն Տաճիկ : Եկեալ . 1 , Ս . Յակոբ . Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 15 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . (ձրի) :

25. ՃԻՆԻՍ . ԲՆՎ . 19 տուն Հայ , 50 այր , 55 կին . 50 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Գէորգ : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 15 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

26. ԱՊԼԻՆՏԻ . ԲՆՎ . 18 տուն Հայ , 80 այր , 70 կին . 25 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Ատուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 20 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

27. ԱՐԵՂՆԻ . ԲՆՎ . 18 տուն Հայ , 80 այր , 78 կին . 4 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Միլաս : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

28. ԿՐԱԿՈՅ . ԲՆՎ . 15 տուն Հայ , 88 այր , 80 կին , 15 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Խաչ : Վարժ . (վարձեալ տուն) :

29. ՔՈՒՆԻՐ . ԲՆՎ . 17 տուն Հայ , 76 այր , 75 կին . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Գէորգ :

30. ՆՈՐԵՆ . ԲՆՎ . 13 տուն Հայ , 30 այր , 30 կին . 15 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Յակոբ :

31. ՍԵՍԿԻԹԼԻ . ԲՆՎ . 11 տուն Հայ , 42 այր , 43 կին , 30 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Յարութիւն :

32. ՄՆԱՍՈՒՅ . ԲՆՎ . 10 տուն Հայ , 27 այր , 25 կին . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Միլաս : Ուս . ընթերց . (ձրի) :

33. ԽԱՅԱՎԱՍԿ . ԲՆՎ . 8 տուն Հայ , 30 այր , 25 կին . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . (վաք) : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 10 . Ուս . ընթերց . (ձրի) :

34. ՍԱՍԱՅՈՐ . ԲՆՎ . 8 տուն Հայ , 36 այր , 30 կին . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Սարգիս : Վարժ . մանուկ 15 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

35. ԹԻԹԿԻՐ . ԲՆՎ . 7 տուն Հայ , 20 այր , 15 կին . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

36. ՄԷՐՏԻՆԻԿԻԿ . ԲՆՎ . 7 տուն Հայ , 25 այր , 26 կին . 30 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

37. ԷՕՁՊԷԿ . ԲՆՎ . 7 տուն Հայ , 21 այր , 20 կին . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Թաղէոս և Բարթուղիմէոս :

38. ԹՕԹԱՆ ՉԱՎՈՒՇ . ԲՆՎ . 7 տուն Հայ , 28 այր , 25 կին . 30 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Յովհաննէս : Վարժ . մանուկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

39. ԱՐՄԱԹԻ . ԲՆՎ . 7 տուն Հայ , 20 այր , 17 կին . 40 տուն Հռոմ . Հայ (1 եկեղ .) 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեալ . 1 , Ս . Նշան :

40. ԵՐԿՍՏ ԿԱՆՍՈՒՐ . ԲՆՎ . 6 տուն Հայ , 16 այր , 15 կին . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

41. ԵՐԿՆԻՍ . ԲՆՎ . 4 տուն Հայ , 15 այր , 15 կին . 25 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

գործ : Եկէշ . 1 , Ս . Հրեշտակապետ : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

42 . ՎԵՐԻՆ ԳԵՂ . Բն . 13 տուն Հայ միայն , 40 այր , 35 կին : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 15 :

ՕԼԻԻ ԳՈՒՄԱՆ

43 . ՕԼԻԹ ԳԻՒՂԱԲԱՂԱԲ . Բն . 48 տուն Հայ , 126 այր , 120 կին . 15 տուն Հոմ . Հայ (Արդուընցի պանդուխտ) . 511 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ , դաղէշ , պէզաշ , խափափ , ախտէր ևն : Եկէշ . 1 , Ս . Յովհաննէս : Վարժ . 1 , մանուկ 40 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 1200 զուրուշ փողովդէն :

44 . ՓԵՐԹՈՒՋ . Բն . 11 տուն Հայ , 41 այր , 40 կին . 20 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Յովհաննէս : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 7 . Ուս . Ընթերց . (ձրի) :

45 . ՃՈՒՐՃՈՒՐԻՍ . Բն . 16 տուն Հայ , 64 այր , 60 կին . 33 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 10 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

46 . ԲՈՒԹԻՎ . Բն . 30 տուն Հայ , 140 այր , 120 կին . 3 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 30 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . (ձրի) :

ՆԱՐԴԱՆ ԱՄԱՆ

47 . ԳԱՆՉԱՋՈՐ . Բն . 27 տուն Հայ միայն , 135 այր , 130 կին : Եկէշ . 1 , Ս . Յովհաննէս : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 20 . Ուս . Քրիստ . ընթերց :

48 . ՎԵԳԵԹԱՋ . Բն . 25 տուն Հայ միայն , 150 այր , 140 կին : Եկէշ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 30 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 600 զուրուշ :

49 . ԱԳԱՐԱԿ . Բն . 51 տուն Հայ մի-

այն , 200 այր , 200 կին : Եկէշ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 40 . Ուս . Քրիստ . ընթերց . գիր :

50 . ՓԻԹԿԻՐ . Բն . 14 տուն Հայ , 46 այր , 48 կին . 25 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 10 . Ուս . ընթերց :

ԻՍԿԻՐ ՆԱԿԱԿ

51 . ՅԻՇԷՆ . Բն . 20 տուն Հայ , 60 այր , 60 կին . 18 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 15 . Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 300 զրուշ :

52 . ԵԱՐՍԱՆՅ . Բն . 5 տուն Հայ , 18 այր , 15 կին . 2 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 7 . Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 50 զրուշ :

53 . ԱԵՆՅ . Բն . 12 տուն Հայ , 30 այր , 30 կին . 3 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 40 . Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 80 զրուշ :

54 . ՃՈՒՐՃՈՒՆ . Բն . 20 տուն Հայ , 30 այր , 45 կին . 150 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 15 . Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 115 զրուշ :

55 . ՉԻԿԱՋՈՐ . Բն . 15 տուն Հայ , 40 այր , 40 կին . 10 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 7 : Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 50 զրուշ :

56 . ԱԻԵՐ ԳԻՒՂԱԲԱՂԱԲ . Բն . 16 տուն Հայ , 35 այր , 35 կին . 25 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . (վարձեալ տուն) , մանուկ 12 . Ուս . Ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 80 զրուշ :

57 . ԷԳՋՈՐ . Բն . 6 տուն Հայ , 20 այր , 18 կին . 40 տուն Տաճիկ : Ար . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին : Մանուկ 4 . Ուս . Ընթերց . գիր :

58 . ԿԱԺ . Բն . 7 տուն Հայ միայն , 20

այր, 20 կին : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 7. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 50 դր :

59. ՄԱՏՈՒՄԱՆՍ. Բն. 20 տուն Հայ միայն, 50 այր, 50 կին : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 15. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 120 դր :

60. ԶԻՓՈՅ. Բն. 20 տուն Հայ միայն, 65 այր, 60 կին : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 15. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 200 դր :

61. ՀՈՂԱՅՍ. Բն. 3 տուն Հայ, 8 այր, 7 կին. 15 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 3. Ուս. Ընթերց. գիր :

62. ՎԱՐԻՋՈՒՆ. Բն. 12 տուն Հայ, 30 այր, 30 կին. 12 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 8. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 50 դր :

63. ՄԵՋԵՐԷԿ. Բն. 13 տուն Հայ, 35 այր, 35 կին. 13 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 13. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 100 դր :

64. ԽՈՂԱՂԲԻՐԸ. Բն. 16 տուն Հայ, 48 այր, 45 կին. 14 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 15. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 150 դր :

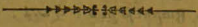
65. ԹԵՍԱՈՐ. Բն. 5 տուն Հայ, 48 այր, 45 կին. 15 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 8. Ուս. Ընթերց. գիր. (ձրի) :

Վիճիկ Ասու

66. ՎԻՍՈՒՄ. Բն. 5 տուն Հայ, 55 այր, 56 կին. 50 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (Վարձեալ տուն), մանուկ 16. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 200 դր :

67. ՆԻԽԱՆ. Բն. 6 տուն Հայ, 48 այր, 20 կին. 10 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին :

68. ՎՈՒՏՐԱԵՆ. Բն. 40 տուն Հայ, 120 այր, 125 կին. 4 տուն Տաճիկ : Արճ. Հողագործ : Եկէւ 4, Ս. Հրեշտակապետ և Ս. Աստուածածին : Վարժ. մանուկ 20. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ եօթնամսեայ 200 դր :

2.

ՊԱԼԵՔԷՍԷՐ ԱՌԱՋԱՐԴԱՆԵՍ

Բն. (4) Հայ, Յոյն, Տաճիկ : Արճ. Վաճառական, այլևայլ արհեստաւոր և հիւսն : Եկէւ 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 3, Հայկեան, Աղջկանց և ծաղկոց, մանուկ 120, աղջիկ 50. Ուս. Հայկարանութիւն, Ազգ. և Ազգ. բաղան պատմ. Տաճկ. Թու. Ալլոսարհ. Ընթերց. գիր. Իսկ աղջկանց՝ Ընթերց. գիր. Հայերէն խօսիլ. աղէկագործութիւն : Ծախ տարեկան 12180 դր, Եկեղեցիէն :

ԹԵՄ ՊԱԼԵՔԷՍԷՐ

1. ՊԱՆՏՐՍԱ. Բն. Հայ, Յոյն և Տաճիկ. 5 անձ բողոքական : Արճ. Վաճառական և զանազան արհեստք : Եկէւ 2, Ս. Աստուածածին և Ս. Մինաս : Վարժ. 4, Լուսաւորչեան. մանուկ 200, աղջիկ 30. Ուս. Բերականութիւն, Թու. երամշտութիւն, Ընթերց. գիր. Ծախ տարեկան 5920 դր, վարժարանի եկամուտներէն :

2. ԳԻՐՄԱՍԹԸ. Բն. Հայ, Յոյն, Տաճիկ : Արճ. Հողագործ, ոմանք՝ վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկէւ 4, Ս. Լուսաւորիչ : Վարժ. 4, Թորգոմեան. մանուկ 94. Ուս. Հայ. Տաճ. Թու. երամշտ. Ընթերց. գիր. Ծախ տարեկան 9360 դր. Եկեղեցիէն :

1. Ի սկզբան Հայ բնակչաց կամ տանց թիւը ուղուած չըլլալով, տանք ինքնաբերաբար նշանակած էին այս թիւերը և մեծ մասը չէին նշանակած. յետոյ լատիպտե ուղուեցաւ, և որոնք որ զրկեցին, հաս ալ նշանակուեցան. իսկ չի զրկուելը այն հրատարակութեան մէջ կ'երևան :

3. ՄՈՒԱԼԸՉ . Բնկ . Հայ , Յոյն , Տաճիկ . 6 անձ բողոքական , Աբհ . Հողագործ , ոմանք՝ վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս : Վարժ . 1 , Մերսովպեան . մանուկ 52 . Ուս . Թու . երաժշտ . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 3600 զր . Եկեղեցիէն :

4. ԵՏԻՆՅԱԿ . Բնկ . Հայ , Տաճիկ . երկու տուն և երեք անձ բողոքական , Աբհ . Հողագործ , ոմանք՝ վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեւ . 1 , Ս . Յարութիւն : Վարժ . 1 , Սահակեան . մանուկ 43 , աղջիկ 12 . Ուս . Քեր . երաժշտ . Թու . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 2700 զր . Եկեղեցիէն :

5. ՀԱՅ ԳԻՒՂ . Բնկ . Հայ միայն . Աբհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս : Վարժ . 1 , Արմենական . մանուկ 39 , աղջիկ 13 . Ուս . Թու . երաժշտ . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 1000 զր . ժողովրդէն :

6. ՊԻՂԱ . Բնկ . Հայ , Յոյն , Տաճիկ , Աբհ . Հողագործ և ոմանք՝ զանազան արհեստաւոր : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորգ : Վարժ . 1 , Արամեան . մանուկ 16 , աղջիկ 4 . Ուս . Թու . երաժշտ . ընթերց . գիր . Ծախտարեկան 600 զր . Եկեղեցիէն :

5.

ԵՐԶՆԿԱ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԵՍ

Բնկ . 960 տուն Հայ . 2400 տուն Տաճիկ . 4 տուն բողոքական հայ , Աբհ . Մանիսաճի , Խաւրճի , Էլմանճի , պոյաճի , Էհրամճի , ոսկերի , պէղազ , Թէրզի , կոլիարի , չիթճի , և այլն : Եկեւ . 5 . Ս . Նյան , Ս . Երրորդութիւն , Ս . Փրկիչ , Ս . Սարգիս , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 5 , Ս . Նշանյ վարժարան , Ս . Լուսաւորչայ , Ս . Փրկչեան , Ս . Սարգսայ և Քրիստինեան . մանուկ 410 , աղջիկ 102 . Ուս . Քրիստ . Հայ . Տաճկ . Գաղ . Թու . ալխ . ազգ . պատմ . ընթերց . Ծախտարեկան 13570 զր . Եկեղեցիներէն , իսկ աղջկանց վարժարանինը ժողովրդէն :

ԹԵՄ ԵՐԶՆԿԱՅԻ

1. ԲԸՋՎԱՆ . Բնկ . 33 տուն Հայ . 27

տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ և մանիսաճի : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 . մանուկ 20 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 800 զր . ժողովրդէն :

2. ԵՐԱՆ . Բնկ . 39 տուն Հայ , 10 տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ , կտաւագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 . մանուկ 23 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 1000 զր . ժողովրդէն :

3. ՄԵՂՈՒՅԻԿ . Բնկ . 171 տուն Հայ , 35 տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ , կտաւագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Նշան . Վարժ . 1 . մանուկ 400 . Ուս . Քերականութիւն , ընթերց . Ծախտարեկան 4000 զր . վարժարանի հասցիքէն :

4. ՄԱՀՄՈՒՅԻԿ . 51 տուն Հայ միայն . Աբհ . Հողագործ , մանիսաճի : Եկեւ . 1 , Ս . Ստեփաննոս : Վարժ . 1 . մանուկ 30 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 600 զր . ժողովրդէն :

5. ԿԻՒԼԻՃԻԿ . 39 տուն Հայ միայն . Աբհ . Հողագործ , մանիսաճի : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորգ : Վարժ . 1 , մանուկ 23 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 1000 զր . ժողովրդէն :

6. ՄԹՆԻՒ . Բնկ . 50 տուն Հայ միայն , Աբհ . Հողագործ , մանիսաճի : Եկեւ . Ս . Յակոբ : Վարժ . 1 , մանուկ 51 , աղջիկ 10 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 400 զր . Եկեղեցիէն :

7. ՂԱՐԱՍԻԿ . Բնկ . 15 տուն Հայ , 3 տուն Քրիստ . Աբհ . Հողագործ , մանիսաճի : Եկեւ . 1 , Ս . Ըրեշտիպետ : Վարժ . 1 , մանուկ 4 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 450 զր . ժողովրդէն :

8. ԲԹԱՌԻՃ . Բնկ . 43 տուն Հայ . 85 տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս : Վարժ . 1 , մանուկ 20 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 500 զր . ժողովրդէն :

9. ՂԱՐԱԹՈՒԵ . Բնկ . 16 տուն Հայ . 78 տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ , Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , մանուկ 14 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 500 զր . ժողովրդէն :

10. ՂԱՐԱԳՈՒԹ . Բնկ . 26 տուն Հայ . 66 տուն Տաճիկ : Աբհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , մանուկ 16

Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 450 զրշ. ժոշ. շրջողդէն :

11. ԱԳՐԱԿ. Բնկ. 53 տուն չայ. 60 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և կտաւագործ : Եկեշ. 1, Ս. Գէորդ : Վարշ. 1, մանուկ 50. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 840 զրշ. ժողովրդէն :

12. ԾԱՒ. Բնկ. 42 տուն չայ. 70 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարշ. 1, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 500 զրշ. ժողովրդէն :

13. ՄՕՂԱ. Բնկ. 18 տուն չայ. 26 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին (տան մէջ) : Վարշ. 1, մանուկ 16. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 450 զրշ. ժողովրդէն :

14. ՀՈՌՍ ԱԳՐԱԿ. Բնկ. 15 տուն չայ. 50 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Կիրակոս : Վարշ. 1, մանուկ 21. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 800 զրշ. ժողովրդէն :

15. ԿԵՂԵՅԻԿ. Բնկ. 28 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Թաղէս : Վարշ. 1, մանուկ 13. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + քառամեայ 450 զրշ. ժողովրդէն :

16. ԲԱՂԱՆԿԱ ՍՈՂ ԶԵՔԵՆ. Բնկ. 9 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ, մանիսաճի : Եկեշ. 1, Ս. Հռիփսիմէ :

17. ԾԱԴԵՐ. Բնկ. 3 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ :

18. ԱՂԱՔԻՆԵՐ. Բնկ. 9 տուն չայ. 6 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Գէորդ :

19. ՎԵՐԻ ԶԻՅՏԻԿ. Բնկ. 28 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ, մանիսաճի : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին :

20. ՈՒՌԻԿ. Բնկ. 10 տուն չայ. 50 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

21. ՎԱՐԻ ԶԻՅՏԻԿ. Բնկ. 19 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ և մանիսաճի : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին :

22. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԻՒՂ. Բնկ. 20 տուն չայ. 50 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և մանիսաճի :

23. ՍՈՒՐԵ ՕԶԱՆ. Բնկ. 13 տուն չայ. 4 տուն Գիւրտ : Արհ. Հողագործ : Քաղաքին վարժարանը կը յաճախեն մանկուքը :

24. ՏԱԶՐԱԿ. Բնկ. 13 տուն չայ. 6 տուն Գիւրտ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարշ. 1, մանուկ 11. Ուսմ. Ընթերց. (ձրի) :

25. ԿԱՐՍՄԻ. Բնկ. 21 տուն չայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Գէորդ : Վարշ. (վարձեալ սենեակ) : մանուկ 14. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 400 զրշ. ժողովրդէն :

26. ԽԵՍՈՐԻԿ. Բնկ. 15 տուն չայ. 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեշ. 1, Ս. Գէորդ : Վարշ. 1, մանուկ 16. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան տուն զլուխ 2 կոտ ցորեն :

27. ՔԻՐՏ ԳԻՒՂ. Բնկ. 4 տուն չայ. 23 տուն Գիւրտ : Արհ. Հողագործ :

28. ԲԱՂԱՆԿԱ ԿԱՍՈՐԻՔ ԳՈՒՌԻՍ. Բնկ. 3 տուն չայ. 1 տուն Գիւրտ : Արհ. Հողագործ :

29. ՇԵՂԻՆ. Բնկ. 2 տուն չայ. 28 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

30. ԵԱՂԵՂԵՔ ՊԱՂ. Բնկ. 2 տուն չայ. 41 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

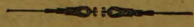
31. ԱՌՈՒՃԻ ԳԻՒՂ. (երկրագործք ամառը արտերուն համար հոս կը բնակին) :

32. ԽԱՇԻՍԵՒ ԳԻՒՂ. (նոյնպէս) :

33. ՏԵՂԵՂԵՔ. Բնկ. 3 տուն չայ. 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

1. Ընդհանրապէս գիւղորէից վարժարանները ձեռնեքը բաց են և վարժարանաց վարձքն ալ ընդհանրապէս վեցամեայ է :

2. Այս վիճակին մէջ կը գտնուին վեց վանօրայք օրք են. Չարշարանաց Լուսաւորչոյ, Ս. Նիկողայոսի, Ս. Գէորդայ, միաւոր Ս. Կարապետի, Ս. Կիրակոսի և Ս. Յակոբայ : Ասոնք գիւղորէից պողսնրոյրը կը մտակարարուին :

4.

ԲԱՐՔԵՐԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆՍՍ

ԲԱՐԵՐԻ, Բնկ. 180 տուն չայ. 820 տուն

Տաճիկ : Աբճ. Պէղազ, Թէրզի, Կարպանդ, Եէմէնիճի, աէմիրճի, Կազանճի : Եկէշ. 5. Ս. Ստուռածածին, Կորալէն Ս. Օհան : Ս. Հրէշ-տակապետ, Ս. Նշան, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 2, Մկարովպեան, Հոխիսխեան. մասնակ 130, աղջիկ 50. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 1700 դր. Եկեղեցիներէն :

ԹԵՄ ԲԱՐԵՐԿԻ

1. ԱՐՈՒՅԿԱ. Բն. 15 տուն Հայ միւսայն : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 20. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան՝ աղայ գլուխ մէկ կոտ ցորեն :

2. ՔԱՐԱՎԵՐԱԿ, Բն. 50 տուն Հայ միւսայն : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին և մէկ մատուռ. Ս. Գէորգ : Վարժ. մանուկ 60. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 30 կոտ ցորեն :

3. ՀԸՆՏԵ. Բն. 30 տուն Հայ. 15 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 34. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 20 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

4. ԲԼԻՍԿ. Բն. 25 տուն Հայ. 2 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 20 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

5. ՐՈՒՄԵՒ. Բն. 15 տուն Հայ. 5 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Սարգիս : Վարժ. 4, մանուկ 15. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 15 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

6. Ս. ԹՈՐՈՍ. Բն. 20 տուն Հայ. 15 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածամայր : Վարժ. 4, մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 20 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

7. ԵՐԿԻ. Բն. 25 տուն Հայ միայն : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Դուստորիշ : Վարժ. 4, մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 20 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

8. ԲԼՈՒՐ. Բն. 42 տուն Հայ. 120 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Գե-

որգ : Վարժ. 4, մանուկ 35. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան՝ աղայ գլուխ 1/2 կոտ ցորեն :

9. ՎԱՐՁԱՆԱՅՈ. Բն. 30 տուն Հայ միայն : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 40 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

10. ՕՅՏԵՂ. Բն. 15 տուն Հայ. 20 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Յակոբ Վարժ. 4, մանուկ 25. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 30 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

11. ՔՐԸՐԻ. Բն. 24 տուն Հայ. 30 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Պողոս : Վարժ. 4, մանուկ 23. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան՝ աղայ գլուխ մէկ կոտ ցորեն :

12. ԹՕՄԱՅՈ. Բն. 10 տուն Հայ. 20 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Համբարձում : Վարժ. 4, մանուկ 20. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 20 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

13. ՂԱՅԿ. Բն. 49 տուն Հայ. 5 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Ստուածամայր : Վարժ. 4, մանուկ 24. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 10 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

14. ՄՈՒՍԱՅՈ. Բն. 14 տուն Հայ. 7 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Գովհանէս : Վարժ. 4, մանուկ 25. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 15 կոտ ցորեն ժողովրդէն :

15. ՐՈՒՄԵՒԻ. Բն. 12 տուն Հայ. 9 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին (տան մը մէջ) : Վարժ. (վարձանա սենեակ), մանուկ 8. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան՝ աղայ գլուխ մէկ կոտ ցորեն :

16. ԱՄՄԵՅՈ. Բն. 5 տուն Հայ. 40 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 1, Ս. Նշան :

17. ԼՍՕՔ. Բն. 57 տուն Հայ. 2 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Դուստորիշ : Վարժ. 4, մանուկ 67, աղջիկ 26. Ուս. Ընթերց. Ծախտարեկան 400 դր. ժողովրդէն :

18. ԱՌԵՐԱ, Բն. 30 տուն Հայ. 30 տուն Տաճիկ : Աբճ. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 50.

Ուսմ. Ընթերց. Ծախս տարեկան 4000 զրբ. ժո-
ղովրդէն :

19. ՍԵՂՐՔԻՆ. Բն. 8 տուն Հայ. 14 տուն
Տաճիկ. Սբ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Խաչ,
Վարժ. (Վարձու աւելեակ), մանուկ 7. Ուսմ.
Ընթերց. Ծախս տարեկան՝ տղայ զըռւս մէկ
կոս ցորեն :

20. ԿԻՒ. 42 տուն Հայ. 8 տուն Տաճիկ
Սբ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածա-
ծին : Վարժ. (Վարձու աւելեակ), մանուկ 10.
Ուսմ. Ընթերց. Ծախս տարեկան՝ տղայ զըռւս
մէկ կոս ցորեն :

21. ՂՈՐՈՒՋ. Բն. 32 տուն Հայ միայն.
Սբ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Փրկիչ : Վարժ.
1, մանուկ 26. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս տարե-
կան՝ 20 կոս ցորեն ժողովրդէն :

1. ԳԻՈՐԵՔԻՅ ԺՈՐՁԱՆՆԵՐ Միայն ձմեռներ բայ
են.

2. Հոս նշանակուածները միայն Հայ գանձող զեւ
զերան անուանելն են, որոց թիւը 21ի կը շատնի. մինչ-
դեռ Բարբերը 450 զեւ զէն աւելեակն :

Ծ.

ՊԱՐՏԵՑ

1. ՊԱՐՏՍՍ ՔԱՂԱՔ. Բն. 475 տուն
Քաղաքացի Հում. (1 եկեղ. և 1 վարժ.) 70
տուն Ասորի Հում. (1 եկեղ. և 1 վարժ.) 45
տուն Հում. Հայ (1 եկեղեցի). 13 տուն Լա-
տին (1 եկեղեցի և 1 վարժ.) 30 անձ Բողոքա-
կան, յորոց մինն է, Հայոց : Սբ. Վաճառական
ղանազան արհեստաւորք, և սերուիթեանց
ծառայողք : Եկեւ. 2, Ս. Աստուածածին իր-
լատակ, և Ս. Երրորդութիւն, Վարժ. 1,
Ս. Մեսրոպեան, մանուկ 30, աղջիկ 11.
Ուսմ. Քերականութիւն, ընթերց. (Աստղմէ-
զատ կան նաև 18 Հայ մանկիք՝ որոնք Լատի-
նացւոց ուսուցող կը յաճախեն Գաղղ. և Արա-
պերէն ուսանելու և 10 մանուկ ևս Տաճկաց
մղիկիթները՝ Տաճկերէն ուսանելու) : Ծախս
տարեկան 4200 զրբ. ձնողներէն և ժողովր-
դէն :

2. ՄՈՍՈՒՆ ՔԱՂԱՔ. Բն. պանդուխտ

Հայք : Սբ. Վաճառական և զանազան արհես-
տաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Էլմիածին :

3. ՊԱՍՐԱ ՔԱՂԱՔ. Բն. 2 Հայք պան-
դուխտ. 70 անձ Հոմէպաղաւան աղագր ջրիս-
տանեայք (1 եկեղեցի) : Սբ. Վաճառական և
ղանազան արհեստաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Աստու-
ածածին :

6.

ԵՒԵՍՈՍ ԱՐԱՅՈՐԳԱՆՈՍ

ԵՒԵՍՈՍ. Բն. 2000 տուն Հայ. 10000
տուն Տաճիկ. 50 տուն Հում. (1 եկեղեցի).
75 տուն Բողոք. (1 ժողովարան). 200 տուն
Ասորի (1 եկեղ.) 400 տուն Հրէայ (1 Սինա-
զոն) : Սբ. Վաճառական, զանազան արհես-
տաւոր և զիւրազւոց հետ հողագործութեան
ընկեր : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ.
6. Բուրբինեան, Արքայապալատ, Յովսէփեան,
Լուսաւորչական երկու, Անճանուէր. մա-
նուկ 365. Ուսմ. Քերականութիւն, թու-
տաճ. աշխ. ընթերց. Ծախս տարեկան 8460
զրբ. Ռուբինեան, Արքայապալատ, Յովսէփե-
ան, երկու Լուսաւորչական և Անճանուէր ըն-
կերութիւններէն :

ԹԵՍ ԵՒԵՍՈՍ

1. ՊԵՐԵՏԻՅ. Բն. 150 տուն Հայ. 24
տուն Հում. 19 տուն Բողոք. և Տաճիկ : Սբ.
Անետրական, սուկերիչ, կոշկախոր, չուրջայ
և այլն : Եկեւ. 1, (Կրիստո) :

2. ԿԵՐՍՈՒՋ. Բն. 200 տուն Հայ. 10
տուն Բողոք. 5 տուն Տաճիկ : Սբ. Առետր-
րական, հողագործ, հովիւ, մսակ, և այլն : Ե-
կեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ
50. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս տարեկան 1200
զրբ. ժողովրդէն :

3. ՃԵՊԻՆ. Բն. 40 տուն Հայ. 10 տուն
Բողոք. 50 տուն Տաճիկ, Սբ. Հողագործ,
ջրեպան, մսակ : Եկեւ. 1, Ս. Նիկողոս :

4. ԱՆՆԵՏ. Բն. 50 տուն Հայ միայն :
Սբ. Հողագործ, շերչի : Եկեւ. 1, Ս. Աստ-
ուածածին :

5. ՍԵՒԵՐԵԿ . Բնկ. 300 տուն Հայ . 50 տուն Անգղ. 30 տուն Բողոք. 30 Ասորի . և Տաճիկ : Արհ. Վաճառական, զանազան արհեստաւոր, ծառայ. Եկեւ. 1, Ս. Թորոս : Վարժ. 1, մանուկ 80 . Ուս. Ընթերց. գիր . Ծիւն տարեկան 720 զըշ. Եկեղեցիէն :

6. ՍՈՒՐՈՒՋ . Բնկ. 30 տուն Հայ . 7 տուն Հուս. և Տաճիկ : Արհ. Զաղաջպան, հոգիւ, հողագործ :

7. ՊՈՒՃԱԿ . Բնկ. 100 տուն Հայ . 150 տուն Ասորի, և Տաճիկ : Արհ. Հողագործ, նալպանք, առևտրական :

8. ՆԱԶԱՐԿ . Բնկ. 30 տուն Հայ և Տաճիկ, Արհ. Նալպանք, մանուս, պախալ և ն. Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 20 . Ուս. Ընթերց. Ծիւն տարեկան 1200 զըշ. Ժողովրդէն :

7.

ԱՐԾԱՅԻ ՎԱՆԱՀԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՒ

1. ԱՐՄԱՇ ԳՆՈՂ . Բնկ. 240 տուն Հայ, 472 արու, 478 էջ. 14 անձ Բողոքական հայ, 7 արու, 7 էջ. Արհ. Հողագործ, շերամագործ : Եկեւ. (Վանուց Եկեւ.) : Վարժ. 1, Նարեկեան, ձմեռը մանուկ 70, աղջիկ 80, ամառը՝ մանուկ 40, աղջիկ 30 . Ուս. Քրիստ. հայկ. ազգ. պատմ. Ս. պատմ. Թուրք. Եկեւ. Երաժշտ. Ծիւն տարեկան 2900 զըշ. վանքէն, ուր կը կերակրուին վարժապետք :

2. ԽԱՍԿԱԼ . Բնկ. 108 տուն Հայ, 284 արու, 275 էջ. 1 տուն Բողոքական հայ . 40 անձ Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և շերամագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ : Վարժ. 1, Յակոբեան, ձմեռը՝ մանուկ 52, ամառը՝ մանուկ 30 . ձմեռը աղջիկ 30, ամառը 15 . Ուս. Քրիստ. հայկ. Եկեւ. Երաժշտ. Ծիւն տարեկան 1440 զըշ. Եկեղեցիէն :

8.

ԹԱՐՔԵՐԻ ՍՈՒՋԱՐԻՍՏԵՑ

ԽԱՐՔԵՐԻ ԳԱՂԱՔ . Բնկ. Հայ՝ 543 տուն,

884 այր, 908 կին, 945 մանուկ, 692 աղջիկ. 50 տուն Բողոքական հայ (2 Ժողովարան, 3 վարժարան, և 2 գիշերօթիկ՝ մին արական և միւսն իգական) : Արհ. Վաճառական և զանազան արհեստաւոր : Եկեւ. 5, Ս. Կարապետ, Ս. Յակոբ, Ս. Նշան, Ս. Սաեկաննոս, Ս. Սարգիս : Վարժ. 5, Ս. Կարապետի, Ս. Յակոբայ, Ս. Նշանի, Ս. Սաեկաննոսի և Սմառեան (Երկսեռ), մանուկ 340, աղջիկ 70 . Ուս. Քերականութիւն, ճարտասանութիւն, պատմութիւն ազգ. տաճկ. Թու. Ծիւն տարեկան 5600 զըշ. Եկեղեցիներէն, 2000՝ ընկն. բուխնէն :

ԹԵՄ ԽՐԲԵՐԻՒ

1. ՄԵՋՐԵ (Մամուր-էթ իւշ աղիզ) . Բնկ. Հայ՝ 202 տուն, 388 այր, 440 կին, 355 մանուկ, 315 աղջիկ . 8 տուն Բողոք. հայ (1 Ժողովարան և 1 վարժարան) . 7 տուն Հուս. հայ (ուսին 1 Եկեղեցի և 1 վարժարան) : Արհ. Վաճառական, Եկեւ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս : Վարժ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգսի . մանուկ 140 . Ուս. Քերականութիւն, ընթերց. Ծիւն տարեկան 3450 զըշ. Ժողովրդէն :

2. ՀԻՍՒԵՆԵԿ . Բնկ. Հայ 374 տուն, 586 այր, 643 կին, 714 մանուկ, 531 աղջիկ. 20՝ տուն Բողոք. հայ (1 Ժողովարան և 1 վարժարան) . 1 տուն Հուս. հայ, Արհ. Հողագործ և կտուագործ : Եկեւ. 1, Ս. Վառվառէ : Վարժ. 2, Ս. Վառվառեայ և Հայկեան ընկերութեան, մանուկ 95 . Ուս. Քերականութիւն, ընթերց. Ծիւն տարեկան 3000 զըշ. 1200 ը՛ Եկեղեցիէն, 1800 ը՛ ընկերութեանէն :

3. ՔԵՍՐԻԿ . Բնկ. 280 տուն Հայ, 640 այր՝ 533 կին, 450 մանուկ, 355 աղջիկ . 8 տուն Բողոք. հայ (1 Ժողովարան և 1 վարժարան) . Հուս. հայ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս (Ս. Աստուածածին և Ս. Մամաս աւերակ) : Վարժ. 1, Ս. Սարգսի, մանուկ 50 . Ուս. Ընթերց. Ծիւն տարեկան 1200 զըշ. Ժողովրդէն :

4. ՀՈՂԵ . Բնկ. 143 տուն Հայ, 459 այր, 311 կին, 138 մանուկ, 126 աղջիկ . 18 տուն Բողոք. հայ (1 Ժողովարան և 1 վարժարան) : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գեորգ : Վարժ.

1. Ս. ԳԵՐԳՈՅ. Բն. մանուկ 45. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

5. ՓԵՐՉԵՆՃ. Բն. 125 տուն Հայ, 250 այր, 286 կին, 250 մանուկ, 130 աղջիկ. 12 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան), Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին. Վարժ. 1, Ս. Աստուածածնայ. մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

6. ԻՋՄԷ. Բն. 120 տուն Հայ, 351 այր, 224 կին, 177 մանուկ, 136 աղջիկ. 15 տուն Բողոքական Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան), Աբ. Հողագործ. և Կաշիակար. Եկէշ. 1 Ս. Նիկողոս. Վարժ. 1, Ս. Նիկողոս. մանուկ 50. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

7. ԵՂԵԿԻ. Բն. 128 տուն Հայ, 331 այր, 389 կին. 162 մանուկ, 223 աղջիկ. 1 տուն Բողոքական Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան), Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Նշան. Վարժ. 1, Ս. Նշանի. մանուկ 35. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

8. ԽՈՒՅԻՆ. Բն. 259 տուն Հայ, 501 այր, 351 կին, 247 մանուկ, 165 աղջիկ. 20 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան և 1 վարժարան), Աբ. Հողագործ և Խաղախորդ. Եկէշ. 1, Ս. Ստեփաննոս :

9. ՍՈՐՍԵՐԷ. Բն. 170 տուն Հայ, 335 այր, 580 կին. 583 մանուկ, 421 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. 1, Ս. Կարապետի, մանուկ 60. Ուս. Ընթերց. :

10. ԹԱՂԷՄ. Բն. 200 տուն Հայ, 478 այր, 353 կին, 169 մանուկ, 165 աղջիկ. 10 տուն Հառ. Հայ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Ս. Աստուածածնի, մանուկ 43. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 600 զր. ժողովրդէն :

11. ԳՆՂՎԱՍՏ. Բն. 43 տուն Հայ, 89 այր, 74 կին. 32 մանուկ, 52 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. մանուկ 15. Ուս. Ընթերց. :

12. ԱՂՁԵՍՏԱ. Բն. 60 տուն Հայ, 249 այր, 146 կին. 97 մանուկ, 85 աղջիկ. 2

տուն Բողոք. Հայ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. մանուկ 25. Ուս. Ընթերց. :

13. ՎԱՐՍՐԷ. Բն. 78 տուն Հայ, 251 այր, 146 կին. 128 մանուկ, 119 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1 : Վարժ. մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

14. ՇԸՏԹԻԼ. Բն. 95 տուն Հայ, 235 այր, 185 կին, 69 մանուկ, 89 աղջիկ. 3 տուն Հառ. Հայ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. մանուկ 40 :

15. ԵՐԾՄԱԿ. Բն. 70 տուն Հայ, 139 այր, 130 կին. 92 մանուկ, 95 աղջիկ. 5 տուն Բողոք. Հայ (1 վարժարան) : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 30 : Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

16. ՍԱՐԸ ԳՍՄԻՔ. Բն. 80 տուն Հայ, 210 այր, 200 կին, 145 մանուկ, 54 աղջիկ. 5 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան և 1 վարժարան) : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, Ս. Սարգիս, մանուկ 35. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

17. ԹՂԱՍՏՅԻ. Բն. 11 տուն Հայ, 23 այր, 24 կին, 20 մանուկ, 10 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. ԳԵՐԳ. Վարժ. մանուկ 17 :

18. ԳՈՆՍԿ ՍԼՄԱՔ. Բն. 44 տուն Հայ, 83 այր, 86 կին, 65 մանուկ, 35 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. ԳԵՐԳ. Վարժ. 1, Ս. ԳԵՐԳՈՅ, մանուկ 20. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

19. ԽՐԵՆԻԿ. Բն. 8 տուն Հայ, 19 այր, 8 կին, 34 մանուկ, 26 աղջիկ : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. ԳԵՐԳ. Վարժ. մանուկ 15 :

20. ՍՈՐԵՆԻԿ. Բն. 82 տուն Հայ, 198 այր, 189 կին, 178 մանուկ, 130 աղջիկ. 12 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան) : Աբ. Հողագործ. Եկէշ. 1, Ս. Պարսամալ : Վարժ. 1, Ս. Պարսամալ, մանուկ 30. Ուս. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

21. ՎԵՐԻ ԽՈՒՆ. ԲՆՎ. 110 տուն Հայ, 393 այր, 283 կին, 110 մանուկ, 123 աղջիկ . 8 տուն Բողոք . Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան) : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին՝ Վարժ. 1, Ս. Ստուածածնայ . մանուկ 30 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 700 դր. ժողովրդէն :

22. ԳՈՒՐ. ԲՆՎ. 130 տուն Հայ, 482 այր, 246 կին, 253 մանուկ, 165 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. 1, Ս. Կարապետի, մանուկ 30 . Ուս. Ընթերց. :

23. ԱՌՈՒՐ. ԲՆՎ. 71 տուն Հայ, 205 այր, 151 կին, 86 մանուկ, 38 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, Ս. Գէորգայ . մանուկ 12 . Ուս. Ընթերց. :

24. ՄՈՒՌԻ. ԲՆՎ. 34 տուն Հայ, 68 այր, 53 կին, 58 մանուկ, 38 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. մանուկ 30 . Ուս. Ընթերց. :

25. ԼԱՍԻՍԻ. ԲՆՎ. 140 տուն Հայ, 503 այր, 245 կին, 103 մանուկ, 78 աղջիկ . 20 տուն Բողոք . Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան) : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Ս. Աստուածածնայ . մանուկ 40 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

26. ԶԱՐԴԱՐԻՉ. ԲՆՎ. 29 տուն Հայ, 67 այր, 99 կին, 44 մանուկ, 37 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Վարժ. մանուկ 15 . Ուս. Ընթերց. :

27. ՇԵՅԻ ԶԱՅԻ ՎԵՐԻ. ԲՆՎ. 65 տուն Հայ, 245 այր, 108 կին, 72 մանուկ, 59 աղջիկ . 15 տուն Բողոքական Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան) : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 33 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 500 դր. ժողովրդէն :

28. ԳԱՅԼՈՒ. ԲՆՎ. 29 տուն Հայ, 40 այր, 44 կին, 36 մանուկ, 22 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Մանուկ 25 . Ուս. Ընթերց. :

29. ՎԱՐԴԱԹԻ. ԲՆՎ. 55 տուն Հայ, 68 այր, 77 կին, 69 մանուկ, 47 աղջիկ : Աբճ .

Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 40 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

30. ՇԱՄՈՒՇ. ԲՆՎ. 46 տուն Հայ, 99 այր, 88 կին, 77 մանուկ, 64 աղջիկ : Մեկ տուն Բողոք . և երկու տուն Հոմ . Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, Ս. Սարգիսի, մանուկ 20 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 800 դր. ժողովրդէն :

31. ՄՈՒՋՈՒՐ ՕՂԻՒ. ԲՆՎ. 74 տուն Հայ, 238 այր, 235 կին, 104 մանուկ, 63 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս : Վարժ. 1, Ս. Մինասայ . մանուկ 30 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

32. ԽԵՐԱՅ. ԲՆՎ. 52 տուն Հայ, 83 այր, 84 կին, 77 մանուկ, 33 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մերկերիս :

33. ԵԼԷՄԻ. ԲՆՎ. 15 տուն Հայ, 40 այր, 87 կին, 32 մանուկ, 25 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, Ս. Գէորգայ, մանուկ 14 . Ուս. Ընթերց. Ծեփ տարեկան 400 դր. ժողովրդէն :

34. ԶԱՌՈՎ. ԲՆՎ. 13 տուն Հայ, 35 այր, 35 կին, 25 մանուկ, 12 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ :

35. ՎԱՐԻՇԵՆԿ. ԲՆՎ. 5 տուն Հայ, 19 այր, 17 կին, 16 մանուկ, 11 աղջիկ : Աբճ . Հողագործ :

Այս ցուցակն դուրս հանած են իւրեք վարժի Թեմբը :

9.

ՉԸՆԹՈՒՇ, ՀԱՄԱՐՈՒ ՎԱՆՈՅ

ՏԵՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՔԵՒԻ

1. ԶՆԿՈՒՇ. ԲՆՎ. Հայ. 70 տուն Հոմ. Հայ (1 Եկեւ. 1 վարժարան) . 40 տուն Բողոքական Հայ (1 վարժարան, 1 ժողովարան) . 400 տուն Տաճիկ : Աբճ . Կոչկախար, ոմանք պէզաղ, զմանառական, դարբին, արմատիկ և այլ արհեստուորք : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ :

Վարժ. 1, մանուկ 105. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 600 ղրչ, ժողովրդէն: (Հումմակաւանայ եւ Բողջբականայ զարժարանները ձրի ըլլալով, աղայը հոն կը յաճախեն):

2. ԱՏԻՇ. Բն. Հայ. 12 տուն Տաճիկ: Արհ. Յոյժ նուազ 1 ղարբն, 1 կոչկակար և 1 սարկիշ և այլք ամենեքեան ի Պօլլա տարարնակ: Եկեւ. 1, Ս. կարապետ: Վարժ. 1, մանուկ 106, աղջիկ 7. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 700 ղրչ. ի Պօլլա պանդխտող ժողովրդէն:

10.

ԶԵՅՔՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԵՍ

ԶԵՅՔՈՒՆ. Արհ. կրկաթագործ և երկաթի հանք կը բանեցնեն: Վարժ. 2, Ս. Փրկչի, Ս. Աստուածածնի: Եկեւ. 5, Ս. Լուսաորիշ, Ս. Աստուածածին, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս, Ս. Սարգիս: Վարժ. մէկ գլխերօթիկ մանուկ 12. և 5 ծագկոց. մանուկ 600. Ուսմ. ընթերց. գիր, թու. Մեխ+ տարեկան 3000 ղրչ. ի չափ եկեղեցիներէն:

ԹԵՄ ԶԵՅՔՈՒՆԻ

1. ԱԼԱՊԱՆ ԶԱԳՈՏԵՐԷ. Բն. 100 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. կարապետ: Վարժ. 1, մանուկ 20. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 366 ղրչ. ժողովրդէն:

2. ԱԼԱՊԱՆ ԱՌԱԳՆԱԿ. Բն. 50 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ:

3. ԱԼԱՊԱՆ ՂԱԼՇԱՆԿ. Բն. 50 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ:

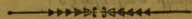
4. ՄԵԽԱ. (երկու փոքր գիւղերով) Բն. 460 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս:

5. ԱԼՊԵՍԱՆ. Բն. 120 տուն Հայ. 10 տուն Բողջբական հայ. 2000 տուն Տաճիկ, Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 2, Ս. Գէորդ, Ս. Յակոբ: Վարժ. 1, մանուկ 400. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 4000 ղրչ. ժողովրդէն:

6. ԵԱՐՓՈՒՋ. Բն. 70 տուն Հայ. 4 տուն Բողջբ. հայ. 800 տուն Տաճիկ. Արհ. Հողա-

գործ: Եկեւ. 1, Վարժ. 1, մանուկ 60. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 600 ղրչ. ժողովրդէն:

7. ԵՏԻՅԵՃԷ. Բն. 25 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Վարժ. 1, Ս. Աստուածածնայ մանքին մէջ. մանուկ 25. Ուսմ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 400 ղրչ. ժողովրդէն:

11.

Շ. ԳՐԱՂԻՍԱՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԵՍ

Շ. ԳՐԱՂԻՍԱՐ. Բն. 500 տուն Հայ. 150 տուն Յոյն. 2 տուն Բողջբ. (1 վարժ. 1 ժողով.) 2000 տուն Տաճիկ: Արհ. Վաճառական, կտաւագործ, դերձակ, կոչկակար, երկաթագործ, դարբն, մաղաղործ և հողագործ ևն: Եկեւ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Փրկչի: Վարժ. 3, Մուշեղեան, Փրկչեան, Աշխենեան, մանուկ 400, աղջիկ 150, Ուսմ. կրօնագիտութիւն, Հայկ. թուա. երաժշտ. Ազգ. պատմ. աշխարհ. տաճ. անգլ. բնագիտութիւն, բարոյական. Մեխ+ տարեկան 150 ոսկի կալուածներէ և ժողովրդէն կիսով չափ:

ԹԵՄ Շ. ԳՐԱՂԻՍԱՐԻ

1. ԵՒՊԵՌԻ. Բն. 60 տուն Հայ. 6 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ, մաղաղործ և հասկտագործ: Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ: Վարժ. 1, Յակոբեան, մանուկ 55. Ուսմ. Գրիտա. քեր. երաժշտ. ընթերց. Մեխ+ տարեկան 10 ոսկի ժողովրդէն:

2. ԱՆԵՐԵՒ. Բն. 45 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ, ջրեպան, քարագործ և մէկ քառորդը պանդխտ: Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Վառվառեան, մանուկ 40. Ուսմ. ընթերց. գիր, երաժշտ. Մեխ+ տարեկան 8 ոսկի եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

3. ՊՈՒՆԵՏԻՏ. Բն. 25 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ, ջրեպան, մաս մ'ալ պանդխտութեամբ: Եկեւ. 1, Ս. Գէորդ: Վարժ. 1, մանուկ 27. Ուսմ. ընթերց. գիր, երաժշտ. Մեխ+ տարեկան 6 ոսկի եկեղեցւոյ եկամուտներէն և ժողովրդէն:

4. ԳՐՏԱՆԻ . ԲՆԿ . 70 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ , մաղազործ : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորդ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 45 :

5. ՍԵՍ . ԲՆԿ . 35 տուն Հայ . 25 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Երկրտաան առաքելաբ . (Կանթ) : Վ . րբ . 1 , մանուկ 25 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 6 ոսկի ժողովրդէն :

6. ԱՆՌԻՄՍՍ . ԲՆԿ . 160 տուն Հայ . 60 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 2 , Ս . Աստուածածին , Ս . Սարգիս : Վ . րբ . 2 , մանուկ 65 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 17 ոսկի ժողովրդէն :

7. ԵՆԻ ԳՐՈՎ . ԲՆԿ . 13 տուն Հայ . 7 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Մկրտիչ : Վ . րբ . 1 :

8. ԲԵՆԻՔ . ԲՆԿ . 120 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 2 , Ս . Աստուածածին , Ս . Յակոբ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 67 . Ուս . Ընթերց . զիր , երաժշտ . Թու . Ծախտարեկան 10 ոսկի եկեղեցիէն և ժողովրդէն :

9. ԵՍԿԻՔԷՆԻՐ . ԲՆԿ . 20 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս : Վ . րբ . 1 :

10. ՄԵԱԿՆՈՑ . ԲՆԿ . 80 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ և հովիւ : Եկեւ . 2 , Ս . Արթիւս , Ս . Յակոբ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 55 . Ուս . Գեր . Ընթերց . Ծախտարեկան 8 ոսկի եկեղեցւոյ եկամուտներէն և ժողովրդէն :

11. ԿՐԹԱՆՈՑ . ԲՆԿ . 35 տուն Հայ . 25 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորդ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 15 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 6 ոսկի եկեղեցւոյ եկամուտներէն և ժողովրդէն :

12. ԳՈՄԵՏՏՈՒՆ . ԲՆԿ . 20 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին :

13. ԱՂԱՎԱՆՍ . ԲՆԿ . 55 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վ . րբ . (կը նորոգուի) :

14. ԱՂԱՄՈՒՆԻԿ . ԲՆԿ . 20 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Լուսաւորիչ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 20 . Ուս . Ըն-

թերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 4 ոսկի եկեղեցւոյ եկամուտներէն և ժողովրդէն :

15. ՎՍԻՐԻ ԱՄՊՏԵՐ . ԲՆԿ . 80 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 2 , Ս . Աստուածածին , Ս . Նան (Կանթ) : Վ . րբ . 1 , մանուկ 65 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 8 ոսկի եկեղեցիներէն և ժողովրդէն :

16. ՎԵՐԻ ԱՄՊՏԵՐ . ԲՆԿ . 123 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Կարապետ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 65 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 7 ոսկի ժողովրդէն :

17. ՍԵՎԻՆՏԻԿ . ԲՆԿ . 23 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Ոսկերբան :

18. ԱՊՍԵՍԱՅ . ԲՆԿ . 30 տուն Հայ . 15 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Պօղոս և Պետրոս : Վ . րբ . 1 :

19. ԱՎՍՈՒՆՏՈՒ . ԲՆԿ . 10 տուն Հայ . 25 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ :

20. ԴՍՒՈՆՅԱ . ԲՆԿ . 10 տուն Հայ . 20 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ (նոր կը շինուի) :

21. ԱՂՈՒԱՆԻՍ . ԲՆԿ . 40 տուն Հայ . 20 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորդ : Վ . րբ . 1 , մանուկ 30 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 6 ոսկի եկեղեցւոյ եկամուտներէն և ժողովրդէն :

22. ՄԱՆՍԻՅ . ԲՆԿ . 35 տուն Հայ . 1 տուն Տաճիկ : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վ . րբ . 1 , մանուկ 14 , աղջիկ 3 . Ուս . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 4 ոսկի ժողովրդէն :

23. ԲԵՉԵՆԱՐՏ . ԲՆԿ . 50 տուն Հայ միայն : Արճ . Հողագործ , հովիւ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վ . րբ . (կարճեալ սենեակ) մանուկ 35 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 5 ոսկի ժողովրդէն :

1. Այս փնտիկն բոլոր դիպեցերս ժողովրդաց մէջն ասոր երկիրներն պանդխտութեան վրայն :
2. Թանկարանի թէ մը այս քաղաքին զուրմ ժողովրդէն , թէ և շապին Գարաբաղի Առաջորդութեան կը բարբերի :

12.

ԱՂԻՐԱՆՈՒՊՈՒԽՍ ԱՌՁԱՆՈՐԳԱՆԻՍ

ԱՂԻՐԱՆՈՒՊՈՒԽՍ. Բնի. 800 տուն Հայ. 13 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան). 5000 տուն Յայն. 1000 տուն Հրեայ. 6500 տուն Տաճիկ. 19 տուն Բողոք. յայն. 30 տուն Լատին: Արհ. 1/3 մաս Վաճառական, և այլ արհեստաւորք: Եկէշ. 2, Ս. Թորոս, Ս. Կարապետ: Վարժ. 2, Արշակունեան, Թորգոմեան, մանուկ 286, աղջիկ 197. Ուսմ. Հայ. տաճ. զաղ. աշխ. Թուա. ձեռագործ, գեղազր. գծագր. ալեգրադրութիւն. Ծախտարեկան 42000 զր. վարժարանի եկամուտներէն, եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

ԹԵՄ ԱՂԻՐԱՆՈՒՊՈՒՍՈՅ

1. ՏԻՄԻԹՅԱ. Բնի. 32 տուն Հայ, Արհ. 3որենի վաճառական և այլ արհեստաւոր: Եկէշ. 4, Ս. Գէորգ: Վարժ. 4, Սանուց, մանուկ 18, աղջիկ 12. Ուսմ. Քեր. Ս. պատմ. ընթերց. յունարէն. Ծախտարեկան 2700 զր. եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

2. ԿԻՄԻՆՅԱՆ. Բնի. 43 տուն Հայ, Արհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր: Եկէշ. 4, Ս. Լուսաւորիչ: Վարժ. 4, Արիստակեան, մանուկ 30, աղջիկ 20. Ուսմ. Քեր. Թու. երաժշտ. ընթերց. Ծախտարեկան 7200 զր. եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

3. ԽՍԻՄԵԱ. Բնի. 30 տուն Հայ, Արհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր: Եկէշ. 4, Ս Ստեփաննոս: Վարժ. 4, Ս. Ստեփաննոս, մանուկ 26. Ուսմ. Ս. պատմ. ընթերց. Ծախտարեկան 3600 զր. եկեղեցիէն:

4. ՅԻՒԼՊԷ. Բնի. 110 տուն Հայ, Արհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր: Եկէշ. 4, Ս. Գէորգ: Վարժ. 2, Ս. Գէորգ, Ս. Վառվառայ, մանուկ 35, աղջիկ 40. Ուսմ. Քեր. Թու. երաժշտ. աստղագործ. ընթերց. գիր. Ծախտարեկան 9000 զր. եկամուտներէ և ժողովրդէն:

5. ՓԱՋԱՐՃԵՍ. Բնի. 31 տուն Հայ, Արհ. Ընդհանրապէս դերձակ: Եկէշ. 4, Ս. Ստե-

փաննոս: Վարժ. 4, մանուկ 12. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 1000 զր. ժողովրդէն:

ԹՃՃԵՐՈՆ ԱՋ ԸՆԿՈՂ ՈՐԻՆ ԱՐԳՈՅ ԹԻՆ Ը ԸՆՆ ԿԸՐ- ցած դանկէ:

13.

ԲԱՂԷՇ ՍՈՍՋՆՈՐԳԱՆԻՍ

ԲԱՂԷՇ. Բնի. Հայ. 30 տուն Բողոք. Հայ (3 վարժարան): Արհ. Վաճառական, հտաւագործ, կարմիր ներկարար, պատմաճի, և այլ արհեստաւոր: Եկէշ. 3, Կարմիրակ, Ս. Յովհանն (Ամիրոջայ վանուց մէջ), Ս. Սարգիս, Հիմի խորան, Ս. Գէորգ: Վարժ. 4, Վարդանեան, Մեղրովպեան, Լուսաւորչեան, Ս. Սարգիս. մանուկ 303. Ուսմ. Քեր. երաժշտ. ընթերց. գիր, Թու. տաճ. Ս. պատմ. Ազգ. պատմ. Ծախտարեկան 7180 զր. եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

ԹԵՄ ԲԱՂԷՇՈՅ

1. ՊՈՒ. Եկէշ. 4:
2. ՅԱՆՐ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Ստեփաննոս:
3. ՅԱՔ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Գէորգ:
4. ՏՈՓ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. Ս. Սարգիս:
5. ՏԱՏՏՈՓ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Յովհաննէս:
6. ՆԵԼ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Սարգիս: Վարժ. 4, Մուշեղեան, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 500 զր. ժողովրդէն:
7. ԿԱՐՏ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Սիմոն:
8. ԽԱՐԳ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Գէորգ:
9. ՕՐԱՍԿ. Արհ. Հողագործ:
10. ՄԱՊՈՒ. Արհ. Հողագործ: Եկէշ. 4, Ս. Գէորգ:

11. ՎԱՆԻԿ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 ,
Ս . Սարգիս :

12. ԽԱՐՉԻՏ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Թորոս :

13. ՎԱՆԻԿ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Գէորգ :

14. ՍԱՍԵՆՏ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Աստուածածին :

15. ԵՂԿԱՍ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Թէոդորոս :

16. ԿԵՐԻՍ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 ,
Ս . Եղիշէ :

17. ԳԵԼՃՕՔ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
աւերակ :

18. ՄՈՃԿՈՆՔ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
2 , Ս . Աստուածածին , Ս . Յօհանն : (Աթանա-
զինէ անուն վանք մ'ունի , վանահայրը աշ-
խարհականն) :

19. ՊԱՍ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Գէորգ :

20. ՈՍՏԻՆ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Գէորգ :

21. ԳՈՄՍ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
(Գոմոց վանքին մէջ) :

22. ՂՈՒԼԹԻԿ . (1 տուն Բողոքական Հայ) :
Արհ . Մըլոճի , բրուտ , Հողագործ : Եկեւ . 3 ,
Ս . Գէորգ , Ս . Յովհաննէս , Ս . Յովնան :
Վարժ . 2 , Հայրենասիրաց , մանուկ 50 , աղջիկ
20 . Ուսմ . Գեր . ընթերց . Ծեփ + տարեկան
4000 զրբ . ժողովրդէն . Իսկ աղջկանց ձրի է :

23. ԿԾՈՒԱԿ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Գէորգ :

24. ԴԱՏՈՒԱՆ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
4 , Ս . Թորոս :

25. ՈՒՐՏԱՔ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 2 ,
Ս . Գէորգ , Ս . Աստուածածին :

26. ԽՆՁՈՐԳԻՆ ԵՒ ՊԱԼՈՒԱՅՔ . Արհ . Հո-
ղագործ : Եկեւ . ունին :

27. ԽԱՌԻՒՒՒ ԵՒ ԾՈՒՍՐ . Արհ . Հողա-
գործ : Եկեւ . ունին :

28. ԿԱՄԱՍ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
Քառասուն մանուկ :

29. ՓԱՓԵԼԵՆ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Աստուածածին :

30. ՄՋՐԱՏ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,

31. ԽԱՐՏԿՈՂ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Գէորգ :

32. ՓԱՐԻՍԵՆԴ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
4 , Սրբոց Աստվածանց :

33. ՄԱՐԳՈՐԳ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
4 :

34. ՀՈՐՄԻՒՋ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,

35. ԽՄՊԵՂՈՒՐ . Արհ . Հողագործ : Ե-
կեւ . 4 :

36. ԱՄՊ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 :

37. ԹՈՒՆ . Եկեւ . 4 :

38. ԱՆՔՅՈՐՈՐ . Բն . 8 տուն Հայ մի-
այն :

Բաղրէլ թեմին գիւղերից բնակչւքը միայն Հայ են
և թիւը ծանուցուած չէ :

Այս վիճակին մէջ կը գտնուին նաև Պրսայ վանք ,
Խնդրակատարի վանք , Աստուածատրոյ վանք և Թուճ
աւարեալի և Լաւեի վանք :

14 .

ՉՄՇԿԱՅԱԳ ԱՌԱՋՆՈՐԳԱՆԵՍ

ՉՄՇԿԱՅԱԳ . 8 տուն Բողոքական Հայ
(1 ժողովարան) : Արհ . Փորրիկ մաս մը վաճա-
ռական : Եկեւ . 2 , Ս . Աստուածածին , Ս .
Թորոս , Վարժ . 2 , Մամիկոնեան Պարթևեան՝
մանուկ 170 . Ուսմ . Գեր . ճարտ . թու . ըն-
թերց . Ծեփ + տարեկան 4420 զրբ . Եկեղեցի-
ներէն :

ԹԵՄ ՉՄՇԿԱՅԱԳԻ

1. Կ . ՄԱՏԵՆ . 10 տուն Բողոք . Հայ
(1 ժողովարան) . 15 տուն Յոյն : Արհ . մաս մը
վաճառական : Եկեւ . 2 , Ս . Աստուածածին ,
Ս . Կարապետ : Վարժ . 4 , ՄԵՍՐՈՎԿԱՆ , մա-
նուկ 28 . Ուսմ . Գեր . ազգ . պատմ . ընթերց .
Ծեփ + տարեկան 1000 զրբ . Եկեղեցիէն :

2. ՀԱՋԱՐԻ . Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 4 ,
Ս . Երրորդութիւն : Վարժ . 4 , Սմբատեան :

մանուկ 20 • Ուսմ. Ընթերց. Ծախ տարեկան 800 ղր. ժողովրդէն :

3. ՄԱՄՍԱ. 2½ տուն Հայ յոյն, 6 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, Թորոգմեան, մանուկ 33. Ուսմ. Քեր. Ընթերց. Ծախ տարեկան 800 ղր. ժողովրդէն :

4. ՄԵՐՆԱ. 25 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Յովնանէս : Վարժ. 1, Սահակեան, մանուկ 25. Ուսմ. Քրիստ. Ընթերց. Ծախ (ճրխ) :

5. ԿԱՐՄԻ. 35 տուն Տաճիկ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 15. Ուսմ. Քեր. Ընթերց. Ծախ տարեկան 900 ղր. ժողովրդէն :

6. ՄԻԱՏՈՒՆ. Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Բաղդատունեան, մանուկ 30, աղջիկ 15. Ուսմ. Քրիստ. ըեր. Ընթերց. Ծախ տարեկան 4200 ղր. ժողովրդէն :

7. ԲԱՂԱԲՈՆ. 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

8. ՄՈՐԸԵՍԱՅ. 12 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

9. ՄԷՋԻՐԷ. 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորիչ :

10. ՊԱԳՃԷՃԻԿ. Արհ. Հողադործ : Եկեւ. (մատուռ) :

11. ԽԱՐԱՍԱՐ. 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. (մատուռ) :

12. ՊՈՒՍՏԻ. 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. (մատուռ) :

13. ՊԵՐԻՒ. 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

14. ՊԵՏՐԷԹԻ. Արհ. Հողադործ : Եկեւ. (մատուռ) :

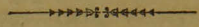
15. ԵՐԵՅԱԳՐԱԿ. Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Խաչ :

16. ՄՈՒՌՆԱՅԻ. Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

17. ՅԱՂԹՈՒԿ. Արհ. Հողադործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 12.

Ուսմ. Ընթերց. Ծախ տարեկան 500 ղր. ժողովրդէն :

Այս վիճակին Հայ ժողովրդեան թիւը ծանուցուած է և մեծ մասը աստ անդ զը պահելովսի :

15.

ԱՐՂՆՈՒ ՄԱՏԷՆ

ԱՐՂՆՈՒ ՄԱՏԷՆ. Բնկ. 125 տուն Հայ, 300 տուն Տաճիկ, 300 տուն [Յոյն, 5 տուն Բողոք. Հայ : Արհ. Մատչենճի : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 36. Ուսմ. Քեր. երաժշտ. Ընթերց. Ծախ տարեկան 1500 ղր. ժողովրդէն :

ԹԵՄ ԱՐՂՆՈՒ ՄԱՏԷՆԻ

1. ԱՐՂՆԻ. Բնկ. 243 տուն Հայ, 400 տուն Տաճիկ. 10 տուն Բողոքական Հայ : Արհ. կտաւազործ և գործաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 2, մանուկ և աղջիկ 100. Ուսմ. Քեր. երաժշտ. Ընթերց. Ծախ տարեկան 1000 ղր. վանքէն և ժողովրդէն :

2. ՓԱՅԱՍԼԻ. Բնկ. 24 տուն Հայ. 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Աճխազործ, գործաւոր, կտաւազործ : Եկեւ. 1, (մատուռ) : Վարժ. մանուկ և աղջիկ 15. Ուսմ. երաժշտ. Ընթերց. Ծախ տարեկան տուն զըլու շինիկ մը ցորեն :

3. ԱԿԻԼ. Բնկ. 101 տուն Հայ. 250 տուն Տաճիկ. Արհ. Էսկիճի, կտաւազործ, գործաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Թաղաւոր : Վարժ. մանուկ 35. Ուսմ. Քեր. Ընթերց. Ծախ տղոցմէ :

4. ԹԼՊԱՐՏԱՍ. Բնկ. 12 տուն Հայ միւսայն : Արհ. Էսկիճի, աճխազործ : Եկեւ. 1, (մատուռ) : Վարժ. մանուկ 8. Ուսմ. Ընթերց. Ծախ տարեկան տուն զըլու շինիկ մը ցորեն :

5. ՓԻՐԱՍ. Բնկ. 22 տուն Հայ. 400 տուն Տաճիկ : Արհ. Էսկիճի, աճխազործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ և աղջիկ 12. Ուսմ. Ընթերց. գիր. Ծախ տարեկան տուն զըլու շինիկ մը ցորեն :

6. ՀԻՐԵՍԱՆ. Բնկ. 18 տուն Հայ. 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Տիւրկէր, կտաւազործ :

Եկեալ . (մատուռ) : Վարժ . 1 , մանուկ և աղջիկ 41 . Ուսմ . Ընթերց . գիրք : Ծախտարեկան տուն զրուխ շինիկ մը ցորեն :

7. ՏՈՒՆԱԿ . Բն . 8 տուն Հայ . 30 տուն Տաճիկ : Արհ . Էսկիճի , չուլճի : Եկեալ . 4 , (մատուռ) : Վարժ . 1 , մանուկ և աղջիկ 7 . Ուսմ . Ընթերց . գիրք . Ծախտարեկան տուն զրուխ շինիկ մը ցորեն :

8. ՋԵՐՄՈՒԿ . Բն . 82 տուն Հայ . 50 տուն Տաճիկ . 200 տուն Տաճիկ . 45 տուն Բողոքական : Արհ . Կոչկակար , տէմիրճի , ջրաղաց , կտաւազործ : Եկեալ . 4 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 2 , մանուկ 50 , աղջիկ 21 . Ուսմ . Ընթերց . երաժշտ . Ծախտարեկան 4200 զր . ժողովրդէն :

9. ԿՈՒՃԻԿ . Բն . 50 տուն Հայ միայն : Արհ . կտաւազործ և զերձակ : Եկեալ . 4 , Ս . Նշան : Վարժ . 4 , մանուկ 25 , աղջիկ 6 . Ուսմ . Քեր . ընթերց : Ծախտարեկան 500 զր . ժողովրդէն :

16.

ԱԿՆ ԱՌԱՋԵՆՈՐԴԱՆՍ

ԱԿՆ . Բն . Հայ (անորոշ) . 4200 տուն Տաճիկ . 7 տուն Բողոք . Հայ (1 վարժ) . Արհ . Մեծ մասը պանդխտութեամբ , մասնաւոր վաճառական , զերձակ , ոստայնանիկ , կոչկակար , դարբին , երկաթագործ , հիւսն , եղացմաճի , ևն : Պանդխտութեան վերադարձողն ալ պարտաւ ժամաւաճառութեամբ : Եկեալ . 2 , Ս . Գէորգ : Ս . Աստուածածին : Վարժ . 2 , Ներսէսեան , Նարեկեան և 4 մասնաւոր վարժարան , մանուկ 360 . Ուսմ . Հայկ . թու . աշխարհ . աղք . պատմ . կրօնագիտութիւն , Ս . պատմ . քրիստ . երաժշտ . դաղ . տաճ . ընթերց . գիրք : Ծախտարեկան 47600 զր . եկեղեցիէն և ժողովրդէն :

ԹԵՄ ԱԿՆԱՅ

1. ԱՊՈՒՅԵՆՈ . Բն . Հայ (անորոշ) . 200 տուն Տաճիկ : Արհ . Պանդխտութիւն և այլ ար-

հետաւոր : Եկեալ . 4 , Ս . Նշան , Վարժ . 4 , Ս . Նշանայ . մանուկ 440 . Ուսմ . Հայկ . թու . Ս . և Ազգային պատմ . երաժշտ . ընթերց . տաճ . Ծախտարեկան 6000 զր . դպրոցի համար և զած դրամագլխէն :

2. ԿԱՄԱՐԱԿԱՊ . Բն . Հայ (անորոշ) . 25 տուն Տաճիկ : Արհ . Պանդխտութիւն և այլ արհեստաւոր : Եկեալ . 2 , Ս . Աստուածածին , Ս . Գէորգ (մատուռ) : Վարժ . 4 , Սրամեան , մանուկ 400 . Ուսմ . Քրիստ . քեր . ճարտ . թու . աշխարհ . դաղ . տաճ . ընթերց . Ծախտարեկան 40000 զր . եկեղեցիէն և ժողովրդէն :

3. ԲԵՆԿԵԱՆ . Բն . Հայ միայն : Արհ . Հողագործ , ջրեպան , պանդխտութիւն : Եկեալ . 3 , Ս . Հրեշտակապետ , Ս . Աստուածածին , Ս . Կրեք մանկունք : Վարժ . 4 , Մերուպեան , մանուկ 90 . Ուսմ . Քրիստ . քեր . ճարտ . թու . աշխ . աղք . պատմ . զեղար . երաժշտ . դաղ . տաճ . Ծախտարեկան 6700 զր . ժողովրդի յատկացեալ դրամագլխէն և եկեղեցիէն :

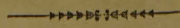
4. ԿԱՐՈՒՇԱՏ . Բն . Հայ (անորոշ) . 20 տուն Տաճիկ : Արհ . Պանդխտութիւն , այդեզործ , բանուր : Եկեալ . 4 , Ս . Աստուածածին , (և մէկ մեծաստան Ս . Կոզմոշ զիւղին մօտ) , 45 մանուկ կամարակապ զիւղի վարժարանը կ'երթան :

5. ԼԻՃ . Բն . Հայ (անորոշ) . 40 տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ , պանդխտութիւն և այլ արհեստաւոր . Եկեալ . 4 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 4 , մանուկ 50 . Ուսմ . Քեր . ընթերց . գիրք . Ծախտարեկան 4300 զր . ժողովրդէն :

6. ՆԱՐԱԵՐ . Բն . Հայ (անորոշ) . 25 տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ և պանդխտութիւն : Եկեալ . 4 , Ս . Մինաս : Մանուկ 42 :

7. ԱՐԵԳԻ ԹԱՂ . Բն . Հայ միայն : Արհ . Զանազան արհեստաւոր և պանդխտութիւն . 30 մանուկ քաղաքին վարժարանը կը յաճախեն :

Այս վիճակին Հայոց թիւը եկած վիճակագրութեան մէջ ծանուցեալ չըլլալով , հաս անորոշ նշանակուեցաւ :

17.

ՊՈՅՍՁԻՑ ԱՌԱՋԱՌԳԱՆՍ

ՊՍՅԱՋԻՑ ԲՆ՜. 440 տուն էջայ. 355 տուն Տաճիկ : Ար՜. Վաճառական, դերձակ, կոշիկակար : Եկէշ. 2, Ս. Կարապետ և Ծրանաւոր : Վարժ. 4, Արամեան, մանուկ 136. Ուսմ. Քրիստ. քեր. ազգ. պատմ. երաժշտ. թուս. Ծախ+ տարեկան 3000 զրշ. ժողովրդէն :

ԹԵՄ ՊՍՅԱՋԻՑԻ

1. ԹՈՐԳՅԱԳԱԼԷ ԿՍԱՄ ՎԱՂԱՐԵԱՎԵՐՏ. ԲՆ՜. 80 տուն էջայ. 200 տուն Տաճիկ : Ար՜. Հողագործ, վաճառական : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, Բաղրատունեան, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 500 զրշ. ժողովրդէն :

2. ՄԵՅՐԱՄԱՆԵ. ԲՆ՜. 20 տուն էջայ. 10 տուն Տաճիկ : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին :

3. ԱՐԾԱՓ. ԲՆ՜. 30 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ և մի քանի բրուտ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 34. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 42 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

4. ԲՈՐՈՒՆ. ԲՆ՜. 30 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Սարգիս : Վարժ. 4, մանուկ 24. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 40 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

5. ՄՈՒՍՈՒՆ. ԲՆ՜. 32 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Ստեփաննոս, Վարժ. 4, մանուկ 18. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 45 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

6. ԵՈՒՇԱՆ. ԲՆ՜. 25 տուն էջայ. 20 տուն Տաճիկ : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 8 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

7. ՂԱՐԱՏԱՋԱՐ. ԲՆ՜. 22 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Վարժ. 4, մանուկ 18. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 40 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

8. ՎԱՆՈՒՆ ԳԻՒՂ. ԲՆ՜. 48 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. (Բաշ քիլիսեկ վանքը) :

9. ԲՈՒԹ. ԲՆ՜. 15 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Խաչ. 20

10. ՂՈՒՄԼՈՒՊՈՒՅԱՆ. ԲՆ՜. 20 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Կարապետ :

11. ՉԻՐՈՅԻ. ԲՆ՜. 22 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Յարութիւն : Վարժ. 4, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 8 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

12. ՔԻԹՂՈՒՍ. ԲՆ՜. 28 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Ստեփաննոս : Վարժ. 4, մանուկ 20. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 45 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

13. ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԻ. ԲՆ՜. 57 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, Հայկազեան, մանուկ 20. Ուսմ. Քեր. Ընթերց. Ծախ+ տարեկան 800 զրշ. Կեկղեցիէն :

14. ԵՐՏՋԱԼՈՒ. ԲՆ՜. 28 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 400 զրշ. ճնողներէն :

15. ՂԱՋՈՒ. ԲՆ՜. 45 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Ստեփաննոս : Վարժ. 4, մանուկ 45. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 400 զրշ. ժողովրդէն :

16. ԵՍՋԱՆՈՒ. ԲՆ՜. 20 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Ստեփաննոս : Վարժ. 4, մանուկ 42. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 300 զրշ. ժողովրդէն :

17. ՄԱՆԿԱՍԱՐ. ԲՆ՜. 32 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Ս. Յարութիւն : Վարժ. 4, մանուկ 33. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ+ տարեկան 500 զրշ. ժողովրդէն :

18. ԼՍՄՍՍ. ԲՆ՜. 52 տուն էջայ միայն : Ար՜. Հողագործ : Եկէշ. 4, Երեք Խորան Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 40. Ուսմ.

Ընթերց . երաժշտ . Ծախ + տարեկան 15 սոմար
ցորեն ժողովրդէն :

19. ԽԱԶՆՈՒ . Բնկ . 10 տուն Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածա-
ծին : Վարժ . 1 , մանուկ 20 . Ուսմ . Ընթերց ,
երաժշտ . Ծախ + տարեկան 500 դրշ . ժողովրդ-
դէն :

20. ԿՕՂԱՍ ՍԻՒԼԷՏՄԱՆ . Բնկ . 20 տուն
Հայ . 50 տուն Հռոմ . հայ (ուսին 1 եկեղեցի) :
Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Յակորբ : Վարժ .
1 , մանուկ 12 . Ուսմ . Ընթերց , երաժշտ .
Ծախ + տարեկան 8 սոմար ցորեն ժողովրդէն :

21. ԶԷՏԿԱՆ . Բնկ . 13 տուն Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Գէորգ : Վարժ .
1 , մանուկ 25 . Ուսմ . Ընթերց , երաժշտ .
Ծախ + տարեկան 600 դրշ . ժողովրդէն :

22. ԽԱՍՏՈՒՐ . Բնկ . 27 տուն Հայ . 15
տուն Հռոմ . հայ : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 ,
Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , մանուկ 22 .
Ուսմ . Ընթերց , երաժշտ . Ծախ + տարեկան 15
սոմար ցորեն ժողովրդէն :

23. ԵԱԽԵԹԷՓԷ . Բնկ . 25 տուն Հայ մի-
այն : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Ստե-
փաննոս : Վարժ . 1 , մանուկ 25 . Ուսմ . Ըն-
թերց , երաժշտ . Ծախ + տարեկան 12 սոմար
ցորեն ժողովրդէն :

24. ՂԱՏԱՊԵԿ . Բնկ . 24 տուն Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածա-
ծին : Վարժ . 1 , մանուկ 18 . Ուսմ . Ընթերց ,
երաժշտ . Ծախ + տարեկան 8 սոմար ցորեն ժո-
ղովրդէն :

25. ՅՐԱՆՔԵՐԻՅՈՒ . Բնկ . 10 տուն Հայ .
15 տուն Հռոմ . հայ : Արհ . Հողագործ :

26. ՅԱԹՆՈՅ . Բնկ . 23 տուն Հայ . Տա-
ճիկ (անորոշ) : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս .
Ստեփաննոս :

27. ՂԸԸԼՂԱՅԷ . Բնկ . 15 տուն Հայ . 18
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 :

28. ԽԸՏԸՐ . Բնկ . 10 տուն Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 :

29. ԱԵԽԱԼԻ . Բնկ . 13 տուն Հայ . 40
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :

30. ԵՐԱՆՍՄ . Բնկ . 10 տուն Հայ . 15

տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս .
Յակորբ : Վարժ . մանուկ 9 :

31. ԽՕՇԵԱՆ . Բնկ . 8 տուն Հայ . 10 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս . Յա-
կորբ :

32. ՍԱՐԲԵՂ . Բնկ . 15 տուն Հայ . 20
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկէշ . 1 , Ս .
Մինաս :

33. ՀԱՅԻՍԷՖԵՐ . Բնկ . 10 տուն Հայ . 8
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :

18.

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ . Բնկ . 1400 տուն Հայ .
150 տուն Հռոմ . հայ (1 եկեղեցի, 1 վարժա-
րան) . 200 տուն Բողոք . յամենայն ազգաց (1
ժողովարան , 1 վարժարան) . 50 տուն Յոյն
(1 եկեղեցի , 1 վարժարան) . 130 տուն Պա-
պական քաղղէտցի (1 եկեղեցի , 1 վարժարան) .
10 տուն Յոյն Պապական (1 ժամտուն) . 30
տուն Ասորի Պապական (1 ժամտուն , 1 վար-
ժարան) . 310 Ասորի (1 եկեղեցի կաթողիկո-
սարանով և 1 վարժարան) . Անգլիոյ երէց
(1 ժամտուն , 2 ժողովուրդ հայ) . մէկ եկե-
ղեցի Լատինաց (առանց ժողովրդի) : Արհ . Մեծ
մասամբ մետաքսագործ , ջուլահակ , ոսկերիչ ,
դերձակ , հիւան , կոշիկալար , պէղազ և այլ
արհեստաւոր : Եկէշ . 2 , Ս . Կիրակոս : Ս .
Սարգիս : Վարժ . 6 , մանուկ 320 , աղջիկ 30 .
Ուսմ . (երկուքինը) Քեր . թոն . ճարտ . աշ-
խարհ . տրամար . փլիլս . երկրաչափ . (իսկ
միւս չորսերունը) ընթերց . և երաժշտ . Ծախ +
տարեկան 11610 դրշ . մեծ մասը եկեղեցիէն և
փոքր մաս մ'ընկերութենէն մը :

ԹԵՄ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ

1. ՂԸԹԸՊԸԼ . Բնկ . 20 տուն Հայ :
2. ԻՐԻՏՃԻՇ . Բնկ . 10 տուն Հայ :
3. ԵԱՐԱՊԻ . Բնկ . 4 տուն Հայ :
4. ԱԼԻ ԲՈՒՆԱՐ . Բնկ . 15 տուն Հայ ,
Եկէշ . 1 , Ս . Աստուածածին :

20.

ԿԵՍՍԱՐԻԱ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍ

- 5. ԿԵՁԱԻ. Բնկ. 4 տուն չայ :
- 6. ՄԱՐԻԼԵԱՅ. Բնկ. 4 տուն չայ :
- 7. ՂԹԱՅ. Բնկ. 3 տուն չայ :
- 8. ՔԵԱՊԻ. Բնկ. 11 տուն չայ : Եկեշ. 1,
- Ս. Քրիստափոր :
- 9. ՀԱՅԵՂԻԿ. Բնկ. 60 տուն չայ : Եկեշ.
- 1. Ս. Եղիա :

1. Այս գիւղերը Տեղբանակերտէն 1/2, 1 և մինչև 2 ժամ հեռաւորութիւն ունին :

2. Տեղբանակերտի շուրջերը կան այլ և այլ շատ գիւղեր որ Բարձրահայեաց, Մակարաբեցոց և Կոնոնոսի 5 վանուց թե՛ մընջլով, Տեղբանակերտի առաջնորդական Տեղապարհ անոց վիճակագրութիւնը չէ զրկած :

19.

ԿԵՍՍԱՐԻՈՅ Ս. ԴԱՆԻԷԼԻ ՎԱՆԱՀԱՅՐՈՒՆ ԹԵԱՆ ՆԵՐՔԵԻ

1. ԿԵՐՄԻՐ. Բնկ. 300 տուն չայ. 600 տուն Յոյն, 100 տուն Տաճիկ : Աբհ. Ընդհանրապէս վաճառական : Եկեշ. 1, Ս. Ստեփաննոս : Վարժ. 1, Պարթևեան, մանուկ 200, աղջիկ 120. Ուսմ. Քրիստ. հայկ. գաղ. տաճ. թու. աշխ. ազգ. պատմ. Ծախտարեկան 16250 զրշ. Պարթևեան ընկերութեան հայթայթած հաստատուն եկամուտէն :

2. ՄՈՒՆՃՈՒՍԻՒՆ. Բնկ. չայ (անորոշ). 12 տուն Բողոք. հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան). 90 տուն Տաճիկ : Աբհ. Կողկակար, հիւան, հողագործ և առողջագործ : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Մժքեան, մանուկ 60, աղջիկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. թու. տաճ. աշխարհ. Ծախտարեկան 2600 զրշ. ժողովրդէն :

3. ՊԵԼԻԿԱՍԻ. Բնկ. 100 տուն չայ միայն : Աբհ. Հողագործ, երկաթագործ, վաճառական : Եկեշ. 1, Ս. Խաչ : Վարժ. 1, Տաճատեան, մանուկ 70, աղջիկ 25. Ուսմ. Քրիստ. հայկ. տաճկ. թու. ազգ. պատմ. Ծախտարեկան 2600 զրշ. ժողովրդէն և Աշխարհաց ընկերութեանէն :

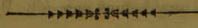
ԿԵՍՍԱՐԻԱ. Բնկ. չայ. Յոյն. Տաճիկ. 40 տուն Հուով. չայ. (1 մատուռ, 1 վարժարան). 45 տուն Բողոք. չայ. (1 ժողովարան, 1 վարժարան) : Աբհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեշ. 3, Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս, Ս. Լուսաւորիչ : Վարժ. 6, Հայկեան, Հայկուհեան, Ս. Յակոբեան, Սարգիս Կիւմրեան, Արամեան, Մարկոսեան (անկախ վարժարան). մանուկ 1040, աղջիկ 290. Ուսմ. Քրիստ. Ազգային և Ս. պատմ. թու. աշխարհ. թերակ. արամ. գծագր. տաճ. ազգ. և եկեղեցիքաւոր. առողջարանութեան սկզբունք. ընթերց. գիր. ասղնեգ. Ծախտարեկան 33180 զրշ. եկեղեցեաց սնտուկներէն և Արամեան վարժարանը Սրամեան ընկերութեանէն :

ԹԵՄ ԿԵՍՍԱՐԻՈՅ

1. ԹԱԼԱՍ. Բնկ. չայ. Յոյն. Տաճիկ : Աբհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեշ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Երրորդութիւն : Վարժ. 4, Վարդ Պատրիկեան, Կիւլալիեան (Եգիպտոս) Արշակունեան, մանուկ 380, աղջիկ 245. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. և Ս. պատմ. թու. ճարտ. թու. աշխարհ. վայելչագր. գաղ. տաճ. Ծախտարեկան 23600 զրշ. Վարդ Պատրիկեանը Մամիկոնեան ընկերութեանէն. Կիւլալիեանը համանուն գերդաստանէն. և Արշակունեանը՝ համանուն ընկերութեանէն :

2. ՔԵՁԻ ԳԻՒՂ. Աբհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեշ. 1, Ս. Ստեփաննոս, Վարժ. 1, մանուկ 80. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. և սրբ. պատմ. թու. աշխ. տաճ. Ծախտարեկան 1500 զրշ. եկեղեցիէն :

3. ՆԻԿՏԵ՞. Բնկ. չայ, Յոյն, Տաճիկ. 5 տուն Բողոքական հայ (1 վարժարան) : Աբհ. Վաճառական և արհեստաւոր : Եկեշ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 60, աղջիկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. երաժշտ. գիր. ընթերց. Ծախտարեկան 8400 զրշ. ժողովրդէն :

4. ԱԳՍՏՐԱՆ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Յոյն, Տաճկի . 8 տուն Բողոքական հայ : Աբն. Վաճառական, ոսկերիչ, դերձակ, դարբին : Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. երաժշտ. գիր. ընթերց. Ծախ. տարեկան 4200 դր. ժողովրդէն :

5. ԳՐԵԷԷՆՐ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Տաճկի : Աբն. Ոսկերիչ, մետաքսագործուհի և այլն : Եկեւ. 4, Ս. Գեորգ : Վարժ. 4, Հայկական, մանուկ 15, աղջիկ 5. Ուսմ. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 2000 դր. ժողովրդէն :

6. ԿՕՐ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Յոյն. 200 տուն Տաճկի : Աբն. Անաղաղործ, ոսկերիչ, փերեզակ, Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, Ստեփաննոսեան, մանուկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. ընթերց. երաժշտ. Ծախ. տարեկան 4200 դր. ժողովրդէն :

7. ՆԵՎԱ ԵԷԷՆՐ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Յոյն. 4500 տուն Տաճկի : Աբն. Անաղաղործ, ոսկերիչ, դարբին, դերձակ և այլ արհեստաւոր : Եկեւ. (մատուռ) Ս. Լուսաւորիչ : Վարժ. 4, մանուկ 30, աղջիկ 10. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. և սրբ. պատմ. թեր. ալիս. թու. տաճ. ընթերց. գիր. Ծախ. տարեկան 2500 դր. ժողովրդէն :

8. ԵՐԵՅԻ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Յոյն, Տաճկի : Աբն. Ոսկերիչ, դարբին, վաճառական : Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 60. Ուսմ. Քրիստ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 4000 դր. ժողովրդէն :

9. ԹՈՄԱՐԱՋ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ, Տաճկի : Աբն. Հողագործ և պանդուխտ 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ. 4, Ս. Պօղոս և Պետրոս, և 4 վանք Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4 մանուկ 150. Ուսմ. Քեր. երաժշտ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 2880 դր. ժողովրդէն :

10. ՉՕՄԱԳԼՈՒ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ, Տաճկի. 40 տուն Բողոքական հայ (1 ժողով) : Աբն. Հողագործ, մշակ, և պանդուխտ 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ. 2, Ս. Թորոս, Ս. Յակոբ : Վարժ. 4, մանուկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. երաժշտ. Ծախ. տարեկան 4200 դր. ժողովրդէն :

11. ԻՆՃԵՍՈՒ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ, Տաճկի : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 4, Ս. Թորոս : Վարժ.

4, մանուկ 50. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

12. ՃԻԵՃԻՆ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ, Տաճկի : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին, Վարժ. 4, մանուկ 40. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 դր. ժողովրդէն :

13. ԵՎԷԷԷՆ ՔԱՂԱՔ. Բնկ. Հայ, Յոյն, Տաճկի : Աբն. Երկաթագործ, ոսկերիչ, վաճառական, և կոշիկաւոր 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ. 4, Ս. Թորոս : Վարժ. 2 մանուկ 300. Ուսմ. գիր. թու. ազգ. և սրբ. պատմ. տաճ. Ծախ. տարեկան 5640 դր. Հայկական ընկերութենէն :

14. ՖԷՆԵՍԷ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ, Տաճկի : Աբն. Երկաթագործ, ոսկերիչ, վաճառական, կոշիկաւոր : Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 2, մանուկ 257. աղջիկ 100. Ուսմ. Քրիստ. թեր. թու. ազգ. պատմութիւն, տաճ. Ծախ. տարեկան 4500 դր. յոմանց նուիրատու ազգայնոց :

15. ԳԱՐԱՅԱ ԵՕՐԵՆ. Բնկ. Հայ, Յոյն. Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 4, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 4, մանուկ 30, Ուսմ. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 700 դր. ժողովրդէն :

16. ԵՐՔՈՒԷԹ. Բնկ. Հայ, Յոյն, 300 տուն Տաճկի : Աբն. այլևայլ : Եկեւ. 4, Ս. Գեորգ : Վարժ. 4, մանուկ 50, աղջիկ 8. Ուսմ. Քեր. քրիստոնէական, ազգ. պատմութիւն, տաճ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 950 դր. ժողովրդէն :

17. ԹԱՎՆՈՒՍՈՒՆ. Բնկ. Հայ, Յոյն, 100 տուն Տաճկի : Աբն. արհեստաւոր 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ. 4, Ս. Թորոս : Վարժ. 4, Մեղրովական, մանուկ 45, աղջիկ 30. Ուսմ. Քրիստ. թեր. ազգ. պատմ. թու. ընթերց. Ծախ. տարեկան 4000 դր. ժողովրդէն :

18. ՏԵՐՈՒՍԵ. Բնկ. Հայ միայն : Աբն. արհեստաւոր 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ. 4, Ս. Թորոս : Վարժ. 4, մանուկ 38, աղջիկ 16. Ուսմ. Քրիստ. ազգ. պատմ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 4000 դր. ժողովրդէն :

19. ՏԱՐՍԻՅԱ. Բնկ. Հայ, Յոյն, 60 տուն Տաճկի : Աբն. արհեստաւոր 'ի կ. Պօլիս : Եկեւ.

1. Ս. Անդրէաս : Վարժ. 4, մանուկ 12. Ուսմ. Գրիս. ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զրբ. Սէրովրէ Էֆ. Սահակեան, Սերազամ Էֆ. Կիւլպէկեան ազգայնոցմէ :

20. ՍԱՐՎԵՍՏԱԳԻՇ. Բնկ. Հայ, Յոյն, Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և արհեստաւորք ի Կ. Պօլիս : Եկեւ. 1 : Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծախ. տարեկան 500 զրբ. ժողովրդէն :

21. ՄԱՆՃԱՐՈՍ. Բնկ. Հայ, Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և արհեստաւորք ի Կ. Պօլիս : Եկեւ. 1, Ս. Խաչ : Վարժ. 1, մանուկ 80. Ուսմ. Գրիստ. քեր. ազգ. և սրբ. պատմ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 800 զրբ. ժողովրդէն :

22. ԷՅՔԵՐԷ : Բնկ. Հայ, Տաճիկ : Արհ. Վաճառական, երկաթագործ և արհեստաւորք ի Կ. Պօլիս : Եկեւ. 1, Ս. Ստեփաննոս : Վարժ. 1, Հայկեան, մանուկ 120. Ուսմ. Քեր. ազգ. պատմ. և կեղ. երաժշտ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 1500 զրբ. և կեղեցիկէն :

21.

ՏՐԱՊԷՋՈՆ ԱՅԱՆՈՐԱՆԵՍ

ՏՐԱՊԷՋՈՆ. Բնկ. 673 տուն Հայ, արու 1523. 100 տուն Հոսմ. հայ (1 Եկեղեցի, 1 վարժարան). 3 տուն Բողոք. հայ (1 ժողովարան). 800 տուն Յոյն, 2000 տուն Տաճիկ : Արհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր. Եկեւ. 3 : Ս. Օջսեան, Զարիստիան Ս. Աստուածածին, Ս. Յովհ. (ևս ունի Ս. փրկչի վանք) : Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, (մասնաւոր վարժարան 4) մանուկ 349, աղջիկ 129. Ուսմ. Քեր. աղյ. Թուս. ազգ. և սրբ. պատմ. երաժշտ. տաճկ. դաղ. գեղագր. ձեռագործ. Ծախ. տարեկան 42500 զրբ. և կեղեցիկներէն, վանքէն, ծնողներէ և զանազան հասոյթներէ :

ԹԵՄ ՏՐԱՊԷՋՈՆ

1. ԿԻՆԵՍԱՍ. Բնկ. 23 տուն Հայ, արու 60. Մշակայք Տաճիկ և Յոյն : Արհ. Հողագործ, ածխավաճառ. Եկեւ. 1 : Ս. Սարգիս (աւերեալ) : Վարժ. 1, Մեհրովզեան, մանուկ

24. աղջիկ 10. Ուսմ. Ընթերց. քեր. ազգ. պատմութիւն, քրիստ. Ծախ. տարեկան 1800 զրբ. ժողովրդէն :

2. ՄԻՆ ԿԻՍԱՏ. Բնկ. 44 տուն Հայ, արու 137 : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, Գէորգեան, մանուկ 39, աղջիկ 15. Ուսմ. Գրիստ. քեր. ընթերց. ազգ. պատմ. Ծախ. տարեկան 1800 զրբ. ժողովրդէն :

3. ՍԱՌԱՍԵՆԵՐ. Բնկ. 44 տուն Հայ, արու 161 : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Թէոդորոս : Վարժ. 1, Մեհրովզեան, մանուկ 44, աղջիկ 15. Ուսմ. Գրիստ. քեր. ընթերց. ազգ. պատմ. աղյ. Թու. Ծախ. տարեկան 2000 զրբ. ժողովրդէն :

4. ՎԱՍԱՅԵՍ. Բնկ. 59 տուն Հայ, արու 178 : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 2, Ս. Գէորգ, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, Սահակեան, մանուկ 56, աղջիկ 18. Ուսմ. Գրիստ. քեր. ազգ. պատմ. ընթերց. Ծախ. տարեկան 1500 զրբ. ժողովրդէն :

5. ՈՂ. Բնկ. 40 տուն Հայ, արու 125. 10—15 տուն նորադարձ : Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորիչ : Վարժ. (հիսալէն) :

6. ԱՆԻՅԱՍ. Բնկ. 44 տուն Հայ, արու 247 : Արհ. Հողագործ, ածխավաճառ : Եկեւ. 2, Ս. Թէոդորոս, Ս. Լուսաւորիչ : Վարժ. (նոր սկսած) :

7. ՎԵՐԱՆՈՅ. Բնկ. 70 տուն Հայ, արու 351 : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 2, Ս. Սարգիս, Ս. Աստուածածին :

8. ԶԻՎԱՅՈՋ ԿՈՍՏԵՆԱՍ. Բնկ. 95 տուն Հայ, արու 332. ևս կան Տաճիկ, Յոյն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 2, Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Թորոս (և Կաւերեայ կեղեցի) : Վարժ. 2, Լուսաւորչեան, Թորոսեան, մանուկ 30, աղջիկ 15. Ուսմ. Քեր. ընթերց. Ծախ. տարեկան 1900 զրբ. ժողովրդէն :

9. ՍԻՔՄԵՆԵ. Բնկ. 37 տուն Հայ, արու 140. ևս Տաճիկ, ևս 8—10 տուն նորադարձ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորիչ :

10. ՄԱՅԱՍ. Բնկ. 22 տուն Հայ միայն, արու 95 : Արհ. Հողագործ : Հովիւ : Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 15 : Ուսմ. Գրիստ. 12

ընթացքը, Ծեփ + տարեկան 700 զրշ. ժողովրդէն:

11. ԱՂՐՈՑ. Բն. 32 տուն Հայ, արու 146. ևս Յոյն, Տաճիկ: Աբն, Հողագործ, հովիւ: Եկեւ. 1: Ս. Լուսաւորիչ:

12. ՄԻՄԵՐԱՍ. Բն. 17 տուն Հայ, արու 71. ևս Տաճիկ: Աբն, Հողագործ, հովիւ: Եկեւ. 1: Ս. Սարգիս:

13. ԶԱՒՈՒՐՏԵԱՍ. Բն. 15 տուն Հայ, արու 170. ևս Տաճիկ: Աբն, Հողագործ, հովիւ: Եկեւ. 1: Ս. Սարգիս:

14. ՍԱԹԱՐԻԱ. Բն. 40 տուն Հայ, արու 192. ևս Տաճիկ: Աբն, Հողագործ, հովիւ: Եկեւ. 2: Ս. Յարութիւն, Ս. Գէորգ:

15. ԲԼԱԹԱՆԱՍ. Բն. 8 տուն Հայ, արու 49. ևս Յոյն, Տաճիկ: Աբն, Զանազան արհեստաւորք: Վարժ. 1, Սարգիսեան, մասնակ 12. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 800 զրշ. Պաշտասար Ղալայճեան և Սարգիս աղաներէ:

16. ՅԻՅՐԻԿԱՍ. Բն. Հայ, Տաճիկ: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ: Վարժ. 1, Աղամեան, մանուկ 18. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 800 զրշ. ժողովրդէն:

17. ԻԱԶԱՆԱՍ. Բն. 22 տուն Հայ, արու 84. ևս Տաճիկ: Աբն, Հողագործ: Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 700 զրշ. ժողովրդէն:

18. ԿԱՐՁԱՐՈՒ. Բն. 14 տուն Հայ, արու 47. ևս Տաճիկ: Աբն, Հողագործ:

19. ԿԱՊԱՆ. Բն. 11 տուն Հայ, արու 40. ևս Տաճիկ, Յոյն: Աբն, Հողագործ, հովիւ: Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս:

20. ԻՌԵՆԱՍ. Բն. 70 տուն Հայ, արու 274. 800 տուն Յոյն (2 եկեղ. և 1 վարժարան). 1800 տուն Տաճիկ: Աբն, Վաճառական, Եկեւ. 1, Ս. Մինաս: Վարժ. 1, Արամեան, մանուկ 70, աղջիկ 25. Ուսմ. Գեր. տաճ. Թու. գաղ. ընթերց. Ծեփ + տարեկան 6840 զրշ. եկեղեցիէն և ժողովրդէն:

21. ՅԱՏՅԱՍ. Բն. 40 տուն Հայ, արու 28. 60 տուն Յոյն, 25 տուն Տաճիկ: Աբն, Փոքր մաս մը վաճառական, հացագործ և սպիրիչ: Եկեւ. 1, Ս. Ատուռածածին:

22. ԶԱՄՈՒՆ. Բն. 53 տուն Հայ միայն արու 188: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորչիչ: Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 4200 զրշ. ժողովրդէն:

23. ՔԱՍԱ ԱՌՏԸ. Բն. 25 տուն Հայ միայն, արու 75: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ:

24. ԶՈՒՊՈՒԻՈՒ. Բն. 43 տուն Հայ միայն, արու 143: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ զվարճիչ: Վարժ. 1, Սահակեան, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 400 զրշ. ժողովրդէն:

25. ՊԱՆԼԸԻ. Բն. 81 տուն Հայ միայն, արու 303: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Ատուռածածին: Վարժ. 1, Մերովլեան, մանուկ 50. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 500 զրշ. ժողովրդէն:

26. ՅԵՆԵՄԻՍ. Բն. 136 տուն Հայ միայն, արու 462. Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 2, Ս. Յակոբ, Ս. Կարապետ: Վարժ. 3, Բուրիսեան, Լեոնեան, Արշակունեան. մանուկ 6). Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 1750 զրշ. ժողովրդէն:

27. ԷՕՔԻԻՁ. Բն. 35 տուն Հայ, արու 122. Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորչիչ: Վարժ. 1, մանուկ 8. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 900 զրշ. ժողովրդէն:

28. ՏԱԼԱՍԻԸ. Բն. 52 տուն Հայ միայն, արու 223. Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ, Վարժ. 1, Արամեան, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 800 զրշ. ժողովրդէն:

29. ԻՌԶ ԲՈՒՆԱՐ. Բն. 104 տուն Հայ միայն, արու 427: Աբն, Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Ատուռածածին: Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. Ծեփ + տարեկան 800 զրշ. ժողովրդէն:

30. ԿԻՄՄԻԻԵԱՆԷ. Բն. 250 տուն Հայ, արու 754. 320 տուն Յոյն, 420 տուն Տաճիկ: Աբն, Վաճառական և այլ արհեստաւոր: Եկեւ. 1, Ս. Ատուռածածին, և Մէկ վարժ. Սենտփրիլիչ: Վարժ. 2, Մերովլեան, Լեոնիսեան, մանուկ 110, աղջիկ 70. Ուսմ. Գեր. Թու. տղ. և սրբ. գատմ. Ծեփ + տարեկան

4000 զր. եկեղեցիէն և ժողովրդէն, իսկ վարժուհիին ծախքը ծնողքներէն :

31. ՔՍԱՆԹԱՅ. Բն. 86 տուն Հայ միայն, արու 358 : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Կերսէսեան, մանուկ 80. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան իւրաքանչիւր տղէ մէկ կոտ ցորեն :

32. ՆԻՒ. Բն. 20 տուն Հայ, արու 89. 12 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Կերսէսեան, մանուկ 25. Ուսմ. Գեր. տաճ. Ընթերց. Ծախտարեկան 15 Օսմ. ոսկի Պօրեցի Կերսէսեան Գրիգոր էջէնտիէն :

33. ԽՆՅԵՎԵՐԷ. Բն. 8 տուն Հայ, արու 26. 12 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Եակոբ :

34. ԲԵՋՐԱՅԱՍ. Բն. 11 տուն Հայ, արու 30. 10 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին (տան մէջ), Վարժ. 1, Թուրինեան, մանուկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան իւրաքանչիւր տղայ մէկ կոտ ցորեն :

35. ԶԱՆԻՍԱՆՍ. Բն. 22 տուն Հայ, արու 90. 15 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան իւրաքանչիւր տղայ մէկ կոտ ցորեն :

36. ՊԱՆԱՌՈՒ. Բն. 39 տուն Հայ, արու 190. 60 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 2, Ս. Աստուածածին, Ս. Պարապետ : Վարժ. 1, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 40 կոտ ցորեն :

37. ՔԷԼԻՔԻ. Բն. 15 տուն Հայ, արու 40. 30 տուն Յոյն, 200 տուն Տաճիկ : Արհ. Զանազան արհեստաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին, և Ս. Սարգիս՝ ուխտատեղի :

38. ՇԵՍԱՆ. Բն. 20 տուն Հայ, արու 50. 20 տուն Յոյն. 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

39. ԱՐԻՈՒԻՆ, ՔԱՂԱՔ. Բն. 109 տուն Հայ, արու 237. 500 տուն Հոմ. Հայ (1 եկեղեցի, 1 վարժարան). 2000 տուն Տաճիկ : Արհ. Վաճառական և այլ արհեստաւոր : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ

100. Ուսմ. Գրխտ. քեր. Թու. տաճ. պոմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 5400 զր. ժողովրդէն :

22.

ՔԷՄԱՍ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. ՄԵՄ ԱՐՄՏԱՆ. Բն. Հայ (չէ ծանուցեալ). 50 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Արամեան, մանուկ 80. Ուսմ. Գեր. Թու. քեր. երաժշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 2000 զր. ժողովրդէն և եկեղեցիէն :

2. ՓՈՔՐ ԱՐՄՏԱՆ. Բն. Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. քեր. Թու. Ծախտարեկան 1500 զր. եկեղեցիէն և ժողովրդէն :

3. ԹԵՂՈՒՏ. Բն. Հայ, և 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. քեր. երաժշտ. Ծախտարեկան 1000 զր. ժողովրդէն և եկեղեցիէն :

4. ՀԱՍԱՆՕՎԱՅ. Բն. Հայ միայն : Արհ. Հողագործ և անառաքործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (սենեակ), մանուկ 18. Ուսմ. Ընթերց. քեր. Ծախտարեկան 500 զր. ժողովրդէն :

5. ՔԵՄԱՍ ԲԱՂԱՔ. Բն. Հայ, և 2000 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 24. Ուսմ. Ընթերց. քեր. Ծախտարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

6. ՄԱՐԷՔՕ Բն. Հայ, և 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (սենեակ), մանուկ 22. Ուսմ. Ընթերց. քեր. Ծախտարեկան 800 զր. ժողովրդէն :

7. ՈՐՈՒ. Բն. Հայ, և 4 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (սենեակ), մանուկ 10. Ուսմ.

Ընթերց. Ծախ տարեկան 600 դր. ժողովրդրդէն :

8. ՀԱԶԱՐԲ՛. Բն. Հայ, և 5 տուն Բողոք. Հայ (1 սենեակ վարժարան) : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 11. Ուս. Ընթերց. Ծախ տարեկան 500 դր. ժողովրդէն :

9. ԳՈՍԵՐ. Բն. Հայ, և 40 տուն Տաճիկ Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. Արամեան, մանուկ 50. Ուս. Քեր. տաճ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախ տարեկան 1500 դր. ժողովրդէն :

10. ԹԱԿԱՆՆԵՐ. Բն. Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. (սենեակ), մանուկ 21. Ուս. Ընթերց. գիր. Ծախ տարեկան 500 դր. ժողովրդէն :

11. ԿԱՌՆԻ. Բն. Հայ, և 5 տուն Տաճիկ Քիրառ. Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Թորոս : Վարժ. 1, Թորքումեան, մանուկ 12. Ուս. Քեր. գիր, Ընթերց. Ծախ տարեկան 500 դր. ժողովրդէն :

12. ՀՈՌՈՓԻՆ. Բն. Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 50. Ուս. Ընթերց. գիր, երաժշտ. Ծախ տարեկան 1200 դր. ժողովրդրդէն :

13. ՄԷԼԻՇԵՐԻՑ. Բն. Հայ, և 50 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 20. Ուս. Ընթերց. գիր, երաժշտ. Ծախ տարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

Այս վիճակին բոլոր գիւղերու ժողովրդաց մէկ մասը պահպանութեամբ երեւոյց ապրուստը կը շարեն :

23.

ԴԵՐԶԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. ՅԱԿԱՌԻՑ. Բն. 80 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 150 :

2. ԿՈՒՅՐ. Բն. 58 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 80 :

3. ՍԱՐԸ ՂԱՅԱ. Բն. 40 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 60 :

4. ՓՐԻՑ. Բն. 35 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 60 :

5. ԲԻՒԹ. Բն. 36 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 50 :

6. ԹՎԵՆԿ. Բն. 25 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ 40 :

7. ԱՊՐԱՆԹ. Բն. 25 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Փրկիչ : Վարժ. 1, մանուկ 30 :

8. ԽԱՂԱՐԻ. Բն. 25 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 40 :

9. ԽԱՋ. Բն. 20 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Պողոս Պեարոս : Վարժ. 1, մանուկ 30 :

10. ՁԻՆՆՈՅ. Բն. 24 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Յովհաննէս : Վարժ. 1, մանուկ 25 :

11. ԱՂԱՐԻՐ. Բն. 18 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. 1, մանուկ 25 :

12. ՎԵՐԻ ԵՒ ՎԱՐԻ ԽԱՉՈՂԱՆԵՐԸ. Բն. 25 տուն : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 30 :

13. ՀՈՂԵԿ. Բն. 20 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Փրկիչ : Վարժ. 1, մանուկ 35 :

14. ՄԱՆՑ. Բն. 24 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ 40 :

15. ՂՈՒՄԼԱՐ. Բն. 20 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Կան : Վարժ. 1, մանուկ 35 :

16. ՂՈՒՐՈՒՂՈՎ. Բն. 17 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Յովհաննէս : Վարժ. 1, մանուկ 30 :

17. ԽԱՐԻՆԻ. Բն. 20 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, մանուկ 20 :

18. ՎԱՐԳՈՒԿ. Բն. 12 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 25 :

19. ԱՐԵՂԱՅ ԶՈՐ. Բն. 10 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս :

20. ՋԱՆԱՅԻ. Բն. 10 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Խաչ : Վարժ. 1, մանուկ 15 :

21. ՀԵՐԱՆԻ ՎԵՐԻ. Բն. 12 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Յովհաննէս : Վարժ. 1, մանուկ 20 :

22. ՎՃԱՆ. Բն. 13 տուն, Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

23. ՁԱՄՈՒՌՏԵՐԵՒ. Բնկ. 13 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 4, մանուկ 18:

24. ԳԱՌՆ ԲԵՐՌԱԿ. Բնկ. 15 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ: Վարժ. 4, մանուկ 20:

25. ԷՔՐԵԿ. Բնկ. 15 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Թորոս: Վարժ. 4, մանուկ 15:

26. ԷՍՊԵՎԵՐԵԿ. Բնկ. 13 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ: Վարժ. 4, մանուկ 20:

27. ԳԱՐԱԳՈՒՎԱԳ. Բնկ. 15 տուն: Եկեւ. 1, Սրբոց Վարդանանց: Վարժ. 4, մանուկ 18:

28. ԽՐՆՁՐԻ. Բնկ. 10 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Թաղէոս: Վարժ. 4, մանուկ 18:

29. ԱՍՏՈՅԻ ԳՈՄ. Բնկ. 8 տուն: Եկեւ. 1, Ս Սարգիս: Վարժ. 4, մանուկ 15:

30. ԽԱՋԻԿԵԱՆ ԳՈՄ. Բնկ. 10 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին:

31. ՀԵՐԱՆԻ ՎԱՐԻ. Բնկ. 3 տուն: Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս:

1. Սոյն դաստի նշանակեալ տանց երեք մասին մեկը Հայ, մեկը Տաճիկ և մեկը Քիւրտ են:

2. Արհեստի անկիւն ալ ընդհանրապէս հողագործութեամբ կ'ընդհանրուի:

3. Վարժարանաց ուսանելիքն են ընթերց. և երաժշտ. իսկ արեւեան ծախքերին երկու սամարէն մինչև 10 սամար ցրեն ժողովրդին հանգանակութեամբ:

24.

ՉԱՐՄԱՆՃԱՍ ԱՌԱՋՈՐԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ՄԵՏԿԵՐՏ. Բնկ. 80 տուն Հայ. 60 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ, կտաւազործ, երկաթաշործ: Եկեւ. 2, Ս. Աստուածամայր, Ս. Ցախուր: Վարժ. 4, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. Ծախք տարեկան 1200 դր. ժողովրդէն:

2. ԹԱՄՈՒՐՏԵՐ. Բնկ. 25 տուն Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Լուսասարիչ: Վարժ. 4, մանուկ 20. աղջիկ 1, Ուսմ. Ընթերց. Ծախք տարեկան ձրի:

3. ԼԱՋՈՒՆ. Բնկ. 15 տուն Հայ, 15

տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 4, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Ծախք տարեկան 720 դր. ժողովրդէն:

4. ՏԵՂԱՆ ՕՂԱՌԻ. Բնկ. 4 տուն Հայ. 6 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

5. ՊԵՎԵՐ ՄԵՋՐԵՍԻ. Բնկ. 3 տուն Հայ. 3 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ:

6. ՄԱՍՍԱՆ. Բնկ. 22 տուն Հայ. 18 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս:

7. ՇՈՐԴԻՄԱՆ. Բնկ. 20 տուն Հայ. 8 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Թաղանթ:

8. ԼԱՄԲ. Բնկ. 5 տուն Հայ. 6 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. 1, Ս. Լուսասարիչ:

9. ՏԱԿՈՒՆ. Բնկ. 6 տուն Հայ. 20 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

10. ԹԻՐԻՒՆՄԵՄԿ. Բնկ. 7 տուն Հայ. 2 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

11. ՓԱՆ. Բնկ. 4 տուն Հայ. 40 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

12. ՄԵՐԻՈՅ. Բնկ. 10 տուն Հայ. 10 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

13. ՀԱԳՐՍ. Բնկ. 4 տուն Հայ. 2 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ):

14. ՋՈՒՔՈՒՐ. Բնկ. 6 տուն Հայ. 10 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեւ. (աւերակ) (1):

15. ԳԵՐԻ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔ. Բնկ. 300 տուն Հայ. 80 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ, ոսկերիչ, մսաշործ, երկաթաշործ, վաճառական, սրագործ, կտաւազործ: Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 4, մանուկ 100. Ուսմ. Ընթերց. Թու. երաժշտ. Ծախք տարեկան 1200 դր. ժողովրդէն:

1. Այս վիճակին մէջ 200 են աւելի եկեղեցի կան աւերակ. ժողովրդին մէկ մասը գաղթած և մեկ մասը քրտացած են, և մնացեալ ալ այսպէսաց մէջն են. ուր Աւստրորը չկրնար երթալ:

16. ԿԵՐԹ ԹԵՓԷ. Բնկ. 28 տուն Հայ . 13 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. 1, մանուկ 25, աղքիկ 5. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան ձրի :

17. ԳՈՒՋՈՒԼՅՈՒՅ. Բնկ. 15 տուն Հայ . 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

18. ԻՍՄԱՅԵԼԻՏԻՔ. Բնկ. 25 տուն Հայ . 15 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

19. ՀԱՎԵԷՔԵՐ. Բնկ. 30 տուն Հայ . 4 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

20. ԲԱՂՆԻԿ. Բնկ. 13 տուն Հայ . 9 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

21. ՊԱՍՈՒ. Բնկ. 20 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գըրիգոր : Վարժ. 1, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 720 դր. ժողովրդէն :

22. ԽՈՒՐՆԻԿ. Բնկ. 12 տուն Հայ . 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ :

23. ՂԱՐԱՍԻԿ. Բնկ. 40 տուն Հայ . 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

24. ՂՈՒՇՅԻ. Բնկ. 20 տուն Հայ . 3 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

25. ԲԱՇԵՍՁԱԿ. Բնկ. 60 տուն Հայ . 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ 40. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 1200 դր. ժողովրդէն :

26. ՊԱԼՇՇԸՐ. Բնկ. 25 տուն Հայ . 18 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս :

27. ՎԱՍԿԵՐՏ. Բնկ. 40 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Թորոս : Վարժ. 1, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 720 դր. ժողովրդէն :

28. ՎԵՐԻ ԹՈՒ. Բնկ. 9 տուն Հայ . 12 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. (աւերակ) :

29. ԱՂՄԵՋԵՐ, Բնկ. 30 տուն Հայ . 10 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Բասասուն մանուկ :

30. ԼՈՒՍՍԱՆՈՒՅ. Բնկ. 20 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ : Վարժ. 1, մանուկ 18. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 960 դր. ժողովրդէն :

31. ԼԱՍ ԼԱՍՏԱՐ. Բնկ. 5 տուն Հայ . 7 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

32. ՔԵՐԵՔԵԼԻ ՄԵՋՐԷ. Բնկ. 5 տուն Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ :

33. ՎԱՐԻ ՀԱՍՆԻԿ. Բնկ. 10 տուն Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Անտոն : Վարժ. 1, մանուկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 600 դր. ժողովրդէն :

34. ՎԵՐԻ ՀԱՍՆԻԿ. Բնկ. 12 տուն Հայ . 3 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս : Վարժ. 1, մանուկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան ձրի :

35. ԻՍԱՅԱԶԻ. Բնկ. 8 տուն Հայ . 3 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

36. ՎԱՐԻ ՋԱՅԷՐ. Բնկ. 3 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, (աւերակ) :

37. ՍԷՏԻՏԻ. Բնկ. 4 տուն Հայ . 10 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. (աւերակ) :

38. ՎԵՐԻ ՋԱՅԷՐ. Բնկ. 12 տուն Հայ . 3 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

39. ԱՅՎԱՅԹԻՔ. Բնկ. 7 տուն Հայ . 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

40. ՂԱՐԱՌՈՒՆՅՈՐ. Բնկ. 7 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

41. ԾՈՐԱԿ. Բնկ. 9 տուն Հայ . 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կարապետ :

42. ՇԱՄՅԻՔ. Բնկ. 7 տուն Հայ . 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. (աւերակ) :

43. ՍՐՂՁՈՎ. Բնկ. 35 տուն Հայ . 25 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս.

Յակորբ : Վարժ . 1 , մանուկ 23 . Ուս . ընթերց .
Ծախի տարեկան ճրխ :

44. ԿՈՏԱՌԻՋ . Բն . 20 տուն Հայ . 15
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Գէորդ :

45. ՅՕՇԻ . Բն . 20 տուն Հայ . 3 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստ-
ուածածին :

46. ՏԵՆԿ . Բն . 5 տուն Հայ . 3 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :

47. ՈՒՐՅ . Բն . 15 տուն Հայ . 10 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս :

48. ԳՈՌՃԱՆ . Բն . 8 տուն Հայ . 6 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստ-
ուածածին :

49. ԿԱՏՈՍԱՍ . Բն . 12 տուն Հայ . 6
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Կարապետ :

50. ՍՈՐԺՈՒՆ . Բն . 20 տուն Հայ . 30
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Գէորդ :

51. ԲԵՐԴԱԿ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔ (1) , Բն . 30
տուն Հայ . 300 տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :
Եկեւ . 4 , Ս . Թորոս , Ս . Աստուածածին , Ս .
Շմառն , Գառասուն մանուկ :

52. ՎԱՐԻ ԹԻՒ . Բն . 35 տուն Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս :

53. ՎԱՀՆԱՍ . Բն . 10 տուն Հայ . 10
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Գէորդ :

54. ՆՈՐ ԳԻՒՂ . Բն . 10 տուն Հայ . 6
տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Գէորդ :

55. ԹԱՆՅ . Բն . 25 տուն Հայ . 40 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Սար-
գիս :

56. ՄԱՐԿԵՏ . Բն . 10 տուն Հայ . 10 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :

57. ՆԵՄՍԻՆ . Բն . 12 տուն Հայ . 6 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Գէորդ :

58. ՋԵՐՄԻԿ ԿՈՆՅԱՐԱԿ . Բն . 4 տուն
Հայ . 5 տուն Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ .
1 , Ս . Սարգիս :

59. ՅԱՂՄԱՆ . Բն . Հայ . 100 տուն Տա-
ճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս :

60. ՈՒՌԻԿ . Բն . 10 տուն Հայ . 40 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յով-
հաննէս :

61. ՄԵՐՃԻՄԵԿ . Բն . 6 տուն Հայ . 4
տուն Ասորի : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս .
Յովհաննէս :

62. ՂՈՋԱՍ . Բն . 100 հոգի Հայ դար-
ժական . Բնիկ Հայք ժամանակին քրդացած
են : Արհ . Վաճառական և այլ արհեստագործ :
Եկեւ . 4 , (աւերակ) : Վարժ . 1 , մանուկ 30 .
Ուս . ընթերց . Ծախի տարեկան 960 դր . ժո-
ղովրդէն :

63. ԸՆՃՂԱԿ . Բն . 30 տուն Հայ . 20
տուն Տաճիկ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս :

64. ՃՈՒՍՏՈՐ . (Հայ չի կայ այժմ , ոմանք
դաղժած , ոմանք քրդացած են) : Եկեւ . 1 ,
Ս . Սարգիս :

65. ԵՐԿԱՆ . Բն . 3 տուն Հայ միայն :
Եկեւ . Ս . Աստուածամայր , (980 տարուան ար-
ձանագրով և ահադին վանք է , որուն կալուած-
ները քրդերը յաղտակած են) :

66. ԴԱՇՏԱԿ . Բն . 8 տուն Հայ . 10 տուն
Տաճիկ : Եկեւ . (աւերակ) :

67. ՄԻՆ . Բն . 10 տուն Հայ . 30 տուն
Տաճիկ : Եկեւ . (աւերակ) :

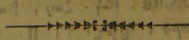
68. ՋԸՄՊԵՂ . Բն . 6 տուն Հայ . 10
տուն Տաճիկ : Եկեւ . 1 , Ս . Մինաս :

69. ՀԱՒՈՐԻ . Բն . 6 տուն Հայ . 20
տուն Տաճիկ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին :

70. ԱՂՋՈՒՆԻԿ . Բն . 18 տուն Հայ . 10
տուն Տաճիկ : Եկեւ . 1 , Ս . Սարգիս :

71. ԵՆ ԳԻՒՂ . Բն . (Հայ չկայ այժմ ,
ոմանք դաղժած , ոմանք քրդացած են) : Ե-
կեւ . 9 , ոմանք աւերակ :

1. Չհիմնադրու կողմը Ս . Թորոս վանք կայ , որ
չառ կալուած ունի և որուն այժմ քրիստոնե տիրած են :

25.

ԱՐԱՊԿԻՆՆԵՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՍ

ԱՐԱՊԿԵՐ. Բնկ. Հայ. 30 տուն չհամ. Հայ (1 եկեղ. 1 վարժ.), 60 տուն Բողոք. Հայ (1 Ժողով. 2 վարժ.), 1500 տուն Տաճիկ : Արհ. վաճառական, մանխաճի եւ այլ արհեստաւոր, մէկ ապրուստի գործարան : Եկեղ. 4, Ս. Աստուածածին, Ս. Լուսաւորիչ : Ս. Գէորգ, Ս. Յակոբ : Վարժ. 7, Թարգմանչաց (ուսումնարան), Փիլիպարո Աւաքելոյ (մայր վարժարան), Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Գէորգ, Ս. Յակոբ : Ս. Կարապետ, Ս. Հռիփսիմեան, մանուկ 47½, աղջիկ 20, Ուսմ. Գեր. ընթերց. և գիր. Ծախտարան 14850 զր. բոլորն ալ եկեղեցիներէն և ժողովրդէն, բաց ի Մայր վարժարանի 5000 զր. տարեկան ծախքէն, որ Աղաթիւնի Մ. Կարապետ աղայի կտակն է :

ԹԵՄ ԱՐԱՊԿԻՆՆԵՐ

1. ԱՆՋՐԻՒ. Բնկ. Հայ. 79 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Նշան : Վարժ. 1, Թարգմանչաց, մանուկ 45, աղջիկ 2. Ուսմ. Գրիտ. քեր. ընթերց. երաժշտ. Ծախտարան 1400 զր. ժողովրդէն :

2. ՍԱՂՄԿԱՏ. Բնկ. Հայ. 1 տուն Բողոք. Հայ. 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Աւետարանչաց, մանուկ 23. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարան 700 զր. ժողովրդէն :

3. ՄԱՇԿԵՐՏ. Բնկ. Հայ. 15 տուն Բողոք. Հայ (1 վարժ.). 15 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Ներսէսեան, մանուկ 40, աղջիկ 40. Ուսմ. Գեր. ընթերց. Ծախտարան 400 զր. ժողովրդէն :

4. ԵՆՆԵՅԻԿ. Բնկ. Հայ. 3 տուն Բողոք. Հայ. 11 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. Ս. Նշան : Վարժ. 1, Խնամական :

5. ԾԱՊԼՎԱՐ. Բնկ. Հայ. 30 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

6. ՔՈՒՏԵԱՏ. Բնկ. Հայ. 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածա-

ծին (Թերի) : Վարժ. 1, մանուկ 18, աղջիկ 2. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարան 900 զր. ժողովրդէն :

7. ՎԱԽԵՆ. Բնկ. Հայ. 2 տուն Բողոք. Հայ. 58 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Հայկազնեան, մանուկ 12, աղջիկ 2. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարան 400 զր. եկեղեցիէն :

8. ՀԱՅԿՆԻ. Բնկ. 13 տուն Հայ. 9 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Գէորգ :

9. ԱՂԸՆ. Բնկ. Հայ. 9 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան). 300 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 20, աղջիկ 3. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարան 1800 զր. ժողովրդէն :

10. ՎԱՆՔ ԳԻՒՂ. Բնկ. 3 տուն Հայ միայն (հաւատընին անյայտ) : Արհ. Հողագործ :

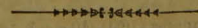
11. ՄԱԳ. Բնկ. Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Նշան : Վարժ. 1, Ընթերցարան, մանուկ 40. Ուսմ. Գեր. ընթերց. Ծախտարան 800 զր. ժողովրդէն :

12. ԽՈՌՈՋ. Բնկ. Հայ. 8 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին :

13. ԵՔԵՒԿ. Բնկ. Հայ. 15 տուն Բողոք. Հայ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Աստուածածին :

14. ԿՈՍՆԻ. Բնկ. Հայ. 24 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Կարապետ : Վարժ. 1, մանուկ 5, աղջիկ 2. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարան 400 զր. ժողովրդէն :

15. ԱՄՈՐԿԱՏ. Բնկ. Հայ. 40 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեղ. 1, Ս. Նշան :

26.

ՔՂՁԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. ԽԱՍԱՊԱՏ. Բնկ. 143 տուն Հայ. 9 տուն Բողոք. Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժա-

րան). 75 տուն Տաճիկ : Արհ. կողակար, մանրավաճառ, վաշխառու : Եկեւ. 2, Ս. Սարգիս. Ս. Յակոբ : Վարժ. 1, մանուկ 120, աղջիկ 60. Ուսմ. Բեր. Ընթերց. գիր. Ծախս. 2100 դր. ժողովրդէն :

2. ԵՕՄԵՅԶ. Բն. 12 տուն Հայ. 13 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

3. ԱԿՊԵՎԱՆՔ. Բն. 8 տուն Հայ. 10 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

4. ՂԱՋԻ. Բն. 41 տուն Հայ. 25 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ :

5. ՃԵՂՈՒ. Բն. 29 տուն Հայ. 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

6. ԱՂԲԵՂՈՒՅ. Բն. 10 տուն Հայ. 5 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

7. ՀՈՎԱՍ. Բն. 35 տուն Հայ. 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

8. ԽՈՒԲՍ. Բն. 147 տուն Հայ. 9 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և այլ արհեստաւոր : Եկեւ. 2, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ և աղջիկ 50—60 : Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 500 դր. ժողովրդէն :

9. ՍԱԳԱՋՈՐ. Բն. 21 տուն Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ և աղջիկ 15—20 : Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 300 դր. ժողովրդէն :

10. ՍԵՐՎԵՒԻԼ. Բն. 64 տուն Հայ. 20 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Դան :

11. ՀԵՐՏԻՃ. Բն. 71 տուն Հայ միայն : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

12. ԽՈՒՊԵՎ. Բն. 12 տուն Հայ. 20 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ :

13. ԱԳՐԱԿ. Բն. 32 տուն Հայ. 3 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

14. ԽՈՐԵՈՐ. Բն. 4 տուն Հայ. 80 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մատառ, (Քիւրա մը տան մէջ) :

15. ՀԱՐԱՊ. Բն. 4 տուն Հայ. 18 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ :

16. ԽԱՍԳԻՒՂ. Բն. 1 տուն Հայ. 22 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ :

17. ԱՌԷՔ. Բն. 74 տուն Հայ. 1 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յովհաննէս : Վարժ. 1, մանուկ 40—55. Ուսմ. Ընթերց. գիր. Ծախս. 1000 դր. ժողովրդէն :

18. ԾԵՐՄԱԿ. 76 տուն Հայ. 15 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 30—40. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 350 դր. ժողովրդէն :

19. ԽՕՐԱԿ. Բն. 55 տուն Հայ. 33 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս : Վարժ. 1, Մ. և Ա. 35—50. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 700 դր. ժողովրդէն :

20. ԱՍՂԲԵՐԻ. Բն. 79 տուն Հայ. 29 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 2, Ս. Սարգիս, Ս. Գէորգ : Վարժ. 1, մանուկ 40—55. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 500 դր. ժողովրդէն :

21. ՍԵՂԱՆՔ. Բն. 23 տուն Հայ. 8 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

22. ՋԱՐՊԱՇ. Բն. 12 տուն Հայ. 18 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. Ս. Յակոբ :

23. ԱՊՈՂԱՆՔ. Բն. 40 տուն Հայ. 2 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ :

24. ԴԱՐՄԱՆ. Բն. 133 տուն Հայ. 17 տուն Բողոք Հայ (1 ժող. 1 վարժ.). 13 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ և ջրեպան : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, Մ. և Ա. 50—70. Ուսմ. Ընթերց. Ծախս. 500 դր. ժողովրդէն :

25. ՕՐՕՐ. Բն. 71 տուն Հայ. 2 տուն Բողոք. Հայ. 12 տուն Տաճիկ : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

26. ԼԵՔ. Բն. 4 տուն Հայ. 8 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս :

27. ԱԼԻԵԱՐԱՆ. Բն. 6 տուն Հայ. 3 տուն Քիւրա : Արհ. Հողագործ :

28. ԿՈՏԿԱՐ. Բնկ. 18 տունն Հայ. 1 տունն Տաճիկ : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Նիկողայյոս :

29. ԱՎԸՐԳՆԻՆԿ. Բնկ. 20 տունն Հայ. 26 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ :

30. ՋԱՆԱՂՅԻ. Բնկ. 70 տունն Հայ. 2 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Կիրակոս :

31. ՁԵԼԵՊԻ ՄԻՐՋԱՒ. Բնկ. 16 տունն Հայ. 18 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Թորոս :

32. ՄԻՆՍԻՐԻՒՄ. Բնկ. 2 տունն Հայ, 12 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ :

33. ՔԱՐՊՈՋ. Բնկ. 35 տունն Հայ. 9 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս :

34. ՋԱՆ. Բնկ. 11 տունն Հայ. 8 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

35. ԱՌԻՆՃ. Բնկ. 18 տունն Հայ. 3 տունն Տաճիկ : Աբն. Հողագործ Եկեւ. 1, Ս. Փրկիչ :

36. ՇԷՆ. Բնկ. 14 տունն Հայ. 5 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

37. ՋԵՐՄԱՆ. Բնկ. 14 տունն Հայ. 19 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Լուսաւորիչ :

38. ՄԵԼԻՔԱՆ. Բնկ. 23 տունն Հայ. 3 տունն Բողոք. Հայ. 8 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

39. ԽՍՐԱՊԷԿ. Բնկ. 22 տունն Հայ միայն : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

40. ԼԵՃԻԿ. Բնկ. 27 տունն Հայ. 12 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Սարգիս : Վարժ. 1, մանուկ 20—25. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 300 զր. Ժողովրդէն :

41. ՇԱՐՈՒՔ. Բնկ. 12 տունն Հայ միայն : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Գէորգ :

42. ՂԵՋԸԼ ՋԵՊՈՒՆ. Բնկ. 11 տունն Հայ. 9 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Յակոբ :

43. ՀՈՒՍՆՔ. Բնկ. 2 տունն Հայ. 18

տունն Յոյն, 1 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ, 44. ՋԵՋՐՈՒՆ. Բնկ. 2 տունն Հայ. 30 տունն Տաճիկ : Աբն. Հողագործ :

45. ԻՆՍԻՍ. Բնկ. 3 տունն Հայ. 20 տունն Տաճիկ : Աբն. Հողագործ :

ՂՈՒՉՈՒՂԱՆՆԻ ԹԵՄ

46. ԱԼԹՈՒՆ ՀԻՄՍԵՒՆ. 19 տունն Հայ միայն : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին :

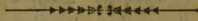
47. ՀԱՆԳՆՍՏՈՒՆ. 36 տունն Հայ միայն : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Խաչ :

48. ՏՆԵԿ. Բնկ. 9 տունն Հայ միայն : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Մինաս :

49. ԱՄԱՌԻՋ. Բնկ. 9 տունն Հայ. 8 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ :

50. ՋՕՄԱՆ. Բնկ. 7 տունն Հայ, 8 տունն Քիւրա : Աբն. Հողագործ :

Այս վիճակէն շատ անձինք ի Պօլս ծառայութեամբ կապրին :

27.

ԵՕՉՂԱՏ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍ

ԵՕՉՂԱՏ. Բնկ. 1200 տունն Հայ. 20 տունն Բողոք. Հայ (1 Ժող. 1 վարժ.) 2500 տունն Տաճիկ. 200 տունն Յոյն : Աբն. Վաճառական, դարբին, դերձակ, և այլ արհեստարար :

Եկեւ. 1, Ս. Աստուածամայր : Վարժ. 2, Վահանեան և Առիւծեան. մանուկ 580, աղջիկ 40. Ուսմ. Քեր. աշխարհ. Թու. երաժշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 19400 զր. Վահանեան ընկերութենէն և Եկեղեցիէն :

ԹԵՄ ԵՕՉՂԱՏԻ

1. ԱՐԱՅ. Բնկ. 60 տունն Հայ. 400 տունն Տաճիկ : Աբն. Հողագործ : Եկեւ. 1, Ս. Աստուածածին : Վարժ. 1, Հայկական, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. երաժշտ. Ծախտարեկան 4400 զր. Եկեղեցիէն :

2. ՄԱՋԱՐ ՕՂՂՈՒ, Բնկ. 15 տունն Հայ

միայն Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին:

3. ԻՆՃԻՐԻ. Բնի. 60 տուն Հայ. 10 տուն Բողոք. հայ. Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Արամեան, մանուկ 40, աղջիկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Երաշտ. Ծախտարեկան 1200 զրշ. Եկեղեցիէն:

4. ԳԱՐՍ ՊԵՏԸՂ. Բնի. 30 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Լուսաւորիչ:

5. ՍԱԶԻՐ. Բնի. 30 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Տիգրանեան, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան ժողովրդէն:

6. ԳԵՏԻԼԻ. Բնի. 20 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Գեորգ:

7. ՍԱՅԻՐ. Բնի. 30 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Վարդանեան, մանուկ 15. Ուսմ. Ընթերց. Երաշտ. Ծախտարեկան 1000 զրշ. Եկեղեցիէն:

8. ԳՈՒԻ ԳՈՒՅՈՒ. Բնի. 15 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին:

9. ԷՏԼԵՆՃԻ. Բնի. 30 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Արշարեան, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 600 զրշ. մի քանի անձանց կողմանէ:

10. ՔԷԼԻ. Բնի. 80 տուն հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Հայկազեան, մանուկ 50. Ուսմ. Երաշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 1000 զրշ. Եկեղեցիէն:

11. ՊՈՒՐՈՒՆ ԳՐԵԼԱ. Բնի. 80 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Տիգրանեան, մանուկ 50, Ուսմ. Երաշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 900 զրշ. ժողովրդէն:

12. ՉԱԳՄԱԳ. Բնի. 50 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին:

13. ՊՈՂԱՅԻՐԵԱՆ. Բնի. 110 տուն Հայ. 200 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1,

Ս. Մինաս: Վարժ. 1, Խորենեան, մանուկ 60. Ուսմ. Երաշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 800 զրշ. ժողովրդէն:

14. ԿԻՎԷՃԻ. Բնի. 40 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Յակոբ: Վարժ. 1, Օղնական, մանուկ 20. Ուսմ. Ընթերց. Երաշտ. Ծախտարեկան 600 զրշ. Եկեղեցիէն:

15. ՈՒՅՈՒՆԼՈՒ. Բնի. 110 տուն Հայ. 70 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Լուսաւորչեան, մանուկ 30. Ուսմ. Երաշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 800 զրշ. Եկեղեցւոյ հասոյթէն:

16. ՉԱԹԱՆ. Բնի. 20 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Օթանդակ, մանուկ 10. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 400 զրշ. ազգայնոց ոմանց կողմանէ:

17. ԳԱՐՍ ՀԱԼԻԼԻ. Բնի. 40 տուն Հայ միայն: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Յակոբ: Վարժ. 1, Մամիկոնեան, մանուկ 20. Ուսմ. Ընթերց. Ծախտարեկան 400 զրշ. Եկեղեցւոյ հասոյթէն:

18. ԿԻՐՏԵՆ. Բնի. 25 տուն Հայ. 10 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին:

19. ՅԷԼՈՐԵՆ. Բնի. 20 տուն Հայ. 15 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին:

20. ԻՅՏԼԻ. Բնի. 40 տուն Հայ. 15 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Փրկիչ: Վարժ. 1, Պարթևեան, մանուկ 50. Ուսմ. Գեոր. թու. Երաշտ. Ընթերց. Ծախտարեկան 3000 զրշ. Եկեղեցւոյ հասոյթէն:

21. ՈՒՐՈՒՄ ՏԻԿՆ. Բնի. 200 տուն Հայ. 80 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ և դարբին: Եկեալ. 1, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, Սահակեան, մանուկ 60. Ուսմ. Գեոր. Երաշտ. Ծախտարեկան 1000 զրշ. ումանց ազգայնոց կողմանէ:

22. ՉՈՐԹՈՍԱՆ. Բնի. 40 տուն Հայ. 80 տուն Տաճիկ: Աբն. Հողագործ: Եկեալ. 1, Ս. Թեոդորոս: Վարժ. 1, Հայկազան, մանուկ 30. Ուսմ. Ընթերց. Երաշտ. Ծախտարեկան 350 զրշ. Եկեղեցիէն:

23. ՅԱՐԻՍԱԼԸ . Բնի . 20 տուն Հայ . 45 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

24. ԻՐԻՆԵՅԵ . Բնի . 50 տուն Հայ . 70 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , Լուսաւորչեան , մանուկ 30 . Ուս . Երածչտ . Ընթերց . Ծախտարեկան 850 զրշ . Եկեղեցիէն :

25. ՄԵՆԹԵՅԵ . Բնի . 60 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , Ներսէսեան , մանուկ 30 . Ուս . Ընթերց . Երածչ . Ծախտարեկան 900 զրշ . Եկեղեցիէն :

26. ՔԻՐՔՅԻՒ . Բնի . 7 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

27. ՋԱԹ . Բնի . 60 տուն Հայ . 8 տուն Յոյն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Թէոդորոս : Վարժ . 1 , Արիստեան , մանուկ 50 . Ուս . Ընթերց . Երածչ . Ծախտարեկան 450 զրշ . Եկեղեցիէն :

28. ՏԵԼԻՒ—ՀԱՄԱԸ . Բնի . 40 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Նիկողայոս :

29. ԳԱՐԱԶԱՅԻՐ . Բնի . 45 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին :

30. ԳԱՐԱ—ԵԱՂՈՒՊ . Բնի . 40 տուն Հայ . 30 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ : Վարժ . 1 , Լուսաւորչեան , մանուկ 20 , Ուս . Ընթերց . Երածչտ . Ծախտարեկան 500 զրշ . Եկեղեցիէն :

31. ԹԵՐԱԽԻ . Բնի . 70 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . Ս . Թէոդորոս : Վարժ . 1 , Արտեան , մանուկ 50 . Ուս . Ընթերց . Երածչտ . Ծախտարեկան 500 զրշ . Եկեղեցիէն :

32. ՄԱՐԸԻՍԱՐ . Բնի . 40 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ :

33. ՊԵՊԵԿ . Բնի . 20 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , Լուսաւորչեան , մանուկ 30 . Ուս . Ընթերց . Երածչտ . Ծախտարեկան 700 զրշ . Ժողովրդէն :

34. ԲԵՕԶԻՐԵԿ . Բնի . 45 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին :

35. ՍԱՐ—ՀԱՄԱԸ . Բնի . 50 տուն Հայ . 20 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , Խորէնեան , մանուկ 50 . Ուս . Քեր . Երածչտ . Ծախտարեկան 2000 զրշ . Եկեղեցւոյ հասոյթէն :

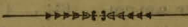
36. ԹԱՏԻԸ—ԿԵԶԻՏ . Բնի . 8 տուն Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . Ս . Կարապետ :

37. ԳԵՕԶԵԿ . Բնի . 20 տուն Հայ . 420 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ :

38. ԻՔԻ—ԳԱՐԱ . Բնի . 4 տուն Հայ . 40 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ :

39. ՍՈՒՆԿՈՒՐՈՒՒ . Բնի . 300 տուն Հայ . 40 տուն Բողոք . Հայ (1 Ժողով . 1 վարժ) . 30 տուն Յոյն . 250 տուն Տաճիկ : Աբն . Վաճառական , դարբին , դերձակ ևն : Եկեւ . 1 , Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , Հայկաղեան , մանուկ 200 . Ուս . Քեր . Թու . Երածչտ . Ծախտարեկան 4500 զրշ . Եկեղեցւոյ հասոյթէն :

Այս վիճակի վերջն , կիկի Սարը օղան և Էգրէք շորս գիւղերուն վիճակագրութիւնը ետ մնացած է :

28.

ԲԱՒՈՒԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԵՍ

ԲԱՒՈՒ . Բնի . Հայ . 30 տուն Բողոք . Հայ (1 Ժողովարան) . և Տաճիկ : Աբն . Վաճառական , կոշիկաւար , դարբին ևն : Եկեւ . 4 , Ս . Լուսաւորչի : Ս . Աստուածածին , Ս . Կիրաւորոս , Ս . Սահակ : Վարժ . 3 , մանուկ 180 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 3500 զրշ . Ժողովրդէն :

ԹԵՄ ԲԱՒՈՒ

1. ՆԻՊԵԻ . Բնի . Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Կարապետ .

2. ՆՐԻԻ . Բնի . Հայ միայն : Աբն . Հողագործ : Եկեւ . Ս . Աստուածածին : Վարժ . 1 , մանուկ 23 . Ուս . Ընթերց . Ծախտարեկան 4200 զրշ . Ժողովրդէն :

3. ԽՕՏՄԱՏ . Բնի . Հայ . և 5 տուն Տաճիկ : Աբն . Հողագործ . և պանդուխտ Ի Կ . Պոլիս :

Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին: Վարժ. 1, մասնակ 70. Ուսմ. քեր. ընթերց. Ծախտարեկան 2000 զրշ. Ի Պողոս պանդխտող ժողովրդաց ընկերութենէն:

6. ԱՊՐԱՆՔ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

5. ՅԵՎԱՋԻ. Բնկ. Հայ. 8 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Նիկողայոս:

6. ԳՈՒՄՊՈԹ. Բնկ. Հայ. 3 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

7. ԻՍԱՊԵԿ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Գէորգ:

8. ԱՐՁԸԽԱՆ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Մինաս:

9. ԽԱՄԻՇԼԻ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ:

10. ՈՒՋՈՒՆ ՕՊԱՅ. Բնկ. Հայ. 3 տուն Բողբ. Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան): Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

11. ԿՈՒԼԻՇԿԵՐ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Խաչ:

12. ՆՈՃԱՐԱՆ. Բնկ. Հայ. և 5 տուն Բողբ. Հայ (1 ժողովարան, 1 վարժարան) և 5 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Մինաս:

13. ԹՐԻԵ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Սարգիս:

14. ԹԻԼԻ. Բնկ. Հայ. և 7 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Կարապետ: Վարժ. 1, մասնակ 10. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 500 զրշ. ժողովրդէն:

15. ՊԱՂԻՆ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Սարգիս:

16. ՍԵՐԻՆ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

17. ՕՆՈՒ. Բնկ. Հայ և 10 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Կիրակոս:

18. ԿՈՊՈՅԻ. Բնկ. Հայ. և 8 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ:

19. ԹԵՓԵՆ. Բնկ. Հայ. և 10 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Մինաս: Վարժ.

1, մասնակ 25. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 700 զրշ. ժողովրդէն:

20. ՆՈՐ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Կարապետ: Վարժ. 1, մասնակ 20. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 700 զրշ. ժողովրդէն:

21. ԱՐՄՈՒՋԱՆ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Սարգիս:

22. ԽՍՏԱԿԵՐՈՒԿ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 1, Ս. Խաչ: Վարժ. 4, մասնակ 12. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 400 զրշ. ժողովրդէն:

23. ՀԱՍԱԼԳՈՄ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Սարգիս:

24. ԳԱՌԹԻ ՄՐՁԱ ԳԻՒՂ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Կիրակոս: Վարժ. 4, մասնակ 10. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 300 զրշ. ժողովրդէն:

25. ՊԱՇԱՐԱԹ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

26. ԱՌԻԱՎՈՒ. Բնկ. Հայ. և 10 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Կարապետ:

27. ՔԷՆԿԵՐԼԻ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Թումաս:

28. ԽԱՋԱՆ. Բնկ. Հայ. և 12 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

29. ՈՒՋՈՒՆ ՕՊԱ ՄԷՐՁԱՆ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Սարգիս:

30. ԽԱՐԱՊՈՐԹ. Բնկ. Հայ. և 7 տուն Տաճիկ: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Աստուածածին:

31. ՀԱՊԱՊ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ և մեծ մասամբ պանդխտ ի Կ. Պոլիս: Եկեալ 2, Ս. Աստուածածին և Կաթուղիկոս: Վարժ. 4, Փրկչեան, մասնակ 100. Ուսմ. քեր. ընթերց. Ծախտարեկան 2000 զրշ. ժողովրդէն:

32. ՄՐՁՈՄ ՄՐՁԱՏ. Բնկ. Հայ միայն: Արհ. Հողագործ: Եկեալ 4, Ս. Գէորգ: Վարժ. 1, մասնակ 40. Ուսմ. ընթերց. Ծախտարեկան 1300 զրշ. ժողովրդէն:

33. ԵՆԱԶ . Բնկ . Հայ միայն : Արհ . Հո-
ղագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ :

34. ԶԱՅԻՐ ՄՐԶԱՅ . Բնկ . Հայ միայն :
Արհ . Հողագործ :

35. ՍԱԳՐԱԹ . Բնկ . Հայ միայն : Արհ .
Հողագործ : Եկեւ . 1 . Ս . Թորոս : Վարժ . 1 ,
մանուկ 40 . Ուս . Ընթերց . Ծախ + տարեկան
1000 դր . ժողովրդէն :

36. ՈՋԱՄ . Բնկ . Հայ միայն : Արհ . Հո-
ղագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Խաչ : Վարժ . 1 , մա-

նուկ 20 . Ուս . Ընթերց . Ծախ + տարեկան 700
դր . ժողովրդէն :

37. ԶԵԹ . Բնկ . Հայ միայն : Արհ . Հողա-
գործ . և պանդուխտ ի Պոլիս : Եկեւ . 1 , Ս .
Թորոս : Վարժ . 1 , մանուկ 30 . Ուս . Ըն-
թերց . Ծախ + տարեկան 700 դր . ժողովրդէն :

38. ՆՈՐ ԵԻՆԱԿ . Բնկ . Հայ . և 8 տուն
Տաճիկ : Արհ . Հողագործ :

39. ՆՈՐ ԳԻԻԴԻ ՄԵՐՁՈՑ . Բնկ . Հայ մի-
այն : Արհ . Հողագործ : Եկեւ . 1 , Ս . Յակոբ :

Յ Ա Ն Կ

ԾԱՅՆ Ա. ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱՆԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

	ԵՐԵՍ
Ա. Կաղմուծիւն	1
Ներքին կանոնագիր	2
Գեասական կանոնագիր	5
Բ. Սահմանադրութեան գործադրութիւնը	6
Գ. Քաղաքական յարաբերութիւն	13
Դ. Տեսուչ խորհրդոց հետ յարաբերութիւն	23
1. Ոստիկանական խորհուրդ	23
2. Տնտեսական խորհուրդ	26
Կերպարական սնտուկ	30
Հանգանակութիւն պարսոց	31
3. Վանքերից խորհուրդ	33
Ե. Պատկեր ընթացից քաղաքական ժողովոյ	34
Զ. Առաջարկութիւն մը	44

ԾԱՅՆ Բ. ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԽԱՈՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ա. Կաղմուծիւն	47
Բ. Հրահանգք և կանոնագիրք	48
Գ. Սահմանադրութեան գործադրութիւն ի գաւառու	48
Դ. Առաջնորդք, վանահարք, եպիսկոպոսք, ընծայացուք և առաջնորդական տեղապահք	51
Ե. Կրօնական և քաղաքական ժողովոց վաւերացումը	54
Զ. Թղթակցութիւն ընդ վեհապառ կաթողիկոսի	54
Է. Բերայի գերեզմանատան խնդիրը	56
Ը. Պրուսայու առաջնորդական խնդիրը	59
Թ. Ընդհատումն սովորական այցելութեան ի Յունաց պատ- րիարքարանն	64
Ճ. Թղթակցութիւն ընդ Ռուսիոյ հիւպատոսարանի	66
Յ. Ատրուոց բաժանման խնդիրը	69
ՅԲ. Եւզոկիոյ առաջնորդական խնդիրը	70
ՅԳ. Պատկեր ընթացից խառն ժողովոյ	77
ՅԴ. Օրինակք շրջաբերականաց	86

ՄԱՍՆ Գ. ՀՐԱՀԱՆԳՔ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱԳԻՒՔ

Ա. Սահմանադրական հրահանգ գաւառաց համար (նոր իւր սահմարով սխեմալ)	1
Բ. Սահմանադրական հրահանգ թաղական խորհրդոց համար	13
Գ. Սահմանադրական հրահանգ վանօրէից համար	19
Դ. Կանոնագիր Կտակաց	24
Ե. Հրահանգ յարաբերութեան առաջնորդաց և Գաւառա- կան վարչութեանց ընդ տեղական կառավարու- թեան	27
Զ. Հրահանգ բարեկարգութեան Ազգային վարժարանաց	30

ՄԱՍՆ Դ. ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Կարին	39
Բ. Պալլըքէսէր	43
Գ. Երզնկա	44
Դ. Բաբերդ	45
Ե. Պաղտատ	47
Զ. Եղեւսիա	47
Է. Արմաշ	48
Ը. Խարբերդ	48
Թ. Զնքուշ	50
Ժ. Զէյթուն	51
ԺԱ. Շ. Գարահիսար	51
ԺԲ. Ադրիանուպօլիս	53
ԺԳ. Բաղէշ	53
ԺԴ. Չմշկածագ	54
ԺԵ. Արղնու մատէն	55
ԺԶ. Ակն	56
ԺԷ. Պայազիա	57
ԺԸ. Տիգրանակերտ	58
ԺԹ. Կեսարիոյ Ս. Գանիէլ	59
Ի. Կեսարիա	59
ԻԱ. Տրապիզոն	61
ԻԲ. Քէմախ	63
ԻԳ. Դերջան	64
ԻԴ. Չարսանճագ	65
ԻԵ. Արապկէր	68
ԻԶ. Քղի	68
ԻԷ. Եօղլատ	70
ԻԸ. Բալու	72

